

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Kateřina Jeřková

**České vězeňství a jeho schopnost naplňovat
veřejný zájem**

Diplomová práce

Praha 2014

Autor práce: **Kateřina Jeřková**

Vedoucí práce: **PhDr. Libor Stejskal, Ph.D.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: 2014

Hodnocení:

Bibliografický záznam

JEŽKOVÁ, Kateřina. *České vězeňství a jeho schopnost naplňovat veřejný zájem*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra veřejné a sociální politiky, 2014. 187 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Libor Stejskal, Ph.D.

Abstrakt

Diplomová práce „České vězeňství a jeho schopnost naplňovat veřejný zájem“ pojednává o veřejném zájmu ve zvolené oblasti z pohledu klíčových aktérů, volebních programů, programových prohlášení vlád a (změn) legislativy mezi roky 2000 a 2013. Ke stanovení toho, co je zde veřejný zájem, bylo jako nástroje analýzy využito schématu čtyř dimenzí vymezení veřejného zájmu. Za prvé jsou to veřejné zájmy definované odborníky, které jsou určeny na základě obsahové analýzy časopisu *České vězeňství* vydávaného Vězeňskou službou České republiky. Za druhé pak veřejné zájmy určované preferencemi občanů, které jsou zjišťovány z obsahové analýzy článků Newton Media Search a z převzatých výzkumů veřejného mínění. K analýze třetí dimenze veřejných zájmů, které jsou generovány funkčními potřebami společnosti, jsou použity obsahová analýza volebních programů parlamentních stran daného období a programových prohlášení vlád a také studium změn legislativy. Za čtvrté, veřejné zájmy vznikající na základě individuálních zájmů, jsou šetřeny skrze případovou studii v jedné z českých věznic, která proběhla v období duben - květen 2013. Z analýz vyplynuly společné atributy veřejného zájmu, kterými jsou převýchova, izolace a péče o zaměstnance. Ačkoliv jsou tyto atributy všem dimenzím společné, každá z nich jim dává rozdílnou prioritu. Vzhledem k absenci platformy, kde by se všichni klíčoví aktéři potkávali, pak dochází k nekoncepčnosti a neshodám na budoucím stavu a tedy směřování politiky vězeňství. Nepopularita vězňů jako skupiny a přeneseně všeobecnější tendence k nezájmu o tuto oblast pak vedou k potenciálu úzké skupiny ovlivňovat celou tuto část politiky. České vězeňství je schopno naplňovat funkci izolační a snaží se také o péči o své zaměstnance. Kde ovšem spíše selhává, je atribut převýchovy.

Abstract

Diploma thesis „The Czech prison system and its ability to meet the public interest“ deals with the public interest in the selected area from the perspective of key stakeholders, election programmes, policy statements of governments and (changes in) legislation between 2000-2013. For determination of what is the public interest has been used as a tool a scheme of four dimensions of definition of public interest. First, there is the public interest as defined by experts, which is determined on the basis of content analysis of the journal the České vězeňství published by Prison Service of the Czech Republic. Second, the public interest determined by the preferences of citizens, which are collected from content analysis of articles from Newton Media Search and from reproduced findings of public opinion polls. To analyze the third dimension of public interests, which are generated by functional needs of the community, content analysis of election programmes of the parliamentary parties of the period is used as well as policy statements of the government and also the study of changes in legislation. Fourth, the public interests based on individual interests, are investigated through a case study in one of the Czech prisons, which took place in April - May 2013. The analysis showed common attributes of public interest, which are re-education, isolation and care for employees. Although these attributes are common to all dimensions, each gives them a different priority. Absence of a platform, where all key actors could meet, leads to non-conceptual decisions and to disagreements on the future state and therefore future direction of Czech prison system. Unpopularity of prisoners as a group and figuratively a general tendency to lack of interest in this area leads to the potential for a small group to influence the whole part of this policy. Czech prison system is able to fulfill the isolation function and tries to care about their employees. Where, however, rather fails, is the attribute of re-education.

Klíčová slova

Vězeňství, vězeňský systém ČR, veřejný zájem, penologie, punitivita, sankční politika, odnětí svobody, výkon vazby, vězni

Keywords

Prison, prison system of the Czech Republic, public interest, penology, punitiveness, sentencing policy, imprisonment, custody, prisoners

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Práce nebyla použita k získání jiného vysokoškolského titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 6. 1. 2014

Kateřina Ježková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala styčné osobě, která zprostředkovala první kontakt s generálním ředitelstvím Vězeňské služby České republiky. Dále panu plk.Vlkovi z generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, panu řediteli vazební věznice a speciálnímu pedagogovi této věznice, díky kterým mohla proběhnout případová studie přímo v jedné z českých věznic.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd
Institut sociologických studií
Katedra veřejné a sociální politiky

**PŘEDPOKLÁDANÝ NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE: ČESKÉ
VĚZEŇSTVÍ A JEHO SCHOPNOST PLNIT VEŘEJNÝ ZÁJEM**

STUDENT: Bc. Kateřina Ježková

KONZULTANT: PHDR. LIBOR STEJSKAL, PH.D.

1. Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného tématu

Ukažte mi vaše věznice a já vám řeknu, jaká jste společnost. I tak by se dal pojmout vztah společnosti a vězeňství. Ačkoliv může být poslání vězeňství nahlíženo jako instituce oddělující společnosti před narušiteli společenského řádu, je to na druhou stranu také instituce spojující, společná všem lidským společenstvím. A nejen to, je dokonce jakýmsi otiskem nebo ukazatelem rozvoje společnosti.

S proměnami společnosti, jejího vnímání lidského těla a lidskosti, měnily se i druhy trestů pro odsouzené a později také účel věznic. Jak již bylo uvedeno, úroveň vězeňství reflektuje změny ve společnosti. Česká republika v nedávné minulosti prošla obrovským společenským převratem. Posunula se od komunistického zřízení k demokracii. Předmětem této diplomové práce bude porovnání českého vězeňství před rokem 1989, jeho změnami po roce 1989 až po rozbor jeho současného stavu, s akcentem na korelaci změn společenských a změn ve vězeňství.

Dalším předmětem zkoumání bude právě současný stav českého vězeňství, kde se bude práce věnovat tomu, jak je naplňován veřejný zájem ve vztahu k vězeňství. Veřejný zájem je obtížně definovatelný pojem či koncept, ani právní řád České republiky jej nedefinuje.

Tato diplomová práce si klade za cíl vlastním šetřením definovat, co to je veřejný zájem z pohledu klíčových aktérů vězeňské politiky v České republice. Skrze tyto aktéry bude také zjišťován obraz českého vězeňství a toho, jak tento veřejný zájem naplňuje. Kromě obrazu veřejného zájmu a vězeňství jak jej vidí klíčoví aktéři, bude diplomová práce zkoumat obraz mediální, včetně jeho vývoje.

2. Cíle diplomové práce

Tato diplomová práce si klade za cíl vlastním šetřením definovat, co to je veřejný zájem z pohledu klíčových aktérů vězeňské politiky v České republice. Skrze tyto aktéry bude také zjišťován obraz českého vězeňství a toho, jak tento veřejný zájem naplňuje. Kromě obrazu veřejného zájmu a vězeňství jak jej vidí klíčoví aktéři, bude

dalším cílem diplomové práce získat obraz mediální, včetně jeho vývoje a případných proměn.

3. Výzkumné otázky a hypotézy

Výzkumné otázky

- Jakými změnami prošlo české vězeňství od roku 1989 do současnosti?
- Souvisí změny v českém vězeňství se změnami ve společnosti (státním zřízení)?
- Jak veřejný zájem definují klíčoví aktéři českého vězeňství?
- Jak české vězeňství naplňuje veřejný zájem z pohledu klíčových aktérů?
- Jaký byl a je mediální obraz českého vězeňství?

Hypotézy

- Změny v českém vězeňství po roce 1989 vedly k posunu od pouhého odstrašujícího a trestajícího smyslu vězeňství k nápravě vězně a jeho přípravě k opětovnému začlenění se do společnosti.
- Jádrem veřejného zájmu z pohledu aktérů bude náprava vězňů spíše než jen jejich potrestání a izolace od společnosti.
- Schopnost českého vězeňství naplňovat veřejný zájem bude hodnoceno různě z pohledu různých aktérů.
- Mediální obraz českého vězeňství v současnosti je „vězeňství jako zásadní veřejně politický problém“

4. Teoretická východiska

Jak již bylo uvedeno, výchozím předpokladem práce je, že proměny ve vězeňství reflektují změny ve společnosti. Podobnou logikou přistupoval Emile Durkheim k narušování norem společnosti. „Historie deviantního se stala způsobem, jak pochopit historii normálního.“ (Durkheim in Morris 1998: VIII) Proměny vězeňství by tedy mohly zrcadlit proměny ve společnosti. Z tohoto předpokladu také vychází zvolený časový úsek vývoje českého vězeňství. Práce bude vycházet z teorií veřejného zájmu, z teorií o účelu trestu, stejně tak jako z teorií zpracovávajících společenskou změnu, teorie modernizace, teorie lidských práv a podobně.

5. Metody a zdroje dat

V popisné části týkající se historického vývoje budou použity dostupné literární prameny, archivní materiály (Archiv bezpečnostních složek, Oddělení fondů státní správy z let 1945- 1992 Národního archivu Chodovec, atp.), a rozhovory s pamětníky, většinou samotnými vězni. Tyto rozhovory jsou dostupné v rámci projektu Českého rozhlasu- paměť národa. Spolupráce bude navázána také s Ústavem pro studium totalitních režimů, s Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i. a dále také s tvůrci webu političtívězni.cz.

Následně bude provedena analýza aktérů vězeňské politiky, aby bylo možné určit klíčové aktéry pro další fázi výzkumu. Jak již bylo několikrát zmíněno, hlavní část výzkumného oddílu diplomové práce bude prováděna skrze rozhovory s klíčovými aktéry. Předpokládání respondenti budou z řad zaměstnanců věznice, zaměstnanců ministerstva vnitra, členů etické komise ale také z řad samotných bývalých vězňů. Rozhovory budou polo strukturované, aby jejich následná analýza dovozovala porovnat stejná témata z více úhlů pohledu.

Mediální obraz bude sestaven pomocí obsahové analýzy jak časopisu České vězeňství (dostupné z webu Vězeňské služby České republiky), ale také z celostátních periodik, kde články budou vybrány pomocí klíčových slov z databáze NEWTON Media Search. Tímto způsobem budou získané poznatky robustnější, protože bude možné konfrontovat pohled media přímo zaměřeného na vězeňství, s tím jak se problematika vězeňství objevovala v „civilních“ médiích.

6. Předpokládaná struktura diplomové práce

1. Úvod
2. Cíle práce
3. Metodologie, metody a zdroje dat
4. Teoretická část
  - 4.1. Definice pojmů
  - 4.2. Teoretická a hodnotová východiska
  - 4.3. Vývoj českého vězeňství
    - 4.3.1. České vězeňství 1948- 1989
    - 4.3.2. České vězeňství 1989- současnost
    - 4.3.3. Proměny českého vězeňství 1948- 1989
5. Analytická část
  - 5.1. Metody sběru dat
  - 5.2. Analýza aktérů
  - 5.3. Obsahová analýza médií
  - 5.4. Rozhovory s klíčovými aktéry

6. Závěr

7. Základní literatura k tématu

Monografie

FOUCAULT, Michel: *Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000. 427 s. ISBN 80-86019-96-9

HAVLÍČKOVÁ, Helena: *Dědictví. Kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948–1989*. Votobia, Olomouc 2002.

HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 1. Vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. 183 s. ISBN 80-86708-05-5.

JANÁK, Dušan. *Kapitoly o československém vězeňství 1945-1955 : historické souvislosti, právní základy a politické aspekty*. Opava : Slezské zemské muzeum, 2002. 253 s. ISBN 80-86224-34-1

JUSTOVÁ, Martina. *Cisár je nahý: represia verzus prevýchova*. Bratislava : Oto Németh, 2005. 119 s. ISBN 80-88949-79-3

KARABEC, Zdeněk (ed.). *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 143 s. ISBN 80-7338-021-8.

KRATOCHVÍL, Vladimír (kol.). *Kurs trestního práva: Trestní právo hmotné: Obecná část*. Praha: C.H. Beck 2009. 797 s. ISBN 978- 80- 7400- 042- 3

MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. 1. Vyd. Tišnov: SURUM, 2003. 131 s. ISBN 80-7323-062-3.

MORRIS, Norval, ROTHMAN David J.. *The Oxford History of the Prison: The Practice of Punishment in Western society*. New York : Oxford University Press, 1998. 425 s. ISBN 0-19-511814-6

TOMEK, Prokop. *Dvě studie o československém vězeňství 1948-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2000 86 s. ISBN 80-902885-0-2

Legislativní dokumenty

Listina základních práv a svobod ČR

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 218/2002 Sb., služební zákon

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní

Internetové zdroje

www.mvcr.cz
www.vscr.cz
www.cpt.coe.int
www.politictivezni.cz
www.ustr.cz
www.usd.cas.cz
www.pametnaroda.cz

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Předkládací zpráva: Zpráva o plnění systémových opatření v oblasti vězeňství v roce 2010*. 2010. Dostupný z WWW:
<www.komora.cz/download.aspx?dontparse=true&FileID=5647>

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2010*. Dostupný z WWW:
<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/rocenka_2010_v8.pdf>

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Výroční zpráva Vězeňské služby České republiky za rok 2010*.

Dostupný z WWW:
<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Uredni%20deska/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD%20zpr%C3%A1va%20VS%20C4%8CR%20za%20rok%202010.pdf>

COUNCIL OF EUROPE: European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. *CPT standards*. Dostupný z WWW: <http://www.cpt.coe.int/en/documents/eng-standards.pdf>

RADA EVROPY. *Evropská vězeňská pravidla: doporučení REC (2006)2 : Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům*. Praha Vězeňská služba České republiky, 2006. 35 s.

BAJCURA, Lubomír: *Nástin periodizace dějin vězeňství v českých zemích v letech 1945–1969*. In: *České vězeňství*, roč. 6, 1999, č. 2–3, s. 1–127.

GEBAUER, František – KAPLAN, Karel – KOUDELKA, František – VYHNÁLEK, Rudolf: *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948–1989. Statistický přehled*. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, č. 12. ÚSD, Praha 1993.

V Praze dne

Konzultant: PhDr. Libor Stejskal

Student: Bc. Kateřina Ježková

Podpis:

Podpis:

Obsah

ÚVOD.....	1
1. VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍLE PRÁCE, OTÁZKY.....	3
1.1. VÝZKUMNÝ PROBLÉM	3
1.2. CÍLE PRÁCE.....	7
1.3. OTÁZKY.....	7
TEORETICKÝ RÁMEC	9
2. PENOLOGIE.....	9
2.1. TREST - DEFINICE, ÚČEL, FUNKCE	11
2.2. HISTORIE A VÝVOJ TRESTU	13
2.3. PUNITIVITA A TEORIE NAZÍRÁNÍ NA TREST A VĚZEŇSTVÍ	13
3. VEŘEJNÝ ZÁJEM	17
3.1. VEŘEJNÁ POLITIKA	17
3.1.1. <i>Schéma různých dimenzí vymezení veřejných zájmů</i>	19
3.2. PRÁVO.....	20
4. ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ.....	22
4.1. TRESTNÍ A SANKČNÍ POLITIKA ČR	22
4.2. SYSTÉM ČESKÉHO VĚZEŇSTVÍ.....	24
4.2.1. <i>Obecné podmínky věznění</i>	26
4.2.1.1. Odsouzení	27
4.2.1.2. Obvinění.....	34
4.2.1.3. Vězeňská služba.....	36
4.3. SOUČASNÝ STAV.....	37
4.3.1. <i>Statistiky</i>	37
4.3.2. <i>Zákony a koncepce</i>	40
4.4. MEZINÁRODNÍ SROVNÁNÍ.....	41
EMPIRICKÁ ČÁST	43
1. METODY EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ.....	44
2. VLASTNÍ EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ.....	47
2.1. ŠETŘENÍ Z HLEDISKA VEŘEJNÝCH ZÁJMŮ DEFINOVANÝCH ODBORNÍKY.....	47
2.1.1. <i>Obsahová analýza časopisu České vězeňství</i>	47
2.1.1.1. Metoda	47
2.1.1.2. Výsledky	50
2.1.1.3. Dílčí závěry.....	59
2.2. ŠETŘENÍ Z HLEDISKA VEŘEJNÝCH ZÁJMŮ URČOVANÝCH PREFERENCEMI OBČANŮ	61
2.2.1. <i>Obsahová analýza článků Newton Media Search</i>	61
2.2.1.1. Metoda	61
2.2.1.2. Výsledky	65
2.2.1.3. Dílčí závěry.....	74
2.2.2. <i>Převzaté výzkumy veřejného mínění</i>	77
2.2.2.1. Výsledky	77
2.2.2.2. Dílčí závěry.....	84
2.3. ŠETŘENÍ Z HLEDISKA VEŘEJNÝCH ZÁJMŮ GENEROVANÝCH FUNKČNÍMI POTŘEBAMI SPOLEČNOSTI	86
2.3.1. <i>Volební programy a programová prohlášení vlád</i>	86
2.3.1.1. Metoda a výsledky	86
2.3.1.2. Volební programy	87
2.3.1.3. Programová prohlášení vlád.....	92
2.3.1.4. Dílčí závěry.....	95
2.3.2. <i>Legislativa</i>	96
2.3.2.1. Reformy ve vězeňství.....	96

2.3.2.2.	Chystané změny	101
2.3.2.3.	Dílčí závěry	105
2.4.	ŠETŘENÍ Z HLEDISKA VEŘEJNÝCH ZÁJMŮ VZNIKAJÍCÍCH NA ZÁKLADĚ INDIVIDUÁLNÍCH ZÁJMŮ 107	
2.4.1.	<i>Případová studie</i>	107
2.4.1.1.	Metoda	107
2.4.1.2.	Výsledky	111
2.4.1.3.	Diskuse.....	117
2.4.1.4.	Dílčí závěry	119
3.	ZÁVĚRY EMPIRICKÉ ČÁSTI.....	121
3.1.	DISKUSE VÝSLEDKŮ EMPIRICKÉ ČÁSTI	130
4.	NAPLŇOVÁNÍ STANOVENÝCH ATRIBUTŮ VEŘEJNÉHO ZÁJMU	133
4.1.	PŘEVÝCHOVA	133
4.2.	IZOLACE - FYZICKÁ OCHRANA ZBYTKU SPOLEČNOSTI.....	135
4.3.	PÉČE O ZAMĚSTNANCE	136
	ZÁVĚR	138
	RESUMÉ	140
	SUMMARY	141
	SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK	142
	POUŽITÁ LITERATURA.....	144
	SEZNAM PŘÍLOH.....	154
	PŘÍLOHY	155

Úvod

Práce se v základu zabývá dvěma oblastmi - vězeňstvím a veřejným zájmem. Jádrem a hlavním smyslem práce je najít atributy veřejného zájmu, jak je definují různí aktéři této politiky, zjistit, zda jsou některé z nich všem společné a dále jak je české vězeňství schopné tyto společné atributy naplňovat. Téma bylo zvoleno na základě osobní zkušenosti autorky se stále se opakujícími zprávami o přeplněnosti věznic. To vedlo autorku k dojmu, že problémy věznic nejsou novým problémem, nejsou pravděpodobně zanedbatelným problémem a i přes to většina zpráv o vězeňství vyznívá dosti poplašně a naopak nejsou žádné zprávy o možných řešeních situace.

První část práce představuje čtenáři rámec, ve kterém je následně prováděno vlastní empirické šetření. Představuje základní pojmy penologie jako je trest, uvádí teorie vztahu veřejnosti k oblasti vězeňství, tedy vnik punitivních¹ nálad ve společnosti z pohledu teorie emotivně-expressivní a teorie instrumentální. Poskytuje teoretické pozadí vztahu veřejnosti k politickým rozhodnutím v této oblasti a vztahu veřejně politických aktérů k vězeňství, a to za pomoci teorie sociální konstrukce cílových populací. Dále kapitola předkládá možné definice veřejného zájmu z pohledu veřejné politiky a práva. Z těchto definic je pro další část práce klíčové schéma dimenzí vymezení veřejného zájmu. Veřejné zájmy jsou definované odborníky, určovány preferencemi občanů, generované funkčními potřebami společnosti a vznikající na základě individuálních zájmů.² V neposlední řadě je v kapitole popsána současná trestní a sankční politika České republiky, základní statistické údaje z českých věznic, mezinárodní srovnání a také v jakých podmínkách probíhá věznění osob obviněných, odsouzených, jaký je mezi nimi rozdíl a jaké jsou povinnosti Vězeňské služby České republiky, která „věznění“ zabezpečuje.

Vzhledem k povaze veřejného zájmu, jak jej předkládají možné definice, z nichž je zřejmé, že jde o pojem neurčitý, proměnlivý na základě kontextu, v němž je definován, je v empirické části podroben analýze. Výzkumný design byl zvolen na základě výše zmíněného schématu, které se stalo nástrojem pro stanovení dílčích výzkumných metod. Výsledkem šetření je stanovení diskurzu a atributů veřejného

---

¹ Je to „tendence trestat či upřednostňovat tresty (přísné) jako reakci na chování, které je v rozporu se zákonem,“ (TOMÁŠEK, Jan. Punitivita českých občanů a její kriminálně politické souvislosti. In: ZOUBKOVÁ, Ivana a Jana FIRSTOVÁ. *Kriminologie- aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2013, s. 93-104. ISBN 978-80-7251-395-6. str. 93)

zájmu v českém vězeňství z pohledu klíčových aktérů a dokumentů, jako jsou zákony, volební programy, programová prohlášení vlád apod. Následně je zjišťováno, do jaké míry je český vězeňský systém schopen tyto atributy naplňovat.

---

² Z práce VESELÝ, Arnošt. *Přepisovat teorii veřejného zájmu*. Seminární práce k předmětu Veřejná politika. Praha, FSV UK, nedat., s. 13., konzultováno s autorem

1. Výzkumný problém, cíle práce, otázky

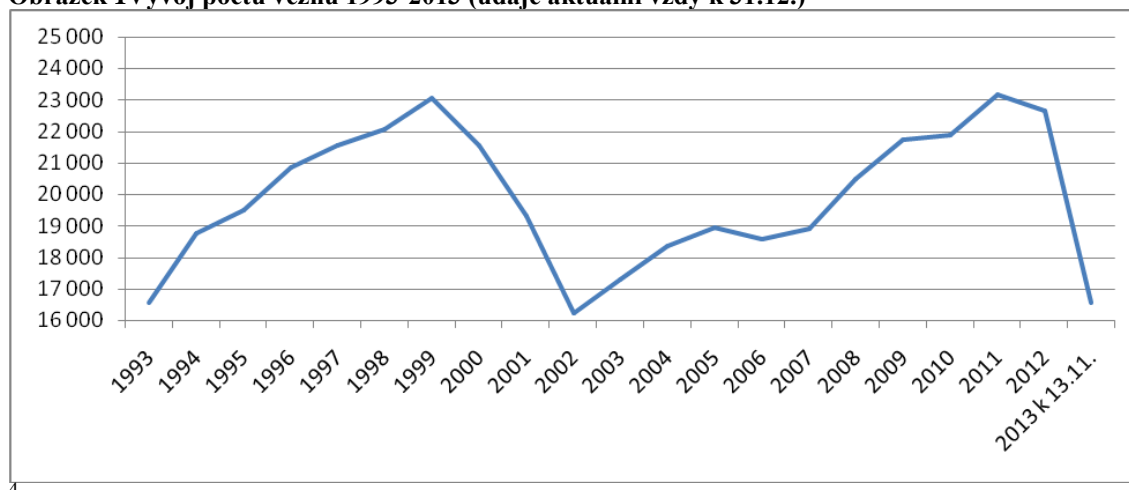
1.1. Výzkumný problém

Věznice a vězni jsou mediálně známé téma. Snad každý občan někdy slyšel o přeplněnosti věznic, zhoršujících se podmínkách ve věznicích, zvyšujícím se počtu vězňů a podobně. Z níže uvedeného grafu, který znázorňuje vývoj počtu vězňů mezi léty 1993 a 2013, je zjevné, že se českému vězeňství nedaří nacházet účinné způsoby trvalého snižování počtu vězňů a následně pak stabilizovat další vývoj celého vězeňství. Podvkrát již muselo být překročeno k tomu, že problémy českého vězeňství byly řešeny (evidentně) jednorázovým snížením počtu vězňů. Pokles vězeňské populace v roce 2002 byl způsoben změnami v trestním zákoně a ustavením Probační a mediační služby, čímž bylo umožněno zavedení a provádění institutu dohledu, kterým bylo nově například možné nahradit vazbu.³ Pokles v letech 1993 a 2013 byl způsoben novoročními amnestiemi prezidentů republiky. První dvě ze zavedených opatření zjevně vedla pouze k dočasnému, jednorázovému snížení počtu vězněných osob a uzavřela české vězeňství do desetiletých cyklů. V současné době jsme na počátku dalšího desetiletého cyklu, znovu odstartovaného amnestií. Je to právě nyní, kdy došlo k uvolnění tlaku na vězeňské kapacity, a je tedy prostor popasovat se s nejpálčivějšími neduhy této oblasti politiky. Z předchozího vývoje je možné vidět, že snížení přeplněnosti českých věznic není řešením pro celkový stav vězeňství jako takového. Přijatá opatření se ukázala být spíše řešením následku než příčiny. Bylo by vhodné do třetice využít novou etapu k řešení systémovějšího a zejména stálejšího charakteru.

---

³ INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI. *Vybrané problémy sankční politiky: Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativ. Institut zabezpečovací detence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. ISBN 80-7338-042-0. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/317.pdf>, str. 17

Obrázek 1 Vývoj počtu vězňů 1993-2013 (údaje aktuální vždy k 31.12.)

K takovému řešení je zapotřebí, mimo jiné, sdílet ideu toho, co je smyslem systému vězeňství, co je ve veřejném zájmu, jehož naplnění má být opatřeními dosaženo. Jak uvádí Valeš a Šabatová z Českého helsinského výboru, „[č]eské vězeňství provází dlouhodobý nezájem politiků a politických stran. ... Neutěšená situace ve vězeňství se nepromítá do politického programu žádné z politických stran. Dá se říci, že prakticky neexistuje trestní politika, která by vědomě usilovala o změnu v této oblasti - tedy vytkla si cíl snížit počty vězňů a prohloubit a zkvalitnit práci s vězni tak, aby se omezila pravděpodobnost recidivy.“⁵

V současné právní úpravě⁶ není stanoven účel trestu, jako tomu bylo do roku 2009⁷. Jak uvádí Matoulek a Sejkorová, neznamená to, „že by novou právní úpravou došlo ke změně v účelu trestu.“⁸ „Jen“ již není uveden, což může implicitně značit nezájem či opomenutí ze strany legislativy, co se smyslu trestů týče a zaměření se spíše na jeho praktické atributy. V zákoně jsou nyní předloženy zásady trestání - „zásada zákonnosti, humanity, přiměřenosti, individuálního přístupu a ochrana zájmů

⁴ Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky 1993 - 2013, vlastní zpracování autora

⁵ VALEŠ, František a Anna ŠABATOVÁ. Vězeňství: Některé aspekty trestní justice a výkonu vězeňství. In: Český helsinský výbor [online]. 2009 [cit. 2013-12-24]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2010051601>

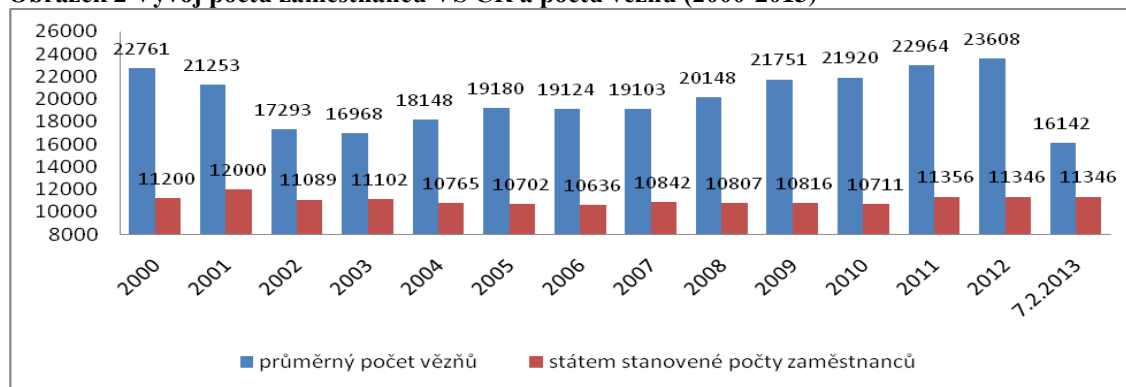
⁶ Práce je aktuální k 31. 12. 2013

⁷ Viz. zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále též „trestní zákoník“) a zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

⁸ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. str. 13

poškozených osob.“⁹ Z dostupných statistických údajů, platných před amnestií 2013, lze odvodit, že minimálně humanity a individuálního přístupu bylo možné dosáhnout jen stěží. Přeplněnost věznic dosahovala až 112 % v roce 2011, v témže roce dosáhla Česká republika jednoho z nevyšších počtů vězňů na obyvatele v Evropě (220 vězňů na 100 tisíc obyvatel). Dané počty implicitně poukazují na núnost snižovat standardy života ve věznici. Následující graf vývoje počtu vězňů a počtu zaměstnanců Vězeňské služby ČR (dále též „VS ČR“) vede k pochybnostem o možnosti individuálního přístupu k vězni.

Obrázek 2 Vývoj počtu zaměstnanců VS ČR a počtu vězňů (2000-2013)

10

Problém 1- veřejně politický

- Vězeňství je na okraji zájmu veřejně politických aktérů (ačkoliv jsou problémy českého vězeňství dlouhodobého charakteru)

Účel trestu současnou právní úpravou tedy není stanoven a fakt, že pojem veřejný zájem je pojem neurčitý, jak z právního hlediska¹¹, tak i z pohledu dalších vědních oborů, jeho stanovení ve vztahu k vězeňství neusnadňuje. „*Jak varoval Beatson ,veřejný zájem je beznadějně neurčitý pojem.’ A jak dále pozoroval Weisbrod, byl*

⁹ Důvodová zpráva k § 37, Důvodová zpráva: Vládní návrh, kterým se mění zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Vězeňská služba České republiky*. Praha. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/prezentace%20VS%20C4%8CR/11-04-26%20VS%20C4%8CR%20vseobec%20WEB.pdf

¹¹ 9323. Neurčité pojmy a veřejný zájem. In: Epravo.cz [online]. 2001, 18.6.2001 [cit. 2013-12-22]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/neurcite-pojmy-a-verejny-zajem-9323.html>

zneužit napříč historií k ospravedlnění všeho od demokracie po totalitarismus“¹² a to ačkoliv, nebo spíše právě proto, že jej nelze jednoznačně uchopit. Nicméně nemělo by se na jeho identifikaci a formulaci napříč aktéry politiky rezignovat. Jak uvádí Purkrábek, „uplatňování veřejných zájmů ve veřejné politice se odehrává jako sled na sebe vázaných a zpětně podmiňovaných fází: 1. identifikace, 2. formulace a prezentace, 3. rozhodování a uznání a za 4. realizace (implementace) veřejného zájmu ve společenské praxi.“¹³ Pokud tedy není aktérům vzájemně zřejmé, co je smyslem vězeňství (selhání fáze 1 a 2), je následně problematické zvolit jednotné strategie, které by vedly k jeho naplnění (fáze 3 a 4). A jak uvádí Potůček, „[d]obré vládnutí začíná u odpovědné identifikace různorodých sociálních zájmů a jejich promítnutí do artikulovaných zájmů veřejných.“¹⁴

Konkrétně ve vězeňství fázi identifikace a formulace znesnadňuje fakt, že ačkoliv je ze zákona Vězeňské službě ČR dána povinnost provádět penologický výzkum, Výzkumný ústav penologický byl zrušen v 80. letech a nikdy nebyl obnoven.¹⁵ Tím se značně omezila platforma, kde by se jednotliví veřejně političtí aktéři, klíčoví pro politiku vězeňství, mohli potkávat a dále koordinovat svůj postup.

Problém 2 - analytický

- Není jasné, co je veřejný zájem ve vězeňství a co je jeho smyslem a tedy ani budoucí směřování vězeňství

---

¹² Překlad autorky. Beatson, J. (1998), Weisbrod, B. A. (1978) IN PLEASANCE, Pascoe a MACLEAN. *The Public Interest*. Legal Aid Board Research Unit. 1998. Dostupné z: http://www.justice.gov.uk/downloads/publications/research-and-analysis/lsrc/defining_the_public_interest.PDF, str. 3 - 4

¹³ PURKRÁBEK, Miroslav. Veřejný zájem a stárnutí. 1996, s. 22-29., str. 26

¹⁴ POTŮČEK, Martin. Umíme si vládnout?. In: KABELÉ, Jiří et al. Centrum pro sociální a ekonomické strategie při Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. *Konsolidace vládnutí a podnikání v České republice a v Evropské unii*. Praha: Matfyzpress, 2002, s. 41-53. ISBN 9788086732008. Dostupné z: http://www.martinpotucek.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=220:umime-si-vladnout&catid=39:sborniky&Itemid=65&lang=cs, str. 42

¹⁵ KUBIČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. *Penologie*. Karviná, 2011. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>, str. 6

1.2. Cíle práce

Smyslem práce tedy je, skrze vlastní empirické šetření, zjistit, co považují jednotliví aktéři za veřejný zájem v této oblasti, jak je vyobrazen v médiích - odborných i masových a zda, jak předkládá výše uvedená citace, se těší tak krajnímu nezájmu ze strany politiků a vlád. Následně pak z analýz stanovit jednotlivé atributy veřejného zájmu, zjistit, zda jsou některé napříč aktéry sdílené a zjistit, jak jsou naplňovány ve stávajícím nastavení systému českého vězeňství.

- Definovat veřejný zájem z pohledu klíčových aktérů vězeňské politiky v České republice (viz. 2. Vlastní empirické šetření a 3. Závěry empirické části)
- Zachytit obraz veřejného zájmu ve vztahu k vězeňství, jak jej vytváří odborná média (viz. 2.1.1. Obsahová analýza časopisu České vězeňství)
- Zachytit obraz veřejného zájmu ve vztahu k vězeňství, jak jej vytváří masová média (viz. 2.2.1. Obsahová analýza článků Newton Media Search)
- Zachytit obraz veřejného zájmu ve vztahu k vězeňství, jak reflektují legislativní dokumenty (viz. 2.3.2. Legislativa)
- Zachytit obraz veřejného zájmu ve vztahu k vězeňství, jak reflektují politické subjekty ve svých programech a prohlášeních (viz. 2.3.1. Volební programy a programová prohlášení vlád)
- Na základě zjištěných atributů veřejného zájmu analyzovat, do jaké míry je současný vězeňský systém ČR schopný jej naplňovat (viz. 4. Naplňování stanovených atributů veřejného zájmu)

1.3. Otázky

Práce se tedy ptá na následující otázky:

- Co je veřejným zájmem ve vztahu k vězeňství v ČR? Jaké jsou jeho atributy? (viz. 3. Závěry empirické části)
- Liší se pojetí veřejného zájmu podle toho, kdo jej definuje? (viz. 3. Závěry empirické části)
- Jsou zde společné atributy definic veřejného zájmu? (viz. 3. Závěry empirické části)
- Jak se českému vězeňskému systému daří naplňovat jednotlivé atributy veřejného zájmu? (viz. 4. Naplňování stanovených atributů veřejného zájmu)

Odpovědi na výše uvedené otázky hledá empirická část práce, která pokrývá období od roku 2000 až do roku 2013. Výzkumný design byl zvolen na základě výše zmíněného schématu, které se stalo nástrojem pro stanovení dílčích výzkumných metod. Těmito metodami jsou obsahová analýza časopisu České vězeňství vydávaného Vězeňskou službou České republiky, obsahová analýza článků z tištěných periodik dostupných z Newton Media Search, obsahová analýza programových prohlášení vlád a volebních programů parlamentních stran v daném období, studium změn legislativy a případová studie v jedné z českých věznic, kde proběhly rozhovory se zaměstnanci věznice. Poznatky jsou doplněny o proběhnuvší výzkumy veřejného mínění. K metodám více viz. kapitola 1. Metody empirického šetření.

Teoretický rámec

Účelem této části práce je seznámení se základními pojmy tématu, tedy s pojmy vězeňství a veřejný zájem. Kapitola je členěna do tří bloků. V rámci prvního bloku je představena, pro obecné zarámování, penologie - vědecká disciplína zabývající se danou oblastí a také teorie nálad a postojů společnosti ve vztahu k vězeňství. Veřejný zájem je v další části představen ze dvou pohledů, které se vyskytují napříč celou prací, z pohledu veřejné politiky a z pohledu práva. Poslední třetí část se věnuje přímo systému českého vězeňství, popisuje současné zákonem dané podmínky věznění, statistické údaje o současném stavu a také mezinárodní srovnání nastavení systémů vězeňství. Zpracování teoretických poznatků vybraných oblastí vedou následně k designu empirického šetření.

2. Penologie

Na úvod celé kapitoly je na místě uvést možné definice pojmu. Jako vše, lze i tento pojem vnímat v širokém a úzkém slova smyslu. Vzhledem k tomu, že se práce zabývá českým vězeňství, jsou níže uvedené definice převzaty od českých odborníků v dané oblasti. Výraz jako takový pochází z latinského „*poena* /“*péna*“, což je možno přeložit jako *trest*. [J]e to aplikovaná integrativní věda o trestech a trestání.“¹⁶ V širším slova smyslu by se tedy mohlo jednat, jak uvádí Hála, také o trestnání malých dětí. V užším slova smyslu a příhodnou pro téma práce, je definice, kde je penologie vědou zabývající se zejména „*tresty ukládanými řádným soudem*.“¹⁷ Níže uvedené definice tuto vědu chápou ve stejném smyslu, explicitně uvádí pojmy jako pachatel trestného činu nebo trest odnětí svobody.

„Penologie je věda o trestu a trestání, která se zabývá jejich účinky z hlediska volby adekvátního působení – zacházení s pachatelem trestného činu, aby nedocházelo k opakování trestného činu.“¹⁸

„... je nauka o ukládání, výkonu a účinnosti všech soudních trestů, tj. spojených i nespojených s odnětím svobody (včetně tzv. alternativních trestů). Využívá poznatků

---

¹⁶ HÁLA, Jaroslav. Jihočeská Univerzita - Zdravotně sociální fakulta. *Prolegomena k penologii*. Nedatováno. Dostupné z: <http://penologie.hala.sweb.cz/5.htm>, str. 1

¹⁷ HÁLA, Jaroslav. Jihočeská Univerzita - Zdravotně sociální fakulta. *Prolegomena k penologii*. Nedatováno. Dostupné z: <http://penologie.hala.sweb.cz/5.htm>, str. 1

¹⁸ KUBÍČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. *Penologie*. Karviná, 2011. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>, str. 5

*trestního práva, kriminologie, psychologie, pedagogiky, sociologie, popř. dalších vědních oborů.*¹⁹

Z definic je možné odvodit velmi široký záběr této disciplíny. K obsáhnutí rozmanitého spektra činností a oblastí využívá poznatky mnoha jiných disciplín. Zabývá se vším od „historie a vývoje penologie a trestu, přes psychosociální a fyzickou realitu pachatele až po účinky trestu, uvěznění, nové možnosti trestání atd.“²⁰ Do svého pole působnosti pojímá také celý sankční systém, tedy zaměřuje pozornost na zaměstnance věznic a dalších institucí v systému sankční politiky a i na samotné tyto instituce.

Naplňováním penologického výzkumu v českém prostředí byl během reformy v roce 1968 pověřen Výzkumný ústav penologický. V rámci normalizačních opatření byl následně zrušen v 80. letech.²¹ Obnova tohoto ústavu doposud neproběhla. Vědeckou činností v této oblasti se dnes zabývají vzdělávací instituce s patřičnými akreditovanými obory a také Institut pro kriminologii a sociální prevenci (dále též IKSP).

Pro potřeby této práce bude využito užší definice penologie, se zaměřením na současný stav²² a nepodmíněné tresty odnětí svobody, ovšem se snahou pojmout všechny zasazené aktéry a pojmout co nejvíce atributů systému vězeňství.

---

¹⁹ KÝR, Aleš. Věznění a vězeňství. Časopis pro historickou penologii. 2006, roč. 2006, č. 1, s. 1-4.

Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2006/hp_06_01.pdf, str. 4

²⁰ KUBÍČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. *Penologie*. Karviná, 2011. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>, str. 5

²¹ KUBÍČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. *Penologie*. Karviná, 2011. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>, str. 6

²² Existuje také ještě obor historická penologie, která se zaměřuje na ukládání, výkon a účinnost soudních trestů v minulosti se zaměřením na způsob zacházení s vězni. Jde o významné poučení z minulosti pro přítomnost a budoucnost. (KÝR, Aleš. Věznění a vězeňství. Časopis pro historickou penologii. 2006, roč. 2006, č. 1, s. 1-4. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2006/hp_06_01.pdf, str. 4)

2.1. Trest - definice, účel, funkce

Trest, jak uvádí Hála, je „*evidentně základní penologickou kategorií.*“²³ Podle Kubíčkové a Kmětíka je to „*opatření následující po provinění.*“²⁴ Hála jej pojímá jako „*záměrnou újmu způsobenou provinilci. Trest musí bolet.*“²⁵ Kromě toho, že by měl bolet, u Kubíčkové a Kmětíka tomu odpovídá, že by měl být citelný, měl by být „*až na výjimky jistý a následovat co nejrychleji po provinění.*“²⁶ Shrnutí znaků současného vymezování trestu přebírá od amerického autora Zeman ve svém textu.,, ... [V]ymezení trestu zahrnují zejména tyto znaky: *trest obsahuje způsobení újmy; tato újma je způsobena cíleně k tomu oprávněnou autoritou; trest je ukládán za porušení práva; toto porušení musí být zaviněné; trest je ukládán z ospravedlnitelného důvodu.*“²⁷

Dle § 23 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, bylo účelem trestu „*chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.*“²⁸ Musí zde být uváděn účel z trestního zákona před jeho novelizací, protože v současné právní úpravě, v novém trestním zákoníku, již není převzat. To neznámá, „*že by novou právní úpravou došlo ke změně v účelu trestu.*“²⁹ „Jen“ již není uveden. S tímto účelem se ztotožňují i výše citovaní autoři.

Funkce trestu je „*informační (konstatuje nesprávnost chování), motivační (zlepšit chování), vztahová (vyjádření negativního vztahu – často domnělého) a preventivní (vyvarovat se toho, co k trestu vedlo).*“³⁰ Obecně, a dle všeho výše

---

²³ HÁLA, Jaroslav Jihočeská Univerzita - Zdravotně sociální fakulta. *Prolegomena k penologii.*

Nedatováno. Dostupné z: <http://penologie.hala.sweb.cz/5.htm>, str. 1

²⁴ KUBÍČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. *Penologie.* Karviná, 2011. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>, str. 9

²⁵ HÁLA, Jaroslav. Jihočeská Univerzita - Zdravotně sociální fakulta. *Prolegomena k penologii.* Nedatováno. Dostupné z: <http://penologie.hala.sweb.cz/5.htm>, str. 1

²⁶ KUBÍČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. *Penologie.* Karviná, 2011. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>, str. 10

²⁷ WALKER, N.: *Why Punish?* Oxford: Oxford University Press, 1991. IN ZEMAN, Petr. *VEŘEJNOST A TRESTNÍ POLITIKA.* První. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-113-4. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/388.pdf>, str. 11

²⁸ § 23 zákona č.140/1961 Sb., trestní zákon

²⁹ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. *Právní rádce odsouzeného.* Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. str. 13

³⁰ KUBÍČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. *Penologie.* Karviná, 2011. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>, str. 9

uvedeného, má trest dvě základní roviny - izolaci pachatele a nápravu pachatele.³¹ V teorii jsou tyto dvě základní roviny rozváděny do mnoha dalších úrovní, resp. různé teorie se zaměřují na různé způsoby naplňování základních funkcí trestu. Pro příklad jsou to „*retributivní teorie (teorie odplaty), teorie odstrašení, nápravná (rehabilitační) teorie, eliminační (vylučovací) teorie, atd.*“³² Dle Hály se tato různá naplňování funkce trestu z uvedených teorií liší „*různou mírou zprostředkovanosti působení trestu na zločin.*“³³ „Izolováním je pachateli bezprostředně téměř znemožněno páchat (mimo věznici) další trestnou činnost. Zprostředkovaněji než u izolování působí na zločin odstrašování. Nejvzdálenější vztah trest - zločin je pak u nápravy chování pachatele.“³⁴ Zeman uvádí dvě základní koncepce. Za prvé se jedná o „*absolutní teorie trestu, retributivní teorie, klasickou školu trestního práva aj., které považují trestný čin za akt svobodné vůle.... Druhým je koncept, který bývá označován jako utilitární teorie trestu, rehabilitační teorie, pozitivistická škola trestního práva aj., kde se pachatel nerozhoduje ‚svobodně‘, ale jedná pod tlakem osobnostních a sociálních faktorů*“³⁵ V praxi tyto teorie nebývají v jednotlivých státech uplatňovány v jejich čisté, jasně vymezené formě. Státy tak uplatňují teorie smíšené, tzn. kombinují ve své trestní politice vhodné prvky zmíněných teorií, jinak tomu není ani v případě České republiky.

Krajně radikálním proudem v oblasti vězeňství jsou tzv. abolicionisté, kteří zaujímají zamítavý postoj k vězeňství jako takovému. Poukazují na to, že tato instituce je „*nerreformovatelná kvůli neměnným principům vězeňství, kterými jsou na příklad úplné podřízení jedince hodnotovému a normativnímu systému, ... přísná kázeň potlačující individualitu a vyvolávající deformaci osobnosti či vytváření subkultury... jako obranné reakce neformálních skupin.*“³⁶

---

³¹ Srovnání s HÁLA, Jaroslav. Jihočeská Univerzita - Zdravotně sociální fakulta. *Prolegomena k penologii*. Nedatováno. Dostupné z: <http://penologie.hala.sweb.cz/5.htm>, str. 2 - 3

³² KUBÍČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. *Penologie*. Karviná, 2011. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>, str. 10

³³ HÁLA, Jaroslav. Jihočeská Univerzita - Zdravotně sociální fakulta. *Prolegomena k penologii*. Nedatováno. Dostupné z: <http://penologie.hala.sweb.cz/5.htm>, str. 2 - 3

³⁴ HÁLA, Jaroslav. Jihočeská Univerzita - Zdravotně sociální fakulta. *Prolegomena k penologii*. Nedatováno. Dostupné z: <http://penologie.hala.sweb.cz/5.htm>, str. 2 - 3

³⁵ ZEMAN, Petr et al. *Veřejnost a trestní politika*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-113-4. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/388.pdf>, str. 11 - 12

³⁶ KÝR, Aleš. Věznění a vězeňství. Časopis pro historickou penologii. 2006, roč. 2006, č. 1, s. 1-4.

Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2006/hp_06_01.pdf, str.

2.2. Historie a vývoj trestu

Výše uvedené definice, účel i funkce trestu mají mnoho úrovní a složek. Je nasnadě předpokládat, že se pojetí trestu v čase proměňovala. Jednu z možných proměn zachycuje Kubičková a Kmětík následovně.

„Zaměříme-li se na vývoj politických postojů v USA a v evropských demokraciích v posledních desetiletích, zjistíme posun od liberalismu, který panoval v šedesátých létech a projevoval se zaváděním psychologických a psychoterapeutických metod, ke konservatismu osmdesátých let a to z důvodů kritiky a rozčarování, neboť liberální postupy nesplnily ve vězeňských podmínkách očekávání s nimi spojená.“³⁷

Jde o oscilaci mezi zmírňováním a zpřísnováním podmínek vězňů. Jedno z nejkompexnější a časově nejrozsáhlejších období „monitorování“ změn v trestání je možné nalézt v díle M. Foucaulta *Dohlížet a trestat*. Foucault vidí nejzásadnější změnu v přesunu trestů páchaných na těle zločince, veřejně, konkrétním katem k trestání anonymizovaným, rozsáhlým byrokratickým aparátem, odosobněným nejen od pachatele, ale také od samotného výkonu trestu. Někdo jiný trest udílí - instituce soudu a jiná instituce jej následně vykonává - věznice. Trestáno již není pouze tělo pachatele, ale jde o „reformování zločince. Jakmile je tato reforma provedena, kriminálník se musí navrátit do společnosti.“³⁸

2.3. Punitivita a teorie nazírání na trest a vězeňství

Lze předpokládat, že formulace veřejného zájmu v jakékoliv oblasti politiky je z části ovlivněna také zájmem veřejnosti o dané téma. Zájem veřejnosti je možné zjišťovat skrze zkoumání postojů občanů. V případě postojů občanů k oblasti sankční politiky bývá v této souvislosti kriminologické literatuře používán pojem punitivita. Je to „tendence trestat či upřednostňovat tresty (přísné) jako reakci na chování, které je v rozporu se zákonem.“³⁹ Ačkoliv se vedou diskuse o tom, zda vůbec něco jako punitivní veřejnost (*punitive public*) existuje, mnohé výzkumy ji považují za danou a

---

³⁷ KUBÍČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. *Penologie*. Karviná, 2011. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>, str. 15

³⁸ FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: Kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9. str. 339

v podstatě přirozenou a tedy není zde potřeba hledat její příčiny.⁴⁰ Postoje veřejnosti, resp. zájem veřejnosti o dané téma, je ovšem klíčový pro implementaci politických rozhodnutí a změn. Proto lze považovat za žádoucí objasnění faktorů, které mohou přispívat k punitivním náladám ve společnosti. Zájem veřejnosti a její mínění jsou předmětem mnoha teorií. Dvě dominující, týkající se veřejného mínění o kriminalitě, jsou instrumentální a teorie expresivně-emozivní.

Expresivně-emozivní a instrumentální teorie

Debatám o sociologii trestu dominuje teorie expresivně-emozivní. „*Předpokládá, že postoje mají především symbolickou funkci.*“⁴¹ Míra punitivity nemusí nutně kopírovat skutečnou míru kriminality ve společnost (a často ani nekopíruje). „*Kořeny punitivity se nacházejí v obecnějších náladách společnosti.*“⁴² Jak uvádí Maruna a Kingová, „*nejlepší známé vysvětlení pro současnou punitivitu se točí kolem ‚ontologické nejistoty‘ či okolo rozšířeného pocitu úzkosti vyvolaného rozkladným (disembedding) procesem modernity, který vyplynul z eroze sociálních jistot.*“⁴³ V důsledku vlastní nejistoty mají pak občané tendence být méně tolerantní k narušitelům přežívajících hodnot. Zkreslenost pohledu na vývoj kriminality ukazují i výzkumy v českém prostředí provedené Institutem pro kriminologii a sociální prevenci. „*Většina veřejnosti je trvale přesvědčena o narůstající míře zločinu, ... podle 77 % respondentů se kriminalita v České republice za posledních deset let (tedy v letech 1995-2004) poněkud, či dokonce výrazně zvýšila. Oficiální údaje o registrované kriminalitě za uvedené období přitom*

---

³⁹ TOMÁŠEK, Jan. Punitivita českých občanů a její kriminálně politické souvislosti. In: ZOUBKOVÁ, Ivana a Jana FIRŠTOVÁ. *Kriminologie- aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2013, s. 93-104. ISBN 978-80-7251-395-6. str. 93

⁴⁰ MARUNA, Shadd a Anna KING. Public opinion and community penalties. BOTTOMS, Anthony et al. *Alternatives to Prison: Options for an Insecure Society*. Cullompton: Willan Publishing, 2004, s. 83 -112. ISBN 1 84392 104 9. Dostupné z: http://www.howardleaguescotland.org.uk/docs/Coulsfield_Chapter.pdf, str. 91

⁴¹ TOMÁŠEK, Jan. Punitivita českých občanů a její kriminálně politické souvislosti. In: ZOUBKOVÁ, Ivana a Jana FIRŠTOVÁ. *Kriminologie- aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2013, s. 93-104. ISBN 978-80-7251-395-6 str. 98

⁴² Ibid

⁴³ MARUNA, Shadd a Anna KING. Public opinion and community penalties. BOTTOMS, Anthony et al. *Alternatives to Prison: Options for an Insecure Society*. Cullompton: Willan Publishing, 2004, s. 83-112. ISBN 1 84392 104 9. Dostupné z: http://www.howardleaguescotland.org.uk/docs/Coulsfield_Chapter.pdf, str. 93

*hovoří o poklesu o 24.000 trestných činů.*⁴⁴ Výzkum CVVM z roku 2003 pak dokládá, že tehdy dotazovaní respondenti většinou považovali tresty za velmi nízké a téměř jedna třetina z nich byla pro zavedení trestu smrti.⁴⁵ (podrobněji viz. 2.2.2. Převzaté výzkumy veřejného mínění

)

Instrumentální teorie pracuje s myšlenkami „přesycení“ společnosti kriminálními jevy a v důsledku toho tedy narůstají punitivní postoje a klesá tolerance ke kriminalitě. Z toho vyplývá, že by „*represivní postoje měly být převládající v oblastech s vysokou mírou trestné činnosti, mezi jedinci, kteří se stali obětí a u těch, kdo se bojí opětovné viktimizace.*“⁴⁶ Podle Maruna a Kingové ovšem tyto předpoklady jen stěží nalézají oporu v empirických studiích. Ve výzkumech se naopak ukázalo, že „*jsou to dva aspekty sociálního prostředí, které mají zásadní význam pro punitivní postoje - obavy o rozpad rodiny a pocity úzkosti z diversity populace a nedostatku soudržnosti v komunitě.*“⁴⁷ Dalším důvodem k punitivněji naladěné společnosti může být skutečnost, že zločinecké chování často „vyjadřuje touhy, k jejichž naplnění ostatní vynaložili mnoho času a úsilí... Z toho důvodu pak mohou ve společnosti přetrvávat rozmrzelost a nepřátelské reakce nepřiměřené k reálnému nebezpečí.“⁴⁸

Teorie sociální konstrukce cílových populací

Ne vždy má veřejnost o danou oblast politiky zájem. Podle Houga a Parkse (2002) je „*rozšířená a systematická ignorace zločinu a spravedlnosti již mnohokrát*

---

⁴⁴ ZEMAN, Petr et al. *Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-098-4. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/373.pdf>, str. 17

⁴⁵ KUNŠTÁT, Daniel. Názory na tresty. In: *Centrum pro výzkum veřejného mínění: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.* [online]. 2003 [cit. 2013-12-27]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/negativni-jevy-bezpecnost/nazory-na-tresty>

⁴⁶ Viz. také TOMÁŠEK, Jan. Punitivita českých občanů a její kriminálně politické souvislosti. In: ZOUBKOVÁ, Ivana a Jana FIRSTOVÁ. *Kriminologie- aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2013, s. 93-104. ISBN 978-80-7251-395-6. str. 98

⁴⁷ Výzkum autorů Tyler a Boeckmann IN MARUNA, Shadd a Anna KING. Public opinion and community penalties. BOTTOMS, Anthony et al. *Alternatives to Prison: Options for an Insecure Society*. Cullompton: Willan Publishing, 2004, s. 83-112. ISBN 1 84392 104 9. Dostupné z: http://www.howardleaguescotland.org.uk/docs/Coulsfield_Chapter.pdf, str. 94

⁴⁸ Garland (1990) IN MARUNA, Shadd a Anna KING. Public opinion and community penalties. BOTTOMS, Anthony et al. *Alternatives to Prison: Options for an Insecure Society*. Cullompton: Willan Publishing, 2004, s. 83-112. ISBN 1 84392 104 9. Dostupné z: http://www.howardleaguescotland.org.uk/docs/Coulsfield_Chapter.pdf, str. 94

zdokumentována kriminologickým výzkumem.⁴⁹ Tento nezájem pak dává i v demokratickém prostředí prostor pro rozhodování úzké skupiny aktérů, kde přijímání rozhodnutí může proběhnout bez povšimnutí široké veřejnosti.⁵⁰ Co umocňuje případnou volnost v rozhodování v sankční politice, je postavení vězňů jako skupiny.

Teorie sociální konstrukce cílových populací rozlišuje čtyři „vlastnosti“ skupin. Skupiny mohou být pozitivně či negativně definované a mohou být silné nebo slabé. Intuitivně lze odvodit, že nejlépe jsou na tom, co do zasahování do veřejného dění, skupiny silné a pozitivně definované. Co se týče vězňů, je to skupina negativně definovaná a slabá, co do přístupu k veřejné moci. Tento fakt na sebe váže, dle teorie, i přístup veřejných činitelů k této skupině.⁵¹ Většinou mají tendence „ukládat trest negativně definovaným populacím, které nemají žádnou nebo jen velmi malou sílu, protože se nemusejí bát jejich odplaty ve volbách a také veřejnost schvaluje trestání pro skupiny, které jsou konstruovány negativně.“⁵²

Tabulka 1 Sociální konstrukce a politická moc: Typy cílových populací

		Konstrukce	
		pozitivní	negativní
Síla	Silní	Zvýhodnění (<i>Advantaged</i>) - Starší lidé - Veteráni - Vědci - ...	Soupeřící (<i>Contenders</i>) - Bohatí - Menšiny - Kulturní elity - Morální většina - ...
	Slabí	Závislí (<i>Dependents</i>) - Děti - Matky - Zdravotně handicapovaní	Devianti (<i>Deviants</i>) - Zločinci - Drogově závislí - Gangy - ...

53

V sankční politice nejsou vězni jediným jejím aktérem, ale jsou aktérem pravděpodobně nejvýraznějším a v českém prostředí se vězeňství dosti často rovná

⁴⁹Houg a Parks (2002) IN MARUNA, Shadd a Anna KING. Public opinion and community penalties. BOTTOMS, Anthony et al. *Alternatives to Prison: Options for an Insecure Society*. Cullompton: Willan Publishing, 2004, s. 83-112. ISBN 1 84392 104 9. Dostupné z:

http://www.howardleaguescotland.org.uk/docs/Coulsfield_Chapter.pdf, str. 86

⁵⁰Ibid, str. 86

⁵¹SCHNEIDER, Anne a Helen INGRAM. Social Construction of Target Populations: Implications for Politics and Policy. *The American Science Review*. 1993, roč. 87, č. 2, s. 334-347. Dostupné z:

http://www.unc.edu/~fbaum/teaching/articles/APSR_1993_Schneider_Ingram.pdf, str. 335 - 336

⁵² Ibid, str. 336

⁵³ Ibid

vězni (viz. Empirická část práce). Následující část práce se proto bude věnovat celému systému českého vězeňství, aby byly představeny ostatní jeho důležité funkční složky.

3. Veřejný zájem

3.1. Veřejná politika

Definování samotného lidského zájmu je doposud velmi nejednoznačné. V první řadě není jasné, jak zájmy zjišťovat. Jak uvádí Pleasance, Maclean (1998) chování nemusí být vždy indikátorem zájmu, stejně tak jako komunikovaný zájem může být pouze společensky přijatelná verze vlastního vnitřního zájmu jedince. Autoři také uvádí, příklady různých „typů“ zájmů. Ty mohou být životně důležité (*vital*) i každodenní (*subsistence*), materiální (*material*) a ideologické (*ideological*).⁵⁴

Veřejný zájem (*public interest*) pak s sebou při snaze o definování přináší další specifika a zejména komplikace. I kdyby bylo možné veřejný zájem považovat za prostou sumu zájmů individuálních, nepřinesl by tento koncept mnoho ulehčení vzhledem k výše uvedené povaze zájmů. Dále je potřeba uvažovat, koho se veřejný zájem dotýká, zda se má uzpůsobovat potřebám generace současné, či má brát spíše v potaz novorozence, popřípadě další generace budoucí, jakož ty, kteří budou v tomto „zájmu“ existovat déle.⁵⁵ „*Jak varoval Beatson, veřejný zájem je beznadějně neurčitý pojem. A jak dále pozoroval Weisbrod, byl zneužit napříč historií k ospravedlnění všeho od demokracie po totalitarismus*“⁵⁶ a to ačkoliv, nebo spíše právě proto, že jej nelze jednoznačně uchopit.

Bereme-li v potaz uvedené dilema ohledně generačního zaměření veřejného zájmu, Pleasance a Maclean předkládají dva návrhy. Jistá lhostejnost vůči budoucímu vývoji plyne z nejistoty nad možnými scénáři budoucího vývoje a současně také z víry ve vědecký pokrok. „*Proč se obávat, řekněme, pomalého rozkladu těsnění na vyráběných kontejnerech na nukleární odpad, když budoucí generace mají spoustu času na objevení bezpečného způsobu, jak s ním nakládat, případně na další zajištění*

---

⁵⁴ PLEASANCE, Pascoe a MACLEAN. *The Public Interest*. Legal Aid Board Research Unit. 1998. Dostupné z: http://www.justice.gov.uk/downloads/publications/research-and-analysis/lsrc/defining_the_public_interest.PDF, str. 3 - 4

⁵⁵ Ibid

⁵⁶ Překlad autorky. Beatson, J. (1998), Weisbrod, B. A. (1978) IN PLEASANCE, Pascoe a MACLEAN. *The Public Interest*. Legal Aid Board Research Unit. 1998. Dostupné z: http://www.justice.gov.uk/downloads/publications/research-and-analysis/lsrc/defining_the_public_interest.PDF, str. 3 - 4

kontejneru“⁵⁷ Za druhé je zde „předpoklad, že současná společenská smlouva nezahrnuje budoucí generace, jakožto nečleny existující společnosti.“⁵⁸ Je potřeba dodat, že stávající veřejné zájmy jsou determinovány těmi minulými, jakožto jistá reakce na důsledky minulých rozhodnutí.

Stejní autoři předkládají tezi o veřejném zájmu jako zájmu veřejnosti jako takové, tedy ne sumě zájmů individuálních či sdílených zájmů, ale „zájmu definované veřejnosti (public) jako takové (thing itself).“⁵⁹ Dále pak tyto zájmy autoři nazývají společenskými veřejnými zájmy (societal public interests). Tyto pak rozlišují na „pasivní - založené zcela na základě existence a podobě makro-společenské struktury a aktivní - založené na makro-politických silách pojících tuto strukturu a vidí veřejný zájem jako determinovaný dynamikou politického subjektu spíše než závislým na inertní společenské struktuře.“⁶⁰ Společenské veřejné zájmy, podle autorů, často bývají ztotožňovány se zájmy vlády.⁶¹ Společenské veřejné zájmy odlišují autoři od dílčích veřejných zájmů (sectional public interests), se kterými mohou být a bývají v rozporu. Rozpor může nastat i mezi jednotlivými dílčími zájmy.⁶²

Známa definice Waltera Lippmanna uvádí, že „Veřejný zájem je zřejmě tím, ... co by si [lidé] vybrali, kdyby viděli jasně, mysleli racionálně a jednali nezaujatě a v dobré vůli.“⁶³

Oproti tomuto vymezení můžeme nalézt i opačná stanoviska. „Ve skutečnosti žádný veřejný nebo společenský zájem neexistuje. Společnost nebo veřejnost není bytost, která by se mohla nějak nezávisle chovat, hodnotit, mít nějaké preference nebo zájmy.... Společnost se prostě nijak nechová - to, co sociologové vidí jako „společenské chování“ je jen umělá, na vodě stojící konstrukce, průměr, který však se skutečným lidským jednáním nemá a nemůže mít nic společného.“⁶⁴

---

⁵⁷ Překlad autorky PLEASENCE, Pascoe a MACLEAN. *The Public Interest*. Legal Aid Board Research Unit. 1998. Dostupné z: http://www.justice.gov.uk/downloads/publications/research-and-analysis/lsrc/defining_the_public_interest.PDF, str. 4

⁵⁸ Ibid, str. 5

⁵⁹ Ibid

⁶⁰ Ibid, str. 6

⁶¹ Ibid, str. 23

⁶² Ibid, str. 6

⁶³ Překlad autorky, Lippmann IN LEWIS. In Pursuit of Public Interest. *Public Administration Review: Essays on Practical Ethics*. 2006, September-October 2006, s. 694-701. Dostupné z: <http://ksuweb.kennesaw.edu/~uzimmerm/Notes/Lewis.pdf>, str. 694

⁶⁴ ZÁLOM, Luboš. SPOLEČNOST: Právo na majetek a veřejný zájem. In: *Neviditelný pes: První český ryze internetový deník. Založeno 23. dubna 1996* [online]. 2010, 30.7.2010 [cit. 2013-12-27]. Dostupné z:

Purkrábek uvádí následující charakteristické znaky veřejného zájmu, které sumarizují i přechozí uvedená zjištění zahraničních autorů:

1. *„Veřejný zájem se týká zajištění a rozdělování veřejných statků..., které jsou individuálně nepřiraditelné a spotřebují, resp. užívají je buď všichni, nebo jen někteří.*
2. *Veřejný zájem je aspirací, vůlí subjektů společnosti...naplnit ty hodnoty a potřeby společnosti, které považují za prioritní, preferenční.*
3. *Veřejný zájem je pravidelně složen z více segmentů.... Pokud bychom zůstali u obecných formulací, jejich závaznost by nebyla vysoká.*
4. *Veřejný zájem je strukturovaný co do času, místa, objektu i zdroje vzniku.*
5. *Předmětem veřejné politiky se stávají jen tehdy, jsou-li jako veřejné uznány.*
6. *Veřejné zájmy nejsou jen záležitostmi veřejných institucí, ale i jednotlivců.“⁶⁵*

Purkrábek se nezabývá jen tím, jak veřejné zájmy „vypadají“, překládá teoretická východiska i pro to, jak vznikají. Podle něj pochází ze dvou základních zdrojů: za prvé z *„aspirací občanů na uspokojení jejich potřeb, přesahujících jejich individuální možnosti. A za druhé z působení celospolečenských, nadindividuálních faktorů, jež ovlivňují existenci a vývoj společnosti, státu a jejich širší prostředí.“⁶⁶*

Jejich následné uplatnění ve veřejné politice *„... se odehrává jako sled na sebe vázaných a zpětně podmiňovaných fází: 1. identifikace (zjištění, určení, odhalení, poznání) veřejného zájmu, 2. formulace a prezentace, 3. rozhodování a uznání a za 4. realizace (implementace) veřejného zájmu ve společenské praxi.“⁶⁷*

3.1.1. Schéma různých dimenzí vymezení veřejných zájmů

Různé skupiny aktérů si definují veřejné zájmy rozličně, přičemž nemusí být vždy nutně v rozporu. Veselý tyto různé dimenze vymezení veřejného zájmu vidí jako veřejné zájmy definované odborníky, generované funkčními potřebami společnosti,

---

http://neviditelnypes.lidovky.cz/spolecnost-pravo-na-majetek-a-verejny-zajem-fev-/p_spolecnost.aspx?c=A100729_170029_p_spolecnost_wag

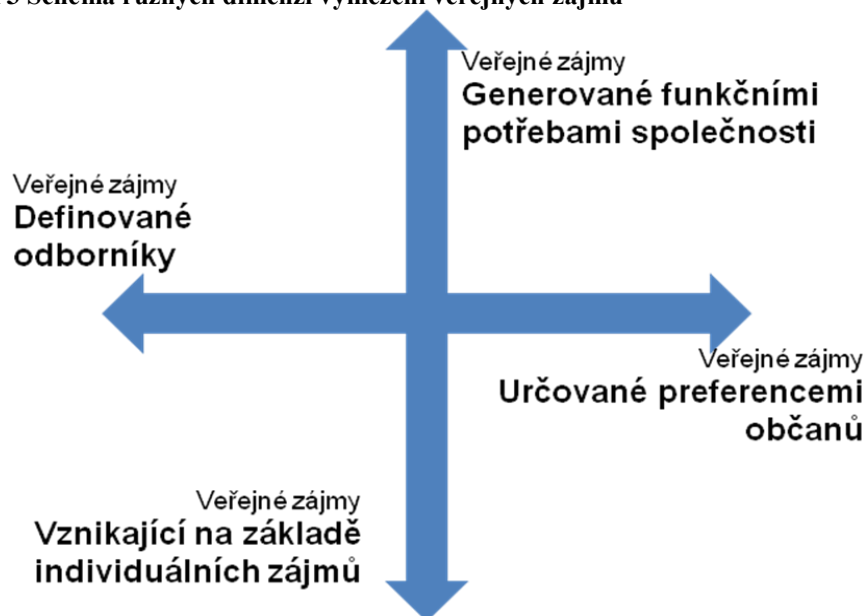
⁶⁵ PURKRÁBEK, Miroslav. Veřejný zájem a stárnutí. 1996, s. 22 - 29. (poskytnuto přednášejícím na diplomovém semináři FSV UK, ZS 2013/2014), str. 23 - 24

⁶⁶ Ibid, str. 24 - 25

⁶⁷ Ibid, str. 26

vznikající na základě individuálních zájmů a veřejné zájmy určované preferencemi občanů (viz. schéma níže). Toto jeho rozdělení souží v empirické části práce jako nástroj vytvoření designu výzkumu, schéma bylo klíčovým vodítkem pro stanovení skupin aktérů definujících veřejné zájmy ve vztahu k vězeňství a ke každé této skupině byla následně zvolena metoda nejvhodnější k zjišťování jejich interpretace a definování veřejného zájmu.

Obrázek 3 Schéma různých dimenzí vymezení veřejných zájmů

68

3.2. Právo

Přestože lze veřejný zájem považovat za důležitý právní pojem, není v zákonech blíže vymezen, podléhá tedy další interpretaci dle konkrétních situací. Jedná se to tzv. neurčitý právní pojem. „*To, že jeho definici nelze v právním předpise nalézt, není nedostatkem či opomenutím zákonodárce, ale jeho záměrem.*“⁶⁹ Z pohledu práva existují pojmy, pro které „*nelze stanovit obecná kritéria použitelná pro všechny možné vztahy, ve kterých se může uplatnit.*“⁷⁰ Z právního hlediska je tedy veřejný zájem v obecné rovině nedefinovatelný. „*Ústavní soud k této otázce uvádí (Pl. ÚS 24/04), že...[v] veřejný*

⁶⁸ Z práce VESELÝ, Arnošt. *Přepisovat teorii veřejného zájmu*. Seminární práce k předmětu Veřejná politika. Praha, FSV UK, nedat., s. 13., konzultováno s autorem

⁶⁹ 9323. Neurčité pojmy a veřejný zájem. In: Epravo.cz [online]. 2001, 18.6.2001 [cit. 2013-12-22]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/neurcite-pojmy-a-verejny-zajem-9323.html>

⁷⁰ Ibid

zájem je třeba nalézt v procesu rozhodování o určité otázce (typicky např. o vyvlastňování) a nelze jej v konkrétní věci a priori stanovit.“⁷¹

Ačkoliv není jednoduché veřejný zájem definovat ani měřit, nebylo dobré jej z veřejného diskurzu vypouštět. Je to podobný koncept jako „*krásná žena*“- v každé kultuře je určitá míra shody na tom, která žena do dané kategorie spadá, nicméně by ji nikdo nekonceptualizoval jako ty, co vyhrají soutěž krásy, stejně taky by si nikdo nepřál uznat, že *krásná žena neexistuje*.“⁷² Vágnost a nejistotu panující okolo instituce veřejného zájmu lze eliminovat přidáním kontextu.

---

⁷¹ LISSE, Luděk. Veřejný zájem a zásady v § 2 odst. 4 správního řádu. In: *ELaw: Právní portál* [online]. 2010, 18.05.2010 08:16 [cit. 2013-12-22]. Dostupné z: <http://www.elaw.cz/cs/ostatni/220-verejny-zajem-a-zasady-v-s-2-odst-4-spravniho-radu.html>

⁷² Překlad autorky: Pennock, vyvětleno Lewinem IN PLEASENCE, Pascoe a MACLEAN. *The Public Interest*. Legal Aid Board Research Unit. 1998. Dostupné z: http://www.justice.gov.uk/downloads/publications/research-and-analysis/lsrc/defining_the_public_interest.PDF, str. 25

4. České vězeňství

České vězeňství se samostatně vyvíjí jen dvě desítky let. „Do roku 1918 bylo podřízeno diktovanému systému Habsburské monarchie, mezi léty 1939 až 1945 bylo pod dozorem protektorátního ministerstva spravedlnosti a následně několik desetiletí je to vězeňství dle sovětského vzoru sloužící potřebám strany. O samostatném českém (slovenském) vězeňství lze hovořit v době Československé republiky 1918-1939 a znovu až po roce 1989.“⁷³

„*Věznění a je odvozen od slova ‚vězeti‘, což znamená zůstatvati, setrvávat nebo zdržovat se na určitém místě, v určitém čase a prostředí, zpravidla proti své vůli nebo vlastnímu zájmu. Pojem vězeňství vyjadřuje institucionalizovanou činnost státu v rámci platného trestního práva, která je zaměřena na zadržování pachatelů trestné činnosti za účelem trestního řízení (výkon vazby), jejich dočasnou izolaci od společnosti spojenou s nápravou (výkon trestu odnětí svobody) nebo na jejich trvalou izolaci od společnosti (výkon doživotního trestu odnětí svobody).“⁷⁴*

Do vězeňství se promítají prvky jak trestní politiky ČR, tak politiky sankční. Jejich podobu v českém prostředí popisují následující kapitoly.

4.1. Trestní a sankční politika ČR

„Užší vymezení trestní politiky zahrnuje především trestní zákonodárství a činnosti i opatření orgánů činných v trestním řízení; aktivity dalších subjektů pouze v tom rozsahu, v jakém jsou přímo orientovány na kontrolu kriminality či do trestní oblasti.“⁷⁵ Mezi základní legislativu upravující celou trestní politiku patří Ústava a Listina základních práv a svobod, jejichž principy jsou respektovány trestním

---

⁷³ KUBÍČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. *Penologie*. Karviná, 2011. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>, str. 22 - 26

⁷⁴ KÝR, Aleš. Věznění a vězeňství. *Časopis pro historickou penologii*. 2006, roč. 2006, č. 1, s. 1-4. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2006/hp_06_01.pdf, str. 1 - 4

⁷⁵ ZEMAN, Petr et al. *Veřejnost a trestní politika*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-113-4. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/388.pdf>, str. 9

zákoníkem, který dále konkrétněji vymezuje trestní politiku ČR. Orgány činné v trestním jsou Policie České republiky, státní zastupitelství a soud.⁷⁶

Sankční politika (*sentencing policy*) je v českém prostředí definována jako „*stanovení účelu trestání, systému trestních sankcí a jejich uplatňování.*“⁷⁷ Sankční politika v ČR rozlišuje několik druhů trestů, mezi které na příklad patří trest obecně prospěšných prací, domácí vězení, peněžitý trest, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, trest odnětí svobody, atd.⁷⁸ Trest odnětí svobody je dále dělen na podmíněný a nepodmíněný, jehož zvláštním typem je trest výjimečný. „*Výjimečným trestem se rozumí jednak trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest může být uložen jen za zvlášť závažný zločin.*“⁷⁹ Právě nepodmíněný trest odnětí svobody (včetně trestu výjimečného) jsou základními z pohledu tématu práce. Z citace zákona plyne, že v České republice je horní trestní sazba 20-30 let, následně pak trest doživotní. Česká trestní legislativa nepovoluje trest smrti. „*Trest odnětí svobody je stanoven pro každý trestný čin, neboť slouží jako poměrné kritérium pro typovou závažnost jednotlivých trestných činů.*“⁸⁰ Musí být ovšem vždy chápán, jako trest nejzazší (*ultima ratio*).⁸¹ V současné právní úpravě, jak již bylo výše uvedeno, nefiguruje explicitně vyjádřený účel trestu, ale jsou zde stanoveny zásady, které se při ukládání a výkonu trestu musí dodržovat. Jsou to zásada zákonnosti, humanity, přiměřenosti, individuálního přístupu a ochrana zájmů poškozených osob.⁸²

České vězeňství je pak jedním z koncových příjemců nastavení výše uvedených politik a nejzazší formu sankcí věznic přímo zabezpečuje. Změny v nastavení trestní politiky (kriminalizace a dekriminalizace trestných činů) se dotýkají věznic skrze změny v počtech vězňů

---

⁷⁶ Orgány činné v trestním řízení. In: *Trestni-rizeni.com: O trestním právu srozumitelně* [online]. [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/organy-cinne-v-trestnim-rizeni>

⁷⁷ ZEMAN, Petr et al. *Veřejnost a trestní politika*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-113-4. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/388.pdf> str. 10

⁷⁸ Kompletní výčet trestů viz. § 52 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁷⁹ § 54 zákona č.40/2009 Sb., trestní zákoník

⁸⁰ Důvodová zpráva k zákonu č.40/2009 Sb., trestní zákoník

⁸¹ Ibid

⁸² Důvodová zpráva k § 37, Důvodová zpráva: Vládní návrh, kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

4.2. Systém českého vězeňství

Účelem této kapitoly a jejích podkapitol je předložit rámec výkonu sankční politiky ČR, osvětlit nejdůležitější pojmy vězeňství a legislativní nastavení systému, aby tedy bylo jasné, jakým prostředím se zabývá následující empirická část práce.

„*Vězeňský systém je uspořádaný celek, zahrnující obecné a zvláštní podmínky věznění ve veřejném zájmu, které jsou upraveny zákonem a prováděcími právními předpisy.*“⁸³ Kýrova definice dále pokračuje vyjmenováním prvků systému. Tyto prvky jsou použity k popisu českého systému vězeňství v následujícím textu.⁸⁴ Dle autora hraje důležitou roli v charakteru systému státní zřízení. V demokratické společnosti, jakou ta česká je, je kladen důraz na dodržování lidských práv stanovených Základní listinou práv a svobod a Ústavou České republiky. Jejich dodržování je u nás garantováno trestním zákoníkem, kde jsou také deklarovány výše uvedené zásady trestání v ČR („*zásada zákonnosti, humanity, přiměřenosti, individuálního přístupu a zásada ochrany zájmů poškozených osob*“⁸⁵). Plánovné novely mají vést k další humanizaci systému (viz. 2.3.2.2. Chystané změny).

V současnosti je v České republice 35 věznic, 10 věznic vazebních, 2 detenční ústavy, 2 vězeňské nemocnice a celkem 16662 vězňů.⁸⁶ Základní organizační struktura je znázorněna v níže uvedeném schématu.

---

⁸³ Přesné znění viz. KÝR, Aleš. Věznění a vězeňství. *Časopis pro historickou penologii*. 2006, roč. 2006, č. 1, s. 1-4. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2006/hp_06_01.pdf, str. 2

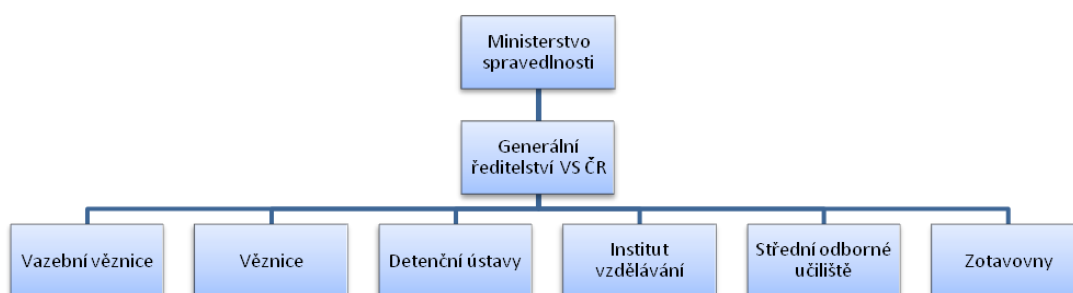
⁸⁴ Ibid

⁸⁵ Důvodová zpráva k § 37, Důvodová zpráva: Vládní návrh, kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

⁸⁶ Rychlá fakta: Stavy vězněných osob. GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 20. 12. 2013, 6:00 [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

Obrázek 4 Základní organizační struktura

87

Dozor nad výkonem trestu má, dle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů (dále též „ZVTOS“), krajské státní zastupitelství, resp. pověřený státní zástupce. Ten je oprávněn v rámci dozoru navštěvovat kdykoliv veškerá místa výkonu trestu. Může také kontrolovat a přezkoumávat příkazy a rozhodnutí zaměstnanců VS ČR. Má pravomoc rozhodnout o propuštění nezákonně držené osoby ve výkonu trestu. Kontrolní činnost provádí také samotná Vězeňská služba, Ministerstvo spravedlnosti a v neposlední řadě také veřejný ochránce práv. Práci VS ČR ovlivňuje také odsouzený/obviněný, svými stížnostmi řediteli věznice anebo dokonce žalobou. Život ve věznici mohou, mimo uvedených „krajních“ řešení, ovlivňovat také předkládáním návrhů a připomínek zaměstnancům věznice.⁸⁸

Věznice se se dělí nejen dle toho, zda jsou jejich klienty obvinění (= vazba) či odsouzení (= výkon trestu odnětí svobody, dále též „VTOS“), ženy či nemocní. V základu jsou, dle současné právní úpravy, rozlišovány čtyři typy věznic pro VTOS. „*Věznice se člení podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti do čtyř základních typů, a to*

- a) s dohledem,
- b) s dozorem,
- c) s ostrahou,
- d) se zvýšenou ostrahou.“⁸⁹

⁸⁷ GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Vězeňská služba České republiky*. Praha. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/prezentace%20VS%20%C4%8CR/11-04-26%20VS%20%C4%8CR%20vseobec%20WEB.pdf

⁸⁸ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. str. 90-93

⁸⁹§56 odst. 1 a 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

O zařazení i o případném přeřazení vězně do daného typu věznice rozhoduje soud na návrh ředitele věznice. K diferenciaci dochází i v rámci základního typu věznice. Vězni jsou dále děleni do tzv. prostupných skupin vnitřní diferenciaci. Tyto skupiny jsou tři, odlišeny na základě chování a postojů vězně. Do první z nich se řadí ti s aktivním postojem k programu zacházení, do druhé vězni s kolísavým postojem a do třetí s postojem odmítavým. Skupiny, jak již název napovídá, nejsou definitivní zařazením a vězně lze na základě změny chování překlasifikovat. V různých skupinách jsou používány odlišné motivační činitele. Nejvyšším motivačním činitelem je v první skupině možnost požádat o podmíněné propuštění.⁹⁰ U vazby působí největší rozdíly důvody vazby dané zákonem. V prostředí věznice se pak pouze odlišuje výkon vazby ve zmírněném režimu.⁹¹

4.2.1. Obecné podmínky věznění

Obecné podmínky pro věznění stanovuje ZVTOS a řád výkonu trestu⁹² (dále též „ŘVTOS“). Podmínky pro konkrétní věznici, pro její každodenní chod a život vězňů jsou dále upraveny vnitřním řádem věznice, k jehož vydávání je zmocněn ředitel věznice se souhlasem generálního ředitele.⁹³ S řádem má být seznámen každý vězeň, je dostupný na odděleních věznice a to i pro návštěvy. Pro veřejnost je jich dostupných několik na internetových stránkách VS ČR a z těchto bude i v následujících částech citováno⁹⁴. Podmínky jsou odlišné samozřejmě pro obviněné a odsouzené, pro muže, ženy a mladistvě. Liší se také dle typu výkonu trestu (dohled, dozor, ostraha, zvýšená ostraha).

---

⁹⁰ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. Str. 105-107

⁹¹ §7, §8 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů (dále též „o výkonu vazby“)

⁹² Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody (dále též „řád výkonu trestu“)

⁹³ §14 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

⁹⁴ Konkrétně z Vnitřní řád pro obviněné vazební věznice Praha – Ruzyně, Dostupný z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/90/file/Ruzyn%20Vnit%20C5%99n%C3%AD%20C5%99%C3%A1d%20pro%20obvin%C4%9Bn%C3%A9.pdf, Vnitřní řád vazební věznice pro odsouzené muže zařazené k výkonu trestu do věznice s dozorem a ostrahou, ženy zařazené k výkonu trestu do věznice s dohledem a dozorem vazební věznice Praha - Ruzyně (neuveden rok), Dostupný z:

4.2.1.1. Odsouzení

Základem fungování věznice je řád a jeho neodmyslitelnou součástí jsou rozvrhy. Základním rozvrhem je časový rozvrh dne, který stanovuje „čas budíčku, večerky, mezi nimiž musí být nejméně 8 hodin, dále čas osobní hygieny, úklidu, stravování, čas osobního volna, práce, aktivit programu zacházení apod.“⁹⁵

Ochrana práv vězněných osob

Vězňům náleží a jsou jim zaručena práva občanů ČR. Omezení jejich práv a svobod je přesně stanoveno zákonem a jsou to „*taková, jejichž výkon by byl v rozporu s účelem výkonu trestu nebo které nemohou být při výkonu trestu uplatněny.*“⁹⁶ Omezeno je na příklad právo nedotknutelnosti osoby vzhledem k tomu, že jiný zákon umožňuje příslušníkům VS ČR použít proti odsouzeným, v zákonem přesně stanovených situacích, donucovací prostředky. Dále pak je to omezení svobody pohybu, právo na soukromí, právo na svobodnou volbu povolání a právo podnikat, některá korespondence podléhá kontrole, je tedy omezeno i právo na zachování listovního tajemství a omezeno je právo na možnost sdružovat se ve spolcích. Mezi povinnosti vězně, odlišné od běžných občanských povinností, patří povinnost pracovat, pokud byla vězni práce přidělena a není lékařem uznán pracovně nezpůsobilým, povinnost dodržovat ustanovení vnitřního řádu včetně daných pravidel styku s jinými osobami (oslovení paní/pane veliteli/velitelko,...) a další povinnosti stanovené ZVTOS.⁹⁷

Vězňům zákon ukládá povinnost hradit náklady výkonu trestu (dále též „NVT“).⁹⁸ „*Dle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti 10/2000 Sb., ve znění platných předpisů od 1. 5. 2005 hradí NVT pracovně zařazení odsouzení. Na srážky k úhradě se použije 40 % čisté pracovní odměny, nejvýše však 1.500,-Kč za kalendářní měsíc.*“⁹⁹ Zákon jasně vyjmenovává, kdo je této povinnosti zproštěn. Pokud vězeň nespadá do

---

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/90/file/Ruzyn%C4%9B/Vnit%C5%99n%C3%AD%20C5%99%C3%A1d%20pro%20odsouzen%C3%A9.pdf

⁹⁵ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. str. 48-49

⁹⁶ Ibid, str. 44

⁹⁷ Ibid, str. 44 - 47

⁹⁸ zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody

⁹⁹ Náklady spojené s výkonem trestu. In: Vězeňská služba České republiky: Věznice Ostrov nad Ohří [online]. Praha, 2009, 31.12.2009 9:56 [cit. 2013-12-25]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-ostrov-nad-ohri-88/o-nas-1609/vykon-vezenstvi-893/naklady-spojene-s-vykonem-trestu-2800>

jedné ze skupin zákonem zproštěných povinnosti platit tyto náklady, a neuhradí je, vzniká takovému vězni dluh vůči věznici, kde nenabíhají úroky po čas výkonu trestu, nicméně po propuštění zde úrok z prodlení je.¹⁰⁰

Výslovně zakázáno je na příklad „*vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, ... hrát hry o peníze, věci, služby nebo o jiné úkony, ... tetovat sebe nebo jinou osobu anebo nechat se tetovat, ... předstírat poruchu zdraví, ... bez souhlasu Vězeňské služby prodávat, směňovat a darovat věci, které má v držení ve Věznici.*“¹⁰¹ Svoboda náboženského vyznání je vězňům zaručena.

Ubytování

Ubytování vězňů sleduje některá jasně daná pravidla, která musí být dodržována bez ohledu na kapacitní možnosti věznice a tím je umístování mužů odděleně od žen a na vlastní žádost se vždy umístí nekuřák od kuřáků. Další pravidla pro umístování, která by měla být dodržována, ale ne vždy je to z kapacitních důvodů možné, je oddělení „mladistvých od dospělých, recidivistů od prvo-vězněných, úmyslné a nedbalostní trestné činy (dále též „TČ“), trvale pracovně nezařaditelní, vězni s duševní poruchou, s uloženým ochranným léčením a zabezpečovací detencí od dalších vězňů.“¹⁰²

I když jsou vězni ve většině případů ubytování po více osobách v jedné cele, musí na každého z nich připadat plocha nejméně 4 m², místnosti s podlahovou výměrou menší, než 6 m² nelze jako cely používat vůbec. Standardním vybavením cel jsou patrová lůžka. Ze zákona musí být mezi jednotlivými patry 80 cm a na jednoho vězně pak musí připadat alespoň 7 m³ vzduchu.¹⁰³ Kromě lůžka náleží každému vězni uzamykatelná (zámek je na vlastní náklady vězně) skříňka na osobní věci, stolek a židle dle počtu obviněných. Veškerá úprava lůžek, uložení osobních věcí i celé organizování cely je podřízeno vnitřnímu řádu věznice. Úpravy prostoru dle individuálního vkusu odsouzeného mohou sloužit jako motivační činitele.

---

¹⁰⁰ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. str. 112 - 114

¹⁰¹ § 28 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

¹⁰² MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. str. 49

¹⁰³ §17 odst. 6, 7, řád výkonu trestu

Hygiena

„Součástí každé cely musí být hygienické zařízení (toaleta a umyvadlo) oddělené minimálně neprůhledným závěsem a opatřeno zařízením pro přivolání zaměstnance věznice. Pokud v ložnicích hygienické zařízení není, nesmějí zde být vězni na noc zamykáni. Ve věznicích s ostrahou a se zvýšenou ostrahou se cely hygienicky vhodné uzamykají i během dne. Každému vězni věznice poskytuje dva ručníky, utěrku a dva kapesníky.“¹⁰⁴ Udržování vhodných hygienických podmínek je povinností věznice, tzn. musí být zajištěno „(1) denní umývání, pravidelné holení a vykonávání běžných hygienických úkonů....(2) Koupání se odsouzeným umožní nejméně jednou týdně. ...Za koupání se v podmínkách výkonu trestu považuje sprchování teplou vodou.... (3) Odsouzení jsou podle potřeby bezplatně stříháni. Vlasy a vousy odsouzení udržují čisté.“¹⁰⁵

Ošacení

Řád výkonu trestu stanovuje přesná pravidla pro vystrojování, tzn. ošacení odsouzených. „Odsouzeným se poskytují oděvy a další výstrojní součástky podle ročního období. Odsouzení jsou povinni dbát o jejich čistotu a udržovat je ve stavu způsobitelném k řádnému užívání.... Všichni odsouzení mohou nosit vlastní spodní prádlo a ponožky.“¹⁰⁶ Fasovaný oděv znamená „dvě šedivá trička, ... dvojce trenýrky (spodky), ponožky, šedomodrý vězeňský oděv (kalhoty, bunda, opasek), obuv (jeden pár pracovní obuvi - šněrovací a pantofle), pyžamo...v zimě ještě kabát, šálu, čepici a rukavice.“¹⁰⁷

Vlastní oděv je povolen s omezeními stanovenými ŘVTOS. Zcela vyloučen je ovšem ve věznicích s ostrahou a se zvýšenou ostrahou (neplatí pro vlastní sportovní oděv). Vše „vlastní“ pak vězni udržují na svoje náklady. K výměně prádla dochází jednou v týdně, oděvu a obuvi jednou za 14 dní. Vlastní ošacení se mění poštou či na návštěvách.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. str. 49-53

¹⁰⁵ §21 odst. 1, 2 a 3, řád výkonu trestu

¹⁰⁶ §18 odst. 1 a 4, řád výkonu trestu

¹⁰⁷ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. str. 53

¹⁰⁸ Ibid, str. 53

Stravování

Odsouzeným zajišťuje věznice stravu třikrát denně, zpravidla teplou. Součástí snídaně a večeře je teplý nápoj. Zaměstnaní odsouzení (popř. ti v terapeutickém programu) s týdenní hodnovu dotací více než 21 hodin dostávají dodatečné přiděly stravy. O dietní stravě rozhoduje lékař, pokud není daná dieta ve věznici možná zajistit, odsouzený se přemístí do jiné věznice, která mu péči je schopna poskytnout. Šálky na stravu a příbor vězeň obdrží při nástupu do věznice. Odsouzení mají dovoleno samostatně si připravovat teplé nápoje. Těm, kterým toto není povoleno, zajišťuje věznice dvakrát denně vřelou vodu. Další potraviny mohou věznici obdržet v nárokových balíčcích (dvakrát ročně balík do 5kg), případně si je zakoupit ve vězeňském obchodě. Doplňkovou stravu si mohou, na vlastní náklady, pořizovat ti, kterým stanovená strava nevyhovuje např. z náboženských důvodů.¹⁰⁹ „Denní limit pro potraviny při stravování v režimu ‚základní stravy‘ činí 48 Kč na osobu.“¹¹⁰ ŘVTOS umožňuje i vlastní přípravu stravy: „*Jsou-li pro to vytvořeny odpovídající materiální a hygienické podmínky, umožní se odsouzeným umístěným ve věznicích s dohledem, věznicích s dozorem a ve výstupních odděleních věznic s ostrahou a věznic se zvýšenou ostrahou, aby si stravu připravovali sami z potravin dodaných věznicí.*“¹¹¹

Zdravotní péče

Zdravotní pojištění při výkonu trestu hradí za odsouzené stát a vězni je samozřejmě zachováno právo na zdraví, nicméně je omezen na právu svobodné volby lékaře. V systému českého vězeňství jsou provozovány dvě vězeňské nemocnice v komplexu vazebních věznic Praha Pankrác a Brno. Odsouzený má nárok na bezplatné preventivní prohlídky, a to i u zubaře. Další ošetření chrupu si, pokud nejde o akutní stav, hradí sám. O případném převozu do vězeňské nemocnice rozhoduje lékař a lze také vězně převést do civilní nemocnice, pokud ta vězeňská není schopna nutnou péči zajistit. Lékař může též povolit celodenní ležení na lůžku a donášku sravy na celu. Součástí preventivní zdravotní péče jsou vstupní prohlídky prováděny mimo doslech zaměstnanců a pokud možno i mimo jejich dohled. Na vězně se vztahuje všeobecná povinnost hradit poplatky za pobyt v nemocnici, i ve vězeňské, a regulační poplatky. Při

---

¹⁰⁹ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. str. 51-52

¹¹⁰Ibid, str. 52

¹¹¹ §16 odst. 1, řád výkonu trestu

nedostatku vlastních prostředků jsou hrazeny věznicí, a tak je následně vymáhá po vězni jako dluh (může být prominut po propuštění). Věznice zajišťuje vězni veškeré předepsané léky.¹¹²

Vycházky a tělesné cvičení

Nárok na vycházky a jejich rozsah je přesně stanoven zákonem. Odsouzení mají nárok na nejméně jednogodinovou vycházku denně a nelze ji upřít ani vězňům vykonávajícím kázeňský trest nebo samovazbu. Vycházka je právem odsouzeného, nikoliv jeho povinností. Vycházky jsou součástí osobního volna vězňů a jako kázeňská odměna jim může být, podobu až jednoho měsíce, osobní volno rozšířeno a může být využito na další procházky. *„Osobním volnem se rozumí čas, který mají odsouzení k dispozici po splnění aktivit programu zacházení, doby potřebné k osobní hygieně, úklidu, stravování, jednogodinové vycházce, osmihodinové době ke spánku a činnostem vyplývajících z organizačního provozu věznice.“*¹¹³

Během vycházek není činnost vězňů zvláště omezena a mohou tedy vykonávat i sportovní aktivitu. Další sportovní aktivity, jako např. posilovna, bývají používány jako motivační činitele, tedy kázeňské odměny za dobré chování.¹¹⁴

Kontakt s vnějším světem

*„Odsouzený má právo přijímat v čase určeném ředitelem věznice návštěvy blízkých osob na dobu celkem 3 hodiny během jednoho kalendářního měsíce.“*¹¹⁵ Návštěvy mohou probíhat za přítomnosti příslušníka VS ČR, bez jeho přítomnosti, oddělené přepážkou, může být přítomna i jiná než blízká osoba vězně, návštěvy se však mohou zúčastnit nejvýše 4 osoby. O všech parametrech návštěv rozhoduje daná věznice se vzetím do úvahy všech bezpečnostních rizik i případných nápravných dopadů na osobu vězně. Délka návštěv, její prodloužení i zkrácení je předmětem kázeňských odměn a trestů.¹¹⁶ Další kontakt s vnějším světem se děje prostřednictvím denního tisku, který může být na návštěvě předán, případně může být vězni příbuznými

---

¹¹² MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. str. 94 - 98

¹¹³ § 22, řád výkonu trestu

¹¹⁴ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. str. 54 - 56

¹¹⁵ §19 odst 1 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

¹¹⁶ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. str. 56 - 58

zasílán a nevztahují se na něj omezení, jako na nárokové balíčky. K dispozici vězni také mají televizní místnost a radiopřijímač napájený ze zdroje. Kromě korespondence může být vězni povoleno telefonovat z vězeňských telefonních automatů po zakoupení telefonní karty. V odůvodněných, zákonem přípustných, případech věznice povoluje i vycházky s doprovodem zaměstnance věznice.

Užívání osobních věcí

Jsou předměty, které si vězeň může do věznice s sebou přinést a ponechat si je. Patří mezi ně „*fotografie, dopisy, právní předpisy, vlastní knihy, časopisy, noviny, kapesní nebo náramkové hodinky, věci k vedení běžné korespondence, ruční mlýnek na kávu, elektrický holicí strojek, hrneček a základní hygienické potřeby.*“¹¹⁷ A jak již bylo uvedeno, radiopřijímač napájený ze zdroje a bez automatického vyhledávání stanic. Radio podléhá technické kontrole a až po prověření je vězni případně povoleno.¹¹⁸

Pracovní a mimo-pracovní činnost.

Jak bylo výše uvedeno, pokud je vězeň schopen pracovat, má povinnost přijmout přidělenou práci. Odsouzení mohou pracovat jak v areálu věznice, resp. pro věznici, tak vně areálu, u smluvně zavázaného subjektu poskytujícího vězňům práci. Odměnu za práci vždy vyplácí věznice. Pro práci u soukromého subjektu je potřeba souhlas odsouzeného. Pokud k práci nesvolí, není to považováno za odmítnutí práce.¹¹⁹ Odměňování vězňů za práci se řídí nařízením vlády 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody.

Základem mimo pracovní činnosti a základem celého trestu odnětí svobody vůbec jsou programy zacházení. Ty jsou stanoveny pro každého vězně individuálně na základě odborných posudků, jsou revidovány průběžně a také při případném přemístění vězně do jiného nápravného zařízení. Program zacházení „*obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného.*“¹²⁰ Možností, ze kterých je možné program sestavit, je několik. Aktivita se dělí na pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné,

---

¹¹⁷ Ibid, str. 35

¹¹⁸ Ibid

¹¹⁹ Toto se nevztahuje na práci pro Českou republiku, kraje, obce apod. Zde již není souhlas vězně potřeba. (viz. MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. str. 108)

¹²⁰ Ibid, str. 103

zájmové a na oblast utváření vnějších vztahů (zaměřené na život po propuštění). K aktualizaci programu dochází po odlišné době u mladistvých (jednou za měsíc) a doba mezi revizemi se liší také dle typu věznice (dohled, dozor = 2 měsíce, ostraha = 3 měsíce, zvýšená ostraha = jednou za 6 měsíců).¹²¹

Zvláštní podmínky věznění

Ačkoliv zákon a řády věznění a věznice musí všichni odsouzení respektovat, pamatuje se v těchto dokumentech na určité, objektivně specifické skupiny, kterými jsou mladiství, ženy a trvale pracovně nezařaditelní (dále též „TPN“).¹²²

Mezi mladistvé jsou řazeni pachatelé ve věku 15 - 18 let, ve věku 18 - 19 let může být odsouzený považován za osobou blízkou mladistvému věku (rozhoduje soud). Soudnictví v této oblasti upravuje zákon č. 218/2003Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Jak již bylo uvedeno, bývají zpravidla umístováni do cel odděleně od ostatních vězňů. Oproti další vězeňské populaci jsou možné kázeňské tresty omezeny - u umístování do samovazby a uzavřených oddělení je maximální možná doba trestu zkrácena, stejně jako doba krácení kapesného a mladistvím nelze ukládat pokuty jako kázeňský trest. V rámci kázeňské odměny pak lze mladistvému přerušit trest až na 20 dní v kalendářním roce.¹²³

U žen se výkon trestu odnětí svobody odkládá vždy v případě těhotenství a porodu a to o jeden rok po porodu. Do jednoho roku věku dítěte se také přerušuje trest ženě, u které by těhotenství bylo zjištěno až po nástupu k výkonu trestu. Pokud to podmínky věznice dovolují, je ženě umožněno ve věznici pečovat o nezletilé dítě do tří let (povoluje ředitel věznice). Jedním z předpokladů pro svolení k péči o dítě ve věznici je, že má matka dostatek prostředků, protože všechno potřebné pro dítě z nich musí být schopná zajistit. Péče o dítě se stává základem programu zacházení a matce se povoluje nosit vlastní oděv a obuv. Mezi výjimky pro ostatní ženy patří neomezení úpravy vlasů, možnost používat vlastní kosmetické přípravky, nošení vlastního oděvu - dohled, dozor celodenně, ostraha, zvýšená ostraha v čase návštěv. Ženám je umožněno denně se koupat. V rámci kázeňské odměny může být standardní doba přerušování výkonu trestu na

---

¹²¹ Ibid, str. 103 - 105

¹²² Ibid, str. 83

¹²³ Ibid, str. 83 - 85

20 dní prodloužena o dalších 10 dní, které jsou výhradně určeny k návštěvě dítěte v péči jiné osoby.¹²⁴

Trvale pracovní nezařaditelný je dle ZVTOS vězeň

„a) který je starší 65 let, pokud sám nepožádá o zařazení do práce,

b) který byl uznán invalidním ve třetím stupni, nebo

c) jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení.“¹²⁵

Pro TPN se ve věznicích zřizují celá samostatná oddělení. Je ovšem přípustné, z kapacitních důvodů, na toto oddělení zařadit i ostatní vězně, vždy ale musí být alespoň umístěni do jiných cel, než TPN. Na tomto oddělení je, z definice TPN, výraznější role ošetřujícího lékaře, který povoluje a doporučuje navržené programy zacházení i denní režim vězně. Kázeňské tresty se řídí pravidly pro tresty u mladistvých odsouzených.¹²⁶

Specificky se dále zachází s odsouzenými cizinci, kdy může být přihlíženo k jejich kulturním a náboženským tradicím. Na zvláštní oddělení se umísťují odsouzení s duševními poruchami a odlišný režim je stanoven pro vězně, kterým byl uložen doživotní trest odnětí svobody.

4.2.1.2. Obvinění

Vazba je nejzazším způsobem k „zajištění obviněného pro trestní stíhání a pro výkon trestu“¹²⁷, přičemž legislativa stanovuje přípustné důvody pro její uvalení a tedy její druhy. Trestní řád stanovuje, že může být „úteková - důvodná obava, že obviněný uprchne (do ciziny) nebo se bude skrývat (v tuzemsku), koluzní - důvodná obava, že obviněný bude mařit objasňování důležitých skutečností (např. působit na dosud nevyslechnuté svědky) či předstižná - důvodná obava, že obviněný dokoná trestný čin, bude jej opakovat.“¹²⁸ Mezi obviněným a odsouzeným je ze zákona stanoven zásadní

¹²⁴ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. str. 86 - 88

¹²⁵ § 69 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

¹²⁶ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. Právní rádce odsouzeného. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9. str. 88 - 89

¹²⁷ Bezplatná právní poradna. Různé. Slovník. Vazba - definice, vysvětlení co je to vazba. [cit 2013-05-19] Dostupné z:

<http://www.bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/ruzne/pravnicko-slovník/8950-vazba-definice-vysvetlení-co-je-to-vazba.html>

¹²⁸ Juristic. Právní oblasti. Trestní. Vazba. 1. Vymezení pojmu, druhy vazby. [cit 2013-05-19] Dostupné z: <http://trestni.juristic.cz/87508/clanek/trest3.html>

rozdíl, a sice obviněný je stále neviný.¹²⁹ Tam většina podstatných rozdílů do jisté míry končí. Výkon vazby se od výkonu trestu v mnohém neliší. Strava, hygiena, ubytovací podmínky, zdravotní péče či korespondence jsou řízeny v zásadě stejnými pravidly, jako u odsouzených. Jako příklad vězeňského režimu je zde uveden rozpis koupání dostupný z vnitřního řádu vazební věznice (více viz. Příloha č. 1).

„Rozvrh koupání

*Pondělí - 3. patro budova „A“
- 6. patro budova „A“*

*Úterý - 4. patro budova „A“
- 5. patro budova „A“*

*Čtvrtek - 3. patro budova „A“
- 6. patro budova „A“*

*Pátek - 4. patro budova „A“
- 5. patro budova „A“*

*Denně se provádí koupání obviněných těhotných žen a žen v době menstruace.*¹³⁰

Pravidla pro rozdělování obviněných do vazebních cel jsou v zásadě stejná, jako u odsouzených s důrazem na oddělení těch, proti kterým je vedeno společné řízení apod. Obviněný může být umístěn na oddělení výkonu vazby se zmírněným režimem.¹³¹ Omezení u vlastního oděvu také nejsou tak přísná jako u odsouzených, nicméně pouze *„za předpokladu, že splňují podmínky hygienické a estetické nezávadnosti a že má zajištěnu jejich výměnu na vlastní náklady.“*¹³² Návštěvy se mohou opět zúčastnit maximálně 4 osoby, ale frekvence návštěv je vyšší - jednou za dva týdny na dobu 90 minut. Všechny tyto parametry mohou být upraveny v odůvodněných případech po schválení žádosti ředitelem věznice.¹³³ Balíček lze obviněnému posílat jednou za 3 měsíce do maximální hmotnosti 5 kg.¹³⁴ Kromě rádia je ve vazbě povoleno mít také vlastní televizor.¹³⁵ Nevýhodou oproti vězňům ve vazbě je fakt, že se na obviněné

---

¹²⁹ § 2 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

¹³⁰ VAZEBNÍ VĚZNICE PRAHA RUZYNĚ. Vnitřní řád pro obviněné. Praha, 2010. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/90/file/Ruzyn%C4%9B/Vnit%C5%99n%C3%AD%20%C5%99%C3%A1d%20pro%20obvin%C4%9Bn%C3%A9.pdf, příloha 12, str. 37

¹³¹ Viz. § 7, § 8 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

¹³² § 12 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

¹³³ § 14 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

¹³⁴ § 16 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

¹³⁵ § 17 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

vztahují pouze kázeňské tresty, motivující kázeňské odměny nejsou zákonem definovány. Obviněný je nevinný, a tedy nespadá pod nápravnou funkci věznice. Ze stejného důvodu nejsou obviněným připsovány programy zacházení. Nicméně obvinění mohou využívat tzv. preventivní program zacházení. Zde jsou zahrnuty jak sportovní a zájmové aktivity, tak vzdělávací, jako je výuka cizích jazyků, ale také preventivně výchovné činnosti (poradna protidrogové prevence, sociální poradenství, atd.).¹³⁶

4.2.1.3. Vězeňská služba

Věznice ovšem nejsou jen odsouzení a obvinění. K věznicí patří také její personál, resp. VS ČR, která zabezpečuje vše výše zmíněné. Úkoly VS ČR stanovuje zákon o Vězeňské službě a justiční stráž¹³⁷, patří mezi ně zajišťovat výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a bezpečnost a pořádek v soudních budovách. VS ČR spravuje a střeží věznice a detenční ústavy. Dále střeží, předvádí a eskortuje vězněné osoby. K dalším úkolům patří výzkum v oboru penologie, jehož výsledky aplikuje v praxi. Prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na vězně s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění. Zajišťuje vzdělávání jak svým zaměstnancům v Institutu vzdělávání VS ČR¹³⁸ a také vězněným osobám ve Středním odborném učilišti a poskytuje zdravotní služby ve svých zdravotnických zařízeních.¹³⁹ Zaměstnanci VS ČR se doposud fakticky¹⁴⁰ dělí na příslušníky (např. dozorcí, justiční stráž) a občanské zaměstnance (speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník). Občanští zaměstnanci se dále řídí zákoníkem práce, poměr příslušníků je upraven v zákoně č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

---

¹³⁶ VAZEBNÍ VĚZNICE PRAHA RUZYNĚ. Vnitřní řád pro obviněné. Praha, 2010. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/90/file/Ruzyn%C4%9B/Vnit%C5%99n%C3%AD%20%C5%99%C3%A1d%20pro%20obvin%C4%9Bn%C3%A9.pdf, příloha 11, str. 36

¹³⁷ zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráž¹³⁷ České republiky

¹³⁸ Od 1. září 2013 dochází na základě schválené novely zákona č. 555/1992 Sb. ke změně názvu organizace, a to z Institutu vzdělávání VS ČR na Akademii Vězeňské služby. V práci se bude dále používat nstitů vzdělávání VS ČR, protože sběr většiny dat probíhal ještě před touto změnou.

¹³⁹ § 2 odst. 1 písmena a) - l), zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráž¹³⁹ České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (dále též zákon o Vězeňské službě a justiční stráž¹³⁹ ČR)

¹⁴⁰ Pro účely některých zákonů jsou sjednoceni pod pojem zaměstnanci Vězeňské služby (viz. Kapitola 2.3.2.1. Reformy ve vězeňství)

4.3. Současný stav

V úvodu a v předchozím textu již byla některá data týkající se českého vězeňství uvedena. Zde budou doplněna o další statistické údaje a soupis platné legislativy a politických koncepcí, které upravují současnou situaci věznic.

4.3.1. Statistiky

V současnosti je celá situace ve vězeňství velmi ovlivněna amnestií prezidenta Václava Klause z ledna 2013. Proto je u většiny ukazatelů předložen i údaj z roku 2011, kdy byl počet vězňů v českých věznicích absolutně nejvyšší od roku 1993.

V České republice je aktuálně tedy 35 věznic, 10 věznic vazebních, dva detenční ústavy, dvě vězeňské nemocnice a celkem 16 662 vězňů. Z tohoto počtu vězňů, jich je 46 odsouzeno k doživotnímu trestu odnětí svobody, 36 chovanců je v dentečních ústavech, 2 304 je vazebně stíhaných a tedy 14 282 je vězňů ve výkonu trestu odnětí svobody.¹⁴¹

V současnosti je v ČR, dle Mezinárodního centra pro vězeňské studie (*International Centre for Prison Studies* - dále „ICPS“) 154 vězňů na 100 tisíc obyvatel, což představuje druhý nejnižší počet ve Střední a Východní Evropě. Lépe je na tom jen Bulharsko se 151 vězni na 100 tisíc obyvatel.¹⁴² Nicméně ještě v roce 2011 to bylo vězňů 220, což Českou republiku řadilo mezi země s nejvyšším počtem vězněných osob v rámci Evropy.¹⁴³ V převzatém grafu níže je možné vidět vývoj počtu vězeňské populace a státem stanovených počtů zaměstnanců.

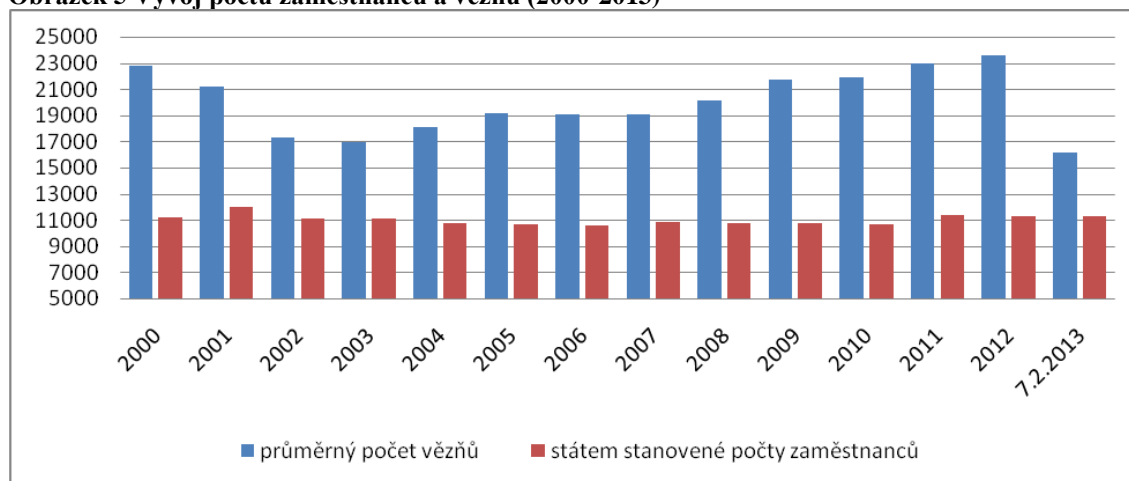
---

¹⁴¹ Rychlá fakta: Stavby vězněných osob. GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 20. 12. 2013, 6:00 [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

¹⁴² WALMSLEY, Roy. INTERNATIONAL CENTRE FOR PRISON STUDIES. *World Prison Population List*. London, 2013. 10. Dostupné z: http://www.prisonstudies.org/sites/prisonstudies.org/files/resources/downloads/wppl_10.pdf, str. 6

¹⁴³ Počet vězňů na obyvatele v Evropě dle průzkumu Rady Evropy roste. In: ČTK. *České noviny: Zpravodajský server ČTK* [online]. 2013, 03.05.2013 17:53 [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/pocet-veznu-na-obyvatele-v-evrope-dle-pruzkumu-rady-evropy-roste/933983>

Obrázek 5 Vývoj počtu zaměstnanců a vězňů (2000-2013)

144

Co se týče zaplněnosti věznic, amnestií se kapacitní přetlak ve věznicích značně uvolnil. Zatím co v roce 2011 byly věznice zaplněny ze 114 %¹⁴⁵, letos jsou zaplněny ze 79 %.¹⁴⁶ Denní náklady na jednoho vězně se pohybují okolo 700 Kč.¹⁴⁷ Evropský průměr se pohybuje okolo 93 euro, tj. přes 2300 Kč na vězně na den.¹⁴⁸ Zaměstnanost vězňů je 68,9 %.¹⁴⁹

Z policejních statistik, které uvádějí podíl recidivistů na páchání trestné činnosti, vyplývá pro rok 2013, že z celkem 109 099 stíhaných či vyšetřovaných osob bylo 57 427 již trestaných, což je více než polovina.¹⁵⁰ Jak uvádí Marešová a kol., je ovšem v případě policejních statistik vhodné sledovat delší období a v něm i vývoj obecné

¹⁴⁴ GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Vězeňská služba České republiky*. Praha. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/prezentace%20VS%20C4%8CR/11-04-26%20VS%20C4%8CR%20vseobec%20WEB.pdf

¹⁴⁵ GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby za rok 2011*. Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/> str. 35

¹⁴⁶ Rychlá fakta: Stavby vězňů. GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 20.12.2013, 6:00 [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

¹⁴⁷ Chcete vědět, kam jdou vaše daně? Podívejte, kolik stojí jeden vězeň. In: *Mediafax.cz* [online]. 6.6. 2013 13:32 [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <http://mediafax.nova.cz/clanek/finance/chcete-vedet-kam-jsou-vasse-dane-podivejte-kolik-stoji-jeden-vezen.html>

¹⁴⁸ Počet vězňů na obyvatele v Evropě dle průzkumu Rady Evropy roste. In: *ČTK. České noviny: Zpravodajský server ČTK* [online]. 2013, 03.05.2013 17:53 [cit. 2013-12-21].

¹⁴⁹ Rychlá fakta: Stavby vězňů. GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 20.12.2013, 6:00 [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

¹⁵⁰ Kriminální statistické přehledy kriminality za rok 2013. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Policie České republiky* [online]. 10.12.2013 [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2013.aspx>

kriminality, na kterou mají vliv změny v trestním zákoně - kriminalizace a dekriminalizace jednání.¹⁵¹ Recidiva je také sledována Ministerstvem spravedlnosti, kde jsou recidivisté označováni soudy a jsou to odsouzení, kteří „již byli pro trestný čin odsouzeni a spáchali druhý nebo další trestný čin po nabytí právní moci předchozího odsuzujícího rozsudku, a soudy tuto okolnost, podle povahy předchozího odsouzení, považovaly za přitěžující.“¹⁵² Tito v roce 2009 tvořili bezmála 10 % (9,1 %) všech odsouzených osob, ale 42,9 % ze všech nepodmíněných trestů odnětí svobody bylo uděleno právě recidivistům.¹⁵³ Do roku 2005 si Vězeňská služba sledovala, složení vězeňské populace z hlediska počtu recidivistů. V ročenkách z dalších let tyto údaje již nejsou dostupné. Autorskému kolektivu z IKSP se podařilo získat podobná data k listopadu 2010, nejsou zde však údaje, kolikrát byl daný pachatel odsouzen bez VTOS. Níže uvedená tabulka je převzata z publikace IKSP a upravena aby odpovídala formátu ze statistické ročenky VS ČR pro rok 2005, se kterým je spojena.

Tabulka 2 Složení odsouzených podle počtu předchozích odsouzení

	Stav k 31. 12. 2005 ¹⁵⁴				Stav k 31. 12. 2005 ¹⁵⁵			
	Muži	Ženy	Celkem	%	Muži	Ženy	Celkem	%
nebyl odsouzen	1877	198	2075	12,91 %	6548	654	7202	44,80 %
1x odsouzen bez VTOS	1152	96	1248	7,76 %	-	-	-	-
2x odsouzen bez VTOS	1060	51	1111	6,91 %	-	-	-	-
3x odsouzen bez VTOS	1679	123	1802	11,21 %	-	-	-	-
byl ve VTOS 1x	2795	120	2915	18,13 %	4033	236	4269	26,55 %
byl ve VTOS 2x	2021	41	2062	12,83 %	2565	110	2675	16,64 %
byl ve VTOS 3x	1465	48	1513	9,41 %	1680	56	1736	10,80 %
byl ve VTOS 4x	1022	19	1041	6,48 %	1115	33	1148	7,14 %
byl ve VTOS 5x	612	18	630	3,92 %	752	18	770	4,79 %

¹⁵¹ MAREŠOVÁ, Alena et al. INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI. Kriminální recidiva a recidivisté: charakteristika, projevy, možnosti trestní justice. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-119-6. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/394.pdf>, str. 46

¹⁵² Ibid, str. 50-51

¹⁵³ Ibid, str. 50 a 55

¹⁵⁴ GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby za rok 2011*. Praha, 2005. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>, str. 32

¹⁵⁵ MAREŠOVÁ, Alena et al. INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI. Kriminální recidiva a recidivisté: charakteristika, projevy, možnosti trestní justice. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-119-6. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/394.pdf>, str. 58-59

byl ve VTOS víc než 5x	1653	27	1680	10,45 %	1727	25	1752	10,90 %
Celkem	15336	741	16077	100,00 %	18420	1132	19552	121,61 %

4.3.2. Zákony a koncepce

Jak již bylo uvedeno, základními dokumenty ve směřování vězeňství jsou Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod, kterými jsou vězni zaručena jeho základní práva i přesto, že ztratil svobodu pohybu. Dalšími určujícími dokumenty v této oblasti jsou zákon o výkonu trestu odnětí svobody, řád výkonu trestu odnětí svobody, zákon o výkonu vazby, řád výkonu vazby, trestní zákoník a zákon o trestním řízení soudním (trestní řád). Život ve věznici je upraven vnitřními řády jednotlivých věznic. Zaměstnanci věznice podléhají zákonu o Vězeňské službě a Justiční strážci České republiky. Ti ve služebním poměru pak zákonu o služebním poměru příslušníků bezpečnostní sborů. Občanští zaměstnanci zákoníku práce.

Koncepční politický dokument vztahující se přímo k vězeňství a který je veřejně dostupný, je v současné době jeden. Je jím Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, zaměřující se na zlepšení v oblastech jako „zintenzivnění spolupráce s Probační a mediační službou, nové diagnostikování, klasifikace a umisťování osob, zjednodušení struktury vězeňských zařízení, další rozšiřování možností zaměstnávat vězně, změny v architektuře věznic a také se chce více orientovat na vztahy s veřejností.“¹⁵⁶

Na české vězeňství se vztahují i Evropská vězeňská pravidla. Tato pravidla mají charakter doporučení členskými státy v oblasti vězeňství ze strany Výboru ministrů Rady Evropy. Tato doporučení, ve vztahu k teoriím trestu, směřují spíše k nápravné funkci vězeňství. Zaměřují se na „působení na pachatele, apelují na snahu přiblížit život ve věznici co nejvíce pozitivním aspektům života na svobodě, kdy by vězni měla být zachována všechna práva v co možná nejvyšší míře a omezení by měla být v minimální, nezbytné míře, úměrná legitimnímu účelu trestu. Dále požaduje navázání spolupráce s občanskými sdruženími a dalšími nápomocnými subjekty, přijímání, zaškolení i pracovní podmínky zaměstnancům musí umožnit udržování vysoké úrovně jejich péče o

¹⁵⁶ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha, 2005. Dostupné z: http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce_do-roku_2015.pdf
str. 9 - 10

uvězněné osoby a ve všech věznicích musí probíhat pravidelné inspekce.¹⁵⁷ Veškeré minimální požadavky, ať už na hygienu či na ubytování atd., musí být ukotveny legislativně v jednotlivých zemích.

4.4. Mezinárodní srovnání

Jak bylo výše uvedeno, novoroční amnestie prezidenta republiky posunula Českou republiku z nelichotivých příček mezinárodních statistik na úroveň poměrně příznivější (viz. výše). Jsou ovšem oblasti, kde je systém českého vězeňství stále zpátečnický. Jedním z nich je systém českých věznic vůbec. Jak již bylo uvedeno, Česká republika rozděluje věznice na 4 typy. Obvykle jsou v evropských zemích však jen tři typy. „*Pro tyto typy věznic se obvykle užívá názvů minimal security (minimální stupeň střežení/zabezpečení), medial security (střední stupeň střežení/zabezpečení) a maximal security (nejvyšší stupeň střežení/zabezpečení) nebo se hovoří o věznicích uzavřených, polootevřených a otevřených.*“¹⁵⁸

Ve skandinávských zemích a v Německu to pak jsou pouze typy dva - věznice otevřené a uzavřené. Oba typy se samozřejmě ještě dále vnitřně diferencují. Zásadním rozdílem oproti evropskému trendu, kromě počtu kategorií věznic, je také to, kdo o příslušném zařazení vězně rozhoduje. U nás, jako u jedněch z posledních, je to stále ještě soud. V ostatních zemích je tato pravomoc a zodpovědnost svěřena do rukou vězeňské správy (skandinávské země, Velká Británie, Nizozemsko, Německo, Itálie, atd.). V dalších zemích je k takovému účelu zřízen zvláštní orgán státní správy, či o konečném přerážení rozhoduje ředitel věznice. Obecný trend je přesouvat toto rozhodnutí orgánům co možná nejbližším vězni, tzn. těm, co mohou vězně dlouhodobě sledovat a poté rozhodnout na základě mnoha kritérií.¹⁵⁹ O vhodnosti tohoto postupu psal již klasik studie vězeňství, Michel Foucault.¹⁶⁰ Pro hodnocení takových kritérií jsou

---

¹⁵⁷ VÝBORU MINISTRŮ ČLENSKÝM STÁTŮM RADY EVROPY K EVROPSKÝM VĚZEŇSKÝM PRAVIDLŮM. *EVROPSKÁ VĚZEŇSKÁ PRAVIDLA: Doporučení Rec (2006) 2*. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/Evropsk%C3%A1%20v%C4%9Bze%C5%88sk%C3%A1%20pravidla.pdf, str. 5

¹⁵⁸ Důvodová zpráva: Vládní návrh, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. str. 9

¹⁵⁹ Ibid, str. 10

¹⁶⁰ FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: Kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9. str. 321

vyvíjeny různé metody hodnocení rizik a potřeb, zjišťování dalších faktorů osobnosti odsouzeného a podobně. V českém prostředí je od listopadu 2012 zaváděn metodický nástroj Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených (SARPO).

„SARPO je jednotný, objektivní, strukturovaný, cílený nástroj hodnocení odsouzených s validizovaným výpočtem statického a dynamického rizika a se zaměřením na identifikaci vybrané trestné činnosti (s násilným, sexuálním a drogovým kontextem). Detekuje riziko újmy (obětí) a rizikové kriminogenní faktory (prediktory recidivy) a obsahuje zhodnocení responsivity odsouzeného (motivace, sebereflexe, schopnost učení). Účelem hodnocení rizik je především predikovat pravděpodobnost opakování trestné činnosti odsouzenými a tomuto uzpůsobit cílené zacházení v přiměřené intenzitě.“¹⁶¹

Dlouhodobě by měl nástroj sloužit k objektivizaci postupu hodnocení vězně. Spolu s případným přijetím vládního návrhu na změnu zákona, který by znamenal přechod České republiky ze čtyř typů věznic na dva (viz. dále 2.3.2.2. Chystané změny), by mohl sloužit k adekvátnějšímu zařazování vězňů orgány sankční politiky, které jsou s odsouzenými v přímém kontaktu.

---

¹⁶¹ PETRAS, Michal. Zavedení nástroje SARPO do praxe. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2012, 21.11.2012 13:46 [cit. 2013-12-22]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/onas/sarpo/http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/zavedeni-nastroje-sarpo-do-praxe>

Empirická část

Jak bylo v teoretické části práce uvedeno, veřejný zájem je časově, místně i historicky podmíněný koncept. Není tedy možné jej exaktně definovat s univerzální platností. Jako takový je předmětem interpretace. Lze říci, že může být i nástrojem manipulace.

Tato část práce je tedy zaměřená na empirické zjišťování diskursu veřejného zájmu ve vztahu k vězeňství a to jak na jeho proměny v čase, tak na jeho pojetí nyní a také na nuance napříč spektrem aktérů této problematiky. Základním vodítkem pro sestavení výzkumného designu je schéma dimenzí veřejného zájmu, na jehož základě byly zvoleny metody k zodpovězení otázek a naplnění cílů stanovených v úvodu práce.

1. Metody empirického šetření

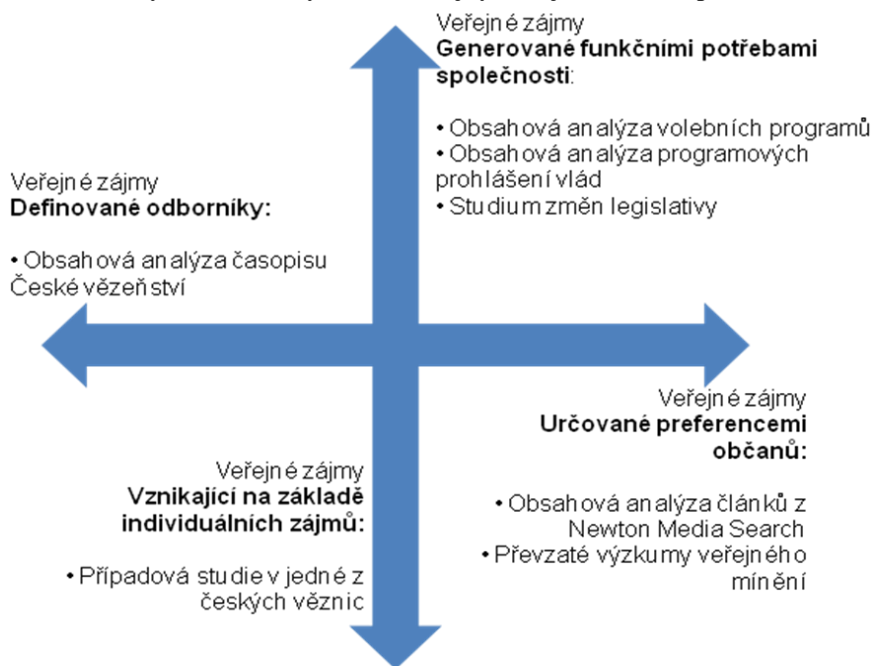
Vzhledem k povaze zvolené problematiky a jí odpovídajících výzkumných cílů, je empirické šetření provedeno kombinací kvalitativních a kvantitativních metod. Jednotlivé dimenze veřejného zájmu (viz. výše) se od sebe navzájem odlišují, a proto ke zkoumání každé jedné z nich je využito odlišných metod.

Výzkumem je pokryto období od roku 2000 až do roku 2013. Veřejné zájmy definované odborníky jsou zjišťovány skrze obsahovou analýzu časopisu České vězeňství vydávaného VS ČR. Ke zjištění veřejných zájmů určených preferencemi občanů jsou převzaty výsledky z proběhnuvších výzkumů veřejného mínění a vlastní obsahová analýza článků z tištěných periodik dostupných z Newton Media Search. Veřejné zájmy generované funkčními potřebami společnosti jsou pokryty analýzou změn legislativy a obsahovou analýzou programových prohlášení vlád a volebních programů parlamentních stran v daném období. V neposlední řadě byla na jaře 2013 provedena případová studie v jedné z českých věznic, kde rozhovory se zaměstnanci věznic slouží ke zjišťování individuálních zájmů jedné skupiny klíčových aktérů v této oblasti (viz. schéma níže). Výsledky těchto analýz pak vedou k pochopení diskurzu, jakým se o dané problematice hovoří.¹⁶²

---

¹⁶² Understanding and Adopting Discourse and Narrative Analysis. PIERCE, Roger. *Research methods in politics: a practical guide*. Thousand Oaks, CA: Sage, 2008, s. 279-306. ISBN 978-1-4129-3551-7.

Obrázek 6 Schéma různých dimenzí vymezení veřejných zájmů a k nim příslušná šetření

Oproti projektu práce je období pro obsahovou analýzu téměř o polovinu zkráceno. Na druhou stranu je přidána analýza volebních programů a programových prohlášení vlád. Ke zkrácení došlo zejména proto, že cílem práce není v první řadě ukázat trendy v posunu definování veřejného zájmu, pro které by bylo 20leté období vhodnější, cílem spíše je ukázat jaký je veřejný zájem nyní. Současně toto omezení uvolnilo výzkumníkovi kapacity pro analýzu volebních programů. Ve vybraném období také došlo k zásadním změnám v oblasti české trestní politiky (např. vznik probační a mediální služby, zavedení trestu povinné práce, přijetí trestního zákoníku, návrh novely zákona o kategorizaci věznic, ...), a tedy nebudou v analýze pominuty. Konečné vzorky pro analýzu jsou následující:

	období	vzorek
Obsahová analýza časopisu České vězeňství	2000 - 2013	747 přepsaných nadpisů 56 vydání časopisu
Obsahová analýza mediálních zpráv	2000 - 2013	87 článků
Převzaté výzkumy veřejného mínění	2000 - 2013	IKSP, CVVM
Obsahová analýza volebních programů a	1998 - 2013	52 volebních programů 8 programových prohlášení vlády

programových prohlášení vlád		
Legislativní dokumenty	2000 - 2013	Příslušné zákony v daném období
Případová studie ve věznici	duben - květen 2013	Rozhovory - 6 zaměstnanců, pozorování

Kombinace různých výzkumných technik je zvolena také proto, aby došlo k minimalizaci zkreslení poznatků osobou výzkumníka.

V následujících kapitolách je podrobně popsáno, která výzkumná technika náleží ke zkoumání které dimenze a proč, její výhody a nevýhody využití obecně i pro tuto konkrétní oblast. Následně jsou uvedeny náležitosti vlastních šetření a jejich výsledky.

2. Vlastní empirické šetření

2.1. Šetření z hlediska veřejných zájmů definovaných odborníky

Za odborníky jsou zde považováni jak experti v teoretickém zkoumání problematiky, tak i všichni, ti kteří mají bezprostřední vztah k vězeňské praxi.

2.1.1. Obsahová analýza časopisu České vězeňství

2.1.1.1. Metoda

„Obsahová analýza je výzkumná metoda používaná pro objektivní, systematický a kvantitativní popis manifestního obsahu komunikace.“¹⁶³ Dle Nekoly a Veselého tato výzkumná metoda nabízí možnosti „pro systematickou a objektivní analýzu obsahu lidské komunikace.“¹⁶⁴ Disman uvádí, že lze jejím prostřednictvím zkoumat „sdělení jakéhokoliv druhu, ... může se zabývat obsahem, formou, autorem i adresátem sdělení.“¹⁶⁵ Zkoumaným materiálem zde budou články z časopisu České vězeňství za posledních třináct let. Je to období natolik dlouhé, aby bylo možné vysledovat určité trendy či posuny v definování veřejného zájmu.

Jak již bylo uvedeno, budou zde za odborníky považováni aktéři z nejužšího okruhu věznice. Zaměstnanci věznice vyjádřily své postoje k dané problematice skrze rozhovory v případové studii (viz. 2.4.1. Případová studie). K získání pohledu dalšího, velmi širokého spektra aktérů, je použita obsahová analýza časopisu, který vydává samotná VS ČR. Použití této metody umožňuje také další srovnání, a sice s mediálním obrazem českého vězeňství, jak jej vytváří celostátní periodika analyzovaná v další části práce.

Analyzované periodikum je vydáváno VS ČR, vychází většinou čtyřikrát ročně, a to od roku 1992. V současnosti je dostupné ve formátu .pdf na internetových stránkách VS ČR¹⁶⁶. Vybraný vzorek pokrývá období od roku 2000 do doposud posledního

---

¹⁶³BERELSON, Bernard. *Content analysis in communication research*. New York: Hafner, 1971. str. 18

¹⁶⁴VESELÝ, Arnošt a Martin NEKOLA. *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Praha: SLON, 2007. ISBN 978-808-6429-755.187. str. 187

¹⁶⁵DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0139-7. str. 168

¹⁶⁶Od 3. čísla z roku 2012 není možné stáhnout verzi .pdf, možnost pouze online prohlížení časopisu

vydání časopisu České vězeňství¹⁶⁷. V tomto období vyšlo 56 čísel časopisu, celkem 2553 stran. Vzhledem k rozsahu vzorku zde byla zvolena obsahová analýza nadpisů článků namísto článků kompletních. Tímto zúžením bylo možné pokrýt celý vzorek, a vyhnout se tedy selekci článků úsudkem výzkumníka. Vzhledem k tomu, že jsou časopisy ve formátu .pdf, nebyl by v podstatě žádný jiný výběr možný. Články ne vždy následují za sebou, takže i volba každého x-tého článku by závisela na úsudku výzkumníka. Pro analýzu bylo přepsáno 924 nadpisů, z nichž byly poté odmazány články týkající se vězeňství v zahraničí a vězeňství v historii. Konečný vzorek tedy čítá 747 nadpisů. Při přepisu bylo nutné pročíst každý jeden časopis, bylo tedy paralelně provedeno kódování a doplňující obsahová analýza tematických okruhů jednotlivých čísel časopisu. Podkapitola týkající se obrazu veřejného zájmu v periodiku, jakožto stěžejní téma práce, je doplněna o konkrétní ukázky nadpisů.

Tato část empirického zpracování tématu si klade za cíl zjistit následující:

- Jaká témata se objevovala v jednotlivých letech?
- Koho se články (nadpisy) nejčastěji týkají?
- Jak je české vězeňství prezentováno ve vybraném vzorku?
- Shledávají články v českém vězeňství nějaké problémy?
- Zmiňují se články o veřejném zájmu/účelu vězeňství? V čem jej vidí?

Manuál pro kódování

Pro klasifikaci informací o využitých médiích a člancích byl za vzor použit manuál kódování týmu Šťastná, Miovský a Novák, stejně tak byl z této studie převzat formát prezentování jednotlivých proměnných.¹⁶⁸ I když je zde dříve uvedena právě obsahová analýza časopisu České vězeňství, reálně byla nejdříve provedena analýza zpráv z celostátních periodik. Po zkušenostech s touto analýzou byly použity některé kategorie proměnných a již byla tušena témata, která se budou pravděpodobně vyskytovat i zde. Další témata poté byla dle potřeb přidávána v průběhu kódování.

---

¹⁶⁷ V roce 2013 byla v době provádění analýzy vydána teprve dvě čísla časopisu. V dalším textu je tedy rok 2013 analyzován na základě nekompletního vzorku.

¹⁶⁸ ŠŤASTNÁ, Lenka, Michal MIOVSKÝ a Petr NOVÁK. *Manuál kódování mediálních sdělení o návykových látkách a tématech s nimi spojených: uživatelská příručka*. Praha/Tišnov: Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky a 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze ve spolupráci se Sdružením SCAN Tišnov, 2009. ISBN 80-86620-17-4. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/118/2851/Manual-kodovani-medialnich-sdeleni-o-navykovych-latkach-a-tematech-s-nimi-spojenych-Uzivatelaska-pri-rucka>

Současně pro časovou náročnost zpracování dat pomocí programu MS Excel¹⁶⁹ byl zde použit program SPSS. Pro možnost zpracování dat v tomto programu bylo nutné proměnné převést na dichotomie - téma se v nadpisu vyskytuje Ano/Ne. Manuál pro kódování tedy ve své finální podobě obsahoval - pro kódování témat časopisu, proměnné *Číslo záznamu, Název vydání, Rok, Číslo vydání, Počet stran* a dále 14 kategorií obsahujících celkem 59 podkategorií - dichotomických proměnných. Proměnné byly vytvořeny na základě již existujících zastřešujících témat tak, jak byly uvedeny v samotném časopise. Zastřešující témata byla bohužel uváděna pouze do roku 2003. Ve vydání mezi léty 2004 až 2007 (včetně) musela být témata vytvářena výzkumníkem a z obavy o jejich kompletní pokrytí se jejich počet výrazně rozrostl. Od roku 2008 se již znovu objevují zastřešující kategorie stanovené přímo vydavatelem časopisu. Ty posléze byly využity k reorganizaci vzniklých 59 tematických okruhů do 14 obecnějších (viz. Tabulka 3 Kategorie témat časopisu České vězeňství).

Tabulka 3 Kategorie témat časopisu České vězeňství

Sport	O49_Sport
Duchovní péče	O42_Duchovní péče, náboženství
Ze zahraničí	O8_Ze zahraničí
Účel trestu	O50_Účel trestu (seriál věznic nejsou jen mříže, nejsou jen izolace)
Prevence	O45_Prevence
Bezpečnost	O22_Útěky vězňů
	O34_Bezpečnost věznic
	O46_Organizovaný zločin
	O47_Korupce-protikorupční opatření
	O55_Počet vězňů roste
Historie	O9_Historie
	O48_Političtí vězni
Humanizace	O5_Zacházení s vězni
	O6_Alternativy
	O7_Postpenitenciární péče
	O11_Lidská práva
	O12_PP s dohledem, Parole
	O19_Probace a mediace (služba)
	O20_Zaměstnávání vězňů
	O21_Zájmová činnost
	O25_Zacházení s mladistvými
	O31_Psychologie
	O44_Humanizace vězeňství
O57_Reintegrace	
Ostatní	Úvodník
	O2_Dokument
	O3_Názor novináře
	O10_Recenze
	O14_Reportáž
	O16_Numismatika
	O26_Kriminalita dětí/Mládeže
	O28_Kriminologie

¹⁶⁹ Použito pro analýzu obsahu celostátních periodik

	O29_Logistika
	O30_Faleristika
	O33_Heraldika
	O38_(Mezinárodní)konference
	O41_Visegrádská čtyřka
Specifické skupiny vězňů	O_8_Typ/osobnost pachatelů
	O23_Sexuální delikvence
	O25_Zacházení s mladistvými
	O37_Drogy
System	O27_Justice a trestní politika
	O35_Trestní zákon-novely
	O39_Rozvoj, Vývoj českého vězeňského systému
	O56_Finance
Vězeňství a veřejnost	O32_VS a veřejnost
	O36_Povodeň
Věznice	O15_Zdravotnická služba
	O18_Detence
	O40_(Vazební) věznice
	O43_Zdravotní péče
	O52_Odborná knihovna
	O51_Opravy,rekonstrukce, nové objekty, oddělení
	O58_Soukromá věznice, sektor
	O59_Výkon vazby

Pro kódování samotných nadpisů byly vytvořeny proměnné: *Číslo nadpisu, Plné znění nadpisu, Rok vydání, Číslo vydání, Ladění článku, Typ článku* a dále 53 dichotomických proměnných (viz. Příloha č. 5).

2.1.1.2. Výsledky

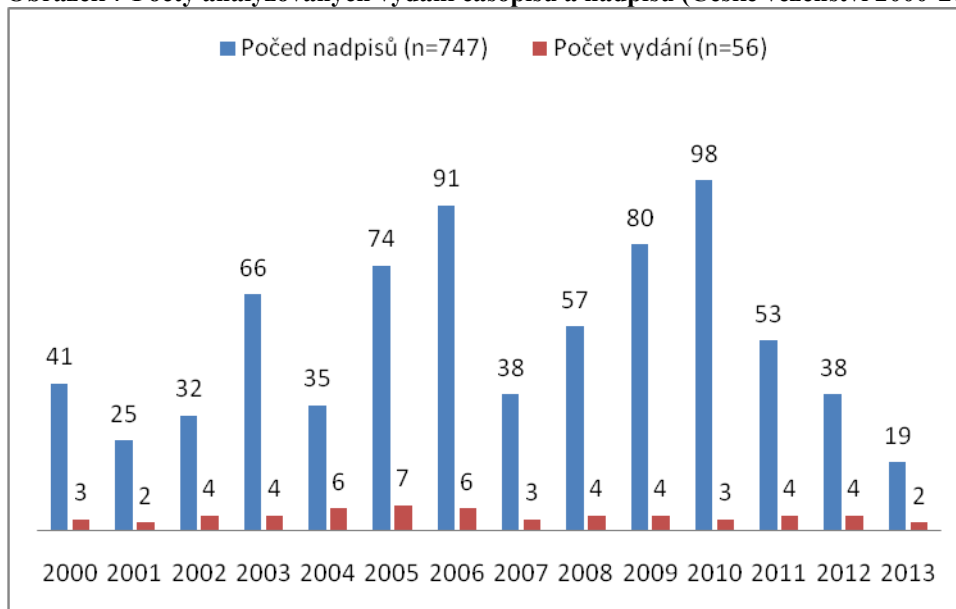
Časopis, nadpisy

Ačkoliv se v informacích o časopisu uvádí, že vychází čtyřikrát ročně, není tomu vždy tak. V některých letech vychází dvě dvojčísla, jindy je to kombinace jednotlivých čísel a dvojčísel, v roce 2005 vyšlo jedno mimořádné vydání týkající se pouze útěku z plzeňské věznice. Nicméně celkově lze konstatovat, že vybraný vzorek relativně rovnoměrně pokrývá celé zvolené období.

K vývoji počtu nadpisů je nutno poznamenat rozdíly v pořizování zápisů jednotlivých nadpisů. Do roku 2003 (včetně) měla jednotlivá čísla časopisů kompletní obsah hned v úvodu. Bylo tedy možné vypsát přesně veškeré obsažené články. Od roku 2004 do roku 2007 byly na začátku každého vydání uvedeny pouze vybrané články, proto bylo nutné přejít k vypisování přímo z časopisu. Je zde tedy vyšší pravděpodobnost přehlédnutí některého z nadpisů. Nadpisy jsou také vytvářeny „kreativněji“, bylo tedy těžší je posléze zakódovat a je možné předpokládat větší nepřesnosti v zakódování. Obecně lze časopis od roku 2004 považovat za více populární

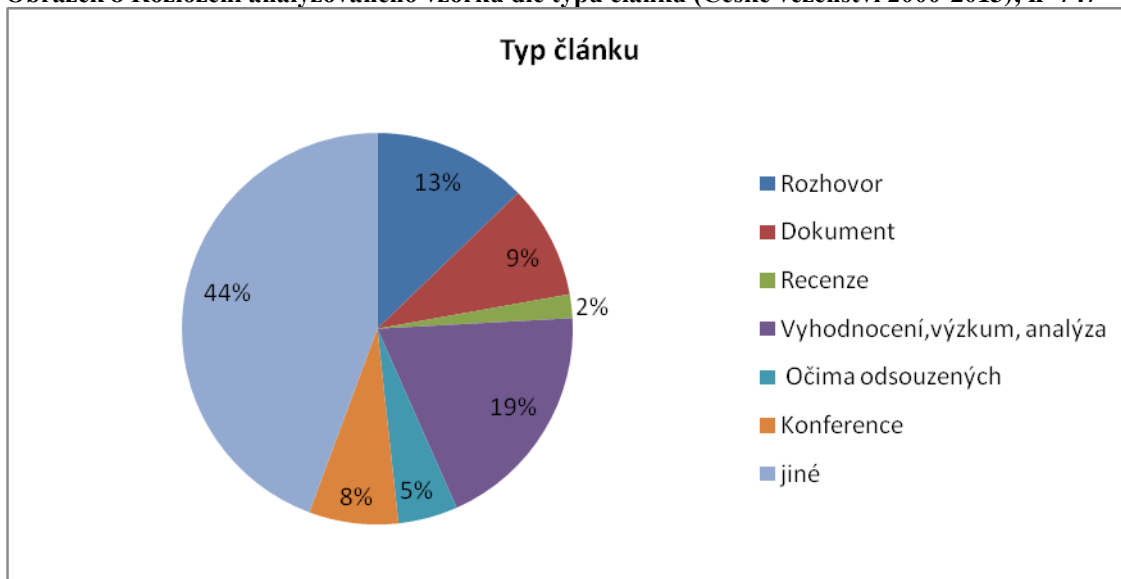
než naučný. Ve větší míře se začaly objevovat články informující o sportovních úspěších a aktivitách, reportáže, byla přidána také křížovka a podobně. Od roku 2008 se vrací formát plného obsahu v úvodu časopisu a přesnějších napsíů jednotlivých článků.

Obrázek 7 Počty analyzovaných vydání časopisu a nadpisů (České vězeňství 2000-2013)

Analyzovaný soubor nadpisů lze dále rozdělit dle typu článků. Tato typologie byla stanovena zpětně po porovnání celého záznamu všech nadpisů v daných letech. Mezi články informativními (zde kategorie *Jiné*), které tvořily většinu z celého vzorku, se objevovaly také rozhovory s představiteli vězeňské služby, ale také texty samotných vězňů, zprávy z konferencí, ale také (zejména v prvních vydáních časopisu) znění důležitých dokumentů týkajících se českého vězeňství a komentáře odborníků k nim. Významnou část článku, zhruba jednu pětinu, tvořila hodnocení, výsledky či analýzy z oblasti vězeňství.

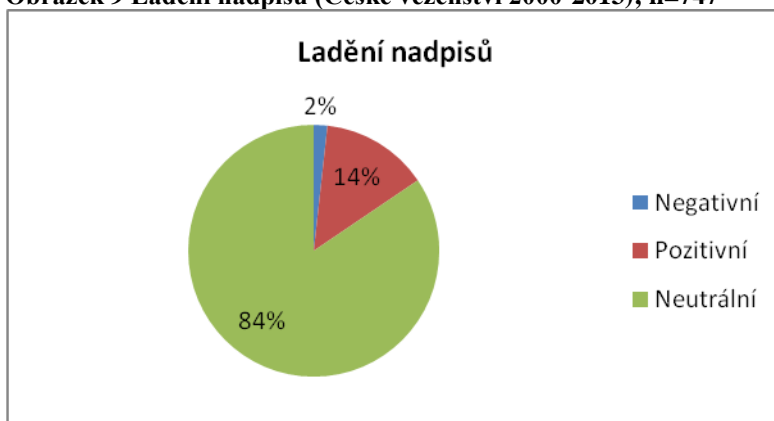
Obrázek 8 Rozložení analyzovaného vzorku dle typu článku (České vězeňství 2000-2013); n=747

Obraz českého vězeňství

Pokud by si měl kdokoliv vytvořit představu o českém vězeňství z analyzovaného časopisu, musel by dospět k závěru, že je v českém vězeňství vše relativně v pořádku a až na drobnější výjimky žádnému vážnějšímu problému nemusí čelit. Drtivá většina nadpisů byla neutrálního charakteru, asi 14 % byly nadpisy týkající se příkladů dobré praxe z věznic, úspěchů české vězeňské kynologie či nadpisy typu „kde vězni pomáhají“ a pouhých 13 nadpisů článků (2 %) přinášelo kritiku či zmiňovalo nějaký nedostatek, problém.

Obrázek 9 Ladění nadpisů (České vězeňství 2000-2013); n=747

I detailnější pohled na témata obsažená v jednotlivých časopisech podporuje dojem bezproblémovosti. Nejčastějšími tématy jsou pak příklady dobré praxe ze

zahraničí, či naučné články z oblasti historie vězeňství a historické penologie. Ani jedna tato kategorie ovšem nebyla součástí vzorku vypsaných nadpisů, jak bylo výše uvedeno.

Témata s nejvyšší a nejnižší frekvencí výskytu v nadpisech v daném období tento obraz pouze potvrzují. Nejčastěji časopis informuje o konkrétních věznicích, o programech zacházení s vězni a o péči, kterou poskytuje vězeňská služba svým zaměstnancům. Zde je zajímavé spojení s nejméně frekventovanými tématy. Jak již bylo uvedeno, některé proměnné byly převzaty z manuálu pro kódování celostátních periodik. Byla to právě proměnná *občanští zaměstnanci*, která nemohla být vytvořena na základě analýzy časopisu, a to vzhledem k tomu, že se zde vůbec v žádném nadpisu explicitně dané slovní spojení nevyskytlo. Samozřejmě, že v souvislosti s tématy o zaměstnancích VS ČR byly v článcích pravděpodobně zahrnuti, v nadpisech se však neobjevili. Implicitně z nadpisů článků vyplynulo, že pokud se zde zmiňují zaměstnanci věznice, jsou míněni primárně zaměstnanci ve služebním poměru. O čem se v článcích Českého vězeňství mnoho nespravuje, jsou problémy týkající nedostatku zaměstnanců, nedostatečné kapacity věznic či zvyšující se počet vězňů.

Tabulka 4 Nejvíce/Nejméně frekventovaná témata časopisů (České vězeňství 2000-2013)

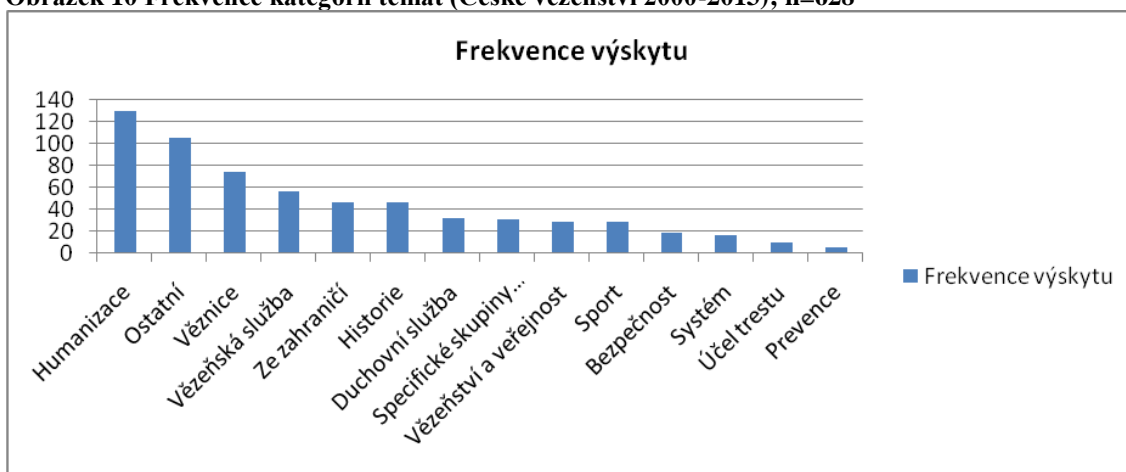
	Kolikrát uvedeno	% z časopisů (n=56)	% ze všech kódů témat (n=574)		Kolikrát uvedeno	% z časopisů (n=56)	% ze všech kódů témat (n=574)
O8_Ze zahraničí	46	82,1 %	8,0 %	O46_Organizovaný zločin	1	1,8 %	0,2 %
O9_Historie	44	78,6 %	7,7 %	O54_Nedostatek zaměstnanců	1	1,8 %	0,2 %
O42_Duchovní péče, náboženství	32	57,1 %	5,6 %	O55_Počet vězňů roste	1	1,8 %	0,2 %
Celkem		56	574 ¹⁷⁰	Celkem		56	574

¹⁷⁰ Konečný celkový počet všech zakódovaných témat při dodatečné analýze

Tabulka 5 Nejvíce/Nejméně frekventovaná témata nadpisů (České vězeňství 2000-2013)

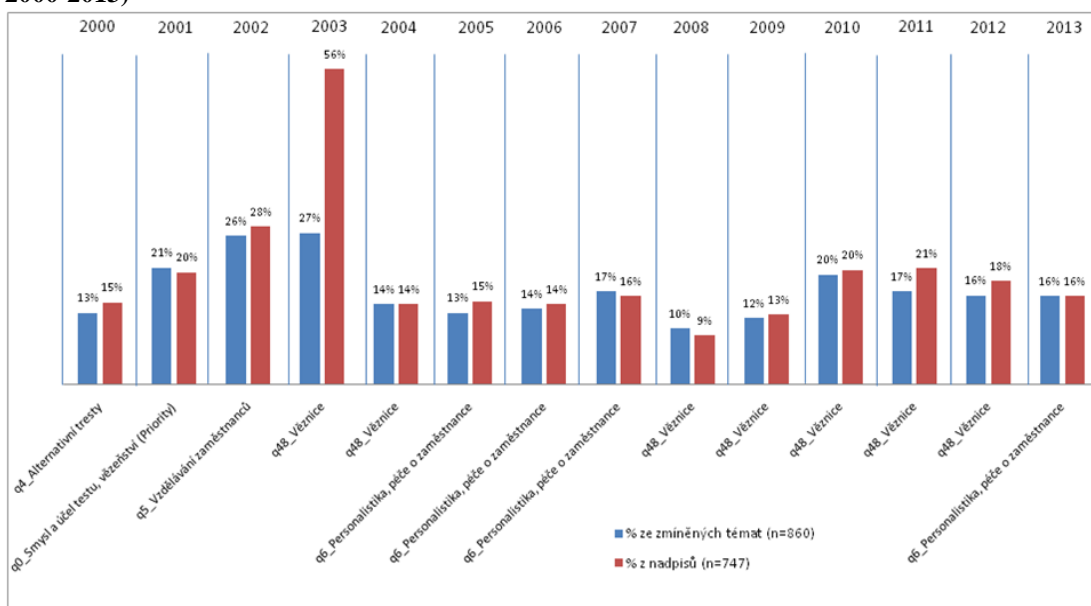
	Kolikrát uvedeno	% z nadpisů (n=747)	% ze všech kódů nadpisů (n=860)		Kolikrát uvedeno	% z nadpisů (n=747)	% ze všech kódů nadpisů (n=860)
q48_Věznice (současný stav, budoucnost, co se u nich děje)	109	14,6 %	12,7 %	q51_Soukromá věznice, PPP	3	0,4 %	0,3 %
q9_Programy zacházení, zacházení s vězni (komunikace apod.)	94	12,6 %	10,9 %	q26_Vysoký/Zvyšující se počet vězňů	2	0,3 %	0,2 %
q6_Personalistika, péče o zaměstnance	84	11,2 %	9,8 %	q28_Korupce, hospodářská kriminalita	2	0,3 %	0,2 %
q0_Smysl a účel testu, vězeňství (Priority)	38	5,1 %	4,4 %	q37_Nedostatečná kapacita	2	0,3 %	0,2 %
q8_Zaměstnávání vězňů	37	5,0 %	4,3 %	q1_Restriktivní funkce vězení	1	0,1 %	0,1 %
q31_Hodnocení současné situace statistiky, výzkumy	36	4,8 %	4,2 %	q23_Podmíněné propuštění s dohledem	1	0,1 %	0,1 %
q15_Závislost na drogách (protidrogová politika, opatření), alkohol	31	4,1 %	3,6 %	q27_Málo zaměstnanců	1	0,1 %	0,1 %
q5_Vzdělávání zaměstnanců, cvičení	29	3,9 %	3,4 %	q33_Personální změny	1	0,1 %	0,1 %
q7_Vzdělávání vězňů	29	3,9 %	3,4 %	q40_Samostatnost věznic	1	0,1 %	0,1 %
q42_Kde vězni pomáhají	29	3,9 %	3,4 %	q11_Občanskí zaměstnanci	0	0,0 %	0,0 %
Celkem		747	860	Celkem		747	860

Obrázek 10 Frekvence kategorií témat (České vězeňství 2000-2013); n=628¹⁷¹

Níže uvedený graf zachycuje proměnu hlavních témat nadpisů v čase. Od témat širší perspektivy, jako jsou *Alternativní tresty* a *Smysl a účel vězeňství* se postupně články přesunují k tématům konkrétnějším, jako jsou zaměstnanci vězňice a konkrétní vězňice, jejich současný stav, budoucnost a příklady dobré praxe. Výkyv v roce 2003 je způsoben jedním vydáním, které bylo přímo zaměřeno na podrobnější informace o každé jednotlivé vězňici v ČR (charakteristika, programy zacházení a péče o zaměstnance).

Obrázek 11 Nejfrekventovanější témata - % z nadpisů, % ze všeho zmíněného (České vězeňství 2000-2013)

¹⁷¹ Celkový počet témat se liší od předchozích tabulek, protože zde jsou ještě ponechány i kategorie *Ze zahraničí* a *Historie*

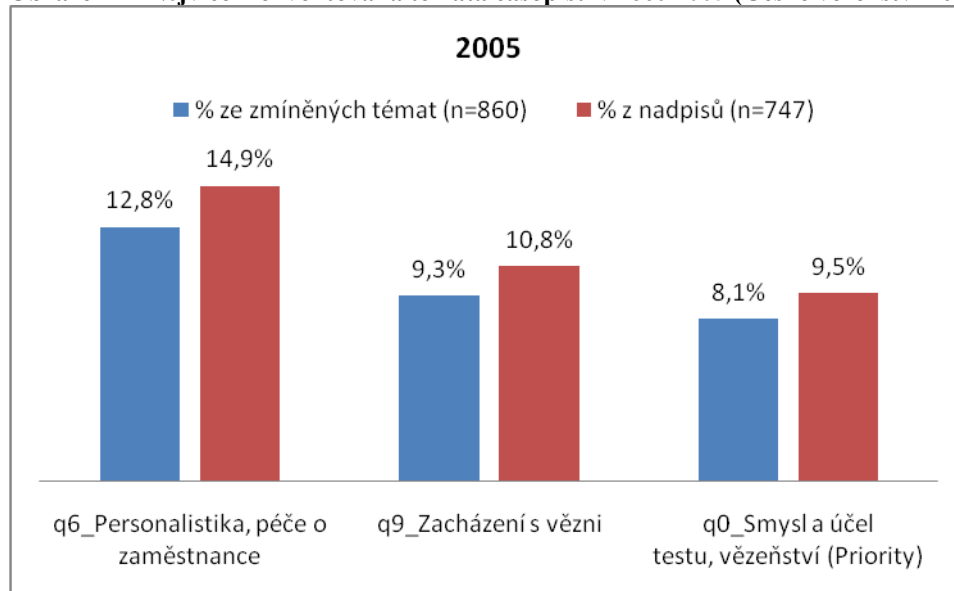
Obraz veřejného zájmu v Českém vězeňství

Následující část práce uvádí frekvenci a rozložení témat týkajících se veřejného zájmu ve vzorku zkoumaných článků. Protože je veřejný zájem stěžejním tématem celé práce, je v podkapitole přistoupeno k doplnění kvantitativních dat o kvalitativní část, tedy o příklady nadpisů.

Veřejný zájem byl pokryt čtveřicí proměnných - *q0_Smysl a účel testu* (n=38), *q1_Restriktivní funkce vězení* (n=1), *q2_Nápravná funkce* (n=9), *q3_Bezpečnost společnosti* (n=10). *Restriktivní funkce* trestu byla zmíněna pouze jednou, v roce 2008, zatímco *smysl a účel trestu* se objevuje 38krát a pravidelně téměř v každém roce (vyjímaje rok 2006). Zbylé dvě proměnné se objevují výrazně méně často a v letech jsou rozloženy nepravidelně.

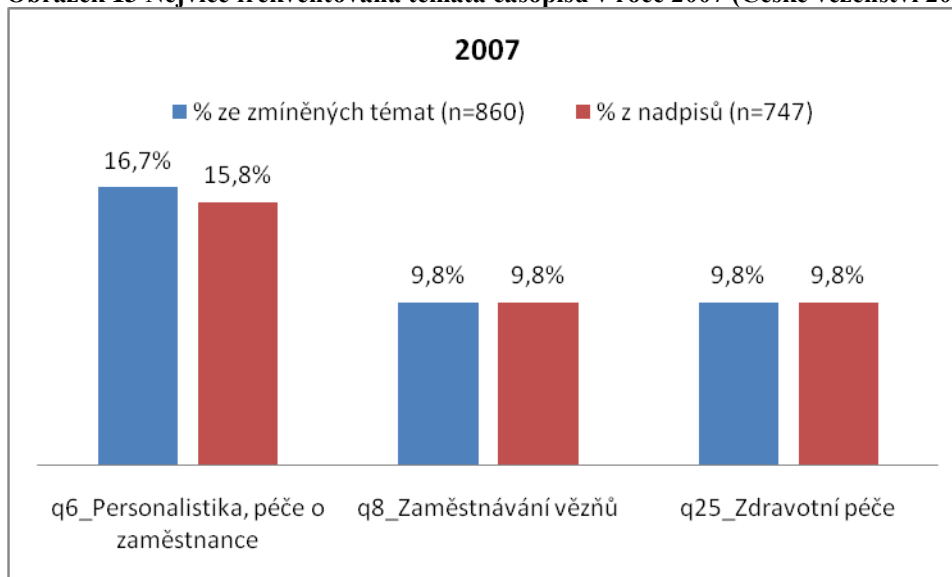
Výjimečný z pohledu těchto proměnných je rok 2007, kdy nebyla žádná z proměnných obsažena v nadpisu ani jednou. Tento rok byl jedním z nejlabsších co se obecně vydání časopisu i počtu nadpisů týče (viz. Tabulky výše). Nejčastějšími tématy byla *q6_Personalistika, péče o zaměstnance*, *q8_Zaměstnávání vězňů*, *q25_Zdravotní péče*. Výjimečný na opačném konci pomyslné škály je rok 2005, kde se téma *Smyslu a účelu trestu* dostalo do trojice nejfrekventovanějších témat, spolu s *q6_Personalistika, péče o zaměstnance* a *q9_Zacházení s vězni*.

Obrázek 12 Nejvíce frekventovaná témata časopisů v roce 2005 (České vězeňství 2000-2013)

Obrázek 13 Nejvíce frekventovaná témata časopisů v roce 2007 (České vězeňství 2000-2013)

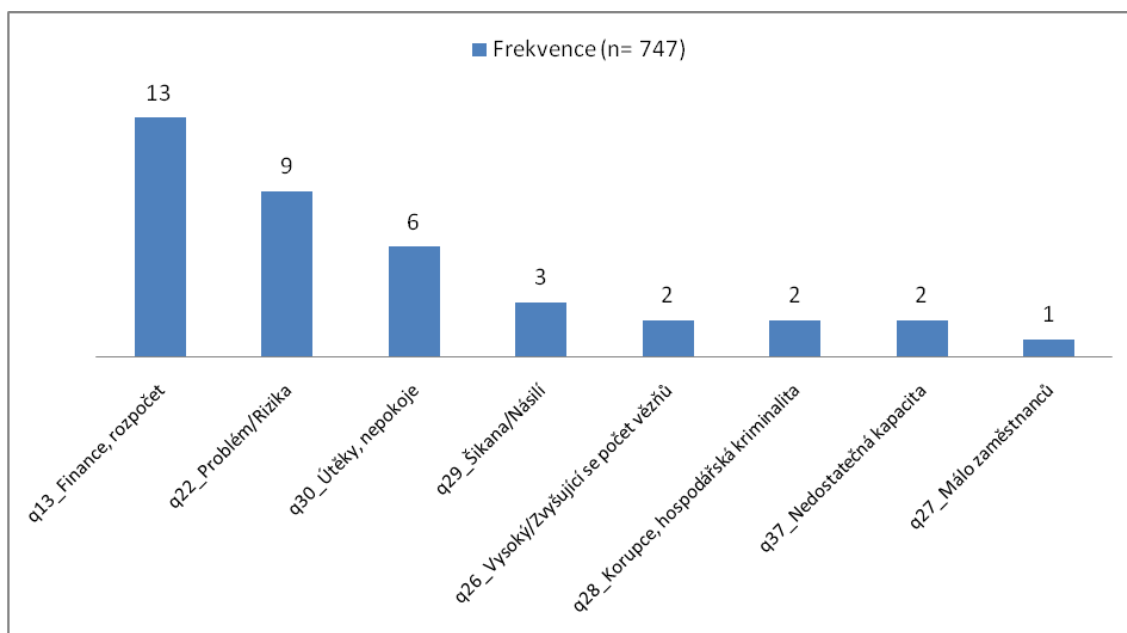
Z počátku zkoumaného období se mezi nadpisy objevují ty konstatující, co je české vězeňství - *Vězeňství je sociální službou společnosti* (rok 2000, č. 1), *Trestní politika je záležitostí všech občanů - rozhovor s JUDr. Janou Chalupovou* (rok 2000, č. 3, 4), později se objevují spíše polemiky *O stavu trestní justice a zejména vězeňství* (2001. č. 3) a pozornost se obrací k personálu i v dalších nadpisech - *Jednou z hlavních priorit je práce s personálem* (2001, č. 1, 2). Následující roky se spíše soustřeďují na popis stavu ve věznicích, či na složitost návrhů řešení. V roce 2004 se objevují nadpisy o přesahu stavu vězeňství do celé společnosti, ale také o účelu vězení ve vztahu k vězni - *Kvalitní vězeňství, důležitý předpoklad bezpečné společnosti* (2004, č. 2), *V Českých Budějovicích o duši vězně* (2004, č. 4), *Věznice nabízí šanci* (2004, č. 6). Rok 2005 se nese zejména v duchu bezpečnosti jako priority - *Jen v bezpečných věznicích lze provádět kvalitní programy zacházení s odsouzenými* (2005, č. 3), *Bezpečná věznice je věcí všech zaměstnanců* (2005, č. 5), *Věznice musí být především bezpečná* (2005, č. 6). Je také uvedeno, že *Věznice není jen izolace* (2005, č. 3). Rok 2006, dalo by se říci, navazuje na poslední uvedené, kde je zmíněno, že *Bezpečnost věznic není v rozporu s humánním pojetím výkonu trestu* (2006, č. 1) a další *Prioritou je profesionalita* (2006, č. 2). V roce 2007, jak bylo uvedeno, se nadpisy s tematikou veřejného zájmu nevyskytují. V roce 2008 pak *Vězení není pomsta* (2008, č. 4). Následující roky se rétorika drží nastolené linie důležitosti personálu, jeho odbornosti a orientaci na vězně, na příklad v nadpisech jako *Lidé místo zdí v ČR* (2009, č. 1), *Co si přejí vězňové od zlaté rybky?* (20011, č. 1), *I ve vězení se dají dělat pěkné a užitečné věci* (2012, č. 3), *Soudobě*

vězeňství je postaveno na odbornějším přístupu k vězňům (2012, č. 4), Mým cílem je, aby naši lidi mohli být pyšní na to, že pracují u VS ČR (GŘ Dohnal) (2013, č. 1).

Problémy

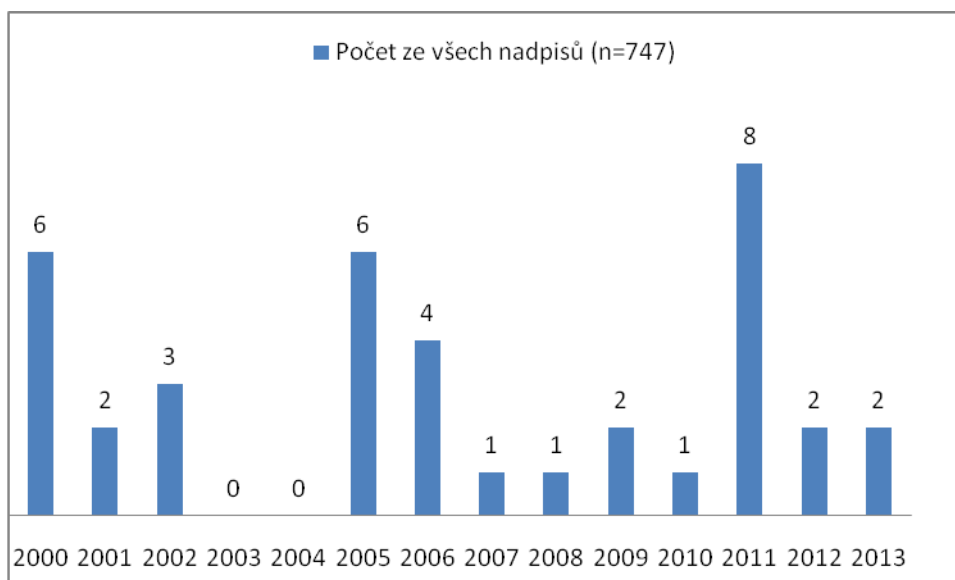
Jak již bylo výše uvedeno, o problémech se časopis České vězeňství mnohokrát nezmiňuje. Problémy byly zakódovány do níže uvedených osmi proměnných s celkovou frekvencí 38. Podrobnější rozložení je uvedeno v následujícím grafu. Nejfrekventovanějším problémem, o kterém se zde psalo, byly *finance* dále pak se objevovaly nadpisy zmiňující *rizika*, *problémy* obecně a třetím v pořadí jsou *útěky a nepokoje*. Naopak mezi marginální téma lze řadit *málo zaměstnanců* či *nedostatečnou kapacitu*.

Obrázek 14 Frekvence zmíněných problémů v nadpisech (České vězeňství 2000-2013)

Rozložením zmínek o problémech v letech je možné pozorovat rok 2011 jako „nejproblématictější“. Nejzmiňovanějším problémem v tomto roce jsou finance. Je to rok, kdy se vedou debaty o navýšení rozpočtu věznicím, které mají posléze vyústit v odvolání ministra spravedlnosti právě kvůli nutnosti navýšit rozpočet, respektive kvůli jeho neschoposti dodržet ten původní (viz. 2.2.1. Obsahová analýza článků Newton Media Search). Naopak v roce 2003 a 2004 nejsou zmiňovány žádné problémy.

Obrázek 15 Frekvence zmíněných problémů v nadpisech v jednotlivých letech (České vězeňství 2000-2013)

2.1.1.3. Dílčí závěry

Jaká témata se objevovala v jednotlivých letech? Koho se články (nadpisy) nejčastěji týkají?

V drtivé většině časopisů se objevila témata ze zahraniční praxe (82,1 %), a z historie vězeňství (78,6 %). Tyto kategorie byly vzhledem k tématu vyloučeny z další analýzy nadpisů, kterých nakonec bylo 747. V tomto počtu se mezi tři nejčastější témata nadpisů zařadily *Věznice* - tedy příklady konkrétní praxe, reportáže z věznic, jejich budoucnost, současný stav, atp., dále *Programy zacházení* a *Personalistika a péče o zaměstnance*. Naopak nejméně se mluvílo o *Nedostatku zaměstnanců* (1,8 % ze všech časopisů, 0,1 % ze všech nadpisů) či *Rostoucím počtu vězňů* (1,8 % ze všech časopisů, 0,3 % ze všech nadpisů).

V roce 2000 se nejčastěji vyskytovalo téma *Alternativních trestů* (15 % ze všech nadpisů), v následujícím roce je pětina nadpisů tvořena těmi, zabývajícími se *Smyslem a účelem vězeňství*. Od roku 2002 je pak pozornost věnována střídavě *Personalistice a péči o zaměstnance* a konkrétním *Věznicím*.

Jak je české vězeňství prezentováno ve vybraném vzorku?

Z obsahové analýzy časopisu České vězeňství vyplývá jistý trend idealizovat situaci ve vězeňství ČR. Lze usuzovat, že u Českého vězeňství, jakožto periodika

vydávaného VS ČR, není žádoucí negativistický tón k vytváření tlaku na své zaměstnance a spolupracující činitele, nicméně předložená data je možné považovat za překvapující. Ladění článků je převážně neutrální, pětina nadpisů je pozitivní.

Shledávají články v českém vězeňství nějaké problémy?

Zmiňovanými problematickými oblastmi jsou *finance* a *problémy a rizika obecně*. Celkový počet „negativních“ kódů je velmi nízký, pouze 38 z celkových 860 kódů celkově. Co naopak jako problém nefiguruje téměř nikdy je *nedostatek zaměstnanců* či *nedostatečná kapacita věznic*. Nejvyšší frekvence proměnných týkajících se problému je v roce 2011, nejnižší pak shodně v letech 2003 a 2004.

Zmiňují se články o veřejném zájmu/účelu vězeňství?

Veřejný zájem byl pokryt čtveřicí proměnných - obecnější *q0_Smysl a účel testu*, která se v nadpisech vyskytla 38 krát. Na konkrétnější úrovni šlo o proměnné *q1_Restriktivní funkce vězení* (n=1), *q2_Nápravná funkce* (n=9), *q3_Bezpečnost společnosti* (n=10). Výjimečný z pohledu těchto proměnných je rok 2007, kdy nebyla žádná z proměnných obsažena v nadpisu ani jednou. Výjimečný na opačném konci pomyslné škály je rok 2005, kde se téma *Smyslu a účelu trestu* dostalo do trojice nejfrekventovanějších témat (9,5 % ze všech 74 nadpisů v daném roce). Nápravná funkce vězení se nejvíce vyskytuje v letech 2009-2011, bezpečnost v letech 2005 a 2006. Obecně lze, z kvantitativních dat a z konkrétních nadpisů, pozorovat asi do roku 2005 spíše humanizační rétoriku ve vztahu k veřejnému zájmu v českém vězeňství, ta se pak mění v bezpečnost jako prioritu, v roce 2008 se jednou vyskytuje zmínění restriktivní funkce vězeňství a poté se pozornost vrací k osobě vězně a důraz je kladen také na zaměstnance jako klíčové činitele v naplňování smyslu vězeňství.

2.2. Šetření z hlediska veřejných zájmů určovaných preferencemi občanů

Za ukazatele preference občanů jsou zde považovány výzkumy veřejného mínění, zejména ty zaměřené na punitivitu občanů ČR. Vzhledem k omezeným kapacitám pro tuto empirickou studii, nebylo provedeno vlastní kvantitativní dotazníkové šetření. Dostupná šetření postojů občanů k vězeňství provedená odborníky z IKSP a CVVM lze považovat za natolik kvalitní, že by se jim vlastní kvantitativní šetření jen stěží vyrovnalo. Z toho důvodu jsou v následující části preference občanů interpretovány na základě převzatých poznatků z šetření.

Obsahová analýza je zaměřená na články z celostátních periodik z databáze Newton Media Search a to za stejné období, jako příspěvky v Českém vězeňství, opět pro možnost porovnání.

2.2.1. Obsahová analýza článků Newton Media Search

2.2.1.1. Metoda

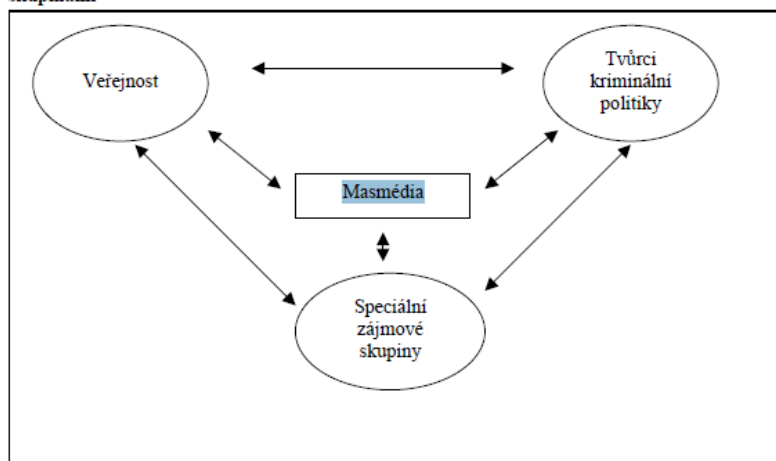
Za volbou obsahové analýzy, jako vhodného nástroje k detekci atributů veřejného zájmu určovaného preferencemi občanů, stojí úvaha, že pro drtivou většinu populace, která nemá zkušenosti s vězením a vězeňstvím, tvoří masová média hlavního, jestli ne jediného, zprostředkovatele informací o situaci v českém vězeňství. Jak van Dijk uvádí „*studie zdůrazňují, že zprávy nejsou pouze (nekompletním) popisem fakt, ale specifickým druhem (re)konstrukce reality dle norem a hodnot dané společnosti.*“¹⁷² Obsah mediálních sdělení, na druhou stranu, je ovlivňován zájmem o úspěch, profit a co nejvyšší počet čtenářů. Uzpůsobuje tedy volbu zpráv mimo jiné také podle publika.¹⁷³ Uvedené schéma předkládá podobu této interakce.

---

¹⁷² Překlad autorky: VAN DIJK, Teun A. Discourse Analysis: Its Development and Application to the Structure of News. *Reprinted From Journal of Communication*. 1983, roč. 33, č. 2, s. 20-43. Dostupné z: <http://www.discourses.org/OldArticles/Discourse%20Analysis.Its%20Development%20and%20Application.pdf>, str. 28

¹⁷³ Vybírání zpráv. TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 37-47. ISBN 80-7367-096-8.

Schéma 2: Interakce mezi médii, veřejným míněním, tvůrci politiky a zájmovými skupinami

174

Jak Zeman uvádí „[j]e evidentní, že zásadní vliv na formování názorů a představ o trestní politice mají média.... Naprostou většinu informací o kriminalitě, pachatelích a o trestní politice státu tak získávají občané [jejich] prostřednictvím.“¹⁷⁵ Podle Trampoty opakovaním zprávy ovlivňují média smýšlení lidí o daném problému, jako o problému sociálním. Hovoří o „dlouhodobějším a kumulativním účinku opakovaného výběru.“¹⁷⁶ Média informují o problematice výběrově a zakonservovávají občanů vnímaný obraz českého vězeňství, což mohlo postupně vést k tomu, že česká veřejnost, jak uvádí Tomášek, „inklinuje v posledních letech k výrazně punitivním postojům. Paradoxně se tak děje za situace, kdy ...statistiky ...naznačují celkový pokles kriminality v naší zemi.“¹⁷⁷

Tato kapitola je tedy založena na analýze zpráv z českých celostátních periodik¹⁷⁸ v období leden 2000 - srpen 2013. Pro vyhledání článků bylo použito databáze Newton Media Search. Podrobnější postup výběru zpráv viz. níže. Kódovací systém byl vytvořen skrze pre-quantitativní obsahovou analýzu.¹⁷⁹ Prvních 10 % ze vzorku článků bylo pečlivě přečteno a posléze zakódováno do proměnných a jejich kategorií (viz. Příloha č. 8). Pro zajištění úplnosti kategorií bylo dále využito

¹⁷⁴ ZEMAN, Petr et al. *Veřejnost a trestní politika*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-113-4. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/388.pdf>, str. 43

¹⁷⁵ Ibid, str. 20

¹⁷⁶ ibid

¹⁷⁷ TOMÁŠEK, Jan. Punitivita českých občanů a její kriminálně politické souvislosti. In: ZOUBKOVÁ, Ivana et al. *Kriminologie-aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013, s. 93-104. ISBN 978-80-7251-395-6. str. 93

¹⁷⁸ V dalším textu je „celostátní periodikum“ používáno vedle kategorie článků z časopisu České vězeňství. Autorka si uvědomuje, že i časopis České vězeňství je celostátním periodikem.

¹⁷⁹ BERELSON, Bernard. *Content analysis in communication research*. New York: Hafner, 1971. str. 115

proběhnuvších studií a dostupné literatury.¹⁸⁰ Získaná data jsou analyzována v programu SPSS.

Jednou z největších slabin metody je skutečnost, že při analyzování textu skrze vytváření kódovacího klíče mohou některé významy textu uniknout výzkumníkově pozornosti. Důležité je si uvědomit, že při sebe-vyčerpávající kategorizaci půjde vždy o zkoumání manifestního obsahu (*manifest content*), „není tedy zaručeno, že významy v manifestním obsahu jsou stejné, jako významy skutečně pochopené různými čtenáři či zamýšlené autorem.“¹⁸¹

I přes tato omezení se zde obsahová analýza jeví jako nejvhodnější nástroj k odhalení obrazu veřejného zájmu mezi občany. Pro robustnější výstupy zkoumání této dimenze veřejných zájmů budou zjištění konfrontována s výsledky šetření veřejného mínění v oblasti vězeňství.

Konečný vzorek pokrývá období od ledna 2000 až po srpen 2013. Tato skupina článků slouží k povšechnému rozpoznání trendu ve vyjadřování se ke stavu českého vězeňství, potažmo veřejného zájmu médií. Za média zde byla zvolena kategorie „celostátní deníky“. Za významové heslo bylo zvoleno slovo „vězeňství“ a požadavek byl omezen na jeho výskyt pouze v nadpisu článků z těchto periodik. Specifikaci odpovídalo 197 článků a po vyřazení duplicitních záznamů a článků, které se netýkaly českého vězeňství, je konečný počet vstupující do analýzy 87. Omezením pouze na výskyt hesla v nadpisu mohlo dojít k opomenutí tematicky vhodných článků, na druhou stranu bylo dosaženo výběru článku, kde ústředním tématem bylo vězeňství a bylo možné analyzovat úplný soubor bez nutnosti další výzkumníkovy selekce.

Výše předložený výběr si klade za cíl odpovědět na následující otázky:

- V jakých typech médií je vzorek rozložen?
- Mění se existence/naléhavost tematiky českého vězeňství v čase?
- Jací aktéři se k problematice vyjadřují?
- Jak je české vězeňství prezentováno ve vybraném vzorku?
- Shledávají články v českém vězeňství nějaké problémy?
- Je v příspěvcích nabízena možnost změny/řešení problému?
- Zmiňují se články o veřejném zájmu? Kde tento zájem vidí?

---

¹⁸⁰ Háva, Van Dijk in Trampota, Purkrábek apod.

¹⁸¹ BERELSON, Bernard. *Content analysis in communication research*. New York: Hafner, 1971. str. 19

Manuál pro kódování

Pro klasifikaci informací o využitých médiích a člancích byl, stejně jako u analýzy časopisu České vězeňství, za vzor použit manuál kódování týmu Šťastná, Miovský a Novák, stejně tak byl z této studie převzat formát prezentování jednotlivých proměnných.¹⁸² Hodnoty proměnných byly vytvořeny po pre-quantitativní analýze vzorku článků ze souboru.

Proměnné vztahující se k samotnému článku (převzato z Šťastná, Miovský a Novák): *Název článku, Datum, Typ zdroje, Zdroj a Strana*. Proměnné vytvořeny po pre-quantitativní analýze vzorku článků ze souboru pro potřeby této konkrétní práce: *Zmíněna vazba?, Zmíněn výkon trestu?, Zmínění, Kdo promlouvá (přímá citace), Zmíněn veřejný zájem?, Co je uvedeno, jako veřejný zájem, Stereotypní vyjádření (otevřená otázka)*. Inspirací byly také jiné případové studie. Po vzoru Obsahové analýzy článků vybraných českých deníků k tématice spojené s reformou veřejné správy za období duben 1997- březen 1998 autorského kolektivu Purkrábek, Tomandová, Samková¹⁸³ byla přidána proměnná *Ladění článku*. Výraznou pomocí byla práce autorů Háva P., Tuškova E., Muller L. Význam kvalitativních metod ve výzkumu zdravotní politiky (diskursivní analýza a kritická diskursivní analýza).

---

¹⁸² ŠŤASTNÁ, Lenka, Michal MIOVSKÝ a Petr NOVÁK. *Manuál kódování mediálních sdělení o návykových látkách a tématech s nimi spojených: uživatelská příručka*. Praha/Tišnov: Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky a 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze ve spolupráci se Sdružením SCAN Tišnov, 2009. ISBN 80-86620-17-4. Dostupné z:

<http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/118/2851/Manual-kodovani-medialnich-sdeleni-o-navykovych-latkach-a-tematech-s-nimi-spojonych-Uzivatelska-priruccka>

¹⁸³ PURKRÁBEK, Miroslav et al. *Obsahová analýza článků vybraných českých deníků k tématice spojené s reformou veřejné správy za období duben 1997 - březen 1998*. 1998?. str. 1

Fáze politického procesu (dle BREWER, de LEON, 1983, upraveno)						
Výzkum zdraví a zdravotnických služeb						
Předmět výzkumu	Iniciace (formulace problému)	Estimace (navržení cílů a variant řešení)	Selekce (rozhodnutí)	Implementace (výkon rozhodnutí)	Evaluace (zhodnocení výsledků)	
Tradiční přístupy kvalitativního výzkumu						
Etnografický výzkum	Skup. hodnoty, např. specificky postižených pacientů Skup. hodnoty lékařů			Vnitřní fungování organizace (např. nemocnice)		Vnímání zdraví v různých kulturách Fungování svépomocných skupin
Diskursivní analýza	Nuance postojů aktérů zdravotní politiky Platformy, na kterých se diskurs odehrává	V diskursu obsažené varianty řešení; Případně mediace vyjednávání variant výzkumníkem	Platformy, na kterých se rozhodovalo, jejich povaha, otevřenost, atd. Identifikace dominantního diskursu		Srovnání obsahu diskursů s vybraným hodnotícím rámcem; Porovnání teoretického diskursu s ostatními	Diskurs zdravotního životního stylu v médiích; Komunikace lékaře a pacienta Diskurs zdravotníků o pacientech, kteří se sebeпоškozuji

184

Z tabulky vyplynuly následující proměnné:

- Iniciace: *Problém?, Kdo to říká?, Kde je problém?, Nutnost změny?*
- Estimace: *Návrhy řešení/změn?, Kdo je má zavést?, Co je cílem změn?*
- Selekcce: *Bylo přijato nějaké rozhodnutí?, Jaké? (otevřená otázka), Kým?*
- Implementace: *Jaká změna byla zavedena? Proč? (otevřená otázka), Kým?, Vnímání změny*
- Evaluace: *Kdo hodnotí?, Výsledek, Poznámky k implementaci (otevřená otázka)*

2.2.1.2. Výsledky

Články

Kompletní vzorek k analýze obsahuje 87 článků, z nichž 48 % jsou tištěná periodika (nejčastěji deník Právo a Haló noviny), zbylých 52 % tvoří internetové zdroje. Který z internetových zdrojů spravoval o českém vězeňství nejčastěji nelze jednoznačně určit vzhledem k tomu, že se mnohdy články vyskytovaly na několika serverech najednou a to, který bude vybrán k zakódování, záviselo pouze na úsudku výzkumníka.

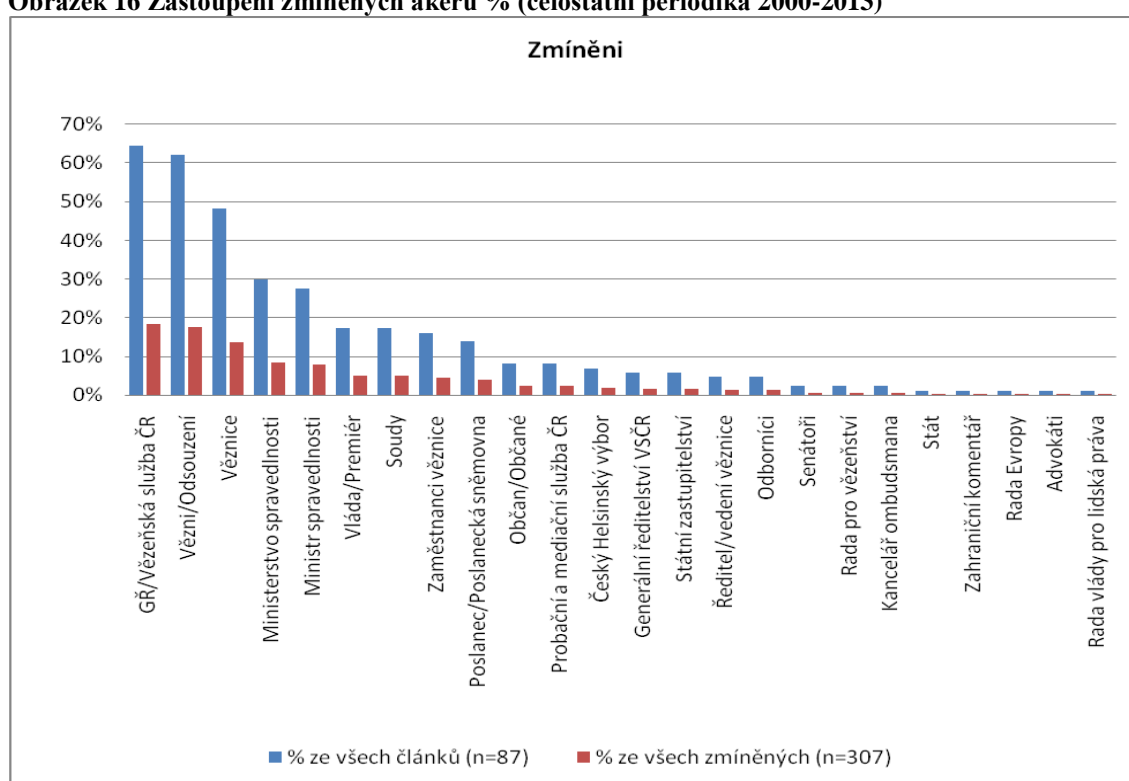
Bezmála čtvrtina článků se věnuje problematice vazby (23 %) a více než polovina je zaměřená na výkon trestu odnětí svobody.

¹⁸⁴ HÁVA, Petr et al. Význam kvalitativních metod ve výzkumu zdravotní politiky (diskursivní analýza a kritická diskursivní analýza). *Zdravotnictví v České republice*. 2011, 4/XIV/2011, s. 2-10. Dostupné z: www.zdravcr.cz, str. 5

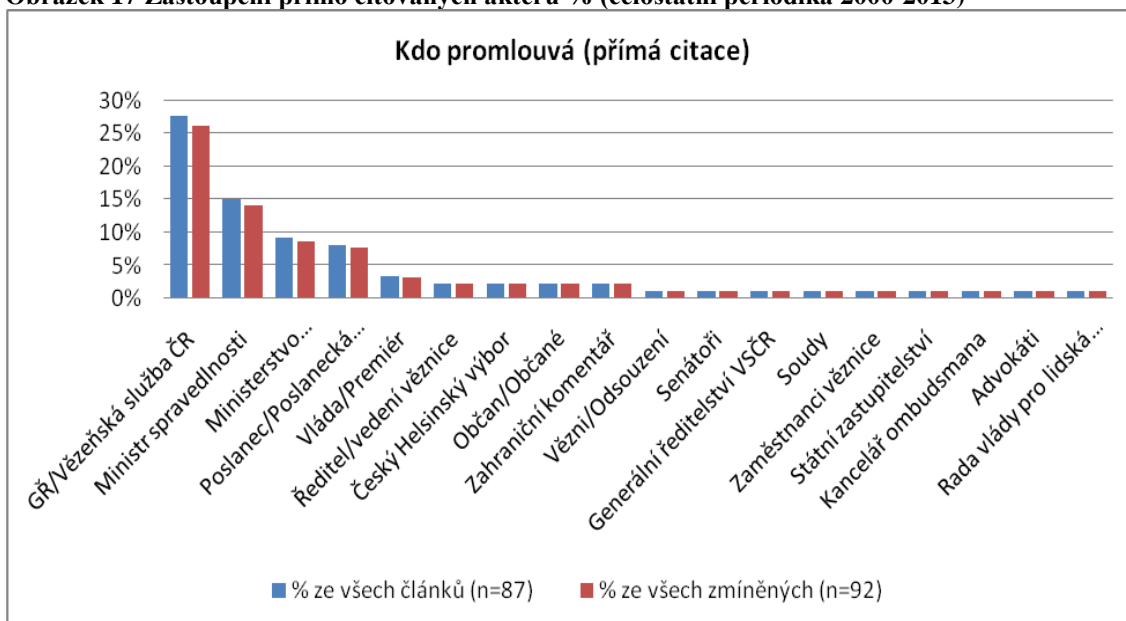
Aktéři

Po zakódování všech článků bylo dosaženo konečného počtu 24 zmíněných aktérů. Ve vzorku poměrně výrazně převažuje *Vězeňská služba ČR* a *Vězni/Odsouzení*. Tvoří více než polovinu ze všech článků a okolo jedné pětiny ze všech zmíněných (56/54krát ze 307 všech zmínek). Dalšími zmiňovanými v pořadí jsou nejvyšší státní instituce spravující oblast vězeňství, tedy *Ministerstvo spravedlnosti* nebo již konkrétně aktuální *ministr spravedlnosti*. Tito zmínění pak dostávají také největší prostor v přímých citacích.

Obrázek 16 Zastoupení zmíněných akérů % (celostátní periodika 2000-2013)

Obrázek 17 Zastoupení přímo citovaných aktérů % (celostátní periodika 2000-2013)

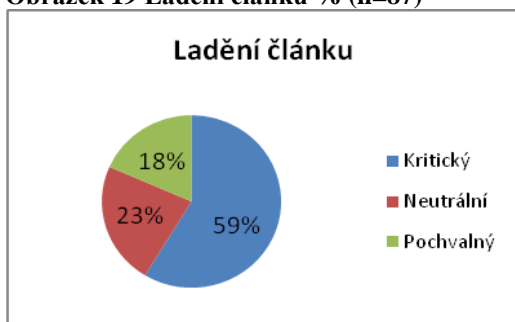
Obraz českého vězeňství

Ze všech zakódovaných článků žádný neuvádí, že by v českém vězeňství nebyl problém. Naopak 87 % článků uvádí, že problém ve vězeňství je, zbylé jsou informativní a nekloní se ani na jednu stranu. Více než polovina článků je laděna *kriticky* (59 %) a pouze 18 % jsou články *pozitivní/pochvalné*.

Obrázek 18 Zmínění problému v člancích (n=87)

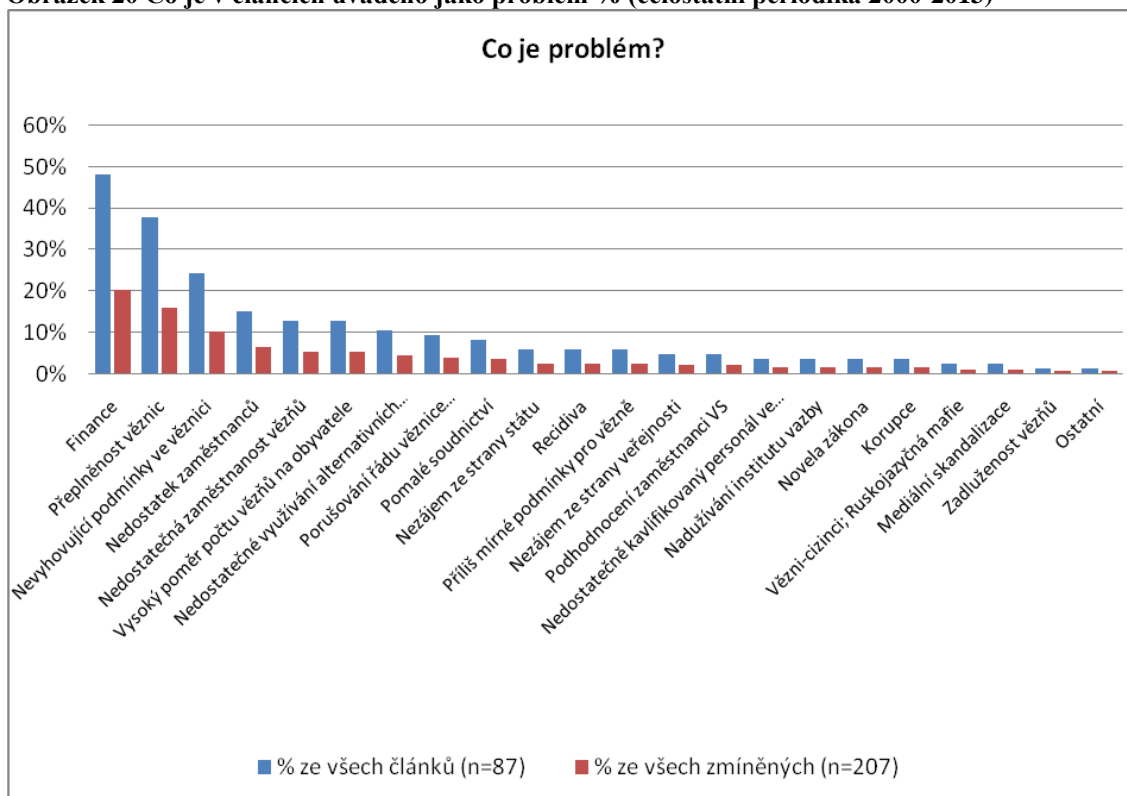
Obrázek 19 Ladění článků % (n=87)

Stav, problémy a rizika českého vězeňství

Jak již bylo uvedeno, články z celostátních periodik se k problematice vězeňství staví kriticky a většinou detekují v této oblasti problém. Nejčastějším ze zmiňovaných problémů¹⁸⁵ byly finance, které tvořily téměř polovinu ze všech článků a pětinu ze všech zmíněných problémů. Další čtenářům předkládané problémy se týkaly *Přeplněnosti věznic, Nevyhovujících podmínek ve věznici, Nedostatku zaměstnanců, Nedostatečné zaměstnanosti vězňů a Vysokého poměru počtu vězňů na obyvatele*. Celkově bylo zmíněno přes 200 problémů v 77 článcích.

Obrázek 20 Co je v článcích uváděno jako problém % (celostátní periodika 2000-2013)

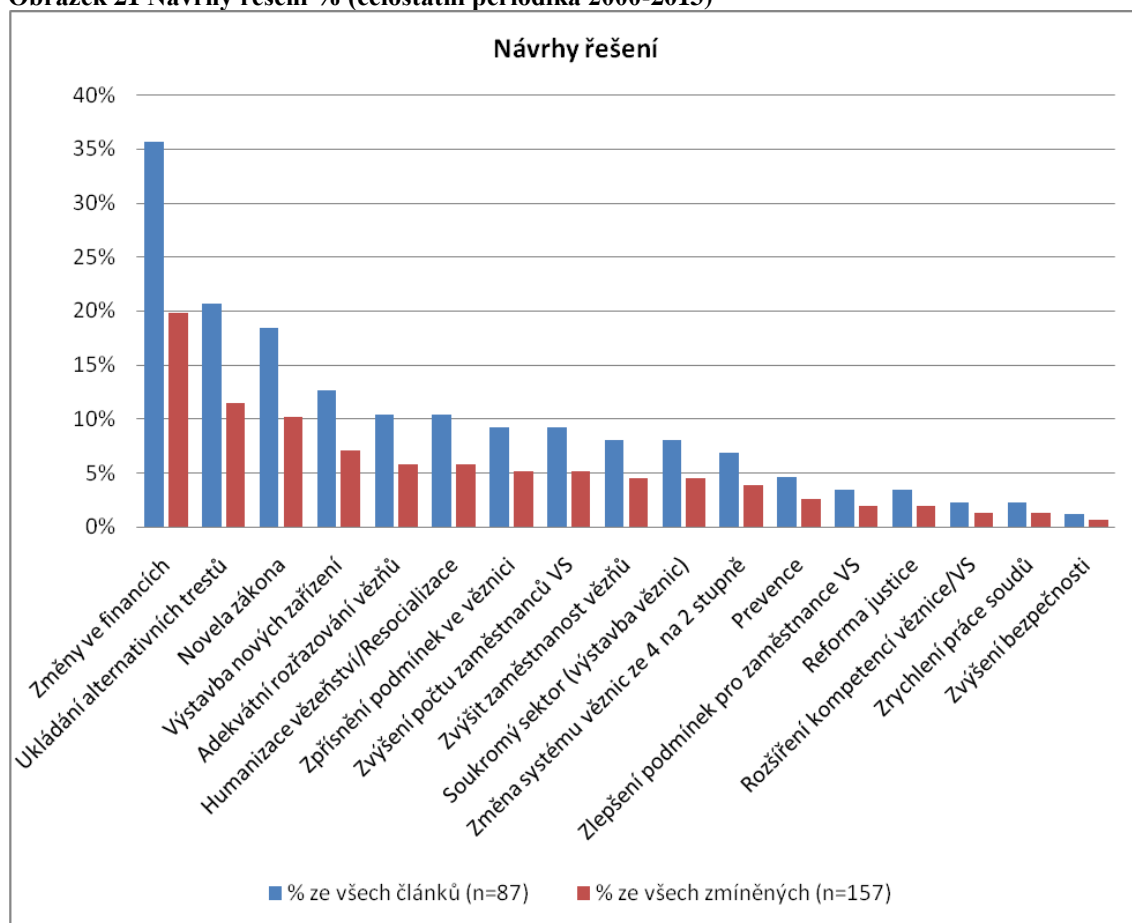
K těmto problémům byla často navrhována řešení. Nejfrekventovanějším, v korespondenci s nejčastějším problémem, to byla změna ve *financích věznice*. Následujícím navrhovaným řešením bylo *častější ukládání alternativních trestů*. Znovu lze odvodit paralelu s druhým nejčastěji popisovaným problémem - s *přeplněností věznic*.

¹⁸⁵ Kterých bylo finálně identifikováno 21 konkrétních a kategorie *ostatní*

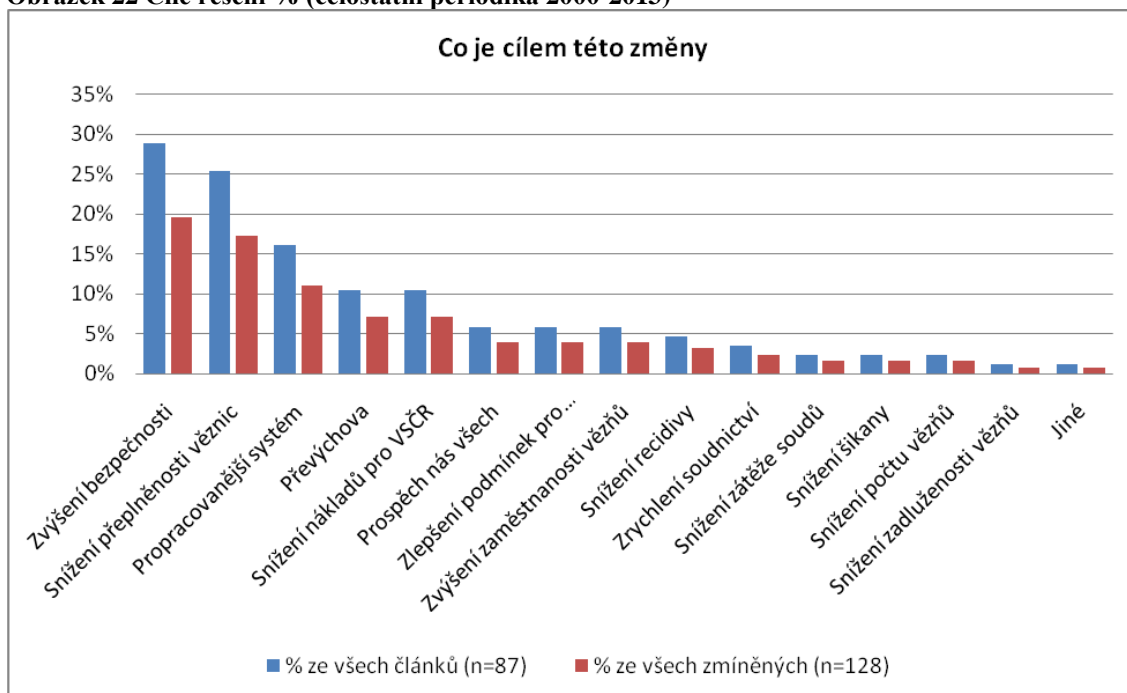
Tabulka 6 TOP 3 nejfrekventvanější návrhy řešení a cíle řešení % (celostátní periodika 2000-2013)

	% navrhovaných řešení ze všech zmíněných (n=157)		% cílů řešení ze všech zmíněných (n= 128)
Změny ve financích	20 %	Zvýšení bezpečnosti	20 %
Ukládání alternativních trestů	11 %	Snížení přeplněnosti věznic	17 %
Novela zákona	10 %	Propracovanější systém	11 %

Obrázek 21 Návrhy řešení % (celostátní periodika 2000-2013)

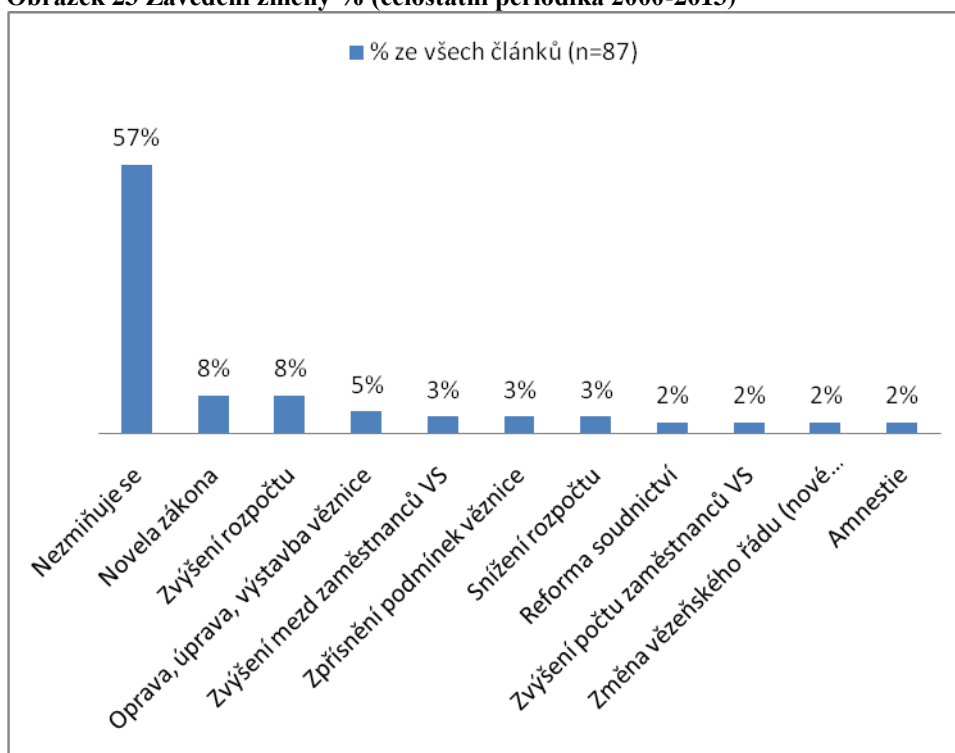

Obrázek 22 Cíle řešení % (celostátní periodika 2000-2013)

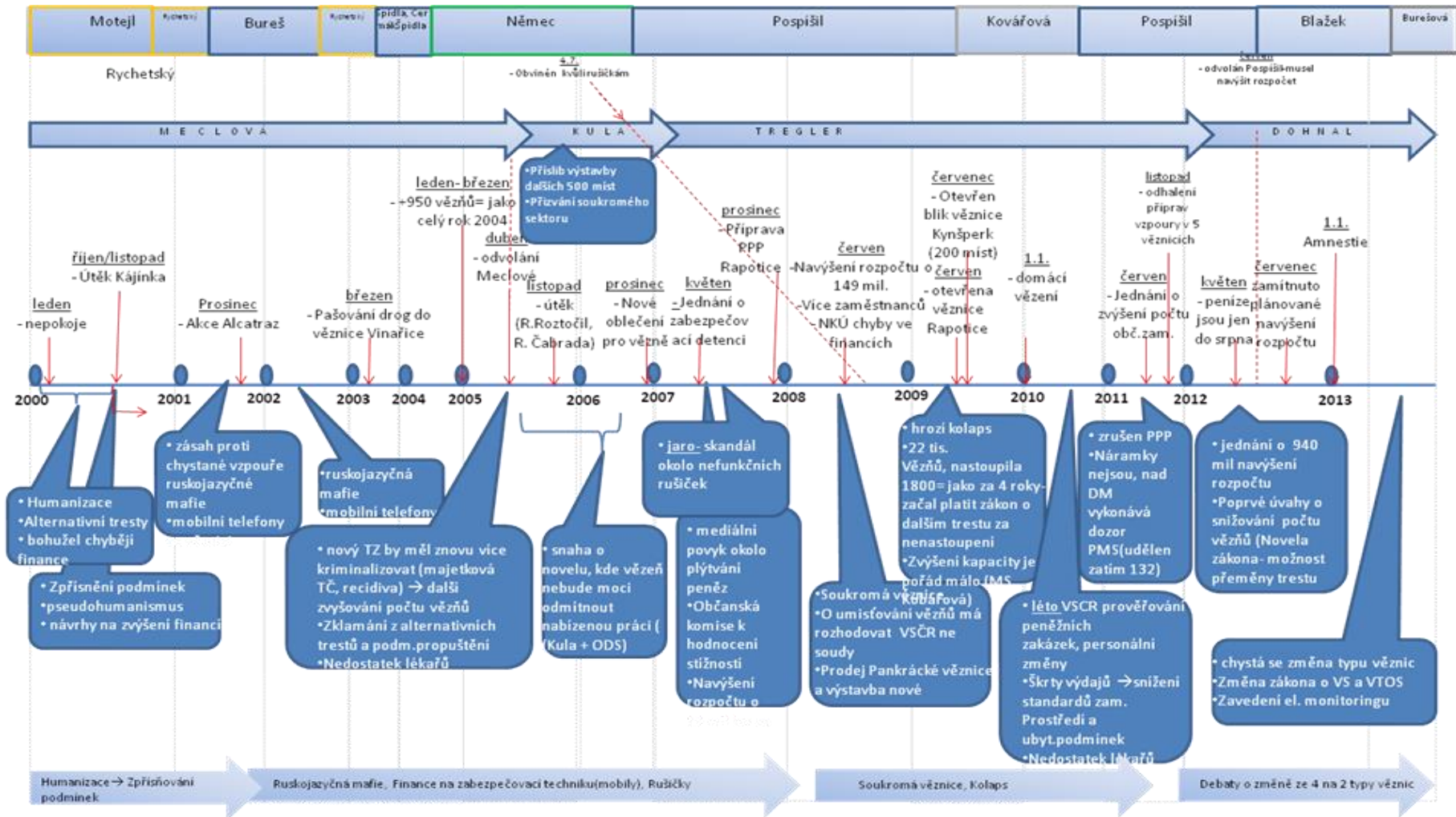

Jak bylo ukázáno, je v českém prostředí nejen poukazováno na problém, ale jsou také předkládána možná řešení a jejich cíle. U toho bohužel již většinou končí, alespoň jak vyplývá z provedené obsahové analýzy. Více než u poloviny článků bylo při kódování proměnné *Jaká změna byla zavedena?* uvedeno *Nezmiňuje se*. Pokud již byly zmíněny některé zavedené změny, bylo to v méně než 10 % článků.

Obrázek 23 Zavedení změny % (celostátní periodika 2000-2013)

Vývoj témat

Jak je možné intuitivně odtušit, témata se v čase v českých médiích proměňují. Články lze použít i jako dobrý základ pro případnou analýzu událostí. Celostátní periodika se zájmem zaujmout širokou veřejnost spravují bez časových prodlev o zásadních událostech českého vězeňství. Pokud odhlédneme od této „věčné“ stránky sdělení, bylo možné v průběhu analýzy a pročitání článků narazit na jejich rozdílné ladění a to podle toho, kdo byl v čele GŘ VS ČR. Při promluvách paní ředitelky Meclové byl zřejmý akcent na humanizační potenciál vězeňství a jeho další rozvoj. Tato paní ředitelka se ve výkonu své funkce musela vyrovnávat s nepokoji ve věznicích na začátku roku 2000. Tyto nepokoje plynuly z nespokojenosti vězňů se stávajícím podmínkami ve věznici (přeplněnost, hygienické podmínky, ...). Z těchto nepokojů vzešly požadavky vězňů na zlepšení podmínek ve vězení a s mnohými z nich bylo nakládáno jako s oprávněnými.

Ale již během téhož roku dochází k útěku Kajínka a vzápětí se začíná hovořit o pseudohumanizaci a Meclová je za ni kritizována. Naděje vkládané do alternativních trestů se začínají prezentovat jako plané. Po sérii dalších negativních událostí (mafie, pašování drog do Vinařic) se rétorika stáčí k úrovni bezpečnosti věznic jako k primárnímu zájmu a v roce 2005 je Meclová odvolána. Nastupuje po ní do funkce Kula a v tématech se začínají objevovat návrhy na zapojení soukromého sektoru do vězeňství a příslib vystavení dalších 500 míst. Od ledna do března 2005 přibylo totiž dalších 950 vězňů, což bylo stejně jako za celý rok 2004. Situace dokonce vedla k rozhodnutí (ještě Meclové) pozastavit další nástup výkonu trestu odsouzených.

Dále se probírá problematika bezpečnosti věznic, do diskurzu začínají vstupovat problémy s vnášením mobilních telefonů, na což navazuje výstavba rušiček signálu, ve které opět figuruje soukromý sektor. Humanizace vězeňství je odsunuta na vedlejší kolej a řešeny jsou technické záležitosti. Zřízena je instituce zabezpečovací detence. Zaměření se na rušičky a soukromý sektor končí pro Kulu odvoláním ke konci roku 2007 a následným obviněním z korupce v roce 2008. Na jeho místo nastupuje Tregler a pokračují témata o soukromé věznici, ale znovu se začínají objevovat poplašné zprávy o možném kolapsu soustavy a po letech technicistních řešení zabezpečení je znovu na pořadu dne systémovější řešení českého vězeňství. Obrovským tématem jsou finance a rozpočet pro věznice, objevují se zprávy, že peníze jsou jen do srpna. Za ministra spravedlnosti Pospíšila tedy dochází k příslibu navýšení rozpočtu, načež je ovšem odvolán právě pro jeho neschopnost hospodařit s původním rozpočtem. Otevírá se Kynšperk (200 míst) a Rapotice, ale pořád je to málo a jedním s přijatých řešení je

v roce 2010 zavedení alternativních trestů domácího vězení. Ovšem jeho technické zajištění není (má se o něj starat PSM ČR). Soudci jej tedy neudílejí příliš často a věznice se plní.

V roce 2013 se stáčí pozornost opět k podmínkám ve vězení, nyní to nejsou stovky vězňů, ale politik David Rath, kdo přitahuje pozornost a začínají jednání o přechodu ze 4 typů věznice na 2 a od 1. 1. 2013 má projít novela zákona o VS a VTOS, která humanizuje podmínky vazby.

Obraz veřejného zájmu v českém vězeňství

Promlouvající aktéři v analyzovaných článcích nejčastěji spatřují veřejný zájem a smysl vězeňství v *převýchově a vzdělávání*. Ačkoliv jak problém, tak navrhovaná řešení tkvěla ve financích, pokud šlo o vyjádření, zda je ve veřejném zájmu financovat vězeňství, tak to byla varianta zmiňovaná ze všech proměnných týkajících se veřejného zájmu, nejméně.

V roce 2000 články, ve kterých se objevovaly zmínky o veřejném zájmu, se jím zabývaly ve smyslu nutnosti zpřísnit podmínky pro vězně. Článků bylo celkem 9, z nich víc než polovina kritizovala mírné podmínky - *Zákon o vězeňství musíme ještě zpřísnit, Vězeňství jako ozdravný pobyt?, Vězeňství se pseudohumanizuje, Ve vězeňství je málo kontroly, Humanizující se vězeňství jako stálá otázka*. Až v roce 2003 se humanizace znovu objevuje jako žádoucí směr reforem - *Rychetský: cílem je humanizace vězeňství*. Poté je v roce 2005 *České vězeňství na rozcestí*, kde „cestou moderní demokratické společnosti není stavění dalších věznic, ale spíše odklon od trestního řízení, obecně prospěšné práce, finanční postih a sociální práce s delikventy.“¹⁸⁶ V roce 2006 se k veřejnému zájmu v článku vyjadřuje ODS, zde se objevují návrhy na změny, jejichž hlavní prioritou je zvyšování bezpečnosti věznic, zastavení snižování rozpočtu, atd.¹⁸⁷ V roce 2009 články informují o blížícím se kolapsu (*Hrozí naprostý kolaps vězeňství!, Kolaps vězeňství aneb stará známá etuda*), který podle článků plyne z převládající restriktivní funkce vězeňství. Poslankyně KSČM uvádí: „Bohužel české vězeňství se stále více omezuje na funkci pachatele izolovat od společnosti, a stále méně se snaží o

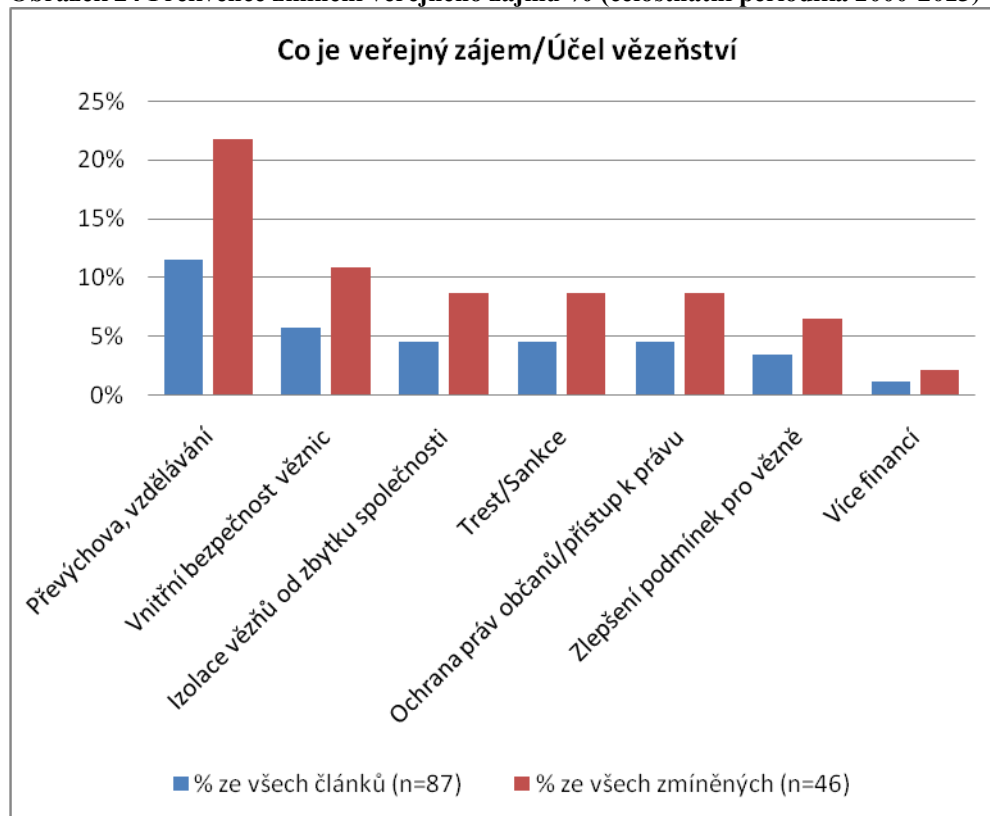
---

¹⁸⁶ Záznam z Newton Media Search: České vězeňství na rozcestí 6. 4. 2005, Právo, str. 08 Publicistika, Petr Uhl

¹⁸⁷ Záznam z Newton Media Search: Priority ODS pro oblast vězeňství 17. 3. 2006, finance.cz, str. 00, Tiskové zprávy

jeho převýchovu. O to, aby se do věznice už nevracel.“¹⁸⁸ Letos, tj. v roce 2013, se ve vybraném vzorku objevují apely na zrušení osobních prohlídek, obecněji na omezení „nepřiměřených zásahů do lidské důstojnosti vězňů.“¹⁸⁹

Obrázek 24 Frekvence zmínění veřejného zájmu % (celostátní periodika 2000-2013)

2.2.1.3. Dílčí závěry

V jakých typech médií je vzorek rozložen?

Téměř polovina vzorku je tvořena články z tištěných periodik (48 %) zbývající pak pokrývají internetové zdroje. Nejčastějším tištěným zdrojem je Deník Právo a Haló noviny. Který z internetových zdrojů spravoval o českém vězeňství nejčastěji nelze jednoznačně určit vzhledem k tomu, že se mnohdy články vyskytovaly na několika serverech najednou a to, který bude vybrán k zakódování, záviselo pouze na úsudku výzkumníka.

¹⁸⁸ Záznam z Newton Media Search: Hrozí naprostý kolaps vězeňství! 9. 7. 2009, Haló noviny, str. 01, Titulní strana

¹⁸⁹ Záznam z Newton Media Search: Jen víc peněz pro vězeňství zastaví ponižující osobní prohlídky 9. 8. 2013, Právo, str. 05, Zpravodajství Miroslav Homola

Mění se existence/naléhavost tématiky českého vězeňství v čase?

Počet výskytu článku se v letech mění, jestli ovšem kopíruje naléhavost tématu je vzhledem k velikosti vzorku jen stěží možné usuzovat. Odpověď na tuto z výzkumných otázek bude lépe poskytnout až komparací a kompilací zjištění z dalších částí analýzy.

Jací aktéři se k problematice vyjadřují?

Celkově bylo při kódování rozpoznáno 24 různých aktérů. Z těchto se nejčastěji články zmiňují o *VS ČR* o *Vězních/Odsouzených* a také o *Věznicích*. Prostor pro přímou promluvu nejčastěji dostává *(vedení)VS ČR, ministr spravedlnosti a Ministerstvo spravedlnosti*. Oproti tomu odsouzení, ačkoliv zmiňování velmi často, k přímým citacím dostali prostor jednou.

Jak je české vězeňství prezentováno ve vybraném vzorku?

Víc než polovina článků se vyjadřuje k dané oblasti kriticky a není jediný článek, který by tvrdil, že ve vězeňství není žádný problém. Zatímco těch, které bylo možné zakódovat jako „problém - ano“, bylo 89 %. Pochvalných článků se objevila ani ne pětina (18 %). Vězeňství je prezentováno nejčastěji jako vedoucí *VS ČR*, vězni, a ministerstvo/ministr.

Shledávají články v českém vězeňství nějaké problémy?

Jak již bylo uvedeno, články ve většině shledávají v českém vězeňství nějaké problémy. Mezi absolutně nejčastější patří *Finance, Přehlněnost věznic, Nevyhovující podmínky ve věznicích a Nedostatek zaměstnanců*.

Je v příspěvcích nabízena možnost změny/řešení problému?

K těmto problémům jsou předkládána i řešení, možnosti změny. Většinou to je *Změna ve financování, Ukládání alternativních trestů* či *Novela zákona*. Už ne tak často ale bylo ve vzorku článků uvedeno, že nějaká změna proběhla. Více než polovina žádné zavedené změny neuvádí (57 %). Případně pokud proběhla, není změna hodnocena jako dostatečná (např. u výstavby dalších kapacit). Cílem změn pak má být hlavně *Zvýšení bezpečnosti, Snížení přehlněnosti věznic a Propracovanější systém*.

Zmiňují se články o veřejném zájmu? Kde tento zájem vidí?

Veřejný zájem zmiňuje 23 % ze všech článků, není uvedeno explicitně dané slovní spojení, ale vyjadřují se ke smyslu, účelu, postavení vězeňství, či jeho cílům. Je to pak *Převýchova, Vzdělávání, Vnitřní bezpečnost*, ale také *Trest a Izolace*. V čase se mění od humanizace, přes následné osočování z pseudohumanizace a zklamání se v alternativních trestech, k prioritizaci bezpečnosti ve věznicích a ochraně společnosti od vězňů až po současné téma podmínek výkonu vazby a novelám k opětovné rétorice humanizace.

2.2.2. Převzaté výzkumy veřejného mínění

2.2.2.1. Výsledky

Jak uvádí Pleasence a Maclean, „*demokratická vláda, konec konců, není založena na vědecké evaluaci opravdových zájmů jedinců tvořících společnost. Je spíše založena na jejich vyjádřených zájmech.*“¹⁹⁰ V podmínkách České republiky se o vyjádření zájmů a názorů veřejnosti zajímá Centrum pro výzkum veřejného mínění. V sekci tiskových zpráv je samostatná sekce *Negativní jevy, bezpečnost*. Jsou zde pokryta témata od drogových závislostí, přes činnost policie až po názory na trest smrti. Mezi tématy se objevilo také několik výzkumů týkajících se problematiky trestu a trestání u nás.

Názory na tresty

Z roku 2003 je dostupný výzkum *Názory na tresty*.¹⁹¹ Skrze projekční otázku byli respondenti dotázáni na to, kolika roky odnětí svobody by potrestali pachatele vyjmenovaných trestných činů. Tresty nejtvrdší, tedy doživotní a potenciálně trest smrti, by respondenti dali pachatelům za znásilnění (doživotí 7 %, trest smrti 3 %), řízení v opilosti, kdy při nehodě usmrtí člověka (doživotí 13 %, trest smrti 3 %) a za vraždu (doživotí 29 %, trest smrti 33 %). Vyjádření ohledně trestu za vraždu poukazují na sklony veřejnosti nejzávažnější trestné činy trestat velmi přísně. Na punitivní povahu poukazují také odpovědi na otázku, zda jsou tresty v ČR přísné, či mírné, nebo přiměřené. Ať už se jednalo o hospodářskou kriminalitu, násilnou trestnou činnost či obecnou kriminalitu, vždy si většina z dotázaných myslela, že jsou tresty příliš mírné.

---

¹⁹⁰ PLEASENCE, Pascoe a MACLEAN. *The Public Interest*. Legal Aid Board Research Unit. 1998. Dostupné z: http://www.justice.gov.uk/downloads/publications/research-and-analysis/lsrc/defining_the_public_interest.PDF, str. 3

¹⁹¹ KUNŠTÁT, Daniel. *Názory na tresty*. In: Centrum pro výzkum veřejného mínění: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online]. 2003 [cit. 2013-12-27]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/negativni-jevy-bezpecnost/nazory-na-tresty>

Tabulka 1: „Představte si, že byste mohl pachatele trestných činů potrestat odnětím svobody. Kolik let vězení si podle vás zaslouží člověk, který... (v %)“

Trest v letech:	1 - 5	6 - 10	11 - 15	16 - 20	21 a více	doživotí	Trest smrti
ukradne více než 1 milion Kč	24	38	12	7	4	6	0
úmyslně vážně zraní dospělého člověka	20	32	14	9	5	9	1
někoho znásilní	16	34	15	10	6	7	3
v opilosti zavíní autonehodu, při níž je někdo usmrčen	12	29	18	11	8	13	3
někoho zavraždí?	0	3	6	11	14	29	33

Pozn: otevřená otázka, % v řádku, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“

192

Tabulka 2: „Myslíte si, že tresty, které v současnosti soudy udělují, jsou v následujících oblastech trestných činů vysoké, přiměřené, nebo nízké?“ (v %)

	Vysoké	Přiměřené	Nízké	Neví
Násilná trestná činnost	0	11	84	5
Hospodářská kriminalita	2	14	75	9
Obecná kriminalita	1	24	64	9

Pozn: % v řádku

193

O dva roky později, v roce 2005, proběhl výzkum *Občané o policii a výši trestů*. Znovu byli respondenti dotázáni na přiměřenost trestů, porovnání lze z dostupných dat udělat u násilné trestné činnosti. Mezi těmito roky k zásadním změnám nedošlo, stále je více než 80 % respondentů považuje za nízké (v roce 2003 84 %, v roce 2005 83 %)

Tabulka 3: **Jaké jsou současné tresty – násilná trestná činnost** (v %)

Vysoké	1
Přiměřené	12
Nízké	83

Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

194

Další dostupnou tiskovou zprávou je z roku 2008 zpráva z výzkumu *Názory veřejnosti na vybrané příčiny kriminálního jednání*.¹⁹⁵ Dle respondentů má

¹⁹² Ibid

¹⁹³ Ibid

¹⁹⁴ ŠKODOVÁ, Markéta. Občané o policii a výši trestů. In: *Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR*, [online]. Praha, 2005 [cit. 2013-12-28]. Dostupné z:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3259/f3/100531s_ob51118.pdf, str. 2

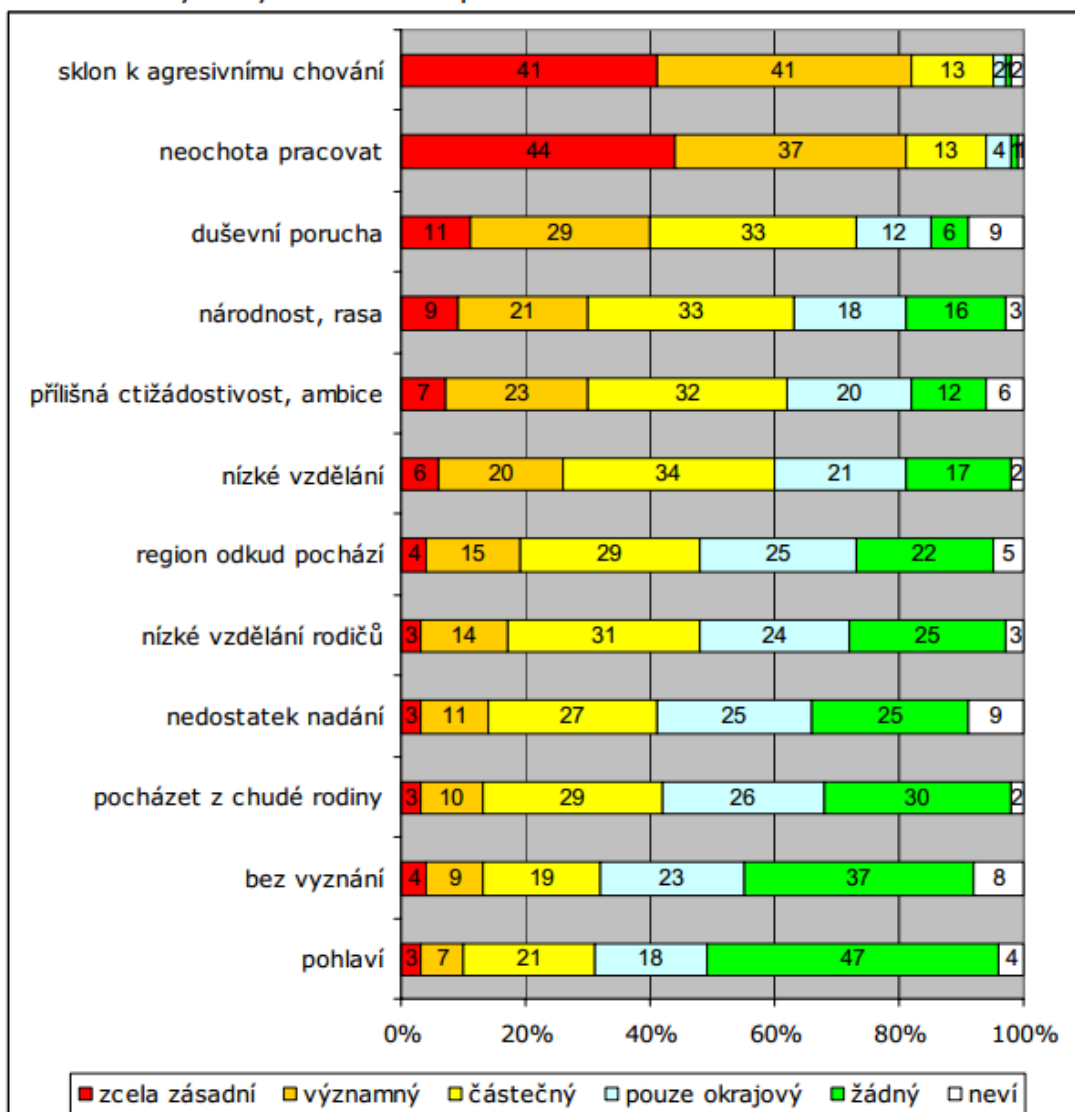
¹⁹⁵ VESELSKÝ, Michal. Názory veřejnosti na vybrané příčiny kriminálního jednání. In: *Centrum pro výzkum veřejného mínění: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.* [online]. Praha, 2008 [cit. 2013-12-28]. Dostupné z:

Dostupné z:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3497/f3/100771s_ob80407.pdf

z předkládaných faktorů, největší vliv na páchání trestné činnosti sklon k agresivitě (82 %¹⁹⁶) a postoj k práci (81 %).

Graf 1: Vliv vybraných faktorů na páchání trestné činnosti

197

V témže roce (2008) bylo také provedeno šetření zabývající se postoji veřejnosti k funkci VTOS - *Názory veřejnosti na funkci výkonu trestu odnětí svobody*. Z výsledků vyplývá rozpolcení respondentů téměř přesně na dvě stejné poloviny. Na šesti-bodové škále, kde jedna krajní hodnota je převýchova a opačná je izolace, je 48 % pro převýchovu a 49 % pro izolaci (do 100 % možnost „nevím“). Krajní možnosti volí

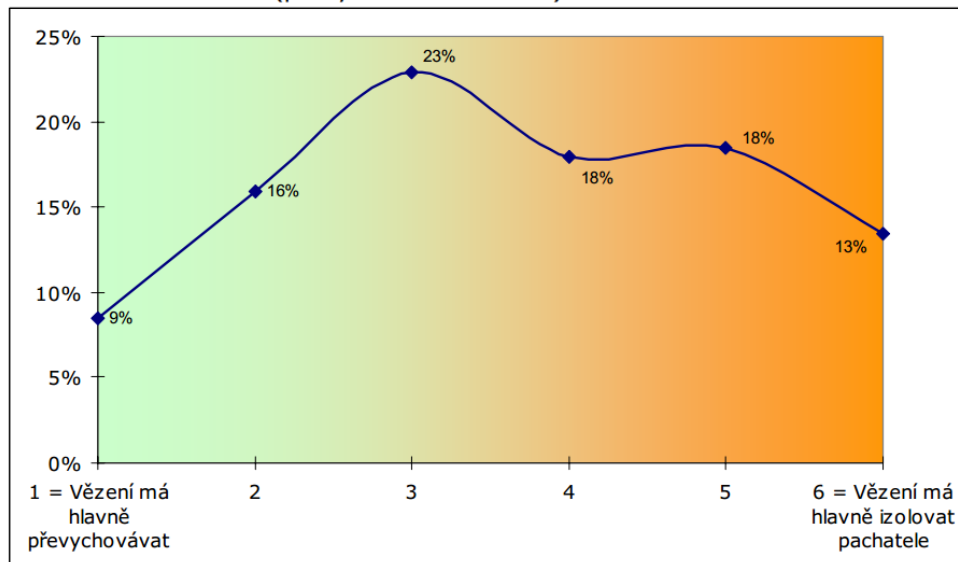
¹⁹⁶ Po sečtení možností zcela „zásadní“ a „významný“

¹⁹⁷ VESELSKÝ, Michal. *Názory veřejnosti na vybrané příčiny kriminálního jednání*. In: *Centrum pro výzkum veřejného mínění: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.* [online]. Praha, 2008 [cit. 2013-12-28]. Dostupné z:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3497/f3/100771s_ob80407.pdf

okolo 10 % dotázaných (převýchova 9 %, izolace 13 %). „Názory na funkci vězení jsou do jisté míry podmíněné věkem. Mladší lidé častěji podporují převýchovu, zatímco starší generace se ve větší míře přiklání k názoru vězně izolovat.“¹⁹⁸

Graf 1: Funkce vězení (převýchova vs. izolace)

Pozn.: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.

199

Od roku 2008 nejsou dosud zveřejněna žádná šetření CVVM pro vězeňství. Na přelomu července a srpna 2009 proběhlo ovšem šetření Instiutu pro kriminologii a sociální prevenci, provedené společností Factum Invenio s.r.o., IKSP_TP2009.²⁰⁰ Tento průzkum zahrnuje tématické ohruhy „stav a vývoj kriminality v ČR; míra tolerance a punitivity; funkce a činnost systému trestní justice a jeho orgánů; stav relevantní legislativy; vnímaná informovanost o zkoumané problematice.“²⁰¹ Do osobního dotazování se zapojilo, po kvótním výběru, 1692 respondentů (reprezentativní vzorek).²⁰²

¹⁹⁸ VESELSKÝ, Michal. Názory veřejnosti na funkci výkonu trestu odnětí svobody. In: *Centrum pro výzkum veřejného mínění: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.* [online]. Praha, 2008 [cit. 2013-12-28].

Dostupné z:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3495/f3/100769s_ob80331.pdf, str. 2

¹⁹⁹ Ibid

²⁰⁰ ZEMAN, Petr et al. *Veřejnost a trestní politika*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-113-4. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/388.pdf>, str. 18

²⁰¹ Ibid, str. 81

²⁰² Ibid

Vnímaná informovanost o kriminalitě a trestní justici

Ze zprávy o průběhu dotazování, zpracované jednotlivými tazateli vyplývá, že „respondenti přes náročnost a délku dotazníku odpovídali ochotně a téma je zaujalo, o čemž svědčí i skutečnost, že se často následně dožadovali sdělení správných odpovědí u otázek, u nichž si nebyli jistí, a projevovali emoce, nejčastěji rozhořčení, v souvislosti s jevy, na které byli dotazováni.“²⁰³ Vlastní informovanost o oblasti respondenti sami hodnotili jako velmi slabou - „78 % dotázaných přiznalo, že nemá dostatečné informace o zákonech, upravujících trestné činy a tresty za ně, a 79 % se totožně vyjádřilo o podmínkách, za jakých se u nás vykonává trest odnětí svobody.“²⁰⁴ Co se týče zdrojů informací, nemyslí si respondenti, že jim k tomu slouží média, resp. jen 10 % respondentů si myslí, že „když člověk chce, může z médií načerpat dostatek objektivních informací o kriminalitě a trestní justici.“²⁰⁵ Média se podle 41 % respondentů zabývají spíše „neobvyklými a šokujícími případy.“²⁰⁶

Míra tolerance a punitivity mezi občany

Oproti předchozím výzkumům zde pouze něco málo přes polovinu respondentů považuje tresty za „převážně příliš mírné (57 %). Přibližně třetina (32 %) považuje výši trestů většinou za odpovídající. Pouhá 2 % populace vidí zákonem stanovené tresty jako příliš přísné.“²⁰⁷ I v tomto výzkumu je užito projektivní otázky, kdy respondenti mají trestat pachatele, zde konkrétního trestného činu, ne pouze konkrétní kategorie. Dokonce lze tuto otázku použít ke sledování vývoje punitivity v čase. Na stejnou byli dotázáni respondenti nejen CVVM, ale také při studiích ICVS z let 1992, 1996 a 2000 a později při výzkumech IKSP z let 2009 a 2011. Jednalo se o případ recidivního vloupání, kdy pachatel ukradl barevnou televizi.²⁰⁸ Dle výzkumů, ale mezi občany roste míra punitivity, která byla zkoumána položením stejné otázky ve výzkumech v letech 1992, 1996, 2000, 2009 a 2011. Pokud jde o vývoj v „udělování“ trestu odnětí svobody, lze pozorovat trend, kdy do roku 2000 míra punitivity klesá. Poté bohužel pro delší

---

²⁰³ Ibid, str. 85

²⁰⁴ ibid

²⁰⁵ Ibid, str. 95

²⁰⁶ Ibid, str. 95

²⁰⁷ Ibid, str. 91

²⁰⁸ Nabízené možnosti byly *peněžitý trest; nepodmíněný trest odnětí svobody (vězení) do 1 roku; nepodmíněný trest odnětí svobody (vězení) přes 1 rok do 3 let; nepodmíněný trest odnětí svobody (vězení) přes 3 roky do 5 let; nepodmíněný trest odnětí svobody (vězení) na více než 5 let; obecně prospěšné práce; podmíněný trest odnětí svobody; jiný (uvést: .....); nevím.* Ibid, str. 91 (poznámka pod čarou)

období chybí data, nicméně výsledně je v roce 2009 udělení trestu odnětí svobody na svém historickém maximu a do roku 2011 klesá již jen mírně. Tento vývoj v nepřímé závislosti kopíruje postoj k udělování trestu alternativního.

Tabulka 7 Trest pro pachatele vloupání v modelové kauze (respondenti v %)²⁰⁹

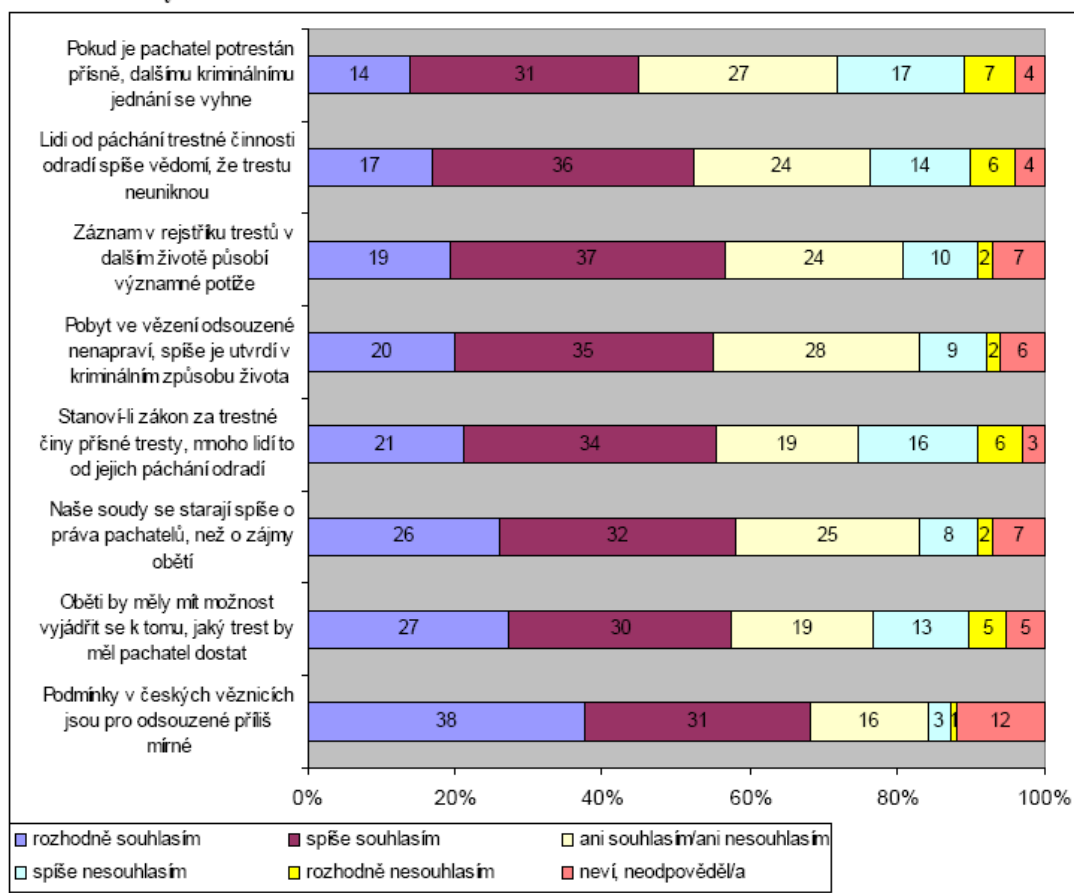
Trest pro pachatele	Rok				
	1992	1996	2000	2009	2011
Trest odnětí svobody	63 %	38 %	26 %	66 %	59 %
Obec.prosp. práce	16 %	33 %	57 %	12 %	18 %
Podmíněný trest	není známo	14 %	8 %	8 %	5 %
Peněžitý trest	10 %	7 %	6 %	7 %	13 %

Oproti roku 2000 „počet občanů, kteří by pachateli uložili trest odnětí svobody, vzrostl více než dvojnásobně (z 26 % na 66 %). Je zjevné, že vzhledem k prakticky stejným hodnotám u peněžitého trestu (7 % v obou letech) a podmíněného trestu (6 %, resp. 7 %) je tento vývoj dán zejména dramatickým poklesem hlasů pro obecně prospěšné práce (z 57 % na 12 %), o nichž ještě v devadesátých letech ve výzkumech ICVS platilo, že jejich pozice meziročně posilovala.“²¹⁰

²⁰⁹ TOMÁŠEK, Jan. Punitivita českých občanů a její kriminálně politické souvislosti. In: ZOUBKOVÁ, Ivana et al. Kriminologie-aktuální problémy. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013, s. 93-104. ISBN 978-80-7251-395-6. str. 96

²¹⁰ ZEMAN, Petr et al. Veřejnost a trestní politika. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-113-4. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/388.pdf>, str. 92

Graf 4: Názory na funkce trestu a trestání

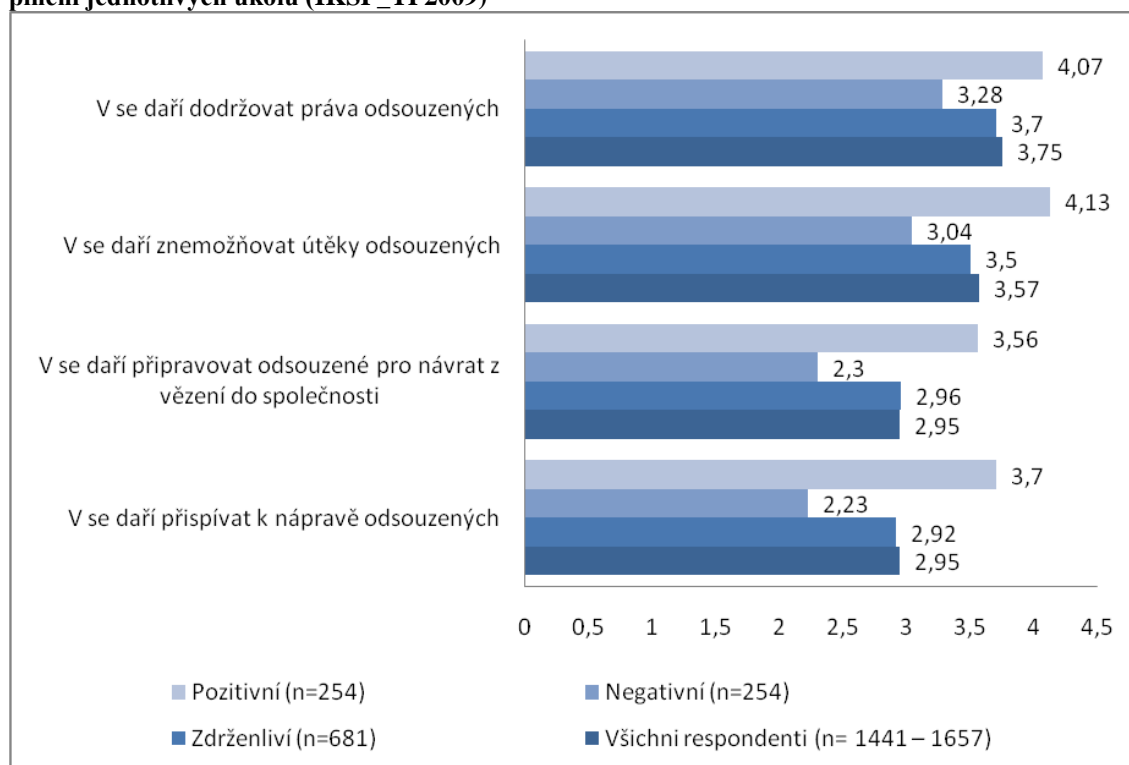

93

Názory na funkci a činnost systému trestní justice a jeho orgánů

Vzorek lze segmentovat dle hodnocení činnosti orgánů trestní justice a to na pozitivní (26 %), negativní (20 %) a zdrženliví (54 %). Ve zprávě IKSP bylo za každou skupinu uvedeno hodnocení orgánů trestní justice, těmito orgány byla policie České republiky, soudy, státní zástupci a vězeňství. Z dat byla vybrána právě ta pro vězeňství a byla zpracována do vlastního grafu (viz. níže). Nejlépe (na škále 1 - nejhorší hodnocení, 5 - nejlepší hodnocení) splněným úkolem vězeňství je, podle dotázaných, dodržování práv odsouzených. Nejhůře pak náprava odsouzených. Obecněji lze vidět, že respondenti spíše pozitivně hodnotí plnění úkolů v oblasti institucionálního zabezpečení vězňů, než pokud jde o úkoly nápravy a převýchovy.

Obrázek 25 Vlastní zpracování - Průměrné hodnocení orgánů systému trestní justice z hlediska plnění jednotlivých úkolů (IKSP_TP2009)

V dalších analýzách - faktorové a shlukovací, byly identifikovány tři skupiny na základě jejich postoje k funkcím trestů a trestání pro zjednodušení označené jako retributivci (42 %), institucionalisté (36 %) a nihilisté (22 %).²¹¹

„Zatímco retributivci věří přísným trestům za současného posílení postavení oběti a institucionalisté v teoretickou moc institucí, ačkoli praktické uplatňování této pravomoci není příliš účinné, nihilisté nevěří v oblasti trestů a trestání ničemu. Nedůvěřují vězeňství, a to ani obecné možnosti napravovat pachatele, ani praktickým poměrům ve věznicích, jež jsou pro odsouzené příliš mírné.“²¹²

2.2.2.2. Dílčí závěry

Ze zjištění jak CVVM, tak IKSP, resp. Factum Invenio, vyplývá, že respondenti stále považují tresty za příliš mírné, nicméně nelze již jednoznačně tvrdit, že by respondenti byli výhradně restriktivně zaměřeni, tzn. že by účel vězeňství spatřovali jen v izolaci a potrestání pachatelů. Současně poslední z uvedených studií poukazuje na subjektivní pocit nedostatečné informovanosti respondentů. Otázkou je, jakou by vyšší informovanost sehrála roli v punitivním ladění občanů. Jak uvádí Zeman, „výzkum

²¹¹ Ibid, str. 103

dlouhodobě dokládá, že je-li veřejnost informovanější, je méně punitivní, než politici zpravidla tvrdí, a je v oblasti zločinu a trestu značně rozpolcená – chce jak pachatele trestat, tak je i napravovat, odsuzuje jednotlivce za páchaní trestné činnosti, ale odsuzuje i jejich sociální podmínky, chce pachatele nechat „shnit ve vězení“, ale i předcházet jejich recidivě.“²¹³

Punitivita mezi občany prošla mezi roky 1992 - 2011 značným vývojem. Z výsledků vyplynula stoupající úroveň punitivity v posledních letech. Na základě stejné projektivní otázky položené ve výzkumech v letech 1992, 1996, 2000, 2009 a 2011, lze pozorovat trend, kdy do roku 2000 míra punitivity klesá. Poté bohužel pro delší období chybí data, nicméně výsledně je v roce 2009 udělení trestu odnětí svobody na svém historickém maximu (66 % respondentů je pro trest odnětí svobody) a do roku 2011 klesá již jen mírně na 59 % pro trest odnětí svobody.²¹⁴

---

²¹² Ibid, str. 106

²¹³ ZEMAN, Petr et al. *Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-098-4. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/373.pdf>, str. 120

²¹⁴ TOMÁŠEK, Jan. Punitivita českých občanů a její kriminálně politické souvislosti. In: ZOUBKOVÁ, Ivana et al. *Kriminologie-aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013, s. 93-104. ISBN 978-80-7251-395-6. str. 96

2.3. Šetření z hlediska veřejných zájmů generovaných funkčními potřebami společnosti

Funkčním principem reprezentativní demokracie je to, že si občané státu volí své zástupce. Tito se jim představují zejména v rámci předvolebních kampaní skrze své volební programy. Vláda vzešlá z voleb se pak občanům „zavazuje“ svým programovým prohlášením, ve kterém představuje své plány a úkoly ke spravování veřejně politických záležitostí. Jsou to právě tyto dokumenty, které budou dále podrobeny analýze. Klíčové postavení politických stran uvádí i Rašek. *„Právě politické strany a jejich modernizace by se mohly stát subjekty, které přenesou těžiště demokratického fungování společnosti na společnost celou a odstraní izolaci centrální politiky od občanů.“*²¹⁵

Nejzávažnějšími z dokumentů v České republice a také těmi, které určují základní pravidla fungování společnosti, jsou zákony. Ty budou předmětem další části analýzy zájmů generovaných funkčními potřebami společnosti.

2.3.1. Volební programy a programová prohlášení vlád

2.3.1.1. Metoda a výsledky

Obsahová analýza zde je jednodušší než v případě novinových článků. Do vzorku vstoupily volební programy politických stran, které se po volbách dostaly do Parlamentu České republiky v období let 1998-2013. Se zvolenými stranami úzce souvisí sestavená vláda, proto jsou do analýzy zapojeny také programová prohlášení vlády z daných let. Klíčovým pak je výskyt kořene slova „vězení“. Pokud se hledaná jednotka vyskytuje ve volebním programu, je zaznamenán její kontext.

„České vězeňství provází dlouhodobý nezájem politiků a politických stran. ... Neutěšená situace ve vězeňství se nepromítá do politického programu žádné z politických stran. Dá se říci, že prakticky neexistuje trestní politika, která by vědomě usilovala o změnu v této oblasti - tedy vytkla si cíl snížit počty vězňů a prohloubit a

---

²¹⁵ RAŠEK, Antonín. Shrnutí poznatků CESES o strategickém vládnutí v ČR. In: RAŠEK, Antonín. *Pražské sociálně vědní studie: Shrnutí poznatků CESES o strategickém vládnutí v ČR*. Praha: FSV UK, 2006. PSSS: Veřejná politika a prognostika PPF-007. ISSN 1801-5999., str. 15

zkvalitnit práci s vězni tak, aby se omezila pravděpodobnost recidivy.“²¹⁶ Stanovisko Českého Helsinského výboru je k postojům české politiky k vězeňství velice nekompromisní. Je možné, že přes (mnohdy) alarmující zprávy z českých věznic, politické programy ani programová prohlášení vlády tuto oblast nikdy nereflektovaly?

Období pokryté v této části práce se mírně odlišuje od předchozích. Odlišnost je způsobena přizpůsobením se raději létům voleb do poslanecké sněmovny, než-li striktnímu dodržení rozmezí 2000-2013. Za počátek zkoumání volebních programů stran jsou zvoleny volby v roce 1998. Mezi léty 1998-2013 pokořilo klauzuli 5 % celkem 11 stran. Do analýzy se podařilo získat většinu volebních programů těchto stran. Problematické z hlediska jasného rozřazení pro příslušné volby byly programy charakteru dlouhodobé strategie. Takové dokumenty sestavuje na příklad KDU-ČSL ale také KSČM.²¹⁷ Zcela chybí „první“ program Unie Svobody, tedy ten z roku 1998 a KDU-ČSL pro stejné období. Konečný vzorek tedy čítal 52 volebních programů a 8 programových prohlášení vlády. Ve shromážděných volebních programech poté byl hledán jakýkoliv bod mající přímý vztah k českému vězeňství. Od původního záměru kódovat programy²¹⁸ bylo po přečtení několika prvních upuštěno, a to vzhledem k tomu, jak sporadicky se v nich „vězeňství“ vyskytuje a bylo přistoupeno k případným přímým citacím potřebných pasáží. Kapitola je rozdělena na jednotlivé roky, nikoli na politické strany. V analýze jde primárně o vývoj tématu v čase, nikoliv o vývoje postojů stran k tématu v čase. Samozřejmě i to je možné, při zvolném dělení, z materiálů vyčíst.

2.3.1.2. Volební programy

1998

Voliči, kterých se k těmto volbám dostavilo 74,03 %²¹⁹, poslali do Poslanecké sněmovny pět politických stran. Přes 32 % hlasů (74 křesel) získala Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), následovaná Občanskou demokratickou stranou (ODS),

---

²¹⁶ VALEŠ, František a Anna ŠABATOVÁ. Vězeňství: Některé aspekty trestní justice a výkonu vězeňství. In: *Český helsinský výbor* [online]. 2009 [cit. 2013-12-24]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2010051601>

²¹⁷ Volební program KDU-ČSL 2010 - 2014, 2013 - 2017; KSČM má programy vždy na 4 roky, tedy 1998 - 2002, 2002 - 2006, atd.

²¹⁸ Jak zde u volebních programů, tak v následující kapitole programová prohlášení vlády

²¹⁹ Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (dále též „PS PČR“) konané ve dnech 19. - 20. 6. 1998. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps1998/u4>

Komunistickou stranou Čech a Moravy (KSČM), Křesťanskou a demokratickou unií - Československou stranou lidovou (KDU-ČSL) a také Unií Svobody (US).

V oblasti vězeňství ODS proklamuje „*důslednější naplnění požadavku, že viník musí být potrestán a nevinný nesmí být poškozen.*“²²⁰ Toho má být dosaženo na příklad změnou trestních sazeb u různých trestných činů, důrazem na zpřísnění trestu u recidivistů, ve větší míře využívat alternativních trestů, kde je to možné, ale také propracováním programu na ochranu svědků. Tento program se vyjadřuje také k institutu vazby - nemělo by docházet k nesmyslnému nadužívání, měla by být užitá jen v řádně odůvodněných, přezkoumaných případech.²²¹

ČSSD považuje ochranu základních občanských práv za jednu ze svých povinností, stejně jako prevenci kriminality. „*Pozornost bude věnovat zejména ohroženým a problémovým skupinám a teritoriím se zvýšenou zločinností. Rovněž tak zvýší kontrolu nad propouštěnými pachateli a připraví systém jejich začleňování do společnosti.*“²²²

Posílením represivních legislativních opatření chce KSČM bojovat proti rostoucí kriminalitě ve svém programu na léta 1998-2002. Kromě větší podpory obětí zločinu a svědků se tato strana vyjadřuje také personální stránce věci. Zavazuje se „*zajistit vyšší náročnost při výběru pracovníků, s důrazem na odbornou kompetenci i morální předpoklady... a vytvořit dostatečné materiální podmínky....*“²²³

U zbylých dvou členů tehdejší Poslanecké sněmovny (KDU-ČSL, US) nebyly kompletní volební programy pro toto období nalezeny a ty jejich části, které byly dostupné, se týkaly jiných oblastí, což ovšem nevylučuje, že by se ve zbývajících kapitolách nemohla hledaná tematika objevit.

2002

Následující volby roku 2002 přilákaly k volebním urnám méně než 60 % voličů (58 %), opět vítězství slavila ČSSD se získanými 30 % hlasů (70 křesel). Složení vlády

---

²²⁰ Volební program ODS do PS PČR, 1998. Dostupné z: <http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>, str. 8 - 9

²²¹ *ibid*

²²² Volební program ČSSD do PS PČR, 1998. Dostupné z: <http://www.cssd.cz/data/files/2000-volebni-program-a-prohlaseni-vlady-1998-tisk.pdf>, str. 22

²²³ Volební program KSČM do do PS PČR, 1998. Dostupné z: <http://www.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>, str. 10

zůstalo, co do zastoupených stran, téměř beze změny. ČSSD tedy spolu s ODS, KSČM, KDU-ČSL jen z Unie Svobody se stala Unie svobody - Demokratická unie.²²⁴

Pro tyto volby volební programy ODS, ČSSD ani US-DEU vězeňství, či trestní politiku nezmiňovaly. KDU-ČSL považuje „[z]a nejdůležitější cíl Koalice považujeme systém vlády práva: poruší-li kdokoli právo, stát ho rychle a účinně potrestá a právo vymůže.“²²⁵ Mezi prostředky k dosažení svých cílů řadí, mimo jiné, rekonstrukci základních kodexů, tedy i trestního zákona. KSČM se ve svém čtyřletém plánu pro období 2002-2006 zavazuje zkvalitnit systém prevence kriminality stejně jako zkvalitnit systém „opětovného začlenění do běžného života osob propuštěných z výkonu trestu.“ Skrze zdokonalení právního systému chce „vytvářet právní prostředí stimuluje odpovědné chování jednotlivce ve vztahu k ostatním lidem i společnosti jako celku.“²²⁶

2006

V tomto období je vězeňství ve volebních programech věnována důstojnější část. Také volební účast se znovu dostává nad 60 % (64,47 %) a dochází ke změnám ve vítězných stranách. Na čele ČSSD (32,32 %) nahrazuje, rozdílem zhruba 2 % ODS (35,38 %). Oproti předešlým letům v Poslanecké sněmovně již není US (-DEU), ta je „nahrazena novou stranou, Stranou zelených (SZ).“²²⁷ Vítěz voleb, ODS, tématu vězeňství dává celou jedno kapitolu, kapitolu 3. Vězeňství. Je to poprvé, kdy tomu ve volebních programech zvolených stran tak je. Kriticky se vyjadřuje k postupům tehdejší vlády, konkrétně ke snižování investic. Prosadit chtějí opatření k „vyšší zaměstnanosti vězňů (ze 45 % na 60 %), ... kterým má být novela, která omezí možnosti vězňů odmítnout práci pro soukromého podnikatele a také vznik výrobních dílen v areálech věznice.... Dalším návrhem je zřízení tzv. detenčních ústavů... a zvýšení kapacity věznic zapojením soukromého sektoru do jejich výstavby... Využitím moderního bezpečnostního systému bude zabráněno vězňům v útěku. Všechna opatření mají vést

---

²²⁴ Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 14. - 15. 6. 2002.

Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps2002/ps2?xjazyk=CZ>

²²⁵ Volební program KDU-ČSL do do PS PČR, 2002. Dostupné z:

<http://www.kdu.cz/Dokumenty/Volby/2006/Komunalni-volby/2003/Volebni-programy-KDU-CSL.aspx>, nečíslováno

²²⁶ Volební program KSČM do do PS PČR, 2002. Dostupné z: <http://www.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>, str. 12

²²⁷ Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 2. 6. – 3. 6. 2006. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps2006/ps2?xjazyk=CZ>

k jedinému obecnému cíli - zvýšit bezpečnost věznic.²²⁸ ČSSD má v programu také zvyšování bezpečnosti, na rozdíl od ODS se zde jedná o zvyšování bezpečnosti občanů obecně „*a to nejen represivním, ale především preventivním způsobem.*“²²⁹ U KSČM jsou tyto volby pokryty dlouhodobou strategií, jejíž atributy ve vztahu k vězeňství byly uvedeny v předcházející kapitole. SZ se dotýká zcela nové stránky věci, a sice případnému trestnímu stíhání (nejen) zaměstnanců VS ČR. „*Zasazujeme se o zřízení nového samostatného orgánu, který by trestně stíhal policisty, strážníky a dozorce vězeňské služby a který by nebyl svazován profesionální solidaritou a přáními ministra vnitra.*“²³⁰ Konečně KDU-ČSL se vůči této problematice v daných volbách nevymezuje.

2010

V roce 2010 přišlo k volbám 62,60 % voličů. Tentokrát bezmála 2 % rozdílem vítězí ČSSD (22,08 %, 56 křesel) nad ODS (20,22 %, 53 křesel).²³¹ Parlament opouští jeho tradiční člen KDU-ČSL i nová strana předchozích voleb, Strana zelených. Příležitost dostávají dvě nové strany, Věci veřejné (VV) a TOP09. Tradičně sestavu doplňuje KSČM.

ODS nejprve shrnuje, čeho již bylo v oblasti dosaženo - „*[p]rosadili jsme novou podobu trestního práva, uvedli v život trestní zákoník a vytvořili několik stěžejních novel trestního řádu. Došlo ke zpřísnění trestů za nejzávažnější trestné činy, a u těch méně závažných naopak k rozšířenému ukládání alternativních trestů (například domácí vězení).*“²³² Dále chce strana pokračovat v krocích vedoucích k vyšší zaměstnanosti vězňů. Podle ODS se „*pracující vězni podílejí na financování výkonu svého trestu a získávají pracovní dovednosti, které snižují nebezpečí opakování trestné činnosti po propuštění na svobodu.*“²³³ ČSSD přichází s plánem „*vytvořit fond prevence kriminality a příspěvků obětem TČ financovaný z prostředků zabavených pachatelům*

---

²²⁸ Volební program ODS do PS PČR, 2006. Dostupné z: <http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>, str. 45

²²⁹ Volební program ČSSD do PS PČR, 2006. Dostupné z: <http://www.cssd.cz/data/files/volebni-program-2006.pdf>, str. 68

²³⁰ Volební program Strany zelených do PS PČR, 2006. Dostupné z: <http://strana.zeleni.cz/3516/clanek/volebni-program-ke-stazeni/>, str. 48

²³¹ Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 28. 5. – 29. 5. 2010. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps2010/ps2?xjazyk=CZ>

²³² Volební program ODS do PS PČR, 2010. Dostupné z: <http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>, str. 12 - 13

²³³ Ibid, str. 34

trestné činnost.²³⁴ Oranžová kniha pro rok 2010 uvádí nutnost auditu vězeňství.²³⁵ VV chtějí podmínit odpuštění části trestu prací při jeho výkonu.²³⁶ TOP 09 proklamuje, že *„zamezí současnému zneužívání hranice mezi přestupkem a trestným činem. Použije princip tzv. sčítání vybraných přestupků (zejména proti občanskému soužití, pytláctví a drobných krádeží do pěti tisíc korun), a to tak, aby jejich soustavná a opakovaná recidiva mohla být hodnocena jako trestný čin.“*²³⁷ Ke zkrácení trestního řízení u méně závažných činů má být zaveden institut domluvy o vině a trestu. Strana se také bude snažit zasadit o posílení postavení oběti. KSČM se pak vyjadřuje k *„[v]ybudování dostatečné kapacity zařízení pro výkon ochranné výchovy vylučující opětovné páchání trestné činnosti.“*²³⁸

2013

V letošních volbách 59,48 % voličů umožnilo vstup do Poslanecké sněmovny doposud nejvyššímu počtu politických subjektů, celkem sedmi. Vítězí znovu ČSSD, tentokrát ovšem s historicky nejhorším výsledkem (20,45 % hlasů, 50 křesel) a poprvé není následována ODS na druhém místě. Po ČSSD získává druhý nejvyšší počet voličských hlasů politické hnutí ANO 2011 (18,65 %, 47 křesel). Místo v Poslanecké sněmovně udrželi komunisté, znovu se vrací KDU-ČSL. Nové politické hnutí v sestavě je Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury.²³⁹

ODS svoji politiku vězeňství zastřešila všeříkajícím nadpisem *„[v]ězni musejí pracovat a platit.“*²⁴⁰ ČSSD chce vést změny v trestní politice k „omezení recidivy, k posílení preventivních programů a pomoci při opětovném návratu do řádného života, zajištění vysoké úrovně zaměstnanosti vězňů a tím jejich nižší zadluženosti a také chce

²³⁴ Volební program ČSSD do PS PČR, 2010. Dostupné z: <http://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/velky-volebni-program-cssd-pro-volby-2010/>, str. 27

²³⁵ Volební program Oranžová kniha ČSSD pro volby do PS PČR, 2010. Dostupné z: <http://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/oranzove-knihy-cssd-pro-volby-2010/spravedlnost/>, nečíslováno

²³⁶ Volební program Věci veřené do PS PČR, 2010. Dostupné z: <http://www.veciverejne.cz/politicky-program.html>, str. 13

²³⁷ Volební program TOP09 do PS PČR, 2010. Dostupné z: <http://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2010-do-poslanecke-snemovny.pdf>, str. 24 - 25

²³⁸ Volební program KSČM do PS PČR, 2010. Dostupné z: <http://www.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>, str. 3

²³⁹ Volby do PS PČR konané ve dnech 25. 10. – 26. 10. 2013. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps>

²⁴⁰ Volební program ODS do PS PČR, 2013. Dostupné z: <http://www.ods.cz/volby2013/volebni-priority>, str. 23

zpřísnit dohled nad podmíněčným propuštěním.²⁴¹ „KDU-ČSL je pro bezpečné věznice.“²⁴² Má být rozvinut spolehlivý systém pro zabránění komunikace přes mobilní telefony, stejně tak se chce zaměřit na příslušníky VS ČR, aby zabránili jejich nežádoucím jednáním ve věznicích. Dále se strana hodlá postarat o zvýšení kapacit věznic s přispěním soukromého sektoru, tak také skrze další rozšiřování zavádění alternativních trestů.²⁴³ Nové politické hnutí ANO ve svém programu pokrývá téměř všechna doposud zmíněná témata - „efektivní programy zacházení, vyšší zaměstnanost vězňů a daňové úlevy pro jejich zaměstnavatele, život po propuštění z trestu, při podmíněčném propuštění zohlednit také snahu odškodnit oběť, vytvoření podmínek (i technických) pro širší udílení alternativních trestů a také nahrazení vazby tam, kde není nezbytně nutná.“²⁴⁴ Zbývající strany/hnutí, tzn. Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, TOP 09 a KSČM, danou oblast v programech nepokrývají.

2.3.1.3. Programová prohlášení vlád

Uvedené období jako první pokrývá (z roku 1998) programové prohlášení vlády Josefa Tošovského²⁴⁵. Tato vláda se zavazuje k tomu, že „připraví návrhy zákonů, které zjednoduší soudní řízení a umožní rychlejší výkon soudního rozhodnutí ... Pokračovat budou i práce na přípravě nových občanskoprávních a trestněprávních kodexů“²⁴⁶ Následující vláda Miloše Zemana drží rétoriku nutnosti zákonných opatření, hovoří o právním řádu jako celku a přidává k nim požadavek na sladování s mezinárodními smlouvami. „Tvorbu a transformaci právního řádu podřídí nepominutelnému požadavku na harmonizaci českého práva s právem Evropské unie.“²⁴⁷

²⁴¹ Volební program ČSSD do PS PČR, 2013. Dostupné z: <http://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/volebni-program-cssd-pro-volby-do-poslanecke-snemovny-parlamentu-ceske-republiky-2013/>, str. 31

²⁴² Volební program KDU- ČSL do PS PČR, 2013. Dostupné z: <http://kdu.ecpaper.cz/#page=28-29>, str. 29

²⁴³ *ibid*

²⁴⁴ Volební program politického hnutí ANO do PS PČR, 2013. Dostupné z: <http://www.anobudlip.cz/cs/o-nas/program/resortni-program/>, nečíslováno

²⁴⁵ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Programového prohlášení Vlády České republiky - plné znění 1998* [online]. [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/milos-zeman/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf

²⁴⁶ *Ibid*, nečíslováno

²⁴⁷ *Ibid*, nečíslováno

V období vlády Vladimíra Špidly (2002)²⁴⁸ se již objevuje zaměření přímo na věznic a také na možné další scénáře vývoje vězeňské populace. Zájem je v tomto prohlášení na bezpečnosti občanů a zlepšení zde má být dosaženo skrze kultivaci lidského kapitálu věznic. Věznic zde nejsou spojovány pouze s vězni. „*V zájmu zajištění bezpečnosti občanů před pachateli trestných činů bude zhodnocena struktura věznic a vězeňského personálu a vytvořen systém vzdělávání, hodnocení a s ním spojeného kariérního růstu. V souvislosti s rozšiřováním organizované závažné trestné činnosti a jejímu průniku na naše území ze zahraničí dojde k vnitřní proměně vězeňské populace směrem k nebezpečným skupinám narušených pachatelů závažných trestných činů a organizovaného zločinu, a vláda proto připraví vězeňství na efektivnější způsoby jejich střežení a kontroly chování.*“²⁴⁹

Programové prohlášení vlády Stanislava Grosse z roku 2004 se shoduje s programovým prohlášením následující vlády, vlády Jiřího Paroubka. Ve vězeňství je zde obrácena pozornost na vězně, na diferencovaný, individualizovaný přístup k nim. Zajištění vyšší zaměstnanosti odsouzených a také na prevenci trestné činnosti.²⁵⁰

Následující vláda (2006), 1. Vláda Mirka Topolánka vězeňství explicitně nezmiňuje, dle svého programu se zavazuje připravit „*nový trestní zákon. V souvislosti s tím zvážíme, zda provést zásadní novelu trestního řádu, či připravit nový trestní řád.*“²⁵¹

Druhá vláda (2007) Mirka Topolánka už se vězeňskému systému České republiky věnuje do značné míry bezprostředněji. Vláda deklaruje, že „*hodlá prosazovat moderní trestní politiku založenou na kombinaci prevence, represe a výchovy. Bude posilovat alternativní metody trestání, například elektronicky kontrolované domácí vězení, a posílí roli podmíněného odsouzení s dohledem, jakož i význam peněžitých trestů. Zvýší efektivitu probační a mediační služby jejím zapojením do projektů*

---

²⁴⁸ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Programového prohlášení Vlády České republiky - plné znění 2002* [online]. [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/vladimir-spidla/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf

²⁴⁹ Ibid, nečíslováno

²⁵⁰ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Programového prohlášení Vlády České republiky - plné znění 2004* [online]. [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/stanislav-gross/Programove-prohlaseni-vlady-Ceske-republiky_1.pdf

²⁵¹ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Programového prohlášení Vlády České republiky - plné znění 2006* [online]. [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolanek-1/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf, nečíslováno

*podporovaných z prostředků Evropské unie.*²⁵² Kromě novinky v podobě vzetí do úvahy probační a mediační služby, alternativních trestů i projektů Evropské unie, přichází toto prohlášení i s další novou možností pro české vězeňství, se vstupem soukromého sektoru. V oblasti bezpečnosti přichází s projektem rušiček a volí i přísnější strategii v přístupu k zaměstnávání vězňů. „V rámci vězeňství vláda za pomoci projektu „public-private-partnership“ hodlá vybudovat věznici v Rapoticích. Uvedený projekt musí představovat zřetelnou úsporu oproti variantě, že by vláda věznici stavěla přímým užitím vlastních prostředků – v opačném případě vláda k realizaci projektu nepřistoupí. Ve věznicích s ostrahou a zvýšenou ostrahou vláda v průběhu roku 2007 nasadí rušičky mobilních telefonů. Novelou zákona o výkonu trestu odnětí svobody bude vězňům – i těm, co nechtějí – uložena povinnost pracovat pro veřejné subjekty (obce, kraje) nebo pro ty soukromé subjekty, které věznici nabídnou pracovní místa.“²⁵³

Oproti předchozí vládě se ta Jana Fishera (2009)²⁵⁴ oblastí vězeňství nezabývá vůbec. O rok později se vláda Petra Nečase vrací k jednomu z již uvedených bodů, a sice k návrhům, „které umožní vytvořit materiálně technické podmínky pro další zaměstnávání vězňů ve výkonu trestu.“²⁵⁵

Stávající letošní vláda Jiřího Rusnoka (2013) chce pokračovat v procesu humanizace, nadnáší poprvé téma oběti a znovu se vrací k tématům alternativních trestů, tentokrát k jejich technickému zajištění, opakuje také téma zaměstnávání vězňů. Novinkou je snaha o přeměnu stávajícího systému věznic a to přechodem ze čtyř typů na dva.

„Vláda bude pokračovat v procesu humanizace a zvyšování efektivity vězeňství. Podpoří redukci typů věznic pro výkon trestu ze stávajících čtyř na dva. Vytvoří se tím větší prostor pro stálé zaměstnávání odsouzených, jejich resocializaci, a to vše s větším důrazem na úhradu nároků obětí, poškozených i státu. Zavedením úsporné varianty

---

²⁵² VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Programového prohlášení Vlády České republiky - plné znění 2007* [online]. [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolanek-2/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf, nečíslováno

²⁵³ *ibid*

²⁵⁴ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Programového prohlášení Vlády České republiky - plné znění 2009* [online]. [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/jan-fischer/ppv-2009.pdf>

²⁵⁵ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Programového prohlášení Vlády České republiky - plné znění 2010* [online]. [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf, str. 23

elektronického monitoringu odsouzených chceme pokračovat ve vyvažování trestní represe a prevence.“²⁵⁶

2.3.1.4. Dílčí závěry

Programová prohlášení vlády se v začátku zkoumaného období zabývají zjednodušením a zrychlením soudního řízení, kterému mají dopomoci změny trestně právních kodexů (2000) a následně také bezpečností občanů a kultivací lidského kapitálu zaměstnanců VS ČR (2002). V roce 2004 se pozornost přesunuje k vězňům, k individuálnímu přístupu k nim a také ke zvýšení jejich zaměstnanosti. Tématem roku 2006 je chystaná velká novela trestního řádu a hned v následujícím roce se v programovém prohlášení druhá Topolánková vláda zavazuje k modernizaci trestní politiky na základě kombinace prevence, represe, výchovy a alternativních trestů. Zapojit se má soukromý sektor v projektech PPP. Zavazuje se k zavedení rušiček signálu mobilních telefonů a také chce prosadit novelu zákona, která by vězňům znemožnila odmítnout nabízenou práci. O dva roky později se vláda tématem vězeňství nezabývá a v roce 2010 pak usiluje o další zlepšení podmínek pro již zmíněné zaměstnávání vězňů. V roce 2013 se vrací rétorika humanizace, pozornost má být věnována také ochraně obětí TČ. Alternativní tresty by se měly dočkat technické proveditelnosti a je chystáný přechod ze 4 na 2 typy věznic. K vývoji témat v politických programech se vyjadřuje jen stěží, vzhledem k tomu, že žádná ze stran nevykazuje výraznou kontinuitu v tomto tématu. Ve volebních programech tvoří spíše marginální část agitace, pouze jednou je vězeňství věnována samostatná kapitola (ODS, 2006). Nicméně není pravda výrok ČHV citovaný v úvodu kapitoly, že by se vězeňství nevěnoval žádný z programů žádné politické strany. Věnují se mu, jen ne uceleně a systematicky.

---

²⁵⁶ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Programového prohlášení Vlády České republiky - plné znění 2013* [online]. [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/tema/Programove-prohlaseni-vlady-20130802.pdf>

2.3.2. Legislativa

Podmínky za jakých probíhá VTOS a vazba nyní, byly uvedeny v teoretické části práce. Tato kapitola se zabývá nejvýznamnějšími legislativními změnami v této oblasti za období stejné, jako bylo stanoveno pro předchozí části práce, tedy změnami mezi roky 2000 až 2013. Mimo již schválených legislativních aktů je v této kapitole zmíněna také projednávaná legislativa včetně jejich návrhů. Vzhledem k tématu práce a odbornému zaměření autorky, si kapitola nenárokuje zpracovat právní analýzu legislativních dokumentů. Zaměřuje se pouze na nejvýznamnější změny, které bylo možno postřehnout již v předchozích analýzách a v dalších pracích věnujících se dané problematice.

2.3.2.1. Reformy ve vězeňství

Významnou změnou, ačkoliv ta se přímo netýká výkonu trestu odnětí svobody či vazby, bylo přijetí zákona č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, který vstoupil v účinnost 1. 1. 2001. Probační a mediační služba se zabývá spíše úkony spojenými s výkonem trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody, v případě mediace se jí pak pro účely zmíněného zákona *„rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením.“*²⁵⁷ Probační a mediační služba tak má mj. pomáhat také s návratem odsouzeného do společnosti, má na něj *„[působit], aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.“*²⁵⁸

2000 vazba

V roce 2000 dochází k první novelizaci zákona o výkonu vazby od doby nabytí jeho účinnosti v roce 1994.²⁵⁹ *„Novela si klade za cíl přispět ke zlepšení životních podmínek obviněných ve vazbě, na něž se vztahuje presumpce neviny... zlepšují se zejména podmínky styku obviněných s jejich rodinami, podmínky stravování a podmínky, za nichž obvinění mohou mít při sobě věci osobní potřeby.“*²⁶⁰ Na druhou

²⁵⁷ § 2 odst. 2 zákona č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě

²⁵⁸ § 2 odst. 1 zákona č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě

²⁵⁹ Tato novelizace proběhla prostřednictvím zákona č. 208/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

²⁶⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 208/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

stranu umožňuje omezit z hygienických a bezpečnostních důvodů přijímání balíčku s potravinami. Novela dále mění znění § 16 odst. 2 zákona č. 257/2000 Sb. tím způsobem, že obviněný má právo „na balíček do 5 kg, dvakrát ročně u příležitosti narozenin a vánočních svátků“ a dále doplňuje § 7 o odst. 2, dle kterého může obviněný požádat o umístění do cely pro nekuřáky.

2003 VS ČR

Od roku 2003 se mezi organizační jednotky VS ČR přidává také Institut pro vzdělávání.²⁶¹ Mezi její zákonem stanovené úkoly se tak zařazuje i „vzdělávání příslušníků Vězeňské služby (dále též „příslušníci“) a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Institut vzdělávání, a vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, které provádí Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby.“²⁶² Do portfolia jejich úkolů se dále zařazuje také poskytování zdravotní péče a to obviněným, odsouzeným a dále také samotným příslušníkům a zaměstnancům VS ČR. Významnou, řekněme sebereflexivní změnou, je, že VS ČR „prošetřuje vlastními pověřenými orgány trestnou činnost příslušníků.“²⁶³ Zákon č. 555/1992 Sb. pak nově vymezuje nejen pátrání po prchajících osobách, ale také jejich pronásledování.²⁶⁴

2004 VTOS

Novela zákona o výkonu trestu odnětí svobody²⁶⁵ umožnila zavedení sociálního kapesného 100 Kč na osobu na měsíc a to vězni, který není zařazen do práce a práci neodmítnul bez závažného důvodu.²⁶⁶ VS ČR je také, za stanovených podmínek, umožněno odposlouchávat a nově i pořizovat záznamy telefonátů vězňených osob.²⁶⁷ Návštěvy bez kontroly zaměstnanců VS ČR může ředitel nyní povolovat nejen ve výjimečných případech. Na druhou stranu v odůvodněných případech je možné nařídít

---

²⁶¹ Na základě zákona č. 436/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

²⁶² § 2, odst. 4 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky

²⁶³ § 2, odst 1 písm. l) zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky

²⁶⁴ § 15 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky

²⁶⁵ Která proběhla na základě zákona č. 52/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

²⁶⁶ § 16 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

²⁶⁷ § 18 odst. 4 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

návštěvu, kde jsou od sebe vězeň a návštěva odděleni přepážkou.²⁶⁸ Nové postavení je přiznáno církvím, když se církev „*může podílet na naplňování účelu výkonu trestu.*“²⁶⁹ . K účasti na spolupráci s církví nesmí být odsouzený nucen.²⁷⁰ Vůči vězňům je stanoven nový způsob vykonání jejich povinnosti splácet/splatit škodu, kterou svým trestným činem způsobili. Pokud není uhrazena, je odsouzený ve věznici oprávněn použít jen polovinu dovolených finančních prostředků k uhrazení nadstandardní zdravotnické péče či k nákupu potravin.²⁷¹ Financí se pak týkají také nové zákonné podmínky pro placení nákladů spojených s výkonem trestu včetně přesného výčtu těch odsouzených, kteří tuto povinnost nemají.²⁷² Mezi zákazy pro odsouzené přibývá zákaz šířit a přechovávat tiskoviny s nesnášenlivostní či extremistickou tematikou.²⁷³ Novela dále ruší první odstavec § 71, zákona č. 169/1999 Sb., definující zaměření doživotního odnětí svobody. A nově se dle § 74 zřizují výstupní oddělení ve všech typech věznic, nejen v těch s ostrahou a se zvýšenou ostrahou.

2004 vazba

Výše uvedený zákon č. 52/2004 Sb. upravil rovněž i některé věci týkající se vazby. Stanovil, že i v průběhu vazby „*je věznice povinna obviněnému nabídnout účast v preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programech.*“²⁷⁴ U mladistvých zakotvil povinnost věznice místo umožnit mladistvému kontakt se zaměstnancem úřadu sociálně-právní ochrany mládeže, a to bez přítomnosti třetí osoby, a aniž by se tato schůzka započítávala do návštěv.²⁷⁵ Dále bylo v odůvodněných případech zavedeno právo obviněného užívat na vlastní náklady telefon s tím, že stejně jako u odsouzených (výše), je VS ČR oprávněna pořizovat záznam hovoru.²⁷⁶ Návštěvy u obviněných se prodloužili z jedné hodiny na 90 minut a je také nově možné

---

²⁶⁸ § 19 odst. 5 a 6 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

²⁶⁹ § 20 odst. 4 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Způsoby, jakým může v tomto smyslu církev působit, jsou pak podrobně popsány rovněž v § 20

²⁷⁰ § 20 odst. 6 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

²⁷¹ § 25 odst. 4 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

²⁷² § 35 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

²⁷³ § 28 odst. 3 písm. c) zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

²⁷⁴ § 4a zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

²⁷⁵ § 26 odst. 6 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

²⁷⁶ § 13a zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

z bezpečnostních důvodů nařídít návštěvu za přepážkou.²⁷⁷ I zde se upravují duchovní služby církve obviněnému.²⁷⁸

2006, 2007

V roce 2006 je do zákona č. 555/1992 Sb. v roce 2006 vloženo ustanovení o hospodářské činnosti, který VS ČR umožňuje účastnit se výběrového řízení jako zpracovatel veřejné zakázky. V roce 2007 se zákonem č. 346/2007 Sb. povoluje vězni výjimka odmítnout přidělenou práci, pokud je pro soukromý subjekt, resp. „*k zaměstnávání odsouzeného u jiného subjektu než věznice je třeba předchozího písemného souhlasu odsouzeného*“²⁷⁹

Od 1. 1. 2009 se stává účinným zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů. Dle § 1 odst. 3 tohoto zákona se „*[z]abezpečovací detence vykonává v ústavu se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy.*“ O zabezpečovací detenci rozhoduje soud. Osoba ve výkonu detence je pak zákonem nazývána jako „chovanec“. Každému chovanci musí být zachována jeho lidská práva, má nárok na stravu, ošacení a ubytování.²⁸⁰ Detence „*je určena pro osoby, které spáchali zvlášť závažný trestný čin a pro svou duševní poruchu nejsou schopni běžného výkonu trestu a psychiatrické nemocnice nejsou schopny zajistit ochranu společnosti.*“²⁸¹ Detenční ústavy se nachází v Brně a v Opavě. Práva chovanců jsou rámcově podobná s právy vězňů. Mají tedy právo „na telefonický kontakt s blízkými, na návštěvy, duchovní služby a uspokojování kulturních potřeb, balíčky přijímají jednou za 3 měsíce (do 5 kg) a neomezeně mohou přijímat oděv, knihy, tiskoviny.“²⁸²

---

²⁷⁷ § 14 odst. 1 a 4 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

²⁷⁸ § 15 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

²⁷⁹ §30, odst. 4 346/2007 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

²⁸⁰ § 2 odst. 3 zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů

²⁸¹ Zabezpečovací detence: Výkon zabezpečovací detence. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2013, 30.9.2013 14:58 [cit. 2014-01-01]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/zabezpecovaci-detence/>

²⁸² Zabezpečovací detence: Výkon zabezpečovací detence. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2013, 30.9.2013 14:58 [cit. 2014-01-01]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/zabezpecovaci-detence/>

2010

V lednu 2010 vstupuje v účinnost zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který zrušuje dosavadní trestněprávní kodex, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. V hlavě V zákoník stanovuje druhy trestních sankcí. Na jedné straně jde cestou větší depenalizace a stanovuje ukládání alternativních trestů, na druhé straně se však musí vyrovnávat s novými formami kriminality, jako je terorismus či organizovaný zločin.²⁸³ Zákoník upouští od obecného vymezení účelu trestu a nahrazuje jej obecným ustanovením o ukládání trestu.²⁸⁴ Tyto obecné zásady trestání zákoník přímo nedefinuje, můžeme je však nalézt v důvodové zprávě. Jedná se o zásadu zákonnosti, přiměřenosti, humanity, atd. (viz. 4.2. Systém českého vězeňství).

Zákoník zvyšuje horní hranici trestu odnětí svobody nad 20 let a až 30 let pro nepodmíněný trest odnětí svobody za zvlášť závažné trestné zločiny. Nově zařazuje do věznic se zvýšenou ostrahou pachatele trestného činu spáchaného ve prospěch zločinecké skupiny²⁸⁵ a umožňuje vyloučit z jiných typů věznic pouze pachatele odsouzeného k doživotnímu trestu, který vykonal méně než 10 let trestu. Ačkoliv by měl být pachatel odsouzený k výjimečnému trestu umístěn výhradně do věznic se zvýšenou ostrahou, zákoník umožňuje přesunout jej i do jiného typu věznic.²⁸⁶ K tomuto přesunu ovšem může dojít až po odpykání čtvrtiny trestu namísto třetiny, jak tomu bylo dříve.²⁸⁷ Na návrh odsouzeného může soud rozhodnout o jeho přesunu do jiného typu věznic, a to po vykonání jedné čtvrtiny trestu (nejméně však 6 měsíců).²⁸⁸

2013 VS ČR

Zákonem č. 157/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, došlo s účinností k 1. 1. 2013 k novelizaci zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. Novela zákona vnáší mezi organizační jednotky VS ČR také Střední odborné učiliště, které bylo nařízením ministra spravedlnosti zřízeno v roce 2007. Zákonem č. 157/2013 Sb. se dále upravují podmínky zahraniční spolupráce VS ČR při mírových misích, možnosti použití donucovacích prostředků ve zdravotnických zařízeních při eskortě odsouzeného a

---

²⁸³ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (§ 36 až 38)

²⁸⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (§ 37)

²⁸⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (§56)

²⁸⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (§56)

²⁸⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (§57)

²⁸⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (§57)

rozšiřuje se také škála donucovacích prostředků a to o dočasně zneschopňující prostředky.²⁸⁹

2.3.2.2. Chystané změny

2013 vazba (účinnost od 1. 1. 2014)

Nově budou odděleně od ostatních obviněných umístovány „*osob[y], které organizují, podněcují nebo jiným způsobem nabádají ostatní obviněné k narušování pořádku a kázně*“.²⁹⁰ Obviněný bude moci komunikovat nejen s obhájcem, ale i s advokátem v jiné právní záležitosti. Pokud obviněný nebude mít finance na tuto komunikaci - korespondenci, bude mu ji hradit věznice.²⁹¹ Stejný princip úhrady bude i při telefonickém kontaktu (z telefonu věznice, nikoliv z vlastního) s takovýmto advokátem, kdy náklady budou věznicí hrazeny do cca 20.000 Kč ročně.²⁹² Zdravotní péči si hradí obviněný sám. Zákon dosud nepamatoval na obviněné bez finančních prostředků a také nepamatoval na specifické podmínky potřebné pro obviněné se zdravotním postižením.²⁹³ Zdravotní péči nepojištěných osob, osob bez prostředků a cizinců bude proto hradit VS ČR ze státního rozpočtu.²⁹⁴ Obviněný s těžkým zdravotním postižením bude mít nově „*právo na zajištění přiměřených podmínek umožňujících důstojný výkon vazby*“.²⁹⁵ Rozšiřuje se výčet osob, se kterými obviněný nemůže na vazovat kontakt, a to o osoby již odsouzené.²⁹⁶ Body, ve kterých se novelizací přejímá další úprava od pravidel trestu odnětí svobody, jsou šíření a přechovávání nevhodných tiskovin, kázeňská pravomoc vůči obviněným, povinnost

---

²⁸⁹ § 1 a § 17 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky

²⁹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 7)

²⁹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 13)

²⁹² Ibid

²⁹³ Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 18)

²⁹⁴ § 18 odst. 4 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

²⁹⁵ § 18 odst. 9 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

²⁹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 21)

podrobit se osobní prohlídce nejn při vstupu do věznice a jejím opuštění, ale také při zajišťování vnitřního pořádku věznice.²⁹⁷

2013 VTOS (účinnost od 1. 1. 2014)

Zákon 276/2013 Sb. novelizuje rovněž i zákon o výkonu trestu odnětí svobody. V důvodové zprávě se ohledně novelizace zmíněného zákona na prvním místě uvádí, že v něm není stanoven účel trestu. Tato absence se proto novelou napravuje, kdy účelem VTOS „...je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti.“²⁹⁸ Z účelu trestu poté poprvé plyne stanovený cíl programů zacházení, do kterého je nově brán v potaz také poškozený, a to konkrétně tak, že „[s]oučástí působení na odsouzeného jsou rovněž metody a formy práce zaměřené na oblast řešení důsledků a dopadů trestné činnosti na poškozeného.“²⁹⁹ Program zacházení je zpracován na základě zprávy o odsouzeném. Ta se na základě novely rozšiřuje o tučně zvýrazněné atributy. „Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, **sociálního**, případně lékařského posouzení, **hodnocení rizik a potřeb** a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného....“³⁰⁰ Důvodová zpráva ohledně hodnocení rizik uvádí, že „je [to] proces, při kterém je odsouzený hodnocen na základě vybraných rizikových faktorů statických a dynamických, u nichž bylo empiricky prokázáno, že zvyšují pravděpodobnost selhání.“³⁰¹

Oproti vymezení účelu trestu v předchozích zákonných úpravách si nově určený klade za cíl připravit vězně nikoliv na „samostatný způsob života, ale je použit

---

²⁹⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

²⁹⁸ § 1 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

²⁹⁹ § 40 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

³⁰⁰ § 41 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

³⁰¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 41 odst. 2)

výstižnější pojem, soběstačný život v souladu se zákonem.“³⁰² Novinkou je rovněž sjednocení pojmů zaměstnanec České republiky zařazený k výkonu práce ve VS ČR a příslušník Vězeňské VS ČR pod jeden pojem zaměstnanec VS ČR. Pravomoc vydávat pokyny a příkazy v zákonném rozsahu budou mít vedle příslušníků VS ČR i zaměstnanci VS ČR.³⁰³

Dalšími cíli novely je „nahradit sociální kapesné poskytované odsouzeným bez finančních prostředků balíčkem obsahujícím nezbytné osobní potřeby, konkretizovat náklady spojené s výkonem trestu, vytvořit podmínky pro zlepšení jejich vymáhání a upravit umístování odsouzených do oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením.“³⁰⁴

Sociální kapesné ve výši 100 Kč měsíčně se již nadále nebude poskytovat. Na místo toho se zákonem daným odsouzeným bude poskytovat „jedenkrát za měsíc balíček, který obsahuje základní věci osobní potřeby.“³⁰⁵ Opatření týkající se obhájce, advokáta a korespondence s nimi jsou shodná jako při vazbě. Právní pomoc advokáta by měla být věznicí zajištěna do 24 hodin od přijetí žádosti vězně o tuto pomoc.³⁰⁶ Zákon již nebude stanovovat odůvodněné případy, kdy je vězni umožněno telefonovat, naopak se stanovují odůvodněné případy, kdy telefonování s blízkou osobou bude zakázáno.³⁰⁷ Toto opatření by mělo vést k naplnění jednoho z podcílů novely a sice „k maximalizaci možných kontaktů odsouzeného s jeho blízkými.“³⁰⁸

Novela chce dále uvést v život na doporučení Výboru ministrů Rady Evropy fundamentální princip nesegrese. K jeho naplnění má sloužit nová úprava tím, že se „[z]rušuje ustanovení, podle kterého se pro odsouzené k doživotnímu trestu ve věznicích

---

³⁰² Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 43 odst. 2 a 61 odst. 5)

³⁰³ § 3, odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

³⁰⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

³⁰⁵ § 16 odst. 8 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

³⁰⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 26 odst. 3).

³⁰⁷ § 18 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

*zpravidla zřizují specializovaná oddělení.*³⁰⁹ Naopak odděleně by se nově měli držet vězni s infekčním onemocněním (či podezřením na něj) od ostatních odsouzených (§ 7 zákona č. 169/1999 Sb.), stejně jako odsouzení velmi nebezpeční (§ 7 písm. g) zákona č. 169/1999 Sb.).³¹⁰ V případě velmi nebezpečných odsouzených tomu tak sice bylo i doposud, toto pravidlo však bylo zaneseno pouze v řádu VTOS.

Ve výstupním oddělení všech typů věznic si budou moci nově vězni sami připravovat stravu, pokud to samozřejmě podmínky věznice budou umožňovat.³¹¹ Po zařazení odsouzeného do tohoto oddělení nicméně bude muset být aktualizován program zacházení ve smyslu jeho zaměření na přípravu vězňů na jejich soběstačný život.³¹²

Ve fázi projednávání je v současné době stále změna trestního zákoníku, která by měla být účinná od 1. 4. 2014. Jejím nevýraznějším dopadem by měla být transformace 4 typů věznic (s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou) na 2 typy, a sice na věznici a věznici s ostrahou.³¹³ *„Základním cílem je vytvořit takové podmínky, které přispějí k resocializaci těchto osob a na co nejmenší míru sníží riziko opakování trestné činnosti.*³¹⁴ Vnitřně by pak věznice měla být diferencována na *„oddělení: s nízkým, středním a s vysokým stupněm zabezpečení.*³¹⁵

O rozřazení do jednotlivých typů věznic v současnosti rozhoduje soud. V tom ale důvodová správa spatřuje hned několik problémů. Za prvé, každý soud může pachatele

---

³⁰⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 18)

³⁰⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 58 odst. 3)

³¹⁰ § 7 a § 7 písm. g, 276/2013 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

³¹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 16 odst. 2)

³¹² Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 74 odst. 2).

³¹³ Důvodová zpráva k novele zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (str. 7, dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=46&CT1=0>)

³¹⁴ Důvodová zpráva k novele zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (str. 4, dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=46&CT1=0>)

³¹⁵ Důvodová zpráva k novele zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (str. 8, dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=46&CT1=0>)

s těmiž charakteristikami zařadit do jakéhokoliv typu věznice, za druhé soud již dále nereflektuje případnou změnu chování pachatele, rozhoduje výlučně na základě informací, které má k dispozici v okamžiku rozhodování a v neposlední řadě je rozhodování o přeřazení pro soud zatěžující, což má za svůj negativní důsledek formální rozhodování na základě informací od VS ČR.³¹⁶ Důvodová zpráva proto upozorňuje, že „*hlavním posláním soudů je rozhodování o vině a trestu, nikoliv o způsobu výkonu trestu.*“³¹⁷ Cílem tak je dosáhnout adekvátního rozdělení pachatelů do věznic na základě relevantních faktorů a tím poté i přispět k efektivnější převýchově pachatelů, snížení jejich recidivy a zvýšení šance na úspěšný návrat do běžného života. O zařazení vězňů do jednoho ze dvou typů věznic by sice i nadále rozhodoval soud, nicméně rozdíl mezi oběma typy věznic bude stanoven zákonem a „*Vězeňská služba ČR nebude moci povolit odsouzenému, zařazenému soudem do věznice se zvýšenou ostrahou, opuštění věznice ani přerušení výkonu trestu.*“³¹⁸ O zařazení na konkrétní oddělení vnitřní diferenciací věznice nicméně pak už bude dále rozhodovat VS ČR. Právě tímto by se mělo dosáhnout všech výše zmíněných cílů, včetně odlehčení zátěže soudů a přiblížení se systému vězeňství dalších států EU.

2.3.2.3. Dílčí závěry

Pozitivními změnami v průběhu reformy v daném období jsou beze sporu vznik Probační a mediační služby, první novely socialistických zákonů či zařazení alternativních trestů do portfolia sankcí. U posledního zmiňovaného bodu se bohužel jako problematické ukázaly nedostatky v technické proveditelnosti (domácí vězení) a připravenosti systému na zajišťování těchto trestů (obecně prospěšné práce). Můžeme vyzdvihnout i navrácení pojmu „účel trestu“ do zákonné úpravy. Při čtení vyznačených změn mezi trestním zákonem a novým trestním zákoníkem pak stojí za povšimnutí, že účel trestu bývá nahrazen sloven náprava (např. § 57 odst. 2 nebo § 58 odst. 1). Ve více restriktivnějším duchu byla vedena novela zákona o VS ČR z roku 2013, kde došlo

---

³¹⁶ Důvodová zpráva k novele zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (str. 4, dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=46&CT1=0>)

³¹⁷ Důvodová zpráva k novele zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (str. 5, dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=46&CT1=0>)

³¹⁸ Důvodová zpráva k novele zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (str. 8, dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=46&CT1=0>)

k rozšíření druhů povolených donucovacích prostředků o tzv. tasery (více viz. 3.1. Diskuse výsledků empirické části).

Oproti tomu chystané novely s možnou účinností od roku 2014 mají vést k dalšímu prohloubení humanizace a k velké systémové změně, jejímž cílem je mimo jiné, přesunout zodpovědnost za přeřazování vězně blíže směrem k aktérům, kteří jsou s vězni v každodenním styku. Touto změnou je již několikrát zmiňovaný přechod ze čtyř typů věznic na dva. Tlak zákonodárců na zajištění technické proveditelnosti alternativních trestů (domácí vězení) by snad mohl vést k trvalejšímu snížení počtu vězňů a posunutí českých věznic a trestní politiky k modernějšímu pojetí.

2.4. Šetření z hlediska veřejných zájmů vznikajících na základě individuálních zájmů

Tato rovina veřejného zájmu je konstruována na základě rozhovorů z případové studie. Rozhovory probíhaly se zaměstnanci konkrétní věznice, kde lze předpokládat, že ve vyjádřeních budou hovořit o svých poznatcích a také o svých individuálních zájmech, potažmo o individuálních zájmech skupiny zaměstnanců VS ČR.

2.4.1. Případová studie

2.4.1.1. Metoda

Pro rozpoznání podoby veřejného zájmu u této skupiny je použita případová studie (*case study*), kde věznice, jakožto instituce klíčová pro zkoumanou problematiku, je jednotkou analýzy. V rámci případové studie byly provedeny expertní rozhovory se zaměstnanci věznice³¹⁹ a také nestandardizované, zjevné pozorování.³²⁰

Případová studie, jak již název napovídá, je zaměřená na zkoumání konkrétního případu, jakožto zástupné jednotky pro pochopení dynamiky širší problematiky. Za případ lze považovat „jedince, program, instituci, proces apod. v určitém časovém úseku.“³²¹ Podle Nekoly a Veselého je tento výzkumný design „zvlášť vhodný k výzkumu témat, která jsou málo probádaná nebo pro badatele z vnějšku obtížně srozumitelná.“³²² Ačkoliv české vězeňství nelze považovat přímo za málo probádané, jen málo výzkumů zaměřilo do centra implementace vězeňské politiky, do věznic. Pro účely této diplomové práce byla studie zaměřená na zaměstnance věznice jakožto na subjekty vězeňské politiky. Výzkum probíhal přímo ve věznici, aby bylo zachováno přirozené prostředí respondentů, aby pro ně bylo šetření co možná nejméně časově náročné a v neposlední řadě, aby bylo možné provést také pozorování prostředí, do kterého se jen obtížně dostává pro výzkumné účely.

---

³¹⁹ Scénář viz příloha č. 4: Scénář rozhovoru

³²⁰ JEŘÁBEK, Hynek. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha, 1993. ISBN 80- 7066- 662- 5. str. 65- 66

³²¹ VESELÝ, Arnošt a Martin NEKOLA. *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Praha: SLON, 2007. ISBN 978-808-6429-755. Str. 152 srovnaj např. YIN, R. K. (2003: xi)

³²² VESELÝ, Arnošt a Martin NEKOLA. *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Praha: SLON, 2007. ISBN 978-808-6429-755. Str. 152

Věznice, jakožto zařízení s pevně danými pravidly a řádem, je nasnadě považovat za instituce neoddiskutovatelně srozumitelné. Až při zpětném pohledu lze říci, že se rozhodně jedná o instituci z vnějšku obtížně srozumitelnou. Teorie a praxe jsou v tušeném rozporu, nicméně až při vstupu do prostředí věznice, pozorování a kontaktu s lidmi, kteří jsou zde zaměstnáni, nabývá tento rozpor jasných obrysů. I tento základní poznatek prokázal vhodnost zvolené výzkumné techniky. Nicméně případová studie s sebou sama o sobě přináší jistá omezení a v případě vězeňského prostředí se k nim připojují i omezení „technického“ rázu (viz. níže).

Jako každé kvalitativní šetření, i zde je riziko zkreslení výsledků osobou výzkumníka. Při docházení do prostředí výzkumu po osm týdnů a pro mimořádnou ochotu respondentů spolupracovat a být co možná nejvíce nápomocní, je nabytí osobních sympatií pro tu kterou skupinu aktérů politiky zjevné. Jak již bylo uvedeno, aby došlo k co možná nejvyšší eliminaci tohoto jevu, byla zvolena kombinace několika metod a to nejen v rámci této případové studie, ale zejména v rámci celé empirické části práce.

Výsledky šetření si nenárokují zobecnitelnost na každou českou věznici, jejího zaměstnance či snad na celý systém. Záměrem zde nebylo získat jasnou definici veřejného zájmu a jeho naplňování ve vězeňství. Cílem bylo získat obraz veřejného zájmu a oblasti vězeňství tak, jak si jej vytváří odborníci.

Případová studie probíhala v průběhu měsíce dubna a května v jedné z českých vazebních věznic, a to formou polostrukturovaných expertních rozhovorů a zjevného zúčastněného nesystematického pozorování.³²³ V první řadě je zde nutné poukázat na jistá specifická omezení, která s sebou pro případovou studii přináší její realizace v prostředí věznice. Vzhledem k přísným bezpečnostním pravidlům, která omezují jakékoliv vnášení předmětů do prostor věznice, byly veškeré poskytnuté informace zaznamenávány pouze písemně. Nebylo možné pořídit nahrávky rozhovorů ani jakékoliv fotografie z místa vazební věznice.

S respondenty byl podepsán informovaný souhlas, ve kterém bylo dáno svolení k použití získaných informací pro účely diplomové práce, nicméně si žádný z nich nepřál uvádět své jméno a ani instituci, ve které je zaměstnán, vzhledem k relativně malému kolektivu, který v tomto zařízení pracuje. To s sebou přináší povinnost k dané věznici odkazovat pouze jako k věznici a informátory specifikovat jen na základě jejich

---

³²³ JEŘÁBEK, Hynek. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha, 1993. ISBN 80- 7066- 662- 5. Str. 65-66

funkce zde, přičemž název pozice bude vždy uváděn v mužském rodě, bez ohledu na skutečné pohlaví respondenta. Z toho vyplývá, že některé níže uvedené specifikace prostředí, ve kterém studie probíhala, jsou vágní, obecné a přibližné. Je tomu tak právě proto, aby nebyly nedopatřením použity indicie vedoucí k porušení podepsaného informovaného souhlasu. Omezení se mohou zdát značná, na druhou stranu po takové domluvě byli informátoři mnohem otevřenější ve svých výpovědích.

Dalším možným zkreslením informací, které by mohlo nastat, je samozřejmě zúčastněnost výzkumníka. Po dvou měsících pobytu v takovém prostředí a neskrývané ochotě pomoci od všech respondentů je jasné, že se do jisté míry vytvořily osobní sympatie a preference. Proto pro dosažení maximální hodnotové neutrality není tato kapitola založená pouze na případové studii a výsledky jsou konfrontovány s dalšími zdroji.

Charakteristika pracoviště a respondentů

Vazební věznice, ve které dvouměsíční studie probíhala, zabezpečuje výkon vazby mužů i žen a nachází se zde oddělení výkonu trestu odnětí svobody s dohledem, dozorem a ostrahou (muži). Věznice disponuje přibližně tisícovkou míst a před novoroční amnestií prezidenta republiky byla téměř plně obsazena, po amnestii vazební věznici opustilo přes 200 vězňů. Respondenty se stali zástupci občanských zaměstnanců věznice a jeden zástupce zaměstnance ve služebním poměru. Zaměstnanci byli shledáni vhodnými informátory zejména pro jejich bezprostřední kontakt s vězni, a tedy bezprostřední kontakt s politikou vězeňství. Velkou důležitost personálu připisují i Evropská vězeňská pravidla. „*Je jisté, že kvalita penitenciárního procesu se odvíjí právě od kvality personálu, od jeho osobní vyzrálosti, etické úrovně, sociální citlivosti, včetně motivačních zaměření pro různý výkon služby na jednotlivých odděleních.*“³²⁴

Případovou studii zde bylo možné provést zejména díky ochotě kontaktní osoby na Generálním ředitelství VS ČR, vstřícnosti pana ředitele věznice a v neposlední řadě díky pomoci prvního z respondentů, který se stal klíčovou osobou pro sjednání dalších rozhovorů a tím pádem i „oteviračem dveří“ bez něhož by nebylo možné výzkum vůbec realizovat. Štěstím v tomto případě byla komplexnost tohoto zařízení. Bylo tedy možné hovořit jak se zaměstnanci oddělení vazby, tak také z oddělení výkonu trestu.

---

³²⁴ KUBÍČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. *Penologie*. Karviná, 2011. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>, str. 45

Rozhovory byly pořízeny s pěticí zaměstnanců, konkrétně se speciálním pedagogem z oddělení výkonu trestu, se dvěma vychovateli z výkonu trestu, s psychologem z výkonu trestu a se speciálním pedagogem z oddělení vazby. Respondentem z řad zaměstnanců ve služebním poměru se stal dozorce z oddělení vazby žen. Podařilo se tedy sesbírat informace od téměř všech typů zaměstnanců a pozic v dané věznici, kteří jsou v přímém kontaktu s vězni. Chybí pouze dozorce z výkonu trestu a sociální pracovník. S těmito nebyly provedeny rozhovory z časových důvodů, po konzultaci s klíčovou osobou.

Speciální pedagog VTOS (dále SP VTOS)

Respondent byl v čase případové studie na pozici speciální pedagog oddělení výkonu trestu odnětí svobody rok a čtyři měsíce. Konkrétně je pedagogem oddělení trvale pracovní nezařaditelných (TPN).

Vychovatel I. VTOS

Na této pozici je 7 měsíců, ještě neabsolvoval povinné školení Institutu vzdělávání, 46 lidí na oddělení TPN (maximální kapacita je až 56 vězňů).

Vychovatel II. VTOS

V této věznici je již 28 let, v podstatě na stejné pozici (měnilo se složení oddělení a názvy pozice, ale ne obsah).

Psycholog VTOS

Na pozici 7 měsíců, neabsolvované školení Institutu vzdělávání. Nástup rovnou po skončení VŠ. Psycholog nástupu trestu, „krizovka“.

Dozorce VTOS

Kratší spontánní rozhovor, dozorce VTOS oddělení žen.

Scénář polostrukturovaného rozhovoru

Vzhledem k tomu, že případová studie probíhala vždy během pracovního dne respondentů, byl původně vytvořený scénář spíše vodítkem pro okruh otázek a další informace byly získávány na základě otázek a situací, které vyvstaly ad hoc.

K základním okruhům tedy vždy patřily otázky „demografické“ povahy - na jaké pozici pracuje, jak dlouho je již ve věznici zaměstnán, zaznamenáno bylo také jméno a

datum rozhovoru pro případné možné přiřazení informovaného souhlasu. Následovaly otázky na vykonávanou pozici obecně - jak vypadá běžný pracovní den, jaká jsou pravidla pro vykonávání dané pozice, kolik klientů připadá na osobu respondenta, jaké má kompetence, povinnosti. Dalším okruhem byly otázky osobního náhledu na pozici - její náročnost, záslužnost, spokojenost v zaměstnání apod. Stěžejními bloky otázek byly pak ty na oblast veřejného zájmu, lidských práv, situaci ve vězeňství. Zde se stěží vytváří seznam otázek, odpovědi a otázky v těchto fázích rozhovoru již vyplývaly ze vzájemné konverzace. Nicméně vždy byla postihnuta úroveň a způsoby dodržování lidských práv, hlavní problémy ve vězeňství jak je vidí zaměstnanci, hlavní problémy pro ně osobně, jaká by navrhovali řešení, „co to je“ veřejný zájem, jak se daří naplňovat deklarované funkce vězeňství, atd.

2.4.1.2. Výsledky

Otázky na pozici obecně

Informace zde obsažené se týkají náplně práce a vykonávání funkce tak, jak je vnímána informátory.

Podmínky pro přijetí na danou pozici jsou různé. Oproti minulosti se přešlo od nábory k výběru zaměstnanců. Na pozici speciálního pedagoga je zapotřebí, podle zákona o pedagogických pracovnících,³²⁵ magisterské vzdělání v oboru speciální pedagogika, u psychologů je požadovaná stejná úroveň vzdělání v oboru psychologie. Vychovatelé pak musí dosáhnout bakalářského vzdělání z jakéhokoliv oboru.

Běžný pracovní den ve věznici nemohl popsat ani jeden z respondentů. Soupis typických činností je možné vidět ve výše zmíněné příloze, nicméně nic, jako typický pracovní den, podle slov speciálního pedagoga, není. Každý den se jedná s jinými klienty, kteří mají rozdílné problémy a požadavky. V případě tohoto informátora na něj připadá asi 150-180 vězňů, jejichž stížnosti a požadavky řeší, kterým se stará o program zacházení, o posudky, o vycházky atd. Co se týče dotazovaného psychologa, ten má na starosti asi 100 vězňů, v době dotazování ještě 4 na krizovém oddělení. Vychovatelé se zde starali o 46 klientů v době dotazování, plná kapacita oddělení je 56 jedinců. Na oddělení vazby jsou na 500-600 obviněných 2 speciální pedagogové. Při takovém počtu svěřenců je počet potřeb a problémů nikdy nekončící a variabilita velmi široká. Je pak

---

³²⁵§ 18 zákona č. 563/2004 Sb. zákona o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

tedy pochopitelné, že se typický den popisuje jen stěží. V principu ovšem jde o dopolední vyzvednutí si požadavků na konkrétní osobu ze strany vězňů i vedení věznice a v průběhu dne postupně řeší jednotlivé záležitosti.

Ruku v ruce vysokými počty klientů, a bod, na kterém se shodli všichni respondenti a který vnímají jako velmi palčivý problém, je rozsáhlost administrativy spojené s jejich prací. Vychovatelé mají k dispozici počítače s přístupem k internetu. Speciální pedagog a psycholog jsou v kontaktu s vězni „jeden na jednoho“, přístup k internetu tedy z bezpečnostních důvodů nemají. Vybavení je ovšem velmi zastaralé, připojení pomalé. Jak uvádí vychovatel, s investicí právě do počítačů by ani administrativy nemuselo být méně, stačilo by, že by byla zpracována alespoň o polovinu rychleji, a byl by tedy čas věnovat se i jiným atributům tohoto zaměstnání.

Otázky na pozici osobně

V osobních postojích k pracovní pozici se mísí výpovědi naznačující frustraci z osobního přání pomoci vězňům, resp. společnosti jejich převýchovou a beznadějí na úspěch v realitě věznice, jak je nyní nastavená. K těmto výpovědím se připojují ty o nespravedlivosti odměny za práci (podrobněji viz. níže). Pro informátory byly cesty k práci ve věznici různé - pro psychologa práci vyústila stáž ve věznici. Toto zaměstnání ovšem vidí jen jako dočasné, pro získání praxe nutné pro vykonávání dalších povolání v oblasti psychologie. K tomuto postoji vedou právě výše zmíněné demotivující prvky. Naopak dlouhodobým je zaměstnání ve věznici pro vychovatele II. VTOS, který je zde již 28 let. Po výše uvedených stížnostech odpovídá respondent I. VTOS na otázku „Proč tu tedy jste?“, že „*je to práce s lidma, není to nuda a baví ho pestrost této práce*“. Ať už jsou připomínky k podmínkám práce ve věznici jakékoliv, na všech dotazovaných je vidět zápal. Vychovateli I. VTOS krátce před začátkem studie po dlouhém schvalovacím procesu povolilo vedení věznice vést další aktivitu. V průběhu našeho rozhovoru přebíral materiály k ní potřebné a nadšení bylo neskrývané. I vězni, kteří pomáhali s manipulací s materiálem, probírali, co vše by bylo při nové aktivitě možné vytvářet. Když se na závěr studie potkali téměř všichni respondenti dohromady, uvedli, že ačkoliv ne všechny podmínky jim zde vyhovují, je to vždy pracovní kolektiv, který hraje klíčovou roli. To, jaký „pohodový“ (vyjádření jedno z respondentů) je kolektiv na tomto oddělení nyní, připisuje vychovatel II. VTOS, po svých zkušenostech, v dnešní době spíš náhodě, že všichni v tomto kolektivu, jsou

schopni smířit se s kolikrát ne příliš příznivými podmínkami a dělat to nejlepší, co je za dané situace možné. „Dřív byla atmosféra pohodovější, možná kvůli tomu, že jsme měli víc peněz³²⁶.“ (Vychovatel II.VTOS) Speciální pedagog potvrdil, že „i vězni jsou mnohem klidnější a bezproblémovější, když vidí, jak v pohodě jsme my.“

Veřejný zájem - lidská práva

Scénář se v této části otázek odvíjel od lidských práv zaručovaných Listinou základních práv a svobod. Při rozhovoru byla volně procházena jednotlivá práva, jako právo na svobodu náboženského vyznání, právo na práci atd.

Ochrana práva na zachování lidské důstojnosti vězňů začíná ještě dříve, než v samotné věznici. Všichni uchazeči o zaměstnání ve věznici procházejí sérií psychotestů k testování jejich případných skrytých sklonů k agresi a podobně. Ochrana fyzického zdraví, či ochrana před mučením, je podporována i kategorií vězně MON - možná oběť násilí. Do ní spadají na příklad vězni stěžující si na šikanu či již oběti šikany. U těchto je pak snaha o přeřazení na jiné oddělení. Ne vždy je to, znovu z kapacitních důvodů, možné provést ihned. U těchto je pak také prováděna častější kontrola, stejně jako u mladistvých, u štíhlosti (podezření na anorexii) či také u možného pachatele násilí.

Je také na příklad zaručena svoboda náboženského vyznání. Ze zkušenosti Vychovatel I. VTOS ale moc vězňů opravdu věřících není a mají docházení na mše, případně ke zpovědi a podobně spíše jako další aktivitu. A v tom případě pak lze jen těžko očekávat nějakou nápravu skrze obrácení se na víru. I psycholog VTOS potvrzuje ze svých zkušeností, že víru vězni vyhledávají jako další činnost a aby si měly s kým jiným povídat. Ale obecně se bere ohled na víru. Na příklad se respektují, v rámci možností věznice, požadavky na stravu na příklad u muslimů.

V rámci sebevyjádření se vystavují výroky vězňů, na příklad z keramické dílny

Pokud jde o bezpečnost „směrem ven“, respondent Speciální pedagog VTOS si není vědom toho, že by byla nějaká zvýšená pozornost vůči občanům v bezprostřední blízkosti věznice. Uvádí, že musí stačit zeď, plot, kamerový systém a ostraha, ale co se děje až je vězeň propuštěn, to už není v rukou věznice.

Právo na práci je vězňům také zachováno, ale někdy je to složité. Věznice, jež jsou umístěné ve městě, vězně zaměstnávají jenom ve věznici. Výhodu mají ty, které

---

³²⁶ „Víc peněz“ je zde referováno k období před rokem 1989 a myšleno na tehdejší poměry

mohou vězně dovážet do firem, ale speciální pedagog VTOS podotýká, že ne všem vězňům se chce pracovat. Pořád jsou to stejní lidi, jako byli venku a i tam mnohdy sháněli peníze jinak než prací a měli sklon vyhýbat se povinností.

Vzdělání je jim zaručeno a dokonce ani posléze nedochází k diskriminaci tím, že je výuční list získán při výkonu trestu, protože to na samotném výučním listu není nijak poznat.

Zaměstnanci vězeňské služby mají 25 dní dovolené, 5 dní dodatečné dovolené a existuje také ozdravná dovolená, na kterou mají nárok ti ve služebním poměru. Vzhledem k tomu, že jsou zaměstnanci v každodenním styku s pachateli trestných činů, byla pozornost obrácena také k opatřením přispívajícím k jejich bezpečnosti. Informace z rozhovorů vyplynula taková, že na vzdělávacím kurzu jsou kurzy sebeobrany, jinak si dotázaní nejsou vědomi dalších opatření. K osobní ochraně při sezení s nebezpečným vězněm mohou požádat o přítomnost dozorce, *„ale ti mají taky svojí práce dost, takže se v reálu moc nežádá, protože by na to stejně neměli čas“*. (SP VTOS) Vychovatel I. VTOS podotkl, že na oddělení se zvýšenou ostrahou by se mělo chodit s dozorcem, ale jinak si taky neuvědomuje nějakou další ochranu. Není možné vybírat si, s kým budou pracovat, míněno, o kterého vazně se budou starat. Výjimku tvoří pouze případy, kdy by mohlo docházet k jakémusi střetu zájmů, pokud by se tedy do věznice dostala blízká či známá osoba zaměstnance. A ochrana zaměstnanců mimo věznici po propuštění nebezpečného klienta je nulová. Logicky už by měl být napraven. Obecně se ale zaměstnanci necítili ohroženi, věděli, co jejich profese bude obnášet a nad hypotetickými riziky se podle nich nemá smysl zamýšlet. Jak potvrdil Dozorce, obrovskou výhodou zde je být flegmatikem. Co ovšem považují za nepříjemné, je „zdravotní stránka“ styku s vězni. V rámci zachování lékařského tajemství daný (občanský) zaměstnanec ani neví, co vězni případně je. Dozví se to, jen když mu vězeň sám diagnózu sdělí, případně je možné si stav odvodit z léků, které pacient užívá a které jsou tedy uvedeny v jeho kartě. O individuální přístup se snaží, ale při těch počtech se to nedá.

V případě ochrany soukromí v situaci českých věznic zatím mnoho dělat nelze. Vězni mají každý svou skříňku, do které mohou umisťovat své vlastní předměty každodenní potřeby. Nicméně z kapacitních není možné vězně umisťovat do cel po dvou či dokonce po jednom. Toaleta je součástí cely, oddělená je látkovým závěsem a

cely jsou sdíleny 2-3 vězni ve výkonu trestu, ve vazbě pak i více než 10³²⁷. Takovou ztrátu soukromí nesou nejhůře, podle Psychologa VTOS, prvo-věznění a obecně hůře ženy než muži. Stálá přítomnost dalších osob na malém prostoru je přirozeně hůře snášena introverty.

Právo na zdraví je u vězňů samozřejmě zachováno, existují vězeňské nemocnice, věznicí musí být poskytnuta nutná zdravotní péči i patřičné léky. Ty zajišťuje každé ráno zdravotní sestra.

Etnicita se při rozdělování vězňů nebere v zásadním rozsahu do úvahy. Přednost mají jiná pravidla pro rozdělování vězňů do jednotlivých oddělení. Pokud pomineme režim výkonu trestu, je to rozdělení na prvo-vězněné a recidivisty, kuřáky, nekuřáky, ženy, muže, spolupachatelé nesmí být pohromadě. Na rozdělování dle etnicity nezbývají potřebné kapacity. *„Ale je možné pozorovat vnitřní soudržnost uvnitř určitých etnických skupin, na příklad u Romů.“* (Psycholog VTOS)

Možností, jak se „umělecky“ prosadit nabízí speciální terapie, jako psychodrama a podobně.

Psycholog VTOS vzhledem ke svému vzdělání a vedení, jak uvádí, stále věří, že veřejným zájmem je „napravovat“, nicméně po svých zkušenostech zde vidí, že *„ne všichni vězni chtějí pomoci a dost z nich vycítilo tuto snahu ‚nováčka‘ a snažilo se toho zneužít.“* U vazby je to s definováním veřejného zájmu přímočařejší, jak výstižně vysvětlil speciální pedagog z Vazby. *„Fakticky jsou zde ještě nevinní, účelem tedy je, udržet je zde do soudního přelíčení. Nejsou zde programy zacházení, nemůže tedy ani v podstatě jít o jejich převýchovu. Ale omezení na základních právech je úplně stejné, ne-li horší, než při výkonu trestu. Minimálně tou absencí programů zacházení.“*

V rámci rozhovorů bylo okrajově probráno i téma praxe v zahraničí, konkrétně tedy vězeňské odbory, které existují ve Spojených státech³²⁸. Vězni nemají žádné sdružení a zaměstnanci mohou být v odborech jako ostatní jiní zaměstnanci.

Po přímém dotazu na veřejný zájem bylo jedním ze zaměstnanců trefně uvedeno, že *„tak, jak si já představuju veřejný zájem, tak jsme z něj celkem slušně schopni splnit to, že jsou vězni tady a nemůžou se nějakou dobu dostat ven. Na další části zatím pořádně nejsou kapacity.“* Zájem vězňů je potom odejít, co nejdřív. A co se

---

³²⁷ Informace získané případovou studií, platné pro danou věznicí

³²⁸ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9., str. 8

týče ne veřejného zájmu, ale zájmu veřejnosti, tak ten se objevuje, až pokud se stane něco špatně.

Situace ve vězeňství

Co se týče vstupu soukromých subjektů, či její pomoci, uvádí Speciální pedagog VTOS spolupráci se soukromou jazykovou školou, jejíž lektoři dochází jednou v týdnu vyučovat několik cizích jazyků v rámci programů zacházení. Spolupracuje se také s občanskými sdruženími, na příklad v oblasti drogové prevence.

Největším problémem, na kterém se všichni respondenti shodli, jsou peníze. V předtuše této odpovědi byli v závěru rozhovoru všichni dotázáni na to, kam by směřovali finance, kdyby měli neomezený rozpočet v oblasti vězeňství. Nejčastěji a v první řadě by finance směřovali do lidského kapitálu, k zaměstnancům věznice, a to ať už přímo na zvyšování platů, tak také na příklad k nabídce vzdělávacích (zmíněno jazykových) kurzů také pro zaměstnance, ne jen pro vězně. Odpověď, že investice by měla jít „do nás“ lze považovat za relativně samozřejmou a prvoplánovou. Jak ale podotýká Psycholog VTOS, *„je potřeba motivovat, abychom mohli motivovat, jinými slovy - svíce, která nehoří, nemůže zapálit.“* Dále pak do kultivace prostředí, a to jak do opravy a údržby objektů, tak ale také do nové techniky pro zaměstnance, která by výrazným způsobem zrychlila práci. Z pozorování lze potvrdit, že technické vybavení bylo na velmi nízké úrovni. Při pokusu o tisk jakéhokoliv dokumentu byla čekací doba minimálně 20 minut a přístup k internetu je jen v některých kancelářích (z bezpečnostních důvodů). Na druhou stranu si uvědomují svoji pozici na „chvostu státních institucí“ a postavení vězňů a zase proč by to ti lidé měli financovat jako celek přednostně třeba před zdravotnictvím. Vychovatel I. VTOS zmínil jako investici podporu dalších programů zacházení. Jak již bylo zmíněno, on sám zakládá další aktivitu a ví, jaký vliv je na náladu ve věznici, ale samozřejmě ne všechny vězně programy zacházení baví. Je ale pozitivní vidět alespoň některé. Programy aktivit by mohly být také užitečné ven, na příklad šití na panenky a podobně. Dalším problémem, již naznačeným, je přemíra administrativní zátěže, která v kombinaci s pomalým zpracováním představuje časovou zátěž pro zaměstnance. A je to čas, který si, dle vychovatelů VTOS, dovedou představit jinak investovaný do vězňů.

Problémem, dle Psychologa, je prakticky nulová šance nápravy při takovém počtu klientů, co musejí zvládat. Indikátorem a demotivací je také velmi vysoká míry

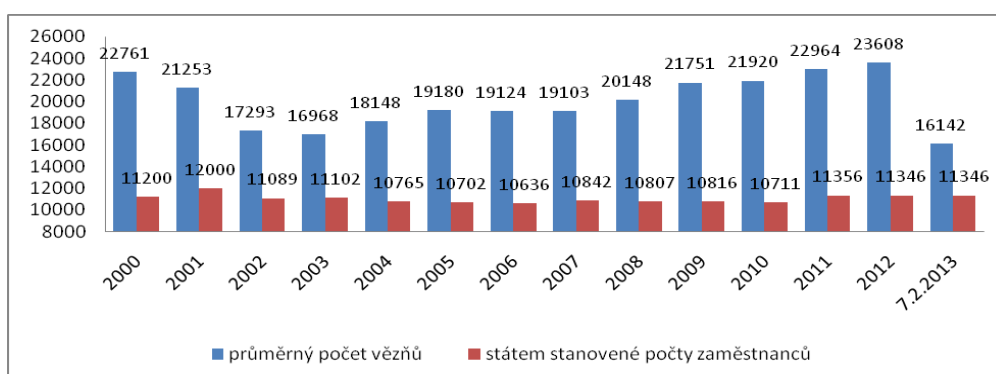
recidivy. Viditelný pokrok, když už je, je u drogově závislých. Ti alespoň někdy přestanou brát drogy. Jak ale pokračují venku, to se již nesleduje.

2.4.1.3. Diskuse

Stížností na zaměstnání ve věznici bylo do jisté míry možné předpokládat. Bylo přistoupeno ke konfrontaci těchto stížností s fakty převzatými z dalších zdrojů k ověření jejich naléhavosti.

Jak bylo výše uvedeno, důraz na kvalitu zaměstnanců kladou i Evropská vězeňská pravidla. Změnou oproti minulosti je posun od nábory zaměstnanců k jejich výběru. Z rozhovorů ovšem vyplynulo, že se zvýšila odbornost i požadavky pro přijetí na pozici do věznice, ale nabídka zůstala stejná, pokud ne horší. Na jedno odborného zaměstnance připadá více klientů (viz. obrázek níže) v odměnách zaměstnanců se to ovšem příliš neodrazilo, jak dokládá rozhovor se služebně nejstarším respondentem, Vychovatelem oddělení VTOS. Z nařízení GŘ VS jsou platy zaměstnanců ve věznici poníženy o 3 platové třídy oproti příslušným tabulkovým platům, na druhou stranu nutno zde podotknout, že pracovní doba zaměstnanců je 33 hodin týdně, k níž mají v pravidelných intervalech povinnou směnu o víkendu (informace poskytnuté informátory - vychovatelem a speciálním pedagogem).

Obrázek 26 Vývoj počtu zaměstnanců VS ČR a počtu vězňů (2000-2013)

329

³²⁹ GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Vězeňská služba České republiky*. Praha. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/prezentace%20VS%20C4%8CR/11-04-26%20VS%20C4%8CR%20vseobec%20WEB.pdf

V případě „mikro“ pohledu na počet zaměstnanců, tedy na informace obdržené z konkrétní studované věznice, je nepoměr mezi odbornými pracovníky a vězni ještě vyšší. „U nás jsou na výkonu trestu: 4 psychologové, 5 pedagogů a 3 sociální pracovníci. Na vazbě: 2 psychologové, 2 pedagogové a 2 soc. prac.“ (Informace z emailové komunikace s kontaktní osobou.). Na tomto místě je vhodné zopakovat, že se jedná o věznic s více než tisícovkou klientů.

Z níže uvedené tabulky můžeme vysledovat vývoj počtu zaměstnanců a vězňů v konkrétních číselných údajích. První z tabulek posloužila jako podklad pro tabulku následující, kde je vypočítán poměr mezi počtem vězňů a počtem zaměstnanců (*staff-inmate ratio*), zvláště pro každý za tří typů (vězeňská stráž, justiční stráž, občanskí zaměstnanci). Ačkoliv je poměr počtu vězňů k zaměstnancům celkem na relativně dobré úrovni,³³⁰ je zřejmé, že toho bylo dosaženo zvýšením počtu zaměstnanců justiční stráže. Na ty připadlo v roce 2008 téměř o 13 vězňů méně než tomu bylo v roce 2000. K výrazně menším zlepšení v poměru počtu, z 5,76 na 5,17, došlo u občanských zaměstnanců věznice a u příslušníků vězeňské stráže došlo k mírnému zhoršení situace. Podíváme-li se na získané údaje o zaměstnancích v každodenním styku s vězni přímo ve věznicích, lze implicitně odvodit, že větší váha leží na dozoru nad vězni, než na jejich převýchově. Ostatně tuto skutečnost bylo možné vycítit i z promluv informátorů. Ačkoliv by všichni z nich byli rádi, kdyby byli schopni vězně převychovat, ve stávajícím nastavení jejich pracovních pozic to považují za spíše nemožné a vnitřně se uchylují alespoň k té funkci věznice, kterou plní celkem dobře, a sice k izolaci vězně od vnějšího světa.

Tabulka 8 Skutečné počty příslušníků, zaměstnanců a vězňů osob (vždy k 31. 12.)

	Celkem	Počet příslušníků vězeňské stráže	Počet příslušníků justiční stráže	Počet občanských zaměstnanců	Počet vězňů osob
2000	10526	6134	659	3733	21538
2001	10647	5831	825	3991	19320
2002	10595	5519	874	4202	16213
2003	10725	5449	1020	4256	17277
2004	10613	5410	1085	4118	18343
2005	10474	5346	1085	4043	18937

³³⁰ Viz. např. Brussels, EPSU comments, 2011. EC Green Paper Strengthening mutual trust in the European judicial area- application of EU Criminal justice legislation in the field of detention (COM(2011)327/3). Dostupné z WWW: http://ec.europa.eu/justice/newsroom/criminal/opinion/files/110510/epsu_response_en.pdf

2006	10691	5637	1076	3978	18578
2007	10505	5488	1065	3952	18915
2008	10454	5461	1035	3958	20502

Tabulka 9 Poměr počtu zaměstnanců k počtu vězňů osob (vždy k 31.12.)

	Počet příslušníků vězeňské stráže: Počet vězňů osob	Počet příslušníků justiční stráže: Počet vězňů osob	Počet občanských zaměstnanců: Počet vězňů osob	Počet zaměstnanců celkem: Počet vězňů osob
2000	3,51	32,68	5,77	2,05
2001	3,31	23,42	4,84	1,81
2002	2,94	18,55	3,86	1,53
2003	3,17	16,94	4,06	1,61
2004	3,39	16,91	4,45	1,73
2005	3,54	17,45	4,68	1,81
2006	3,30	17,27	4,67	1,74
2007	3,45	17,76	4,79	1,80
2008	3,75	19,81	5,18	1,96

Chtít větší odměnu za vykonávanou práci je možné považovat za přirozené u většiny jedinců. Nicméně problematickým v tomto případě je shledávání odměny za nespravedlivou a z toho plynoucí frustraci. Frustrace na místo motivace by měla být, v případě zaměstnanců věznice, shledávána zásadním problémem. Svíce, která nehoří, nemůže zapálit. Pokud zaměstnanci již tak mají vnitřní pocit ztráty naděje na převýchovu vězňů, ztráta vnitřní motivace pocit marnosti ještě umocní. Z vyjádření zaměstnanců je patrné, že si uvědomují postavení věznic v rámci systému. A mají pro něj i pochopení. Nicméně když už je veřejně proklamováno, jak je nutná humanizace českých věznic, lze považovat za vhodné začít s ní u člověka.

2.4.1.4. Dílčí závěry

Z provedené případové studie vyplynulo několik oblastí, které respondenti - zaměstnanci věznice považují za problémové. Je to vysoký počet vězňů připadající na jednoho občanského zaměstnance, mnoho administrativy a její časová náročnost umocněná zastaralou technikou a pocit podhodnocení, co se platových podmínek týče s ohledem na rizikovost povolání. Jako nepříjemné ohrožení vlastní bezpečnosti pak

někteří respondenti vnímají neinformovanost o zdravotním stavu vězně, se kterým jednají.

Investice by respondenti rádi viděli směřované právě do zaměstnanců, do techniky, kdy by v případě modernizace ani nemuselo ubývat administrativních úkonů, jen by se čas nad nimi strávený zkrátil na polovinu a uvolnil jim ruce pro další náplň jejich práce.

V osobních postojích k pozici se mísí výpovědi naznačující frustraci z osobního přání pomoci vězňům, resp. společnosti jejich převýchovou a beznadějí na úspěch v realitě věznice, jak je nyní nastavená, tedy s nedostatkem finančních prostředků. Pro některé je zaměstnání jen dočasné, či jako „poslední možnost“. Nicméně i tak dotazovaný kolektiv práce baví, což je do značné míry dáno šťastnou shodou okolností, že se sešli kolegové, kteří se umí smířit s nepříznivými podmínkami. Odstranění alespoň některých ze zmiňovaných demotivujících aspektů práce ve vězeňství by mohl být do jisté míry eliminován faktor náhodnost při vytváření spokojeného pracovního kolektivu. Návrhy pak nesměřovaly jen k navýšení platu, ale na příklad také k jiným „firemním benefitům“, jako třeba nabídka jazykových kurzů apod. Jako výhodnější uvádějí služební poměr, kde je nárok na příklad na ozdravnou dovolenou.

Ochrana základních lidských práv vězňů je dodržována. Problematická je při dodržování práva na soukromí z kapacitních důvodů, kdy není možná samovazba pro každého vězně standardně.

Veřejným zájem, jak již bylo naznačeno, je pro dotázané převychovávat. Nicméně podotýkají, že v současnosti jsou rádi, že je vězně možné alespoň držet v relativně lidských podmínkách. Po amnestii roku 2013 očekávají většinou krátkodobé uvolnění tlaku. Ve spojitosti s uvědomovanou si pozicí v žebříčku priorit státního rozpočtu však ve velké zlepšení v brzké době nedoufají.

3. Závěry empirické části

V rámci dílčích závěrů jednotlivých částí byly prezentovány kompletní výsledky každého jednoho šetření a odpovědi na dílčí výzkumné otázky pro každou jednu metodu. Na tomto místě jsou shrnuty poznatky týkající se jádra práce, tedy odpovědi na výzkumné otázky stanovené pro celou empirickou část. Je zde popsán a interpretován „příběh“ českého vězeňství posledních 13 let, který vzniknul jako vedlejší produkt syntézou všech zjištění plynoucích z výzkumu a z poznámek autora pořízených v průběhu jednotlivých šetření.

Co je veřejným zájmem ve vztahu k vězeňství v ČR? Jaké jsou jeho atributy?

Z empirické části vyplývá, že jednou z nejužitečnějších definic účelu trestu, jehož naplněním v případě trestu odnětí svobody je pověřeno české vězeňství, je ta stanovená naším minulým trestním zákonem č. 140/1961 Sb. Dle § 23 je účelem trestu „*chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.*“³³¹ V níže uvedené tabulce je uvedeno pořadí jednotlivých částí účelu trestu, jak vyplynulo z analýz. V případě politické reprezentace není žádný z atributů nijak výrazně upřednostňován, postupně se za zkoumané období objevily všechny (u různých politických stran), žádný z nich nijak systematicky. Celá kapitola byla v politickém programu vězeňství věnována jednou (ODS, 2006). Legislativa již z principu pokrývá všechny myslitelné aspekty, nicméně pokud se podíváme na nahrazení sousloví „účel trestu“ při novelizaci trestního zákona na trestní zákoník, je nahrazován „výchovou k řádnému životu v souladu se zákonem.“

Atributem, který se ukázal být výrazným, ačkoliv původně ani v analýzách nefiguroval v kategoriích pro veřejný zájem, jsou zaměstnanci (péče o ně, jejich kvalita i počet). Prvotním popudem obrátit pozornost také na ně, byly rozhovory z případové studie. Toto zjištění mohlo být bezpochyby ovlivněno prostředím a osobou výzkumníka. Nicméně se i z dalších šetření ukázalo být často zmiňovaným tématem, jak v časopise České vězeňství, tak ale také v celostátních médiích. Statistická data o vývoji počtu vězňů vs. vývoj počtu zaměstnanců (viz. 1.

---

³³¹ § 23 zákona č.140/1961 Sb., trestní zákon

Výzkumný problém, cíle práce, otázky, 2.4.1.3. Diskuse) nahrávají domněnce, že je to atribut problémový, a to možná právě díky jeho opomíjení většinou aktérů, kromě samozřejmě zaměstnanců samotných.

Tabulka 10 Pořadí atributů veřejného zájmu dle aktérů

	1	2	3
Média	Převýchova a vzdělávání vězňů	Bezpečnost vězňů	Trest a izolace
České vězeňství	Bezpečnost společnosti	Nápravná funkce	Restriktivní funkce
Politické programy/Vláda	vše		
Legislativa	Účel trestu nahrazen „výchovou k řádnému životu v souladu se zákonem“		
Zaměstnanci	Převýchova	Motivace zaměstnanců	Udržet vězně v lidských podmínkách

Liší se pojetí veřejného zájmu podle toho, kdo jej definuje?

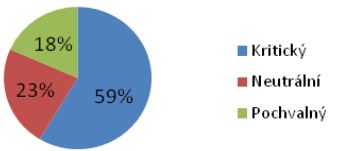
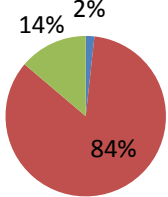
K zevrubnému náhledu na to, jak se interpretace veřejného zájmu liší napříč zkoumanými oblastmi, slouží výše uvedená tabulka, nicméně je to pohled velmi zjednodušený. Při bližším zaměření se na konkrétní aktéry jsou zjištěny následující.

Promlouvající aktéři v **celostátních periodících** v analyzovaných článcích nejčastěji spatřují veřejný zájem a smysl vězeňství v *převýchově a vzdělávání*. Ačkoliv jak problém, tak navrhované řešení tkví podle nich ve financích, pokud šlo o vyjádření, zda je ve veřejném zájmu financovat vězeňství, tak to byla nejméně zmiňovaná varianta ze všech proměnných týkajících se veřejného zájmu. Veřejný zájem zmiňuje 23 % ze všech článků. Není uvedeno explicitně dané slovní spojení, ale články se vyjadřují ke smyslu, účelu, postavení vězeňství, či jeho cílům. Je to pak *Převýchova, vzdělávání, Vnitřní bezpečnost*, ale také *Trest a Izolace*. V čase se mění od humanizace, přes následné osočování z pseudohumanizace a zklamání se v alternativních trestech, k upřednostnění bezpečnosti ve věznicích a ochraně společnosti od vězňů až po současné téma podmínek výkonu vazby a novelám nesoucím se opětovně v rétorice humanizace.

Mezi tři nejčastější témata nadpisů v časopise **České vězeňství** se zařadily *Věznice* - tedy příklady konkrétní praxe, reportáže z věznic, jejich budoucnost, současný stav atp., dále *Programy zacházení* a *Personalistika a péče o zaměstnance*. Naopak nejméně se mluvilo o *Nedostatku zaměstnanců* (1,8 % ze všech časopisů, 0,1 % ze všech nadpisů) či *Rostoucím počtu vězňů* (1,8 % ze všech časopisů, 0,3 % ze všech nadpisů). Je zde jasný trend idealizovat situaci ve vězeňství. Veřejný zájem byl pokryt čtveřicí proměnných - obecnější *q0_Smysl a účel testu*, která se v nadpisech vyskytla 38krát. Na konkrétnější úrovni šlo o proměnné *q3_Bezpečnost společnosti* (n=10), *q2_Nápravná funkce* (n=9), *q1_Restriktivní funkce vězení* (n=1). Výjimečný z pohledu těchto proměnných je rok 2005, kde se téma *Smyslu a účelu trestu* dostalo do trojice nejfrekventovanějších témat (9,5 % ze všech 74 nadpisů v daném roce). Nápravná funkce vězení se nejvíce vyskytuje v letech 2009 - 2011, bezpečnost v letech 2005 a 2006. Obecně lze, z kvantitativních dat a z konkrétních nadpisů, pozorovat zhruba do roku 2005 spíše humanizační rétoriku ve vztahu k veřejnému zájmu v českém vězeňství, ta se pak mění v bezpečnost jako prioritu, v roce 2008 se jedinkrát vyskytuje zmínění restriktivní funkce vězeňství a poté se pozornost vrací k osobě vězně a důraz je kladen také na zaměstnance, jako klíčové v naplňování smyslu vězeňství.

Na tomto místě je vhodné uvést diametrálně odlišné ladění dvou uvedených typů médií. Zatímco masová média se výhradně soustřeďují na kritiku této oblasti, nejčastějšími tématy jsou problémy ve vězeňství, u časopisu vydávaného Vězeňskou službou je tomu přesně naopak. Pouze 2 % ze všech 747 nadpisů jsou kriticky laděna a problém se objevuje pouze 38krát se všech 860 zazámenaných kódů.

Tabulka 11 Obraz veřejného zájmu - celostátní tištěná periodika vs. České vězeňství

	Celostátní tištěná periodika	Časopis České vězeňství
Ladění článku	<p style="text-align: center;">Ladění článku</p> <p>■ Kritický ■ Neutrální ■ Pochvalný</p>	<p style="text-align: center;">Ladění nadpisů</p> <p>■ Negativní ■ Neutrální ■ Pozitivní</p>
Zaměření	<p>PROBLÉM</p> <p>Finance Přeplněnost věznic Nevyhovující podmínky ve věznici</p>	<p>INFORMACE</p> <p>q48_Věznice (současný stav, budoucnost, co se u nich děje) q9_Programy zacházení, zacházení s</p>

		vězni (komunikace apod.) q6_Personalistika, péče o zaměstnance
--	--	--

Ze **zjištění** jak **CVVM**, tak **IKSP**, resp. Factum Invenio, vyplývá, že respondenti stále považují tresty za příliš mírné (57 % respondentů, výzkum z roku, 2009), nicméně nelze již jednoznačně tvrdit, že by respondenti byli výhradně restriktivně zaměření, tzn. že by účel vězeňství spatřovali jen v izolaci a trestu pachatelů. V roce 2008 bylo provedeno šetření zabývající se postoji veřejnosti k funkci VTOS - *Názory veřejnosti na funkci výkonu trestu odnětí svobody*. Z výsledků vyplývá rozpolčení respondentů téměř přesně na dvě stejné poloviny. Na šestibodové škále, kde jedna krajní hodnota je převýchova a druhou je izolace, je 48 % dotázaných pro převýchovu a 49 % pro izolaci. Krajní možnosti volí okolo 10 % dotázaných (převýchova 9 %, izolace 13 %). Dle výzkumů, ale mezi občany roste míra punitivity, která byla zkoumána položením stejné otázky ve výzkumech v letech 1992, 1996, 2000, 2009 a 2011. Jednalo se o případ recidivního vloupání, kdy pachatel ukradl barevnou televizi.³³² Pokud jde o vývoj v „udělování“ trestu odnětí svobody, lze pozorovat trend, kdy do roku 2000 míra punitivity klesá. Poté bohužel pro delší období chybí data, nicméně výsledně je v roce 2009 udělení trestu odnětí svobody na svém historickém maximu a do roku 2011 klesá již jen mírně. Je také jasná nepřímá závislost mezi trestem odnětí svobody a náklonností k udělení trestu alternativního.

Tabulka 12 Trest pro pachatele vloupání v modelové kauze (respondenti v %)³³³

Trest pro pachatele	Rok				
	1992	1996	2000	2009	2011
Trest odnětí svobody	63 %	38 %	26 %	66 %	59 %
Obec.prosp. práce	16 %	33 %	57 %	12 %	18 %

³³² Nabízené možnosti byly *peněžitý trest; nepodmíněný trest odnětí svobody (vězení) do 1 roku; nepodmíněný trest odnětí svobody (vězení) přes 1 rok do 3 let; nepodmíněný trest odnětí svobody (vězení) přes 3 roky do 5 let; nepodmíněný trest odnětí svobody (vězení) na více než 5 let; obecně prospěšné práce; podmíněný trest odnětí svobody; jiný (uvést: .....); nevím.* ZEMAN a kol. *Veřejnost a trestní politika*. IKSP. Praha, 2011. str. 91 (poznámka pod čarou) Dostupné z WWW:

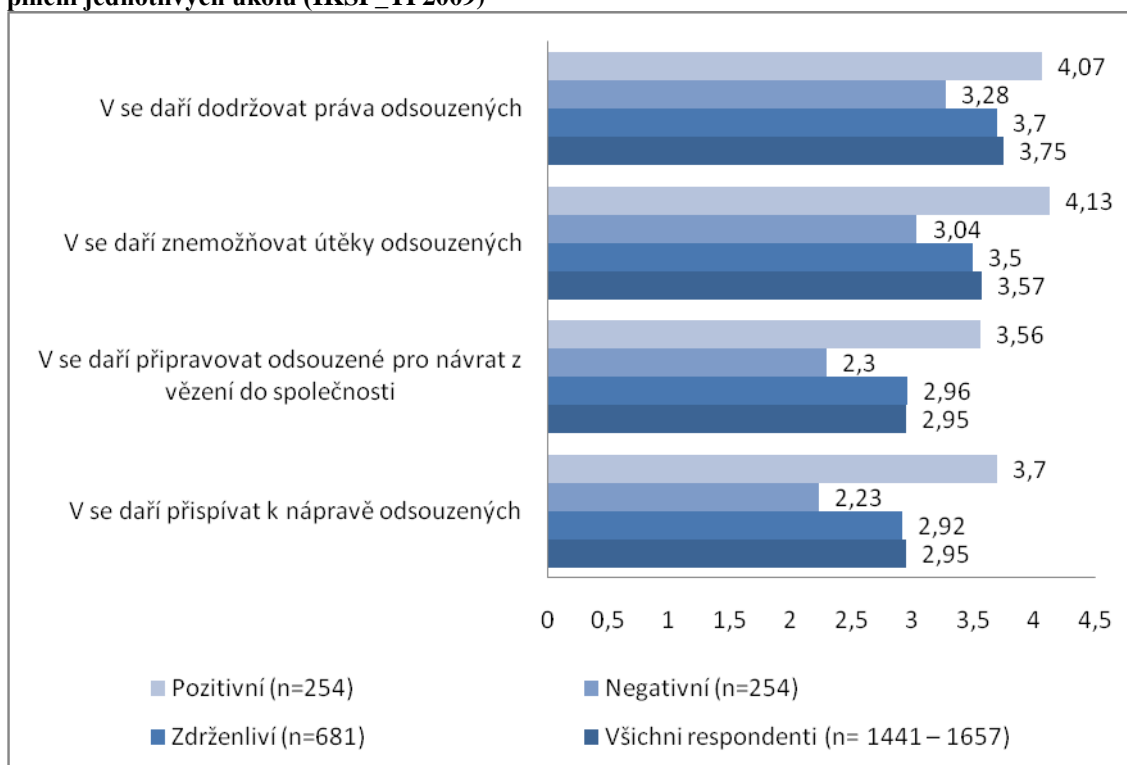
<http://www.ok.cz/iksp/docs/388.pdf>

³³³ TOMÁŠEK, Jan. Punitivita českých občanů a její kriminálně politické souvislosti. In: ZOUBKOVÁ, Ivana et al. *Kriminologie-aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013, s. 93-104. ISBN 978-80-7251-395-6. str. 96

Podmíněný trest	není známo	14 %	8 %	8 %	5 %
Peněžitý trest	10 %	7 %	6 %	7 %	13 %

Nejlépe (na škále 1 - nejhorší hodnocení, 5 - nejlepší hodnocení) splněným úkolem vězeňství je, podle dotázaných, dodržování práv odsouzených (průměrné hodnocení 3,75). Nejhorše pak náprava odsouzených s průměrným hodnocením 2,95. Obecněji lze vidět, že respondenti spíše pozitivně hodnotí plnění úkolů v oblasti institucionálního zabezpečení vězňů, než pokud jde o úkoly nápravy a převýchovy.

Obrázek 27 Vlastní zpracování - Průměrné hodnocení orgánů systému trestní justice z hlediska plnění jednotlivých úkolů (IKSP_TP2009)

K pojetí veřejného zájmu a jeho případného vývoje v **politických programech** a programových prohlášeních vlády se vyjadřuje jen stěží, vzhledem k tomu, že žádná ze stran nevykazuje výraznou kontinuitu v tomto tématu. Ve volebních programech tvoří spíše marginální část agitace, pouze jednou je vězeňství věnována samostatná kapitola (ODS, 2006). Nicméně není pravda výrok ČHV citovaný v úvodu kapitoly, že by se vězeňství nevěnoval žádný z programů žádné politické strany. Věnují se mu, jen ne uceleně a systematicky.

Ve vývoji **legislativy** lze za pozitivní považovat návrh na opětovný návrat k vyjádření účelu trestu a je snad možné, v posledních reformách a v chystaných novelách, doufat v první systémové řešení vězeňství, a sice v přechod ze čtyř typů věznic na dva. Tlak zákonodárců na zajištění technické proveditelnosti alternativních trestů (domácí vězení) by snad mohl vést k trvalejšímu snížení počtu vězňů a posunutí českých věznic a trestní politiky k modernějšímu pojetí.

Z provedené případové studie vyplynulo několik oblastí, které respondenti - **zaměstnanci věznic** považují za problémové. Je to vysoký počet vězňů připadající na jednoho občanského zaměstnance, mnoho administrativy a její časová náročnost umocněná zastaralou technikou a pocit podhodnocení, co se platových podmínek týče s ohledem na rizikovost povolání. Jako nepříjemné ohrožení vlastní bezpečnosti pak někteří respondenti vnímají neinformovanost o zdravotním stavu vězně, se kterým jednají. V osobních postojích k vykonávané pozici se mísí výpovědi naznačující frustraci z osobního přání pomoci vězňům, resp. společnosti jejich převýchovou a beznadějnosti na úspěch v realitě věznic, jak je nyní nastavená, tedy s nedostatkem finančních prostředků, pro některé je zaměstnání jen dočasné, či jako „poslední možnost“. Veřejným zájem, jak již bylo naznačeno, je pro dotázané, převychovávat. Nicméně podotýkají, že v současnosti jsou rádi, že je vězně možné alespoň udržet v relativně lidských podmínkách. Po amnestii roku 2013 očekávají většinou krátkodobé uvolnění tlaku. Ve spojitosti s uvědomovanou si pozicí v žebříčku priorit státního rozpočtu však v dlouhodobé zlepšení situace v brzké době nedoufají.

Jsou zde společné atributy definic veřejného zájmu?

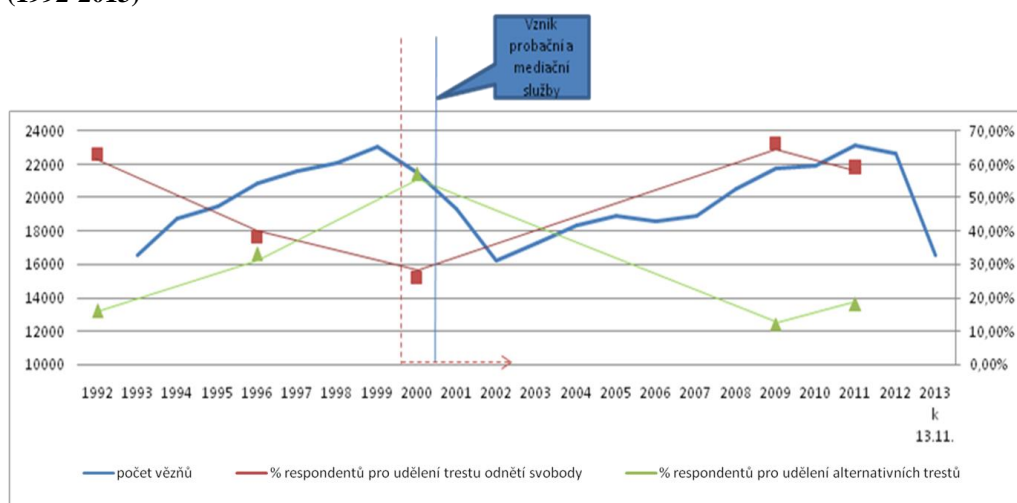
Celkově lze říci, že ano. Jsou jimi převýchova vězňů a bezpečnost společnosti ve smyslu izolace vězňů. Na množství sesbíraných dat to nejsou zjištěni nikterak převratná. Nicméně bylo zjištěno, že i když všichni chtějí v podstatě totéž, tak za prvé jednotlivé dílčí atributy vnímají, při bližším zkoumání, z pohledu priorit v jiném pořadí a za druhé neexistuje platforma, kde by se mohli harmonizovat. Zatímco lidé v bezprostředním kontaktu s vězeňským prostředím akcentují fakt, že jsou rádi, když zvládají držet vězně v lidských podmínkách a na další účely trestu jim již mnoho kapacit nezbyvá, časopis České vězeňství propaguje péči o zaměstnance a příklady dobré praxe z věznic. Abstraktními záležitostmi, jako je veřejný zájem či smysl vězeňství, se mnoho nezabývají, spíše se soustřeďují na každodenní realitu. Vzdálenější aktéři pak kladou důraz na problémy ve vězeňství a více na jeho smysl. To už bez reflexe problémů

každodenního života věznic. Nelze potvrdit, že by se vězeňství neobjevilo v žádném politickém programu, nicméně neobjevuje se v žádném z nich kontinuálně. Navíc se zde objevila obrovská absence promluv odborníků, ve smyslu akademiků, výzkumníků, teoretiků, v dané oblasti.

Příběh vězeňství

Při sběru dat a jejich analýze začaly postupně vyvstávat jisté podobnosti v trendu promluv a ladění dokumentů týkajících se tématu práce. Z mediálních sdělení bylo cítit, že se témata v čase mění od humanizace, přes následné osočování z pseudohumanizace a zklamání se v alternativních trestech, k upřednostnění bezpečnosti ve věznicích a ochraně společnosti od vězňů až po současné téma podmínek výkonu vazby a novelám nesoucím se opětovně v rétorice humanizace. V časopise České vězeňství se v roce 2000 nejčastěji vyskytovalo téma *Alternativních trestů* (15 % ze všech nadpisů), v následujícím roce je pětina nadpisů tvořena těmi, zabývajícími se *Smyslem a účelem vězeňství*. Od roku 2002 je pak pozornost věnována střídavě *Personalistice a péči o zaměstnance* a konkrétním *Věznicím*. Jak již bylo uvedeno, je obraz vězeňství tímto periodikem idealizován, nicméně nejvyšší frekvence proměnných týkajících se problému je v roce 2011, nejnižší pak shodně v letech 2003 a 2004. Zmiňovanými problematickými oblastmi jsou *finance* a *problémy a rizika obecně*. Když k tomuto vývoji témat přidáme výsledky získané z výzkumů veřejného mínění, je zde, ve zkoumaném období, také vidět trend vystřízlivění veřejnosti z nadějí vkládaných do alternativních trestů a obrácení se k přísnějším trestům.

Obrázek 28 Vývoj počtu vězňů a odpovědí na otázku potenciálního uděleného trestu za krádež (1992-2013)

Při zasazení celé problematiky do veřejné politického kontextu a reality českého vězeňství se do příběhu přidávají další atributy. Na následujícím schématu byly k obecně stanovaným tématům z médií přidány vedoucí osoby, tedy generální ředitelé a ministři spravedlnosti a dále pak klíčové události ve vězeňství a nejvýraznější změny v zákonech.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Témata	Nepokoje, humanizace, zpřísnění podmínek		bezpečnostní problémy- ruskojazyčná mafie, mobily, drogy ve věznicích, rušičky						Zapojení soukromého sektoru, hrozí kolaps				typy věznic, Amnestie	
Události	10/Kajíněk			3/pašování drog Vlnařice		11/útek Roztočil, Čabradá			12/příprava PPP Rapotice				5/peníze jen do správy	1/Amnestie
Ministr spravedlnosti	Motejl (1.8.1998)	Rychetský(17.10.)	Bureš (2.2.)	Rychetský (15.7.)	Špidla (6.8.)	Cermák (16.9.) Špidla	Němec (4.8.)	Pospíšil (4.9.)		Kolářová (8.5.) návrh ODS	Pospíšil (13.7.)		Blažek (3.7.)	Benešová (10.6.)
GŘ VS ČR	Meclová (do dubna 2005)					Kula (do konce 2007, 7/2008 obviněn)			Tregler				Dohnal od 1.12.2012	
Legislativní				orgány k prověřování příslušníků	umožněno nahrávání telefonátů, zřízení výstupních odd. ve všech typech věznic, PZ pro vazbu		hospodářská činnost VS,	odmítnutí práce vězňi			TZ			Nové donucovací prostředky, zahraniční spolupráce
Politické	Zjednodušení trestního řízení, rychlejší soudy, harmonizace práva s právem EU		kultivace lidského kapitálu věznic, reagování na nové formy kriminality		individuální přístup k vězňům, vyšší zaměstnanost, prevence TČ		Příprava nového TZ	AT, efektivní zapojení PMS, PPP, rušičky, povinnost pracovat pro další subjekty	nic	zaměstnávání vězňů			oběť, technické zajištění AT, typy věznic	
Koncepce						Koncept rozvoje do 2015								
Instituce	1.novela VTOS		1.ledna PMS					Střední odborné učiliště					Detenční ústavy	

Uvedené schéma je do značné míry zjednodušující a realita byla mnohem komplexnější. Nicméně lze vidět jistou závislost mezi dvěma klíčovými osobami, respektive mezi politickou orientací ministra spravedlnosti a sympatiemi k projektům ze strany generálního ředitele VS ČR a následně tedy tématy, která se objevují. Při správě ministrů z ČSSD (např. Motejl, Rychetský) a řediteky Meclové jsou probírána témata humanizace, alternativních trestů a později bezpečnosti. Ke změně rétoriky dochází po změně na generálním ředitelství, ale zejména pak po nástupu ODS, kdy do diskurzu vstupuje téma zapojení soukromého sektoru do vězeňství a naopak zapojení vězeňství do veřejného hospodaření, resp. možnost přihlásit se do veřejných zakázek a využít tak práce vězňů. Současně je vidět jistou reaktivnost politiky a legislativy. Po pašování drog zaměstnanci do věznice Vinařice zákon zřizuje orgány pro kontrolu příslušníků VS ČR, po skandálu s vnášením mobilních telefonů do věznice zákon umožňuje odposlouchávat a také nahrávat hovory vězňů a je konáno výběrové řízení na rušičky signálu. To se později ukáže být zkorumpovaným a generální ředitel VS ČR je z funkce odvolán a následně obviněn z korupce. První koncepční dokument v tomto období se objevuje až v roce 2005 a je doposud jediným. Konec zkoumaného období se nese ve znamení poplašných zpráv o kolapsu vězeňství kvůli nedostatku finančních prostředků. Ty jsou ministru Pospíšilovi přislíbeny, ale následně je odvolán pro neschopnost dodržet stanovený rozpočet a finanční injekce je zrušena. Zda se jednalo o planý poplach, není jasné vzhledem k tomu, že akutní situace byla vyřešena amnestií na začátku roku 2013. V současné době, jak již bylo uvedeno, se vězeňství nachází na počátku další éry, která prozatím, dle chystaných novel, značí příslib systémových změn.

Konstrukce tohoto příběhu je vystavěna na základě mnoha dat, i tak si nenárokují absolutní pravdivost a schopnost zreprodukovat realitu. Nicméně je zde jasný trend napříč vším zkoumaným, kde bylo možné udělat časové srovnání, kdy na počátku zkoumaného období je nastolen trend humanizace vězeňství, naděje jsou vkládány do alternativních trestů. Později se objevují nové formy kriminality ve vězeňství, na které je potřeba reagovat, dochází k nárůstu počtu vězňů a vystřízlivění z nadějí vkládaných do alternativních trestů (k jejich nenaplnění jistě přispěla i technická omezení v jejich proveditelnosti). Další změna rétoriky přichází se změnou politické orientace ve vedení ministerstva, kde nastupuje (ekonomicky) liberálně orientovaný proud a je zvažováno vzájemné propojení soukromého/veřejného sektoru a věznic. Na konci zkoumaného období kulminuje počet vězňů rapidně snížený amnestií 2013 a chystané novely trestního zákoníku se poprvé začínají zabývat změnami

v systému vězeňství. Tento zkrácený příběh poloviny trvání samostatného českého vězeňství připomíná vývoj postojů USA a evropských demokracií mezi 60. a 80. léty minulého století, jak jej popisuje Kubičková a Kmětík (viz. 2.2. Historie a vývoj trestu).³³⁴

3.1. Diskuse výsledků empirické části

Při sestavování výzkumného designu byl kladen důraz na to, aby data ohledně veřejného zájmu pocházela z co nejširšího spektra zdrojů dat, ideálně z dat primárních. Ve čtyřech z pěti studií byla vytvořena originální data, resp. šlo o výzkum vlastní. Pouze výzkumy veřejného mínění byly převzaty. Bohužel se ukázalo, že s pojmem veřejný zájem se příliš neoperuje. Proto musel být dále konstruován na základě definic účelu a funkce trestu z teoretické části a do kategorie veřejný zájem byly zahrnuty proměnné jako smysl vězeňství, účel trestu, restriktivní/nápravná funkce a podobně.

Komplexnost výzkumného designu umožnila sestavit proměnu veřejného zájmu v čase, proměnu stěžejních témat vězeňství v čase a to vše ještě napříč rozdílnými skupinami aktérů. Ačkoliv vývoj témat nebyl primárním cílem práce, mohl by dále posloužit k poučení z minulosti, vzhledem k tomu, jak cyklicky se vyvíjí na příklad počty vězeňské populace.

Ačkoliv se vězeňství v médiích objevuje poměrně často, lze z toho jen těžko usuzovat, jaký o tuto oblast má veřejnost zájem. „*Lidé nejčastěji (47 %) uvádějí, že k čerpání uvedených informací nepreferují žádný deník, nebo že informace o kriminalitě v denním tisku nesledují (25 %).*“³³⁵ Z výzkumů veřejného mínění, jak uvádí Zeman, spíše plyne neznalost trestní politiky. K informovanosti veřejnosti se rovněž vyjadřuje Rada Evropy a to následovně: „*Veřejnost musí být o kriminální problematice průběžně informována. Ani trestní politika a vlastně ani soustava trestní justice nemohou být účinné bez příznivého postoje veřejnosti a také bez aktivní spoluúčasti veřejnosti.*“³³⁶ Otázkou je, nakolik jsou k informování vhodná zkoumaná média, vzhledem ke zjištění naprosto diametrálního rozdílu postoje k vězeňství (tímto se nejedná o soud o

---

³³⁴ KUBÍČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. *Penologie*. Karviná, 2011. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>, str. 15

³³⁵ ZEMAN a kol. *Veřejnost a trestní politika*. IKSP. Praha, 2011. Str. 18 Dostupné z WWW: <http://www.ok.cz/iksp/docs/388.pdf> 85

³³⁶ RADA EVROPY. *Trestní politika a trestní právo*. Doporučení c. R (96) 8 a vysvětlující memorandum a zpráva o odezvě na vývoj v rozsahu a struktuře kriminality v Evropě v čase změn. Evropa v čase změn. IKSP: brezen 1999. ISBN 92-871-3455-3. str. 5

pravdivosti či nepravdivosti ani jedno z nich). Interpretace vývoje témat v čase také spíše potvrzuje zjištění z výzkumu Houg a Parks 2002 z teoretické části, kteří uvádějí, že „*míra ignorance dává soudcům a politikům volnou ruku k nastolování politik, které oni sami pokládají za spravedlivé a účinné.*“³³⁷ A jak bylo předloženo, témata vykazují jistou „korelaci“ mezi tandemem generální ředitel vězeňské služby a ministr spravedlnosti.

Síla politické osoby a vliv médií, zde v kombinaci, se v českém vězeňství ukázala být mocnou hybnou silou. Toto zjištění nevyplývá přímo z provedeného výzkumu, vzhledem k tomu, že klíčovým slovem při stanovování vzorku bylo „vězeňství“ a ne vazba. Nicméně nelze v této práci nezmínit, alespoň okrajově kauzu Davida Ratha. V květnu roku 2012³³⁸ bylo ve vazbě v České republice 2374³³⁹ osob. Z těchto bez mála tři tisíc osob stačila jediná, aby byly podmínky vazby uznány za problém, později veřejně-politický. Na podmínky vazby v ČR upozorňoval již několikrát český Institut pro kriminologii a sociální prevenci a také další zainteresovaní jedinci.³⁴⁰ Samozřejmě je pozitivním důsledkem nastolená debata o podmínkách věznění a později projednávané vládní návrhy zákona. Co může být znepokojujícím signálem je právě způsob jejího nastolení a to, jaký vliv má politická moc a přístup do médií oproti na příklad odborné autoritě.

Koncepce z roku 2005 uvádí, že „[č]eské vězeňství nedisponuje v současné době teoretickým pracovištěm, které by pro tvorbu koncepce poskytlo validní teoretická východiska. Je nutno vycházet z vlastní praxe, teoretických výstupů dílčích výzkumů

---

³³⁷ Překlad autora Houg a Parks (2002) IN MARUNA, Shadd a Anna KING. Public opinion and community penalties. BOTTOMS, Anthony et al. *Alternatives to Prison: Options for an Insecure Society*. Cullompton: Willan Publishing, 2004, s. 83-112. ISBN 1 84392 104 9. Dostupné z:

http://www.howardleaguescotland.org.uk/docs/Coulsfield_Chapter.pdf, str. 86

³³⁸ 16.5 2012 soud v Ústí nad Labem rozhodl o uvalení vazby na Davida Ratha (ČT24. *Rath je ve vazbě, na postu hejtmána i v ČSSD skončil*. 16. 5. 2012 12:38. Dostupné z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/177033-rath-je-ve-vazbe-na-postu-hejtmana-i-v-cssd-skoncil/>)

³³⁹ Vězeňská služba České republiky. Generální ředitelství. *Informace o stavu a složení vězněných osob ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby České republiky za měsíc Květen 2012*. 10. 6. 2012. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/M%C4%9Bs%C3%AD%C4%8Dn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD%20/2012/MSH05-2012.pdf

³⁴⁰ Např.: ORTMAN, D. *NÁZOR: Vazba horší než kriminál*. 16. února 2010 11:54 Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/nazor-vazba-horsi-nez-kriminal-dzu-/krimi.aspx?c=A100216_1336226_krimi_itu

*Institutu pro kriminologii a sociální prevenci a zahraničních zkušeností.*³⁴¹ Zákon Vězeňské službě ukládá povinnost provádět penologický výzkum, a jak ukazuje koncepce, je s tímto výzkumem počítáno. Ale vycházení z vlastní praxe výrazně dominuje nad dalším penologickým výzkumem. Zapojení odborníků do promluv v médiích bylo pouze minimální. Jak již bylo uvedeno, absence oficiální odborné autority a dále společné platformy setkávání se jednotlivých aktérů pak pravděpodobně má za následek vzájemné neznalosti preferencí pojetí veřejného zájmu a znesnadňuje shodu ohledně vize budoucího směřování českého vězeňství a vytvoření tzv. *next steps*. Zatímco zaměstnanci věznice jsou rádi, že jsou schopni vězně udržet v alespoň relativně normálních podmínkách a splnit tak alespoň své základní povinnosti, média, legislativa i politici se věnují opoznání abstraktnějším záležitostem, jako je právě účel trestu apod. Žádoucnost spolupráce plyne i z doporučení ministrů rady Evropy „*Při formulování trestní politiky by se vlády měly obracet o radu a aktivně spolupracovat s odborníky, kteří jsou bezprostředně zapojeni do provádění této politiky; zároveň by se vlády měly radit s vědci z různých oborů, které mají svůj význam pro trestní politiku*”³⁴² Pozitivním lze v tomto směru vidět počín České kriminologické společnosti ve spolupráci s Policejní akademií ČR, kdy v lednu 2013 proběhly I. Kriminologické dny, kde některé příspěvky byly věnovány i vězenství. Nadějně je, že se budou konat i v lednu 2014. Lze jen doufat, že alespoň tato konference bude organizována dlouhodobě a pravidelně.

---

³⁴¹ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha, 2005. Dostupné z: http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce_do-roku_2015.pdf, str. 7

³⁴² RADA EVROPY. *Trestní politika a trestní právo*. Doporučení c. R (96) 8 a vysvětlující memorandum a zpráva o odezvě na vývoj v rozsahu a struktuře kriminality v Evropě v čase změn. Evropa v čase změn. IKSP: brezen 1999. ISBN 92-871-3455-3., str. 5

4. Naplňování stanovených atributů veřejného zájmu

4.1. Převýchova

Nástrojem převýchovy jsou v českých věznicích a i jinde ve světě programy zacházení. Ty jsou, jak již bylo uvedeno, stanovovány pro každého vězně individuálně na základě zhodnocení jeho potřeb a rizik. Cílem programů zacházení „*je připravit odsouzeného na soběstačný život v souladu se zákonem po propuštění z výkonu trestu ... a [s]oučástí působení na odsouzeného jsou rovněž metody a formy práce zaměřené na oblast řešení důsledků a dopadů trestné činnosti na poškozeného.*“³⁴³

V ideálním případě by se tedy žádný z vězňů neměl znovu do věznice dostat. Jak již bylo předloženo v teoretické části práci, není tomu tak a za ukazatele selhání programů zacházení lze považovat míru recidivy, obzvláště pak u osob, které se ocitnou opakovaně ve výkonu trestu odnětí svobody (viz. níže). Míra této recidivy je jedním z mála měření programů zacházení v ČR, a to jím lze určovat pouze jejich neúčinnost. Jak uvádí Biedermanová a Petras, „*touto důležitou činností pro základní i specifické zaměření odborného zacházení s odsouzenými se dosud krátkodobě či dlouhodobě nikdo v České republice cíleně nezabýval.*“³⁴⁴

Tabulka 13 Složení odsouzených podle počtu předchozích odsouzení

	Stav k 31. 12. 2005 ³⁴⁵				Stav k 31. 12. 2005 ³⁴⁶			
	Muži	Ženy	Celkem	%	Muži	Ženy	Celkem	%
nebyl odsouzen	1877	198	2075	12,91 %	6548	654	7202	44,80 %
1x odsouzen bez VTOS	1152	96	1248	7,76 %	-	-	-	-
2x odsouzen bez	1060	51	1111	6,91 %	-	-	-	-

³⁴³ § 4, odst. 2 zákona 276/2013 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

³⁴⁴ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-115-8. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/390.pdf>, str. 5

³⁴⁵ GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby za rok 2011*. Praha, 2005. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>, str. 32

³⁴⁶ MAREŠOVÁ, Alena et al. INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI. *Kriminální recidiva a recidivisté: charakteristika, projevy, možnosti trestní justice*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-119-6. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/394.pdf>, str.58 - 59

VTOS								
3x odsouzen bez VTOS	1679	123	1802	11,21 %	-	-	-	-
byl ve VTOS 1x	2795	120	2915	18,13 %	4033	236	4269	26,55 %
byl ve VTOS 2x	2021	41	2062	12,83 %	2565	110	2675	16,64 %
byl ve VTOS 3x	1465	48	1513	9,41 %	1680	56	1736	10,80 %
byl ve VTOS 4x	1022	19	1041	6,48 %	1115	33	1148	7,14 %
byl ve VTOS 5x	612	18	630	3,92 %	752	18	770	4,79 %
byl ve VTOS víc než 5x	1653	27	1680	10,45 %	1727	25	1752	10,90 %
Celkem	15336	741	16077	100,00 %	18420	1132	19552	121,61 %

Z hodnocení programu zacházení *Zastav se, zamysli se a změň se (3Z)*, které provedl výše zmíněný autorský kolektiv, vyplynulo, že „u 10,6 % osob absolvujících program 3Z, došlo zhruba po půl roce po jejich propuštění k recidivě trestné činnosti. U osob, které program neabsolvovaly, se jednalo o recidivu u 6,5 % našich respondentů. K menší recidivě trestné činnosti došlo ve skupině, která programem neprošla.“³⁴⁷ Samozřejmě faktorů, které mohly výsledek nepříznivě ovlivnit, autoři uvadí mnoho, nicméně snad právě tato negativní zjištění by mohla sloužit jako popud k dalšímu ověřování účinnosti programů zacházení a následně tedy k jejich případné revizi. Ani obecně není shoda nad tím, zda programy zacházení snižují míru recidivy či nikoliv³⁴⁸. Nicméně v současnosti jsou tím jediným, čím v otázce převýchovy vězeňství disponuje.

Dle výše uvedených výzkumů veřejného mínění, nápravné funkci nevěří ani občané ČR. A samotní zaměstnanci sice v tento účel vězeňství věří, o jeho naplnění by se rádi snažili a snaží se, ale připouštějí, že při takovém objemu klientů jej lze jen stěží naplňovat. Údajem, který se z oficiálních zdrojů nepodařilo získat, je počet na příklad speciálních pedagogů či psychologů na jednu věznic. Informace od jednoho z respondentů je taková, že „u nás jsou na výkonu trestu: 4 psychologové, 5 pedagogů a 3 sociální pracovníci. Na vazbě: 2 psychologové, 2 pedagogové a 2 soc. prac.“

³⁴⁷ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-115-8. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/390.pdf>, str. 76

³⁴⁸ Podle některých autorů sledované programy nemají vliv na statisticky významné snížení míry opětovného odsouzení mezi zkušebními a srovnávacími skupinami v míře výsledků (Van Voorhis a kol., 2004 nebo švédská BRA, 2002), jiné našly důkazy o jejich účinnosti ve formě statisticky významného snížení míry opětovného odsouzení u určitých typů pachatelů (Porporino & Robinson, 1995, Robinson 1995, Spruance a kol. 2000). IN BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost*

(informace z e-mailové komunikace s kontaktní osobou.). V dané věznici bylo v době případové studie cca 750 vězňů, před amnestií jich bylo k 31. 12. 2012 zhruba 940.³⁴⁹ Pokud by tyto počty byly podobné i v ostatních věznicích, je implicitně možné odůvodnit, že v českém vězeňství fakticky není zatím příliš kladen důraz na převýchovu. Dalším indikátorem, jistého upozadění tohoto indikátoru, je fakt, že v současné právní úpravě není výslovně stanoven účel trestu a doposud nikdy také nebyl stanoven cíl programů zacházení. Obojí by však mělo být napraveno chystanou novelizací účinnou od 1. 1. 2014.

4.2. Izolace - fyzická ochrana zbytku společnosti

Údaje o útěcích vězňů, tedy jasný indikátor selhání v izolaci vězně, se v informacích poskytovaných Vězeňskou službou nepodařilo dohledat. Nicméně z mediálních zpráv bylo doloženo jen několik (cca sedm) dokonaných útěků od roku 2000, ve všech případech byli odsouzení znovu dopadeni.³⁵⁰ I veřejnost má, dle výzkumů, důvěru ve schopnost českého vězeňství tento úkol naplňovat.

Další skutečností k hodnocení ovšem je, v jakých podmínkách jsou vězni drženi. Opět, situace po amnestii je nyní pro vězeňství, co do kapacit příznivější. Nicméně byla zde doporučení ze strany Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále též „CPT“). Většina z těch, která byla směřovaná k vězeňství, se týkala vybavenosti a technického stavu budov, dále pak doživotně odsouzených trestaných a jejich izolaci od zbytku vězeňské populace.³⁵¹ Toto by mělo být napraveno chystanou novelizací systému věznic. Nicméně o opravě objektů, či dovybavení se příliš nehovoří. Samozřejmě tyto změny jsou zejména otázkou finančních prostředků, ale jsou také náročné na provedení z hlediska zachování

---

programů zacházení. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-115-8. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/390.pdf>, str. 11

³⁴⁹ STATISTICKÉ ROČENKY VS ČR 2012/2013 dostupné z následujícího zdroje: GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby za rok 2012/2013.* Praha, 2012/2013. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>

³⁵⁰ Viz. na příklad <http://aktualne.centrum.cz/grafika/2011/10/18/slavne-uteky-z-ceskych-veznic/#1>, <http://www.odsouzeni.estranky.cz/clanky/co-prinesla-media/vyber-uteku-z-ceskych-veznic-za-poslednich-10-let.html>

³⁵¹ COUNCIL OF EUROPE. *Report to the Czech Government on the visit to the Czech Republic carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT).* Strasbourg, 2007. Dostupné z: <http://www.cpt.coe.int/en/states/cze.htm>

bezpečnosti. V tomto ohledu lze spíše intuitivně předpokládat, že bude pokračovat trend oprav až havarijních stavů a ne průběžné rekonstrukce. Vstříc nápravě nálezů CPT jdou plánovaná opatření stanovená novelou trestního zákoníku pro rok 2014 o častější revizi zařazení a adekvátním umístění vězně.

4.3. Péče o zaměstnance

V současné době je zaměstnancům poskytováno vzdělávání v rámci Základní odborné přípravy občanských zaměstnanců v Institutu vzdělávání VS ČR, dále pak pravidelná měsíční školení, jsou pořádány sportovní turnaje i besídky pro děti zaměstnanců apod. Nelze říci, že by samotná VS ČR své zaměstnance opomíjela, nicméně z výpovědí respondentů vyplynulo, že jejich preference na benefity a pracovní prostředí leží ještě i v jiných požadavcích. Kromě školení v každodenních záležitostech věznic a ve změnách zákonů a rozvoji po stránce profesní, by ocenily nabídku také na příklad jazykových kurzů pro rozvoj stránky osobní. S poskytovatelem již je navázaná spolupráce, v době psaní práce byly tyto jazykové kurzy dostupné pouze pro vězně.

Samozřejmě jiná otázka opomíjení je ze strany státu. K rapidnímu nárůstu zaměstnanců věznic nedošlo doposud nikdy, zatímco k nárůstu vězeňské populace docházelo zcela běžně. V tomto ohledu veřejná politika mnoho zareagovat nezvládla. Do příštího roku jsou chystány novely zákona VS ČR, kde, jak již bylo uvedeno, budou zavedeny nové donucovací prostředky - distanční dočasně zneschopňující.³⁵² Dle důvodové zprávy by měly přispět ke zvýšení bezpečnosti personálu, mělo by dojít ke snížení zranění jak zatýkaných, tak i zatýkajících. Oproti střelné zbraně by pak měly klesnout i náklady na ošetření po zásahu. *„Zajištění nových donucovacích prostředků, zejména distančních elektrických dočasně zneschopňujících prostředků (tzv. taserů) představuje náklady v prvním roce cca 2,1 mil. Kč a v dalších letech cca 0,5 mil. Kč ročně.“*³⁵³ Náklady to nejsou závratné, nicméně důvodová zpráva dále uvádí: *„V praxi vězeňské služby je použití důrazných donucovacích prostředků zcela mimořádné. Např. varovný výstřel byl použit v posledních třech letech pouze v jednom případě ... Celkový počet použití donucovacích prostředků se pohybuje ročně okolo 250 případů, což při více*

---

³⁵² Budou s nimi moc disponovat pouze příslušníci, nikoliv občanští zaměstnanci.

³⁵³ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 555/1992 Sb., Vězeňské služby a justiční stráž České republiky, ve znění pozdějších předpisů, str. 10

*jak 20 000 vězeňské populaci představuje příznivý výsledek.*³⁵⁴ Otázka tedy stojí, jak potřebná investice to je. Jak uvádí Biedermanová a Petras „*zvýšit celkovou úroveň znamená např. významněji než dosud investovat do personálu a to znamená dlouhodobý proces (zejména v současné méně stabilní personální situaci).*“³⁵⁵ Stálo by tedy za zvážení cílení investic v následujících letech do těch atributů, které se dlouhodobě jeví problematické.

---

³⁵⁴ Ibid

³⁵⁵ BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-115-8. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/390.pdf>, str. 7

Závěr

Naplnění atributů

V českém vězeňství je možné najít atributy veřejného zájmu společné napříč hledisky všech aktérů a zvolených dokumentů. Jsou jimi převýchova, izolace od zbytku společnosti a péče o zaměstnance věznic. Z těchto atributů je, dle dostupných informací, nejlépe naplňována právě izolace vězňů. Problematické je zde fyzické prostředí, v jakém tato izolace probíhá. V péči o zaměstnance lze vidět snahu ze strany VS ČR, která ovšem postrádá další podporu ze strany státu a zřejmě by také bylo vhodné posílit zpětnou vazbu od samotných zaměstnanců. Ani v jednom z atributů ovšem nejde o kompletní selhání systému. Kde pravděpodobně české vězeňství selhává, je jeho nápravná funkce. Nicméně nelze to s určitostí tvrdit vzhledem k tomu, že doposud proběhlo pouze jedno šetření účinnosti programů zacházení. Statistiky odsouzených recidivistů spíše nasvědčují tomu, že v naplňování tohoto atributu veřejného zájmu ukazuje české vězeňství neschopnost.

Chybějící (odborná) platforma

Na naplňování těchto atributů má značný vliv absence společné platformy, kde by se všechny zúčastněné strany mohly potkávat. Není tedy zcela nejasné, co je veřejným zájmem. Nejasnosti ovšem panují vzájemně mezi aktéry, kteří v podstatě chtějí totéž, jen o tom vzájemně nevědí, a nejsou jim tedy ani vzájemně zřejmé preference toho kterého atributu veřejného zájmu. Tyto shodné atributy jsou preferovány v rozdílném pořadí. Ti v každodenním praktickém styku s vězeňským prostředím se zabývají jinými záležitostmi než poté politická reprezentace či média. Zrušením odborné autority, která by mohla jednotlivé poznatky shromažďovat, doplňovat je o teoretické poznatky a dále je pak artikulovat dalším stranám došlo také ke zrušení společné platformy, kde by se všechny zúčastněné strany mohly potkávat. Znovu založení penologického ústavu není jistě samospásné, nicméně větší zapojení odborné veřejnosti je doporučením i zahraničních institucí. Nadějnými se z této perspektivy jeví Kriminologické dny, které byly poprvé uspořádány v lednu 2013 a snad by mohly započít tradici užšího setkávání odborníků jak z teorie, tak i z každodenní praxe a pozděj snad i zástupců politické reprezentace.

Nekoncepčnost a reaktivnost

Pravděpodobným důsledkem výše zmíněných nejasností pak je další zjištění výzkumu, a sice vysoká nekoncepčnost a reaktivnost politiky vězeňství. Nelze potvrdit absolutní nezáměr ze strany politiků a jejich politických programů, jak prohlašují některé z institucí. Ani jedna ze stran však nevykazuje dlouhodobější zájem o tuto oblast. Dle teorie konstrukce cílových populací tento postoj ke skupině vězňů bylo možné očekávat i v českém prostředí. Z převzatých zjištění výzkumů veřejného mínění lze pozorovat spíše menší zájem veřejnosti o tuto oblast. Při sestavení příběhu vězeňství za posledních 13 let pak vyvstalo potvrzení dalšího teoretického zjištění, a sice že při nevalném zájmu veřejnosti se otevírá možnost pro úzkou skupinu ovlivňovat danou část politiky. V oblasti vězeňství lze z výzkumu usuzovat na značný vliv ministra spravedlnosti a generálního ředitele VS ČR.

I legislativa se ukázala být značně reaktivní - ať už reagovala na významné události, jako pašování drog do věznice jejími zaměstnanci, či na nové formy porušování řádu věznice (vnášení mobilních telefonů). Na druhou stranu bylo z legislativy vypuštěno výslovné stanovení účelu trestu a doposud nikdy nebyl stanoven cíl programů zacházení. Na prahu systémovějšího opatření stojíme právě nyní, kdy chystaná novela má za cíl změnit systém typů věznic a následně také ovlivnit adekvátnější rozřazování vězňů a tím pozitivně ovlivnit i další účinky trestu. Znovu navrácí do zákona účel trestu a poprvé bude uveden i cíl programů zacházení.

Celkově lze říci, že české vězeňství je schopné naplňovat veřejný zájem v hlavních a společně chápaných rysech. Spíše pak selhává v identifikaci a formulaci toho, co je prioritním atributem veřejného zájmu u té které skupiny aktérů. Jak již bylo v úvodu napsáno, české vězeňství stojí na prahu nové etapy. Započetí setkávání při Kriminologických dnech a chystaná první novela systému jako celku snad budou pouze prvními a nikoli posledními známkami toho, že se tato etapa nezmění v další desetiletý cyklus zakončený přeplněnými věznicemi a novoroční amnestií.

Resumé

Práce se zabývá dvěma základními oblastmi - vězeňstvím a veřejným zájmem. Jádrem a hlavním smyslem práce bylo najít atributy veřejného zájmu, jak je definují různí aktéři této politiky, zjistit, zda jsou některé z nich všem společné a dále jak je české vězeňství schopné tyto společné atributy naplňovat.

Práce dochází k následujícím závěrům: Společnými atributy veřejného zájmu jsou *převýchova, izolace – fyzická ochrana zbytku společnosti a péče o zaměstnance*. Z těchto atributů je, dle dostupných informací, nejlépe naplňována právě izolace vězňů, následována péčí o zaměstnance. Kde pravděpodobně české vězeňství selhává, je jeho nápravná funkce (viz. statistiky recidivy). Nicméně nelze to s určitostí tvrdit vzhledem k tomu, že doposud proběhlo pouze jedno šetření účinnosti programů zacházení.

Na naplňování těchto atributů má značný vliv absence společné platformy, kde by se všechny zúčastněné strany mohly potkávat. Není zcela nejasné, co je veřejným zájmem. Nejasnosti ovšem panují vzájemně mezi aktéry, kteří v podstatě chtějí totéž, jen jejich priority daných atributů se liší. Ti v každodenním praktickém styku s vězeňským prostředím se zabývají jinými záležitostmi než potom politická reprezentace či média. Zrušením odborné autority, která by mohla jednotlivé poznatky shromažďovat, doplňovat je o teoretické poznatky a dále je pak artikulovat dalším stranám, lze v této oblasti považovat za nešťastné.

Pravděpodobným důsledkem výše zmíněných nejasností pak je další zjištění výzkumu, a sice vysoká nekonceptnost a reaktivnost politiky vězeňství. Sestavený příběh vězeňství posledních třinácti let ukázal, že se v této politice otevírá možnost pro úzkou skupinu ovlivňovat danou část politiky. Z provedeného výzkumu lze usuzovat na značný vliv ministra spravedlnosti a generálního ředitele VS ČR. Se změnami na těchto postech se poté mění i rétorika v oblasti vězeňství. I legislativa se ukázala být značně reaktivní - ať už reagovala na významné události, jako pašování drog do věznice jejími zaměstnanci atd. Na druhou stranu bylo z legislativy vypuštěno výslovné stanovení účelu trestu a doposud nikdy nebyl stanoven cíl programů zacházení. Konceptní politický dokument je v současnosti pouze jeden. Některé události a (chystané) změny poslední doby naznačují, že by však v oblasti vězeňství mohlo dojít k posunu směrem k systémovějšímu a koncepčnějšímu přístupu.

Summary

Diploma thesis deals with two main areas – the prison system and the public interest. The core and main purpose of the study was to find the attributes of public interest as defined by the different actors of the policy. Subsequently find out whether any of them have those actors in common and to what extent is the Czech prison system able to meet these common attributes.

This thesis comes with following results: Common attributes of public interest are *re-education, isolation - physical protection of the rest of society* and *care for employees*. The best fulfilled one is the isolation followed by care for employees. Where probably the Czech prison system fails is in its corrective function (see statistics of recidivism). It cannot be said with certainty due to the fact that until now there was only one survey about of the effectiveness of in-prison treatment programmes.

On fulfillment of these attributes has a direct impact lack of a common platform where all stakeholders could meet. It is not entirely unclear what the public interest is. However, there are ambiguities between each other actors who basically want the same thing only the priority given to attributes is different. Those in everyday practical contact with the prison environment are dealing with other issues than the political representation and media. Removing the professional authority that could collect individual knowledge, enrich this knowledge with theoretical one and then articulate these to other parties in this area can be considered unfortunate.

The likely consequence of the above-mentioned uncertainties is other research fading, namely high reactivity and non-conceptuality of prison policy. Assembled story of prison of last thirteen years has shown that in prison policy opens a possibility for a small group to influence given policy. The conducted research can show the considerable influence of the Minister of Justice and the General Director of the VS CR. With the changes in these positions then changes in the rhetoric in speeches about prison occurred. Even legislation has proven to be very reactive - whether responding to major events, such as the smuggling of drugs into the prison by its employees) or others. On the other hand, it was omitted from the legislation the expressed purpose of the sentence and the goal of treatment programmes has never been defined yet. And conceptual policy document is currently only one. Some events and (forthcoming) changes in recent years suggest, however, that within the prison system could be a shift towards a more system and conceptual approach.

Seznam obrázků a tabulek

Obrázek 1 Vývoj počtu vězňů 1993-2013 (údaje aktuální vždy k 31.12.)	4
Obrázek 2 Vývoj počtu zaměstnanců VS ČR a počtu vězňů (2000-2013).....	5
Obrázek 3 Schéma různých dimenzí vymezení veřejných zájmů	20
Obrázek 4 Základní organizační struktura	25
Obrázek 5 Vývoj počtu zaměstnanců a vězňů (2000-2013)	38
Obrázek 6 Schéma různých dimenzí vymezení veřejných zájmů a k nim příslušná šetření	45
Obrázek 7 Počty analyzovaných vydání časopisu a nadpisů (České vězeňství 2000- 2013)	51
Obrázek 8 Rozložení analyzovaného vzorku dle typu článku (České vězeňství 2000- 2013); n=747	52
Obrázek 9 Ladění nadpisů (České vězeňství 2000-2013); n=747	52
Obrázek 10 Frekvence kategorií témat (České vězeňství 2000-2013); n=628.....	55
Obrázek 11 Nejfrekventovanější témata - % z nadpisů, % ze všeho zmíněného (České vězeňství 2000-2013).....	55
Obrázek 12 Nejvíce frekventovaná témata časopisů v roce 2005 (České vězeňství 2000- 2013)	56
Obrázek 13 Nejvíce frekventovaná témata časopisů v roce 2007 (České vězeňství 2000- 2013)	57
Obrázek 14 Frekvence zmíněných problémů v nadpisech (České vězeňství 2000-2013)	58
Obrázek 15 Frekvence zmíněných problémů v nadpisech v jednotlivých letech (České vězeňství 2000-2013).....	59
Obrázek 16 Zastoupení zmíněných akérů % (celostátní periodika 2000-2013).....	66
Obrázek 17 Zastoupení přímo citovaných aktérů % (celostátní periodika 2000-2013) .	67
Obrázek 18 Zmínění problému v článcích (n=87).....	67
Obrázek 19 Ladění článků % (n=87)	67
Obrázek 20 Co je v článcích uváděno jako problém % (celostátní periodika 2000-2013)	68
Obrázek 21 Návrhy řešení % (celostátní periodika 2000-2013).....	69
Obrázek 22 Cíle řešení % (celostátní periodika 2000-2013).....	70
Obrázek 23 Zavedení změny % (celostátní periodika 2000-2013).....	70
Obrázek 24 Frekvence zmínění veřejného zájmu % (celostátní periodika 2000-2013)	74
Obrázek 25 Vlastní zpracování - Průměrné hodnocení orgánů systému trestní justice z hlediska plnění jednotlivých úkolů (IKSP_TP2009)	84
Obrázek 26 Vývoj počtu zaměstnanců VS ČR a počtu vězňů (2000-2013).....	117
Obrázek 27 Vlastní zpracování - Průměrné hodnocení orgánů systému trestní justice z hlediska plnění jednotlivých úkolů (IKSP_TP2009)	125
Obrázek 28 Vývoj počtu vězňů a odpovědí na otázku potenciálního uděleného trestu za krádež (1992-2013).....	127

Tabulka 1 Sociální konstrukce a politická moc: Typy cílových populací	16
Tabulka 2 Složení odsouzených podle počtu předchozích odsouzení	39
Tabulka 3 Kategorie témat časopisu České vězeňství	49
Tabulka 4 Nejvíce/Nejméně frekventovaná témata časopisů (České vězeňství 2000-2013)	53
Tabulka 5 Nejvíce/Nejméně frekventovaná témata nadpisů (České vězeňství 2000-2013)	54
Tabulka 6 TOP 3 nejfrekventvanější návrhy řešení a cíle řešení % (celostátní periodika 2000-2013).....	69
Tabulka 7 Trest pro pachatele vloupání v modelové kauze (respondenti v %)	82
Tabulka 8 Skutečné počty příslušníků, zaměstnanců a vězňů osob (vždy k 31. 12.)	118
Tabulka 9 Poměr počtu zaměstnanců k počtu vězňů osob (vždy k 31.12.)	119
Tabulka 10 Pořadí atributů veřejného zájmu dle aktérů	121
Tabulka 11 Obraz veřejného zájmu - celostátní tištěná periodika vs. České vězeňství	123
Tabulka 12 Trest pro pachatele vloupání v modelové kauze (respondenti v %)	124
Tabulka 13 Složení odsouzených podle počtu předchozích odsouzení	133

Použitá literatura

1. BERELSON, Bernard. *Content analysis in communication research*. New York: Hafner, 1971.
2. BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-115-8. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/390.pdf>
3. *Časopis pro historickou penologii*. Institut vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2006, roč. 2006, č. 1. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2006/hp_06_01.pdf
4. COUNCIL OF EUROPE. *Report to the Czech Government on the visit to the Czech Republic carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT)*. Strasbourg, 2007. Dostupné z: <http://www.cpt.coe.int/en/states/cze.htm>
5. DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0139-7.
6. FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: Kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9.
7. HÁLA, Jaroslav. Jihočeská Univerzita – Zdravotně sociální fakulta. *Prolegomena k penologii*. Dostupné z: <http://penologie.hala.sweb.cz/5.htm>
8. HÁVA, Petr et al. Význam kvalitativních metod ve výzkumu zdravotní politiky (diskursivní analýza a kritická diskursivní analýza). *Zdravotnictví v České republice*. 2011, 4/XIV/2011, s. 2-10. Dostupné z: www.zdravcr.cz
9. HARPER, Gemma a CHITTY, Chloë. *Dopad nápravných opatření na recidivu pachatelů: Analýza toho "co funguje"*. Marvel s.r.o. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. ISBN 978-80-7338-080-9. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/355.pdf>
10. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.
11. INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCÍ. *Vybrané problémy sankční politiky: Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a*

- jeho alternativ. Institut zabezpečovací detence. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. ISBN 80-7338-042-0. Dostupné z:*
<http://www.ok.cz/iksp/docs/317.pdf>
12. JERÁBEK, Hynek. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha, 1993. ISBN 80-7066-662-5.
  13. Kriminalita: Statistické přehledy kriminality za rok 2013. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Policie České republiky* [online]. 10.12.2013 [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2013.aspx>
  14. KUBÍČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o. *Penologie*. Karviná, 2011. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>
  15. KÝR, Aleš. Věznění a vězeňství. *Časopis pro historickou penologii*. 2006, roč. 2006, č. 1, s. 1-4. Dostupné z:
http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2006/hp_06_01.pdf
  16. LEWIS. In Pursuit of Public Interest. *Public Administration Review: Essays on Practical Ethics*. 2006, September-October 2006, s. 694-701. Dostupné z: <http://ksuweb.kennesaw.edu/~uzimmerm/Notes/Lewis.pdf>
  17. MAREŠOVÁ, Alena et al. INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI. *Kriminální recidiva a recidivisté: charakteristika, projevy, možnosti trestní justice*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-119-6. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/394.pdf>
  18. MARUNA, Shadd a Anna KING. Public opinion and community penalties. BOTTOMS, Anthony et al. *Alternatives to Prison: Options for an Insecure Society*. Cullompton: Willan Publishing, 2004, s. 83-112. ISBN 1 84392 104 9.
  19. MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9.
  20. MUSILOVÁ, Martina. Equal Opportunity as a Matter of Public Interest: An Analysis of Institutional and Social Mechanisms. *Czech Sociological Review*. 1999, roč. 7, č. 2, s. 195-204. Dostupné z:
http://sreview.soc.cas.cz/uploads/f9a54abc37da70c72c60bd3a3136a5aad60ef2dc_401_195MUSIL.pdf

21. PLEASENCE, Pascoe a MACLEAN. *The Public Interest*. Legal Aid Board Research Unit. 1998. Dostupné z:
http://www.justice.gov.uk/downloads/publications/research-and-analysis/lsrc/defining_the_public_interest.PDF
22. POTŮČEK, Martin. Umíme si vládnout?. In: KABELÉ, Jiří et al. Centrum pro sociální a ekonomické strategie při Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. *Konsolidace vládnutí a podnikání v České republice a v Evropské unii*. Praha: Matfyzpress, 2002, s. 41-53. ISBN 9788086732008. Dostupné z:
http://www.martinpotucek.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=220:umime-si-vladnout&catid=39:sborniky&Itemid=65&lang=cs
23. PURKRÁBEK, Miroslav et al. *Obsahová analýza článků vybraných českých deníků k tématice spojené s reformou veřejné správy za období duben 1997 - březen 1998*. 1998?.
24. PURKRÁBEK, Miroslav. *Veřejný zájem a stárnutí*. 1996, s. 22-29. (poskytnuto přednášejícím na diplomovém semináři FSV UK, ZS 2013/2014)
25. RAŠEK, Antonín. Shrnutí poznatků CESES o strategickém vládnutí v ČR. In: RAŠEK, Antonín. *Pražské sociálně vědní studie: Shrnutí poznatků CESES o strategickém vládnutí v ČR*. Praha: FSV UK, 2006. PSSS: Veřejná politika a prognostika PPF-007. ISSN 1801-5999.
26. RADA EVROPY. *Trestní politika a trestní právo*. Doporučení c.R(96) 8 a vysvětlující memorandum a zpráva o odezvě na vývoj v rozsahu a struktuře kriminality v Evropě v čase změn. Evropa v čase změn. IKSP: březen 1999. ISBN 92-871-3455-3.
27. SCHNEIDER, Anne a Helen INGRAM. Social Construction of Target Populations: Implications for Politics and Policy. *The American Science Review*. 1993, roč. 87, č. 2, s. 334-347. Dostupné z:
http://www.unc.edu/~fbaum/teaching/articles/APSR_1993_Schneider_Ingram.pdf
28. STATISTICKÉ ROČENKY VS ČR 1993 - 2013 dostupné z následujícího zdroje:
 GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby za rok XXXX*. Praha, XXXX. Dostupné z:
<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>

29. ŠŤASTNÁ, Lenka, Michal MIOVSKÝ a Petr NOVÁK. *Manuál kódování mediálních sdělení o návykových látkách a tématech s nimi spojených: uživatelská příručka*. Praha/Tišnov: Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky a 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze ve spolupráci se Sdružením SCAN Tišnov, 2009. ISBN 80-86620-17-4. Dostupné z:
<http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/118/2851/Manual-kodovani-medialnich-sdeleni-o-navykovych-latkach-a-tematech-s-nimi-spojonych-Uzivatelaska-prirucka>
30. TOMÁŠEK, Jan. Punitivita českých občanů a její kriminálně politické souvislosti. In: ZOUBKOVÁ, Ivana et al. *Kriminologie-aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013, s. 93-104. ISBN 978-80-7251-395-6.
31. Understanding and Adopting Discourse and Narrative Analysis. PIERCE, Roger. *Research methods in politics: a practical guide*. Thousand Oaks, CA: Sage, 2008, s. 279-306. ISBN 978-1-4129-3551-7.
32. VAN DIJK, Teun A. Discourse Analysis: Its Development and Application to the Structure of News. *Reprinted From Journal of Communication*. 1983, roč. 33, č. 2, s. 20-43. Dostupné z:
<http://www.discourses.org/OldArticles/Discourse%20Analysis.Its%20Development%20and%20Application.pdf>
33. VESELÝ, Arnošt a Martin NEKOLA. *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Praha: SLON, 2007. ISBN 978-808-6429-755.
34. VESELÝ, Arnošt. *Přepisovat teorii veřejného zájmu*. Seminární práce k předmětu Veřejná politika. Praha, FSV UK, nedat., konzultováno s autorem
35. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha, 2005. Dostupné z:
http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce_do-roku_2015.pdf
36. Vybírání zpráv. TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 37-47. ISBN 80-7367-096-8.
37. VÝBORU MINISTRŮ ČLENSKÝM STÁTŮM RADY EVROPY K EVROPSKÝM VĚZEŇSKÝM PRAVIDLŮM. *EVROPSKÁ VĚZEŇSKÁ PRAVIDLA: Doporučení Rec (2006) 2*. Dostupné z:

- [http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/Evropsk %C3 %A1 %20v %C4 %9Bze %C5 %88sk %C3 %A1 %20pravidla.pdf](http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/Evropsk%C3%A1%20v%C4%9Bze%C5%88sk%C3%A1%20pravidla.pdf)
38. WALMSLEY, Roy. INTERNATIONAL CENTRE FOR PRISON STUDIES. *World Prison Population List*. London, 2013. 10. Dostupné z: http://www.prisonstudies.org/sites/prisonstudies.org/files/resources/downloads/w ppl_10.pdf
39. ZEMAN, Petr et al. *Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-098-4. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/373.pdf>
40. ZEMAN, Petr et al. *Věřejnost a trestní politika*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN ISBN 978-80-7338-113-4. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/388.pdf>
41. ZOUBKOVÁ, Ivana et al. *Kriminologie - aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013. ISBN 978-80-7251-395-6.

Příspěvky na webu

1. 9323. Neurčité pojmy a veřejný zájem. In: *Epravo.cz* [online]. 2001, 18.6.2001 [cit. 2013-12-22]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/neurcite-pojmy-a-verejny-zajem-9323.html>
2. Bezplatná právní poradna. Různé. Slovník. Vazba - definice, vysvětlení co je to vazba. [cit 2013-05-19] Dostupné z: <http://www.bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/ruzne/pravnickyy-slovník/8950-vazba-definice-vysvetleni-co-je-to-vazba.html>
3. ČT24. Rath je ve vazbě, na postu hejtmana i v ČSSD skončil. 16. 5. 2012 12:38. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/177033-rath-je-ve-vazbe-na-postu-hejtmana-i-v-cssd-skoncil/>
4. GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Vězeňská služba České republiky*. Praha. Dostupné z: [http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/prezentace %20VS %20 %C4 %8CR/11-04-26 %20VS %20 %C4 %8CR %20vseobec %20WEB.pdf](http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/prezentace%20VS%20%C4%8CR/11-04-26%20VS%20%C4%8CR%20vseobec%20WEB.pdf)
5. Chcete vědět, kam jdou vaše daně? Podívejte, kolik stojí jeden vězeň. In: *Mediafax.cz* [online]. 6. 6. 2013 13:32 [cit. 2013-12-21]. Dostupné z:

- <http://mediafax.nova.cz/clanek/finance/chcete-vedet-kam-jsou-vase-dane-podivejte-kolik-stoji-jeden-vezen.html>
6. Juristic. Právní oblasti. Trestní. Vazba. 1. Vymezení pojmu, druhy vazby. [cit. 2013-12-21] Dostupné z WWW:
<http://trestni.juristic.cz/87508/clanek/trest3.html>
  7. LISSE, Luděk. Veřejný zájem a zásady v § 2 odst. 4 správního řádu. In: *ELaw: Právní portál* [online]. 2010, 18.05.2010 08:16 [cit. 2013-12-22]. Dostupné z: <http://www.elaw.cz/cs/ostatni/220-verejny-zajem-a-zasady-v-s-2-odst-4-spravniho-radu.html>
  8. Náklady spojené s výkonem trestu. In: *Vězeňská služba České republiky: Věznice Ostrov nad Ohří* [online]. Praha, 2009, 31.12.2009 9:56 [cit. 2013-12-25]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-ostrov-nad-ohri-88/o-nas-1609/vykon-vezenstvi-893/naklady-spojene-s-vykonem-trestu-2800>
  9. Orgány činné v trestním řízení. In: *Trestni-rizeni.com: O trestním právu srozumitelně* [online]. [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/organy-cinne-v-trestnim-rizeni>
  10. PETRAS, Michal. Zavedení nástroje SARPO do praxe. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2012, 21.11.2012 13:46 [cit. 2013-12-22]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/sarpo/http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/zavedeni-nastroje-sarpo-do-praxe>
  11. Počet vězňů na obyvatele v Evropě dle průzkumu Rady Evropy roste. In: *ČTK. České noviny: Zpravodajský server ČTK* [online]. 2013, 03.05.2013 17:53 [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/pocet-veznu-na-obyvatele-v-evrope-dle-pruzkumu-rady-evropy-roste/933983>
  12. Rychlá fakta: Stavy vězňů osob. GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 20. 12. 2013, 6:00 [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>
  13. VALEŠ, František a Anna ŠABATOVÁ. Vězeňství: Některé aspekty trestní justice a výkonu vězeňství. In: *Český helsinský výbor* [online]. 2009 [cit. 2013-12-24]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2010051601>

14. Vězeňská služba České republiky. Generální ředitelství. Informace o stavu a složení vězňených osob ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby České republiky za měsíc Květen 2012. 10. 6. 2012. Dostupné z:
http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/M%C4%9Bs%C3%AD%C4%8Dn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD%20/2012/MSH05-2012.pdf
15. Výsledky voleb a referend. In: *Volby.cz: Český statistický úřad* [online]. 2013 [cit. 2014-01-01]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/>
16. Zabezpečovací detence: Výkon zabezpečovací detence. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2013, 30.9.2013 14:58 [cit. 2014-01-01]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/zabezpecovaci-detence/>
17. ZÁLOM, Luboš. SPOLEČNOST: Právo na majetek a veřejný zájem. In: *Neviditelný pes: První český ryze internetový deník. Založeno 23. dubna 1996* [online]. 2010, 30.7.2010 [cit. 2013-12-27]. Dostupné z: http://neviditelnypes.lidovky.cz/spolecnost-pravo-na-majetek-a-verejny-zajem-fev-/p_spolecnost.aspx?c=A100729_170029_p_spolecnost_wag

Legislativa

1. Důvodová zpráva k zákonu č. 208/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby
2. Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 555/1992 Sb., Vězeňské službě a justiční strážci České republiky, ve znění pozdějších předpisů
3. Důvodová zpráva: Vládní návrh, kterým se mění zákon č. zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
4. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
5. VAZEBNÍ VĚZNICE PRAHA RUZYNĚ. *Vnitřní řád pro obviněné*. Praha, 2010. Dostupné z:
http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/90/file/Ruzyn_%C4%9B/Vnit_%C5%99n_%C3%AD%20%C5%99_%C3%A1d%20pro%20obvin_%C4%9Bn_%C3%A9.pdf
6. VAZEBNÍ VĚZNICE PRAHA RUZYNĚ. *Vnitřní řád vazební věznice pro odsouzené muže zařazené k výkonu trestu do věznice s dozorem a ostrahou, ženy*

zařazené k výkonu trestu do věznice s dohledem a dozorem vazební věznice Praha - Ruzyně. Praha, nedatováno. Dostupné z:

[http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/90/file/Ruzyn %C4 %9B/Vnit %C5 %99n %C3 %AD %20 %C5 %99 %C3 %A1d %20pro %20odsouzen %C3 %A9.pdf](http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/90/file/Ruzyn%C4%9B/Vnit%C5%99n%C3%AD%20%C5%99%C3%A1d%20pro%20odsouzen%C3%A9.pdf)

7. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění.
8. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.
9. Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů.
10. Zákon č.140/1961 Sb., trestní zákon
11. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
12. Zákon č. 208/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby
13. Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě.
14. Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby
15. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
16. Zákon č. 436/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
17. Zákon č. 52/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
18. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky
19. Zákon č. 563/2004 Sb., zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

Zdroje pro analýzy

Výzkumy veřejného mínění

1. KUNŠTÁT, Daniel. Názory na tresty. In: *Centrum pro výzkum veřejného mínění: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.* [online]. 2003 [cit. 2013-12-27]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/negativni-jevy-bezpecnost/nazory-na-tresty>
2. ŠKODOVÁ, Markéta. Občané o policii a výši trestů. In: *Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR*, [online]. Praha, 2005 [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3259/f3/100531s_ob511118.pdf
3. VESELSKÝ, Michal. Názory veřejnosti na funkci výkonu trestu odnětí svobody. In: *Centrum pro výzkum veřejného mínění: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.* [online]. Praha, 2008 [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3495/f3/100769s_ob80331.pdf
4. VESELSKÝ, Michal. Názory veřejnosti na vybrané příčiny kriminálního jednání. In: *Centrum pro výzkum veřejného mínění: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.* [online]. Praha, 2008 [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3497/f3/100771s_ob80407.pdf

Volební programy parlamentních stran 1998-2013:

- ODS 1998 – 2013

Volební program ODS do PS PČR, XXXX. Dostupné z:

<http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>

- ČSSD 1998 – 2013

Volební program ČSSD do PS PČR, XXXX. Dostupné z: <http://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/>

- KSČM 1998 – 2013

Volební program KSČM do do PS PČR, XXXX. Dostupné z:

<http://www.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program>

- KDU- ČSL

Volební program KDU - ČSL do do PS PČR, XXXX. Dostupné z:

<http://www.kdu.cz/Dokumenty/Volby/2006/Komunalni-volby/2003/Volebni-programy-KDU-CSL.aspx>

- Strana zelených

Volební program Strany zelených do PS PČR, XXXX. Dostupné z:

<http://strana.zeleni.cz/3516/clanek/volebni-program-ke-stazeni/>

- TOP 09

Volební program TOP09 do PS PČR, XXXX. Dostupné z:

<http://www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/archiv/>

- Věci veřejné

Volební program Věci veřejné do PS PČR, 2010. Dostupné z:

<http://www.veciverejne.cz/politicky-program.html>

- Politické hnutí ANO

Volební program politické hnutí ANO do PS PČR, 2013. Dostupné z:

<http://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/resortni-program/>

Programová prohlášení vlád 1998–2013 dostupná pro jednotlivé roky z následujícího zdroje:

- VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Programového prohlášení Vlády České republiky - plné znění* [online]. [cit. 2013-12-28]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programova-prohlaseni-74856/>

Legislativa - viz. výše uvedená legislativa

Seznam příloh

Příloha č. 1: Časový rozvrh dne obvinění - vnitřní řád

Příloha č. 2: Kázeňské odměny a tresty

Příloha č. 3: Informovaný souhlas

Příloha č. 4: Scénář rozhovoru

Příloha č. 5: Manuál pro kódování České vězeňství - NADPISY (tabulka)

Příloha č. 6: Manuál pro kódování České vězeňství - TÉMATA (tabulka)

Příloha č. 7: Všechny nadpisy k veřejnému zájmu - České vězeňství (tabulka)

Příloha č. 8: Manuál pro kódování mediálních zpráv (tabulka)

Příloha č. 9: Všechny nadpisy k veřejnému zájmu - celostátní periodika (tabulka)

Přílohy

Příloha č. 1: Časový rozvrh dne obvinění vnitřní řád

Časový rozvrh dne

Pracovní dny:

06.00 hod. - budíček 22

06.00 - 06.15 - početní prověrka stavu vězňů

06.15 - 06.25 - osobní hygiena

06.25 -07.00 - snídaně

07.00 - 08.00 - ranní kontrola cel /hlášení k lékaři, k zubnímu lékaři, předávání žádostí o přemístění, o návštěvu, o

balíčky, o pohovory se sociálními pracovníci, s funkcionáři věznice, zapůjčování právních předpisů, her

apod., žádosti preventivně výchovné, vzdělávací, zájmové a sportovní programy

08.00 - 11.15 - vyřizování požadavků z ranní kontroly cel, výdej horké vody na zalití čaje a kávy, úklid cel, osobní

volno, vycházky, výměna knih, výdej nákupů, výměna ložního a osobního prádla, oděvu a obuvi, koupání

obviněných, soupis nákupů, realizace preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů

11.15 - 12.15 - oběd

12.15 - 16.15 - osobní volno, vycházky, výměna knih, výdej nákupů, výměna ložního a osobního prádla, oděvu a obuvi,

objednávka tisku, výdej horké vody na zalití čaje a kávy, přemísťování obviněných, koupání obviněných,

soupis nákupů, realizace preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů

14.00 - 16.00 - výdej balíčků a korespondence

16.15 - 17.00 - početní prověrka stavu vězňů

16.30 - 17.30 - večeře

18.00 - 18.30 - početní prověrka stavu věžňů

17.30 – 22.00 - osobní volno, úklid cel, osobní hygiena, příprava na večerku, / pokud následuje den pracovního volna

nebo klidu je tato doba posunuta až do 23.00 hod. 23,00 hod.

22.00 hod. - večerka / pokud následuje den pracovního volna nebo klidu je večerka posunuta na 23,00 hod.

Dny pracovního volna a klidu :

07.00 hod. - budíček

07.00 - 07.10 - osobní hygiena,

07. 10-08.00 - snídaně, početní prověrka stavu věžňů

08.00 - 11.15 - úklid cel, osobní volno, vycházky, výdej horké vody na zalití čaje a kávy, realizace preventivně

výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů

11.15 - 12.15 - oběd

12.15 - 16.30 - osobní volno, vycházky, výdej horké vody na zalití čaje a kávy, realizace preventivně výchovných,

vzdělávacích, zájmových a sportovních programů

16.30 - 17.00 - početní prověrka stavu věžňů

16.30 - 17.30 - večere

18.00 - 18.30 - početní prověrka stavu věžňů

17.30 - 23.00 - osobní volno, úklid cel, osobní hygiena, příprava na večerku / pokud následuje pracovní den je tato doba

zkrácena do 22,00 hod.

23.00 hod. - večerka / pokud následuje pracovní den je večerka posunuta na 22,00 hod.

Sledování TV je povoleno denně od budíčku do večerky, vyjma doby nutné k provedení početní prověrky stavu

věžňů a doby vyhrazené k provedení úkonů zaměstnanci VS ČR (např. technické prohlídky, důkladné prohlídky, opravy v celách apod.).

V době po večerce je sledování TV v majetku vazební věznice povoleno pouze se souhlasem vedoucího oddělení výkonu vazby. Sledování TV ve vlastnictví obviněných po večerce je povoleno za splnění podmínek uvedených v čl. 14, odst. 1 tohoto vnitřního řádu.

Příloha č. 2: Kázeňské odměny a tresty

Čl. 37 Kázeňské odměny

(1) Udělení odměny podle § 45 ZVTOS je plně v kompetenci zmocněných zaměstnanců věznice; o udělení odměny odsouzení nežádají.

(2) Vychovatel má právo udělovat tyto odměny:

a) pochvalu,

b) mimořádné zvýšení doby trvání návštěv během jednoho kalendářního měsíce až na 5 hodin,

c) povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby odsouzenému, který jinak tyto nákupy nemůže provádět,

d) zvýšení kapesného nejvýše o jednu třetinu na dobu jednoho měsíce,

e) rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu 1 měsíce.

(3) Speciální pedagog má právo udělovat vedle odměn uvedených v odstavci 2 tyto odměny:

a) zvýšení kapesného nejvýše o jednu třetinu na dobu dvou měsíců,

b) věcnou nebo peněžitou odměnu až do výše 300,- Kč.

(4) Vedoucí oddělení výkonu trestu má právo udělovat odměny uvedené v odstavcích 2 a 3,

přičemž kapesné může zvýšit nejvýše o jednu třetinu na dobu tří kalendářních měsíců a věcnou nebo peněžitou odměnu může udělit až do výše 600,- Kč.

(5) Ředitel věznice má právo udělovat odměny podle ZVTOS v plném rozsahu.

(6) Má-li zaměstnanec za to, že by odsouzeným měla být udělena vyšší odměna, než jakou

má právo udělit, postoupí věc tomu zaměstnanci, který je oprávněn takovou odměnu udělit.

Čl. 38 Kázeňské tresty

(1) Ukládání kázeňských trestů je plně v kompetenci zmocněných zaměstnanců věznice.

(2) Vychovatel má právo ukládat tyto kázeňské tresty:

a) důtku,

b) snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu jednoho kalendářního měsíce,

Příloha č. 3: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

Dobrý den,

v rámci své diplomové práce na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy provádím případovou studii týkající se českého vězeňství a jeho schopnosti naplňovat veřejný zájem. V této souvislosti bych Vás ráda požádala o spolupráci. Cílem této studie je proniknout do hloubky dané problematiky, ověřit si a porozumět atributům reálného naplňování politiky týkající se vězeňství. Není Vaší povinností odpovědět na všechny otázky, naopak je zcela na Vás, jaké informace a zkušenosti sdělíte.

Vaše odpovědi budou zpracovány v rámci této diplomové práce a nebudou použity k žádným jiným účelům. Vážím si Vaší ochoty spolupracovat a budu důsledně respektovat jakékoli omezení, které pro využití tohoto dokumentu uložíte.

Zvolte, prosím, jednu z následujících možností.

- Souhlasím, aby byl dokument pro účely výzkumného zpracování použit bez zvláštních úprav; jako celek a jako interní materiál ho netřeba anonymizovat. V případě, že jeho části budou citovány v publikovaných materiálech, lze uvádět mé jméno.
- Souhlasím, aby byl dokument pro účely výzkumného zpracování použit bez zvláštních úprav; jako celek a jako interní materiál ho netřeba anonymizovat. Pokud jeho části budou v souvislosti s mým jménem citovány v publikovaných materiálech, chci takový text předem autorizovat.
- Souhlasím, aby byl dokument pro účely výzkumného zpracování použit bez zvláštních úprav; jako celek a jako interní materiál ho netřeba anonymizovat.

Nepřeji si však, aby bylo v souvislosti s případnými citacemi tohoto dokumentu v publikovaných materiálech uváděno moje jméno.

ÚDAJE O RESPONDENTOVI

jméno: .....

Příloha č. 4: Scénář rozhovoru

Kdo.....

Kdy.....

Kde.....

„Demografické“ otázky

Pozice.....

Jak dlouho zde pracujete?.....

Proč právě tato práce, práce ve vězeňství?.....

Otázky přímo na danou profesi

Jak vypadá Vás běžný pracovní den?

Můžete si vybrat, s kým budete pracovat?

Mlčenlivost?

Kolik na Vás připadá vězňů?

Veřejný zájem

Z listiny:

Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí

Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení- šikana?

Svoboda náboženského vyznání

Ochrana lidí v okolí?

Petiční právo, právo svobodně se vyjadřovat- Měli jste tu vzpoury? Hladovky?

Ochrana zdraví

Národní a etnické menšiny

Právo na práci - kde mají vězni možnost pracovat?

Vzdělání

Umělecké vyjádření- výstavy?

Jaká je ochrana zaměstnanců?

Právo na spravedlivou odměnu za práci a uspokojivé pracovní podmínky

Účel trestu-myslíte si, že je zachována zásada:

Zákonnosti

Humanity

Přiměřenosti

Individuálního přístupu

Ochrany zájmu poškozených osob

Co vy osobně považujete za veřejný zájem ve vztahu k vězeňství? Za účel trestu

Aktéři

Spolupráce s občanskými sdruženími?

Soukromý sektor?

Problémy

Co vy osobně považujete za největší problém?

Kdybyste měl/a neomezený rozpočet, co byste změnil/a? Kam by finanční prostředky měly jít?

Příloha č. 5: Manuál pro kódování České vězeňství- NADPISY (tabulka)

Název proměnné	Název	Hodnoty	
Název článku	text	xxx	

Název proměnné	Formát	Hodnoty	
číslo nadpisu	číslo	xxx	

Název proměnné	Formát	Hodnoty	
Rok	datum	RRRR	

Název proměnné	Formát	Hodnoty	
číslo časopisu	číslo	xxx	

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Ladění článku	Kód	0	Negativní
		1	Pozitivní
		2	Neutrální

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
----------------	--------	---------	---------------

Typ	Kód	1	Rozhovor
		2	Dokument (koncepce, návrh, projekt)
		3	Recenze
		4	Vyhodnocení, výzkum, analýza
		5	Očima odsouzených
		6	Konference, seminář
		88	jiné
		99	Nelze ani zakódovat

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Smysl a účel testu, vězeňství (Priority)	Kód	1	Ano
Restriktivní funkce vězení		0	Ne
Nápravná funkce, reintegrace, resocializace, život po vězení, služba společnosti			
Bezpečnost společnosti			
Alternativní tresty (domácí vězení, prospěšné práce, parole)			
Vzdělávání zaměstnanců, cvičení			
Personalistika, péče o zaměstnance			
Vzdělávání vězňů			
Zaměstnávání vězňů			
Programy zacházení, zacházení s vězni (komunikace apod.)			
Speciální terapie			
Občanští zaměstnanci			
Detence			
Finance, rozpočet			
Prevence			
Závislí-Drogy(Protidrog.politika, opatření),alkohol			
Bezpečnost-zlepšení technických parametrů			
Děti ve věznici/Děti vězňových rodičů/Rodina			
Média			
Trestní politika			
Mladiství ve vězení			
Vězenkyně			
Problém/Rizika			
Podmínečné propuštění s dohledem			
Probace a mediace			
Zdravotní péče (zdraví, nemoci)			
Vysoký/Zvyšující se počet vězňů			

Málo zaměstnanců			
Korupce, hospodářská kriminalita			
Šikana/Násilí			
Útěky, nepokoje			
Hodnocení současné situace statistiky, výzkumy			
Legislativní změny			
Personální změny			
Kynologie			
SARPO			
VIS			
Nedostatečná kapacita			
Zvyšování kapacit (nová zařízení)			
Oprava, modernizace, úprava			
Samostatnost věznic			
Oběť			
Kde vězni pomáhají			
Duchovní péče (VDP)			
Reforma vězeňství			
Spolupráce (s NGO, mateřské školky, armáda, s IKSP jen 1)			
Projekty (např.: odborná knihovna)			
Novely			
Věznice (současný stav, budoucnost, co se u nich děje)			
Umění, tvořivost ve věznici			
Každodenní život ve věznici			
Soukromá vaznice, PPP			
Vazba			

Příloha č. 6: Manuál pro kódování České vězeňství- TÉMATA (tabulka)

Název proměnné	Formát	Hodnoty	
číslo záznamu	číslo	xxx	

	Název	Hodnoty	
Název vydání	text	xxx	

Název proměnné	Formát	Hodnoty	
číslo vydání	číslo	xxx	

Název proměnné	Formát	Hodnoty	
Rok	datum	RRRR	

Název proměnné	Formát	Hodnoty	
----------------	--------	---------	--

Uzávěrka vydání	datum	DD.MM.RRRR	
-----------------	-------	------------	--

Název proměnné	Formát	Hodnoty	
Počet stran	číslo	xxx	

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
O1_ Úvodník generálního ředitele	Kód	1	Ano
O2_ Dokument		0	Ne
O3_ Názor novináře			
O4_ Vězeňská služba			
O5_ Zacházení s vězni			
O6_ Alternativy			
O7_ Postpenitenciární péče			
O8_ Ze zahraničí			
O_8 Typ/osobnost pachatelů			
O9_ Historie			
O10_ Recenze			
O11_ Lidská práva			
O12_ PP s dohledem, Parole			
O13_ Vzdělávání personálu			
O14_ Reportáž			
O15_ Zdravotnická služba			
O16_ Numismatika			
O17_ Péče o zaměstnance			
O18_ detence			
O19_ Probace a mediace (služba)			
O20_ Zaměstnávání vězňů			
O21_ Zájmová činnost			
O22_ Útěky vězňů			
O23_ Sexuální delikvence			
O24_ Práce s personálem			
O25_ Zacházení s mladistvými			
O26_ Kriminalita dětí/Mládeže			
O27_ Justice a trestní politika			
O28_ Kriminologie			
O29_ Logistika			
O30_ Faleristika			
O31_ Psychologie			
O32_ VS a Veřejnost			
O33_ Heraldika			
O34_ Bezpečnost věznic			
O35_ Trestní zákon-novely			

O36_Povodeň			
O37_Drogy			
O38_(Mezinárodní)konference			
O39_Rozvoj, Vývoj českého vězeňského systému			
O40_(Vazební) věznice			
O41_Visegrádské čtyřka			
O42_Duchovní péče, náboženství			
O43_Zdravotní péče			
O44_Humanizace vězeňství			
O45_Prevence			
O46_Organizovaný zločin			
O47_Korupce-protikorupční opatření			
O48_Političtí vězni			
O49_Sport			
O50_Účel trestu (seriál věznice nejsou jen mříže, nejsou jen izolace)			
O51_Opravy,rekonstrukce, nové objekty, oddělení			
O52_Odborná knihovna			
O53_Stav, kvaita vězeňství			
O54_Nedostatek zaměstnanců			
O55_Počet vězňů roste			
O56_Finance			
O57_Reintegrace			
O58_Soukromá věznice, sektor			
O59_Výkon vazby			

Příloha č. 7:Všechny nadpisy k veřejnému zájmu- České vězeňství (tabulka)

číslo nadpisu	Název	Rok
1	Vězeňství je sociální službou společnosti	2000
58	Trestní politika je záležitostí všech občanů rozhovor s JUDr. Janou Chalupovou	2000
77	Jenou z hlavních priorit je práce s personálem	2001
80	Velký spánek (zamyšlení nad pojmem svobody a její ztráty)	2001
81	Slušné vězení	2001
93	Splňuje vězení svůj účel?	2001
94	O stavu trestní justice a zejména vězeňství	2001
110	Stejné problémy, různá řešení	2002
223	Povinnost sama o sobě nemotivuje	2003
233	Smysl a cíl trestu z pohledu státu	2003
254	Kvalitní vězeňství, důležitý předpoklad bezpečné společnosti	2004
270	V českých budějovicích o duši vězně	2004
277	O českém vězeňství u kulatého stolu	2004
287	Věznice nabízí šanci	2004

308	Úctu k životu prokazujeme dobrými mravy	2005
314	Jen v bezpečných věznicích lze provádět kvalitní programy zacházení s odsouzenými	2005
321	Nad aktuálními úkoly vězeňské služby	2005
325	Věznice není jen izolace	2005
340	Bezpečná věznice je věcí všech zaměstnanců	2005
359	Nad aktuálními otázkami českého vězeňství	2005
362	Věznice musí být především bezpečná	2005
375	Bezpečnost věznic není v rozporu s humánním pojetím výkonu trestu	2006
382	Rozhovor: Bezpečnost věznic není v rozporu s humánním pojetím výkonu trestu	2006
394	Několik poznámek DYNAMICKÁ BEZPEČNOST	2006
404	Prioritou je profesionalita	2006
436	Preferuji odpovědnost a pořádek	2006
582	Vězení není pomsta	2008
599	Lidé místo zdí v ČR	2009
635	Věznění mladistvých: přísnost a porozumění	2009
714	Zločin a trest na Plzeňsku	2010
715	Trní v očích	2010
806	Zrcadlo jako nástroj teroru i vykoupení	2010
819	Jaká bude budoucnost českého vězeňství?	2011
821	Co si přejí vězňové od zlaté rybky?	2011
850	Stát nám musí vytvořit podmínky pro plnění zákonných povinností	2011
898	I ve vězení se dají dělat pěkné a užitečné věci	2012
904	Soudobě vězeňství je postaveno na odbornějším přístupu k vězňům	2012
906	Mým cílem je, aby naši lidé mohli být pyšní na to, že pracují u VS ČR (GŘ dohnal)	2013

Příloha č. 8: Manuál pro kódování mediálních zpráv (tabulka)

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Název článku	text	xxx	

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Datum	DD.MM.RRRR	DD.MM.RRRR	

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Zdroj	text	xxx	Právo

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Typ zdroje	kód	1	Tištěné periodikum
		2	Internetový zdroj

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
strana	číslo	xxx	

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Ladění článku	Kód	0	Kritický
		1	Pochvalný
		2	Neutrální

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Zmíněno české vězeňství/Věznice	Kód	1	Ano
		0	Ne

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Vazba	Kód	1	Ano
		0	Ne

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Výkon trestu	Kód	1	Ano
		0	Ne

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Zmínění	Kód	1	Vězni/Odsouzení
		2	Ministerstvo spravedlnosti
		3	Ministr spravedlnosti
		4	Vláda/Premiér
		5	Senátoři
		6	Vězeňská služba České republiky
		7	Generální ředitelství VS ČR
		8	Soudy
		9	Věznice
		10	Zaměstnanci věznice
		11	Ředitel/vedení věznice
		12	Český Helsinský výbor
		13	Rada pro vězeňství ministryně spravedlnosti
		14	Nejvyšší státní zástupce/Státní zastupitelství/zástupce
		15	Obce/Kraje
		16	Soukromý sektor
		17	Občan/Občané
		18	Stát
		19	Poslanec/Poslankyně/Poslanecká sněmovna
		20	Probační a mediační služba ČR (konkrétní zam.)
		21	Zahraniční komentář
		22	Rada Evropy
		23	Kancelář ombudsmana
		24	Advokáti
		25	Rada vlády pro lidská práva
		26	Odborníci

		88	Jiné
--	--	----	------

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Kdo promlouvá (přímá citace)	Viz. Zmínění	Viz. Zmínění	Viz. Zmínění

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Zmíněn veřejný zájem	Kód	1	Ano
		0	Ne

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Kdo zmiňuje veřejný zájem	Viz. Zmínění	Viz. Zmínění	Viz. Zmínění

Iniciace-Nuance postojů
aktérů politiky

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Problém?	Kód	1	Ano
		0	Ne

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Kdo to říká?	Viz. Zmínění	Viz. Zmínění	Viz. Zmínění

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Kde je problém?	Kód	1	Finance
		2	Přeplněnost věznic
		3	Osobnost vězně
		4	Zadluženost vězňů
		5	Nedostatečná zaměstnanost vězňů
		6	Nevyhovující podmínky ve věznici
		7	Vysoký počet vězňů na obyvatele
		8	Nedostatečné využívání alternativních trestů
		9	Nedostatečně kvalifikovaný personál ve věznici
		10	Nezájem ze strany státu
		11	Nezájem ze strany veřejnosti
		12	Pomalé soudnictví/Přetíženost soudů
		13	Podhodnocení zaměstnanci VS
		14	Nedostatek zaměstnanců
		15	Recidiva
		16	Nadužívání institutu vazby
		17	Novela zákona
		18	Příliš mírné podmínky pro vězně
		19	Porušování řádu věznice(šikana, mobilní telefony, drogy, vzpoury)
		20	Korupce
		21	Vězni-cizinci; Ruskojazyčná mafie

		22	Mediální skandalizace
		88	Jiné

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Nutnost změny	Kód	1	Ano
		0	Ne

Estimace-navžení cílů a variant řešení

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Jaká změna	Kód	1	rozšíření kompetencí věznic/VS
		2	Změny ve financování
		3	Zvýšit zaměstnanost vězňů
		4	Zpřísnění podmínek ve věznici
		5	Výstavba nových zařízení
		6	Soukromý sektor (výstavba věznic)
		7	Ukládání alternativních trestů
		8	Zrychlení práce soudů
		9	Novela zákona
		10	Zvýšení počtu zaměstnanců VS
		11	Adekvátní rozřazování vězňů
		12	Zlepšení podmínek pro zaměstnanci VS
		13	Reforma justice
		14	Zvýšení bezpečnosti
		15	Humanizace vězeňství/Resocializace
		16	Prevence
		17	Změna systému věznic ze 4 na 2 stupně
		88	Jiné

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Kdo ji má zavést	Viz. Zmínění	Viz. Zmínění	Viz. Zmínění

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Co je cílem této změny	Kód	1	Propracovanější systém
		2	Snížení zátěže soudů
		3	Prospěch nás všech
		4	Snížení zadluženosti vězňů
		5	Převýchova
		6	Snížení přeplněnosti věznic
		7	Zrychlení soudnictví
		8	Snížení šikany
		9	Zlepšení podmínek pro zaměstnanci VS
		10	Zvýšení bezpečnosti
		11	Snížení nákladů pro VS ČR
		12	Zvýšení zaměstnanosti vězňů
		13	Snížení recidivy

		14	Snížení počtu vězňů
		88	Jiné

Selekce-rozhodnutí-
identifikace
dominantního diskurzu

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Bylo přijato nějaké rozhodnutí? (Ano 1, Ne 0)	Kód	0	Ne
		1	Ano

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Jaké rozhodnutí bylo přijato	Kód	1	Novela zákona
		2	Rozšíření kompetencí věznice
		3	Reforma soudnictví
		4	Zvýšení počtu zaměstnanců
		5	Spolupráce se soukromým sektorem
		88	Jiné

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Kdy	DD.MM.RRRR	DD.MM.RRRR	

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Kým	Viz. Zmínění	Viz. Zmínění	Viz. Zmínění

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Vnímání změny	Kód	0	Pozitivní/K lepšímu
		1	Negativní/k horšímu
		2	Neutrální

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Kým je tak vnímána	Viz. Zmínění	Viz. Zmínění	Viz. Zmínění

Evaluační-zhodnocení
výsledků

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Kdo hodnotí	Viz. Zmínění	Viz. Zmínění	Viz. Zmínění

Název proměnné	Formát	Hodnoty	Název hodnoty
Hodnocení výsledků	Kód	0	Pozitivní/K lepšímu
		1	Negativní/k horšímu
		2	Neutrální

Příloha č. 9: Všechny nadpisy k veřejnému zájmu- celostátní periodika (tabulka)

číslo článku	Název	Datum
--------------	-------	-------

1	Vězeňství a policii se musí přidat finance	12.1.2000
2	Zákon o vězeňství musíme ještě zpřísnit	13.1.2000
4	Vězeňství pouze izoluje	19.1.2000
19	České vězeňství se snad dočká změn	1.11.2000
20	Vězeňství jako ozdravný pobyt?	4.11.2000
21	Vězeňství se pseudohumanizuje	13.11.2000
22	Humanizující vězeňství jako stálá otázka	13.11.2000
25	Ve vězeňství je málo kontroly	24.11.2000
26	Vězeňství potřebuje pomoc politiků	13.12.2000
27	Skandinávský model vězeňství v našich podmínkách nepřichází v úvahu, říká Kamila Meclová	1.12.2001
28	Vězeňství jako rukojmí	18.12.2001
31	Rychetský: cílem je humanizace vězeňství	10.5.2003
34	České vězeňství na rozcestí	6.4.2005
40	Priority ODS pro oblast vězeňství	17.3.2006
44	Nelidské zacházení v policii a vězeňství: nekonečný příběh?	13.7.2007
55	Hrozí naprostý kolaps vězeňství!	9.7.2009
58	Kolaps vězeňství aneb stará známá etuda	15.7.2009
65	MÉDIA: Vězeňství u dominy	9.11.2011
79	Ombudsman Varvařovský: Připravované změny vzbuzují naději pro české vězeňství	11.11.2012
83	Jen víc peněz pro vězeňství zastaví ponižující osobní prohlídky	9.8.2013